УЗНІКНЕННЕ КНІГАДРУКАВАННЯ Ў ЕЎРОПЕ І БЕЛАРУСІ

ВОЗНИКНОВЕНИЕ КНИГОПЕЧАТАНИЯ В ЕВРОПЕ И БЕЛАРУСИ

THE EMERGENCE OF BOOK-PRINTING IN EUROPE AND BELARUS

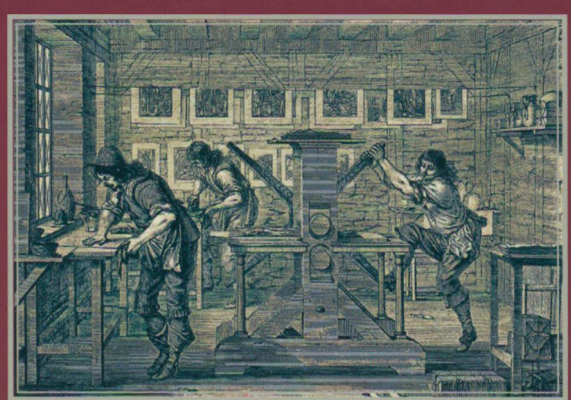

Нацыянальная бібліятэка Беларусі

УЗНІКНЕННЕ КНІГАДРУКАВАННЯ Ў ЕЎРОПЕ І БЕЛАРУСІ

Возникновение книгопечатания в Европе и Беларуси

The emergence of book-printing in Europe and Belarus

Мінск
«Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі»
2017

УДК 655.11(476)(091)
ББК 76.17(4Беи)
У34

Складальнік А.А. Суша

Аўтары:
І.Я. Вашкевіч, Н.Я. Верас, Т.У. Карнілава, Г.У. Кірэева, В.М. Курыліна, У.Ю. Лысенка, С.Р. Пахоменкава, Т.А. Слабадзянюк, Н.В. Стральчонак, А.А. Суша, І.А. Цуканава, М.М. Шопіна, Т.Р. Шубіна

Пад навуковай рэдакцыяй Р.С. Матульскага

Пры фінансавай падтрымцы Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь

У 34 **Узнікненне кнігадрукавання ў Еўропе і Беларусі = Возникновение книгопечатания в Европе и Беларуси = The emergence of book-printing in Europe and Belarus** / склад. А.А. Суша; Нацыянальная бібліятэка Беларусі. – Мінск : Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі, 2017. – 152 с. : іл.

ISBN 978-985-11-1020-5.

Багата ілюстраванае выданне, прысвечанае 500-годдзю беларускага кнігадрукавання, вызначае вытокі і дасягненні еўрапейскага кнігадрукавання, прадстаўляе друкаваную спадчыну Францыска Скарыны ў Беларусі і свеце, паказвае ўплыў першадрукара на развіццё кніжнай культуры Беларусі.

УДК 655.11(476)(091)
ББК 76.17(4Беи)

ISBN 978-985-11-1020-5

© Суша А.А., складанне, 2017
© Нацыянальная бібліятэка Беларусі, 2017
© РУП «Выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі», 2017

УСТУП

Вынаходства кнігадрукавання справядліва лічыцца сапраўдным прарывам у гісторыі чалавечай цывілізацыі. Гэта адкрыццё стаіць на адным узроўні з такімі значнымі дасягненнямі, як вынаходства кола, компаса ці пораху. Хаця само па сабе кнігадрукаванне – гэта тэхналагічны працэс, аднак яго з'яўленне прадвызначыла агульначалавечы прагрэс, акрэсліла кірунак развіцця чалавецтва на працягу апошніх некалькіх соцень гадоў.

Вынаходства кнігадрукавання ў Еўропе звязана з дзейнасцю ў г. Майнцы нямецкага майстра Ёгана Гутэнберга, а таксама яго паслядоўнікаў – Ёгана Фуста і Поля Шофера. Менавіта яны яшчэ ў сярэдзіне 15 ст. пачалі друкаваць кнігі ў тым выглядзе, які знаёмы нам сёння.

Як мяркуецца, тэхналогію друкавання Ёган Гутэнберг вынайшаў каля 1440 г. Верагодна, першымі яго выданнямі былі «Граматыка лацінскай мовы» Элія Даната, астралагічны каляндар і папскія індульгенцыі. Аднак самай вялікай справай яго жыцця стала выданне поўнай Бібліі на лацінскай мове. Як лічыцца, у 1450–1455 гг. Ёган Гутэнберг надрукаваў сваю знакамітую Біблію, вядомую сёння як «Біблія Гутэнберга».

Важнейшае значэнне новага вынаходніцтва было ў тым, што друк кнігі станавіўся істотна больш хуткім і танным. Гэта прывяло да імклівага росту колькасці выпушчаных кніг. У выніку кнігадрукаванне пачало пашырацца за межамі Германіі. Так, першая друкарня ў Парыжы з'явілася ў 1470 г., а першая кніга была надрукавана ў 1476 г. Кнігадрукаванне ў Швейцарыі (Базель) пачалося ў 1468 г., у Бельгіі (Алст) – у 1473 г., у Венгрыі (Будапешт) і Польшчы (Кракаў) – у 1473 г., у Англіі (Вэстмінстэр) – у 1471–1476 гг., у Іспаніі (Валенсія) – у 1472–1474 гг., а ў Італіі (Субіяка ля Рыма) – яшчэ ў 1464–1465 гг. Трошкі пазней сталі выпускаць кнігі ў Даніі (Одэнсэ) і Аўстрыі (Вена) – у 1482 г., Швецыі (Стакгольм) – у 1483 г., Партугаліі (Фару) – у 1487 г.

Францыск Скарына першым з усходніх славян выдаў кнігу друкарскім спосабам і зрабіў кніжнае слова (а праз яго і ўсе веды чалавецтва) даступным для «люду паспалітага», гэта значыць, для ўсіх і для кожнага. Была адкрыта новая эпоха ў культурным развіцці нашага народа. Менавіта таму беларускага першадрукара называюць сапраўдным волатам эпохі Адраджэння.

Дзякуючы сваім надзвычайным здольнасцям Францыск Скарына здзейсніў сапраўдную культурную рэвалюцыю, адкрыў перад нашымі продкамі прастору новых магчымасцей і шляхоў далейшага развіцця, ні многа ні мала – змяніў сусвет беларусаў. Францыск Скарына з'яўляецца, верагодна, самым яркім і найбольш вядомым творцам беларускай культуры, здольным прадставіць яе ва ўсёй шматграннасці і паўнаце. Гэта сапраўды чалавек-энцыклапедыя і ўніверсальная асоба. Яго талент праяўляўся літаральна ва ўсім: беларускі і ўсходнеславянскі першадрукар, выдавец, перакладчык Бібліі на родную мову, пісьменнік, філосаф-гуманіст, тэолаг, вучоны, лекар, батанік, грамадскі дзеяч, прадпрымальнік …

Пры ўсім гэтым Скарына заўсёды заставаўся патрыётам сваёй зямлі. Для яго вобраз паўнацэннага грамадзяніна непарыўна звязаны з наяўнасцю патрыятычнага пачуцця, любові да роднай зямлі. У сваіх працах Скарына сцвярджае права людзей ганарыцца і любіць сваю Айчыну, выступае за роўнасць усіх народаў між сабою і за каштоўнасць кожнага з іх паасобку. Выконваючы ўласны запавет, слаўны палачанін у кожнай са сваіх кніг абавязкова падкрэсліваў уласнае паходжанне і з нязменнай павагай да роднага места пазначаў, што кніга «выкладзена доктарам Францыскам Скарынам са слаўнага горада Полацка».

Ужо пасля эпохі Францыска Скарыны на беларускіх землях былі заснаваны дзясяткі новых друкарань, якія ствараліся не толькі ў буйных гарадах, але і ў невялікіх мястэчках ды прыватных маёнтках. У 16–18 стст. друкарскія варштаты працавалі ў Вільні, Заблудаве, Брэсце, Нясвіжы, Заслаўі, Лоску, Любчы, Мураванай Ашмянцы, Еўі, Слуцку, Куцейне, Буйнічах, Магілёве, Полацку, Супраслі і інш.

ВВЕДЕНИЕ

Изобретение книгопечатания справедливо считается действительным прорывом в истории человеческой цивилизации. Это открытие стоит на одном уровне с такими значительными достижениями, как изобретение колеса, компаса или пороха. Хотя само по себе книгопечатание – это технологический процесс, однако его появление предопределило человеческий прогресс, определило направление развития на протяжении последних нескольких сотен лет.

Изобретение книгопечатания в Европе связано с деятельностью в г. Майнце немецкого мастера Иоганна Гутенберга, а также его последователей – Иоганна Фуста и Поля Шофера. Именно они еще в середине 15 в. начали печатать книги в том виде, который известен нам сегодня.

Как предполагается, технологию печатания Иоганн Гутенберг изобрел около 1440 г. Очевидно, первыми его изданиями были «Грамматика латинского языка» Элия Доната, астрологический календарь и папские индульгенции. Однако самым большим делом его жизни стало издание полной Библии на латинском языке. Как считается, в 1450–1455 гг. Иоганн Гутенберг напечатал свою именитую Библию, известную сегодня как «Библия Гутенберга».

Важнейшее значение нового изобретения было в том, что печать книги становилась значительно более быстрой и дешевой. Это привело к стремительному росту количества выпущенных книг. В итоге книгопечатание начало распространяться за пределами Германии. Так, первая типография в Париже появилась в 1470 г., а первая книга была напечатана в 1476 г. Книгопечатание в Швейцарии (Базель) началось в 1468 г., в Бельгии (Алст) – в 1473 г., в Венгрии (Будапешт) и Польше (Краков) – в 1473 г., в Англии (Вестминстер) – в 1471–1476 гг., в Испании (Валенсия) – в 1472–1474 г., а в Италии (Субьяко около Рима) – еще в 1464–1465 гг. Немного позже начали выпускать книги в Дании (Оденсе) и Австрии (Вена) – в 1482 г., Швеции (Стокгольм) – в 1483 г., Португалии (Фару) – в 1487 г.

Франциск Скорина первым среди восточных славян издал книгу печатным способом и сделал книжное слово (а через него и все знания человечества) доступным для «люда посполитого», это значит, для всех и каждого. Была открыта новая эпоха в культурном развитии нашего народа. Именно поэтому белорусского первопечатника называют настоящим титаном эпохи Возрождения.

Благодаря своим исключительным способностям Франциск Скорина осуществил настоящую культурную революцию, открыл перед нашими предками пространство новых возможностей и путей дальнейшего развития, ни много ни мало – изменил мироздание белорусов. Франциск Скорина является, вероятно, самым ярким и наиболее известным творцом белорусской культуры, способным представить ее во всей многогранности и полноте. Это действительно человек-энциклопедия и универсальная личность. Его талант проявлялся буквально во всем: белорусский и восточнославянский первопечатник, издатель, переводчик Библии на родной язык, писатель, философ-гуманист, теолог, ученый, лекарь, ботаник, общественный деятель, предприниматель…

При всем этом Скорина всегда оставался патриотом своей земли. Для него образ полноценного гражданина неразрывно связан с наличием патриотического чувства, любви к родной земле. В своих трудах Скорина утверждает право людей гордиться и любить свою Отчизну, выступает за равенство всех народов между собой и за ценность каждого из них по отдельности. Исполняя собственный завет, славный полочанин в каждой из своих книг обязательно подчеркивал собственное происхождение и с неизменным уважением к родному месту отмечал, что книга «изложена доктором Франциском Скориной из славного города Полоцка».

Уже после эпохи Франциска Скорины на белорусских землях были основаны десятки новых типографий, которые создавались не только в крупных городах, но и в небольших местечках и частных имениях. В 16—18 вв. типографские станки работали в Вильне, Заблудове, Бресте, Несвиже, Заславле, Лоске, Любче, Мурованой Ошмянке, Евье, Слуцке, Кутейне, Буйничах, Могилеве, Полоцке, Супрасле и др.

INTRODUCTION

The invention of printing is rightly considered a real breakthrough in the history of human civilization. This discovery is at the level of such significant achievements as the invention of a wheel, a compass or gunpowder. Although printing itself is a technological process, its appearance predetermined human progress and determined the direction of development over the past several hundred years.

The invention of printing in Europe is connected with the activities in Mainz of the German master Johann Gutenberg, as well as his followers – Johann Fust and Paul Schofer. They were in the middle of the 15th century began to print books in the form that is known to us today.

It is assumed that Johann Gutenberg invented the printing technology around 1440. Obviously, his first editions were "Grammar of the Latin language" by Elia Donata, an astrological calendar and papal indulgences. However, the greatest business of his life was the publication of a complete Bible in Latin. It is believed that in 1450 – 1455 years Johann Gutenberg published his famous Bible, known today as the "Gutenberg Bible."

The most important value of the new invention was that the printing of the book became much faster and cheaper. This led to a rapid growth in the number of books issued. As a result, printing began to spread outside Germany. Thus, the first printing house in Paris appeared in 1470, and the first book was printed in 1476. Printing in Switzerland (Basel) began in 1468, in Belgium (Alst) – in 1473, in Hungary (Budapest) and Poland (Krakow) – in 1473, in England (Westminster) – in 1471–1476, in Spain (Valencia) – in 1472–1474, and in Italy (Subiaco near Rome) – as early as 1464–1465 years. A little later they started publishing books in Denmark (Odense) and Austria (Vienna) – in 1482, Sweden (Stockholm) – in 1483, Portugal (Faro) – in 1487.

Francysk Skaryna was the first among the Eastern Slavs to publish the book in print and made the book's word (and through him and all the knowledge of mankind) accessible to "the people of the commonwealth", this means for everyone. A new era was opened in the cultural development of our people. That is why the Belarusian printer is called a real giant of the Renaissance.

Thanks to his exceptional abilities Francysk Skaryna made a real cultural revolution, opened up to our ancestors the space of new opportunities and ways of further development, no less – changed the universe of Belarusians. Francysk Skaryna is probably the brightest and most famous creator of Belarusian culture, able to present her in all its diversity and completeness. He is really a man encyclopedia and a universal personality. His talent manifested itself literally in everything: the Belarusian and East Slavic printer, the publisher, the translator of the Bible in his native language, the writer, the philosopher-humanist, theologian, scientist, healer, botanist, public figure, entrepreneur...

With all this, Skaryna has always remained a patriot of his land. For him, the image of a full-fledged citizen is inseparably linked with the presence of a patriotic feeling, love for one's native land. In her writings Skaryna affirms the right of people to be proud and to love their Motherland, stands for the equality of all peoples among themselves and for the value of each of them separately. Fulfilling his own covenant, Skaryna in each of his books always stressed his own origin and with the constant respect to his native place noted that the book "is stated by Dr. Francysk Skaryna from the glorious city of Polotsk."

Already after the era of Francysk Skaryna, dozens of new printing houses were established on the Belarusian lands, which were created not only in large cities, but also in small towns and private estates. In the 16–18 centuries printing presses operated in Vilna, Zabludov, Brest, Nesvizh, Zaslavl, Losk, Lyubcha, Murovanaya Oshmyanka, Evie, Slutsk, Kutein, Buinichi, Mogilev, Polotsk, Suprasle and others.

ВЫТОКІ ЕЎРАПЕЙСКАГА КНІГАДРУКАВАННЯ

Истоки европейского книгопечатания

The origins of European book-printing

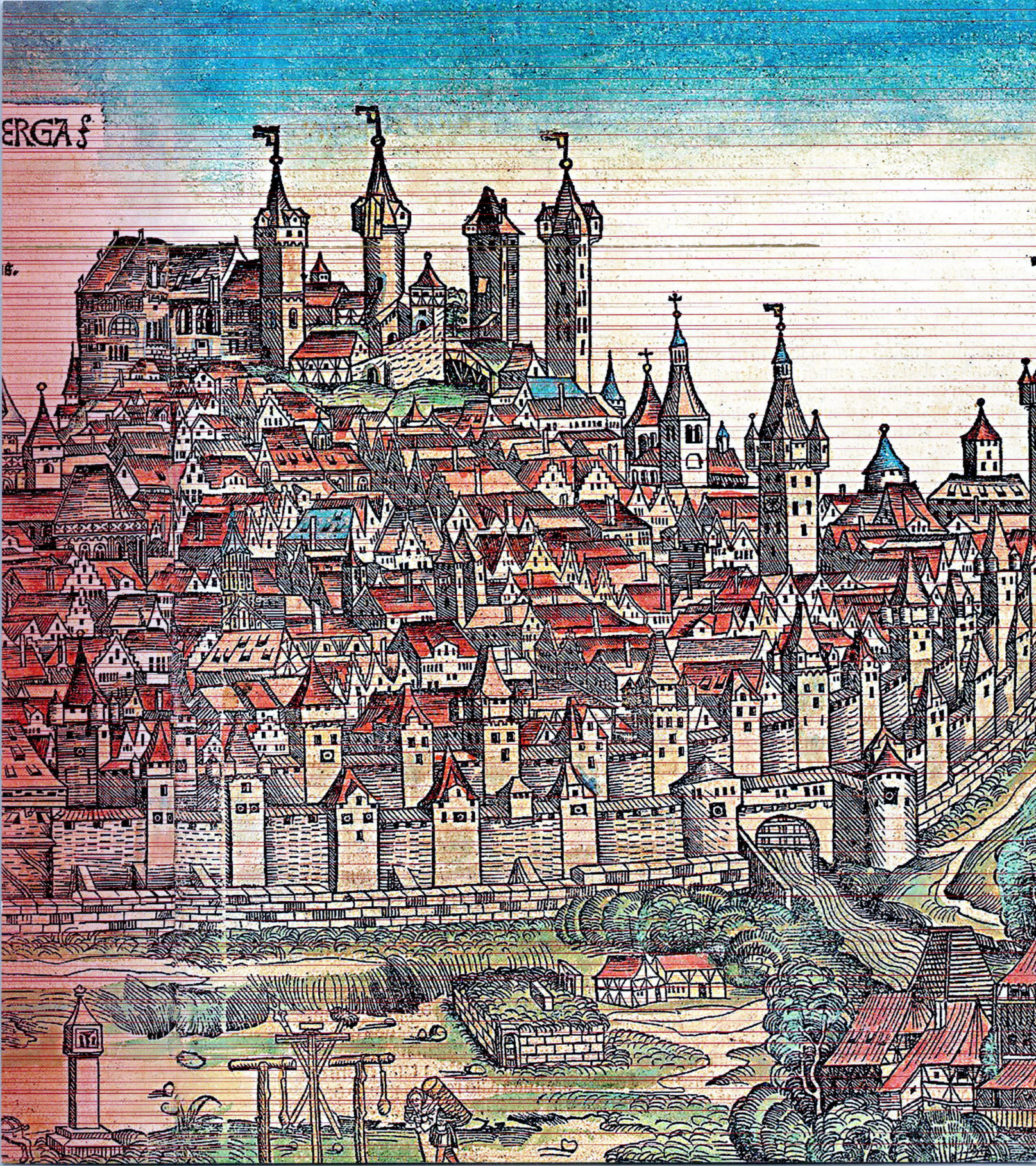
ERGA

ГЕРМАНІЯ

1440–1450 гг. Ёган Гутэнберг (Gutenberg) у г. Майнц распачынае першыя доследы кнігадрукавання.

Яму належыць вырашэнне ўсіх асноўных тэхнічных задач друкарскага спосабу: набор тэксту з асобных літар, атрыманне тэкстаў шляхам адбітка з набору, тэхналогія вытворчасці шрыфту, склад шрыфтавога сплаву і спецыяльнай друкарскай фарбы, канструкцыя друкарскага прэса. Гэта была самая прадукцыйная на той момант тэхналогія друкаваных кніг, якая дазволіла ўпершыню ў гісторыі перавесці гэты працэс на прамысловую аснову.

Першыя надрукаваныя тэксты – лацінская граматыка і папскія індульгенцыі. Самае вядомае выданне Ё. Гутэнберга – 42-радковая Біблія.

1457 г. – Петэр Шэфер (Peter Schöffer) выдае Майнцскі Псалтыр – першую кнігу з поўнымі выхаднымі дадзенымі.

1461 г. – Альбрэхт Пфістар (Albrecht Pfister) у Бамбергу ўпершыню друкуе кнігу з гравіраванымі на дрэве ілюстрацыямі.

1466 г. – Ёган Мянцелін у Страсбургу выдаў першую друкаваную Біблію на нямецкай народнай мове (Біблія Мянцеліна) – першая з т.зв. далютэраўскіх Біблій (Vorlutherische Bibeln).

1493 г. – Антон Кобергер (Koberger) у Нюрнбергу надрукаваў знакамітую «Кнігу Хронік» Г. Шэдэля.

Найбольш вядомыя друкары Германіі XV–XVI стст.: А. Кобергер, Э. Ратдольт, Г. Цайнер, Г. Кнаблохтцар і інш.

Выява Ё. Гутэнберга
Портрет И. Гутенберга
Portrait of J. Gutenberg

42-радковая Біблія. Майнц: Ё. Гутэнберг, 1450-я гг. Самая вядомая з першых друкаваных кніг
42-строчная Библия. Майнц: И. Гутенберг, 1450-е гг. Самая известная из первых печатных книг
42-line Bible. Mainz: J. Gutenberg, 1450s. The most famous of the first printed books

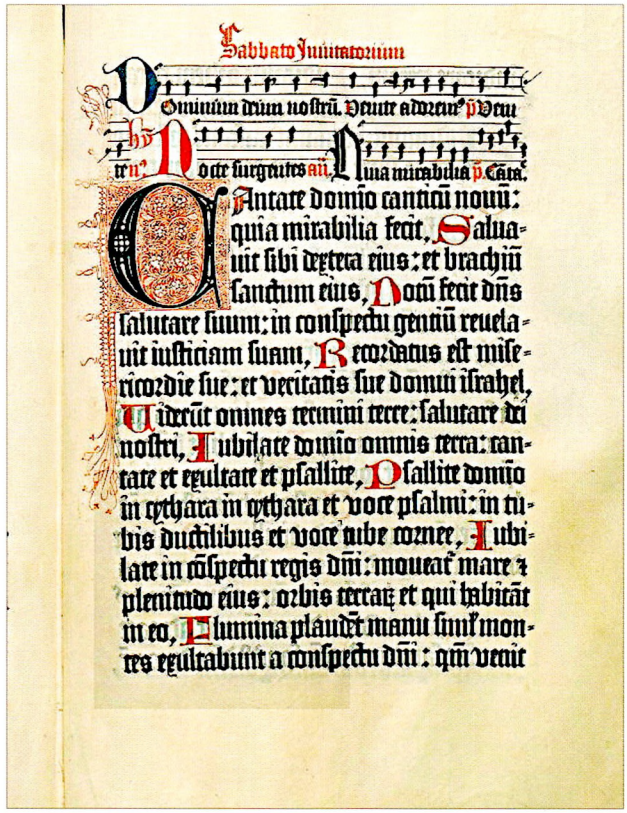

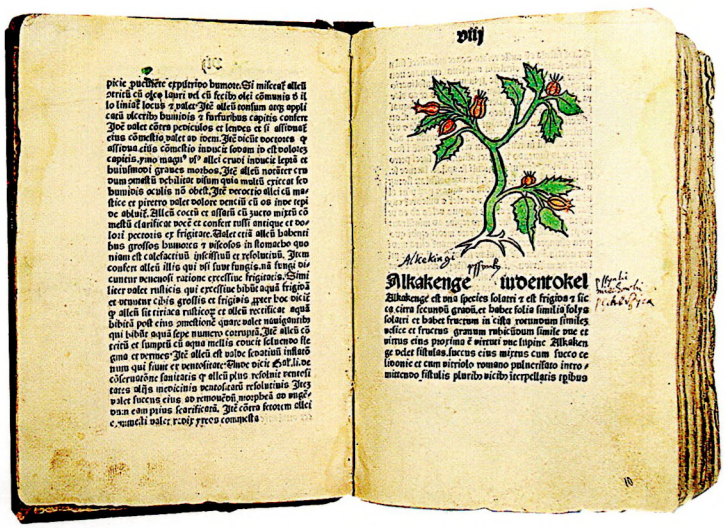

Гербарый… Майнц: П. Шэфер, 1484
Гербарий… Майнц: П. Шеффер, 1484
Herbarius Moguntiae impressus. Mainz: P. Schoeffer, 1484

Псалтыр. Майнц: П. Шэфер, 1457
Першая друкаваная кніга з поўнымі выхаднымі дадзенымі
Псалтирь. Майнц: П. Шеффер, 1457
Первая печатная книга с полными выходными данными
Psalms. Mainz: P. Schoeffer, 1457
The first printed book with all particulars as to the place and date of publication

Біблія. Страсбург: Ё. Мянцелін, 1466
Першая друкаваная Біблія на нямецкай народнай мове
Библия. Страсбург: И. Ментелин, 1466
Первая печатная Библия на немецком народном языке
Bible. Strasbourg: J. Mentelin, 1466
The first printed Bible in German folk language

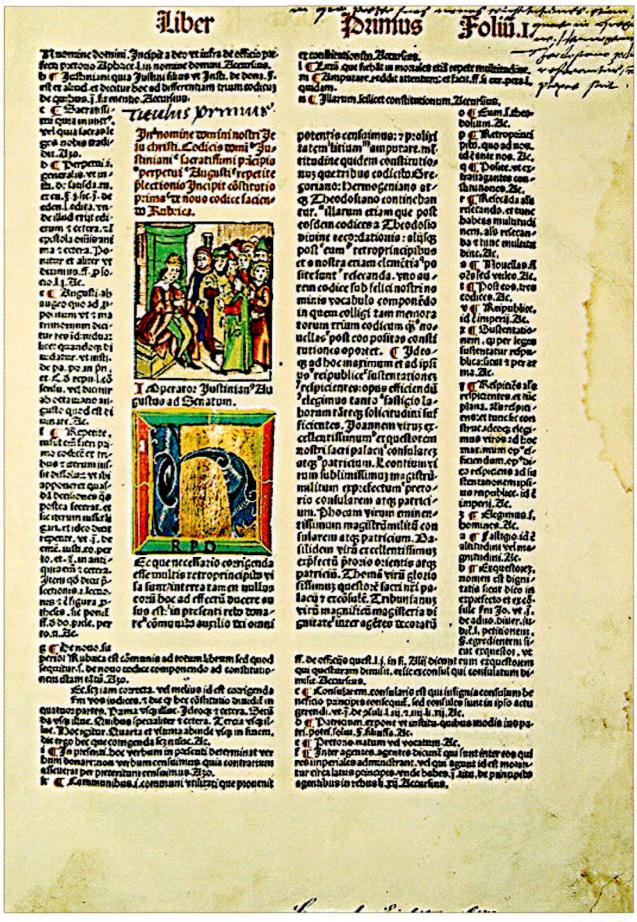
Liber
Primus
Folii. I

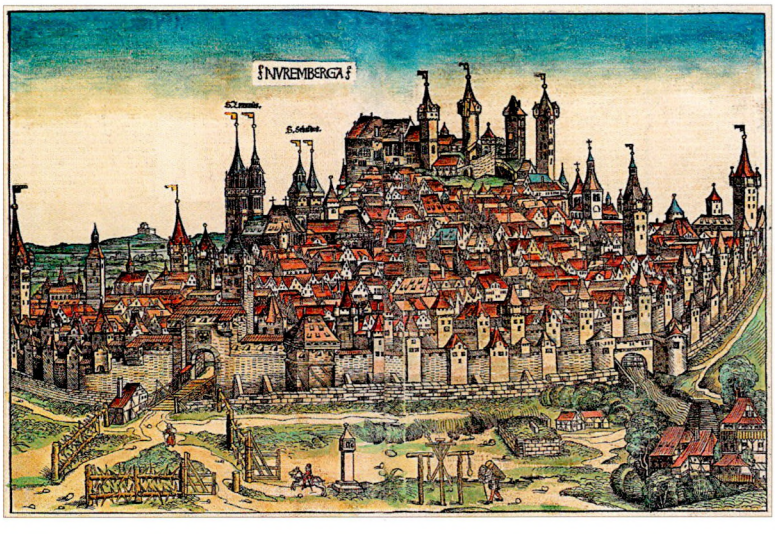
NVREMBERGA

COLONIA

ГЕРМАНИЯ

1440–1450 гг. – Иоганн Гутенберг (Gutenberg) в г. Майнц предпринимает первые опыты книгопечатания типографским способом.

Ему принадлежит решение всех основных технических задач типографской печати: набор текста из отдельных литер, воспроизведение текстов путем оттиска с набора, технология производства шрифта, состав шрифтового сплава и специальной печатной краски, конструкция печатного пресса. Это была самая продуктивная на тот момент технология печатных книг, позволившая впервые в истории перевести этот процесс на промышленную основу.

Первые напечатанные тексты – латинская грамматика и папские индульгенции. Самое известное издание И. Гутенберга – 42-строчная Библия.

1457 г. – Петер Шеффер (Peter Schöffer) издает Майнцкую Псалтирь – первую книгу с полными выходными данными.

1461 г. – Альбрехт Пфистер (Albrecht Pfister) в Бамберге впервые печатает книгу с гравированными на дереве иллюстрациями.

1466 г. – Иоганн Ментелин в Страсбурге издал первую печатную Библию на немецком народном языке (Библия Ментелина) – первая из т.наз. долютеровских Библий (Vorlutherische Bibeln).

1493 г. – Антон Кобергер (Koberger) в Нюрнберге напечатал знаменитую «Книгу Хроник» Х. Шеделя.

Наиболее известные типографы Германии XV–XVI вв.: А. Кобергер, Э. Ратдольт, Г. Цайнер, Г. Кноблохтцер и др.

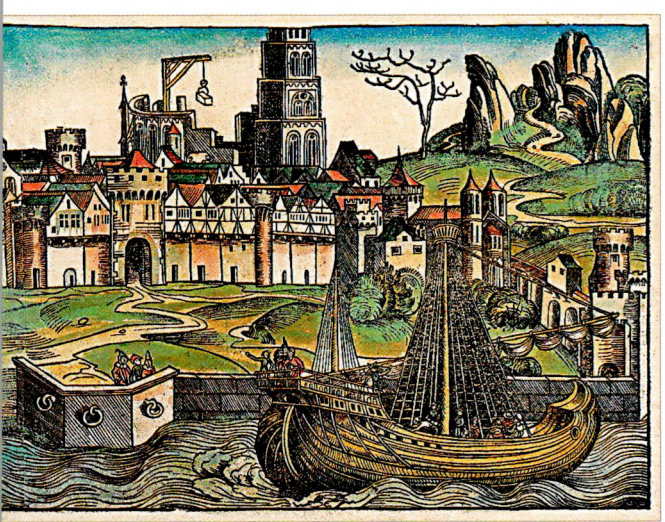

GERMANY

In 1440–1450 Johann Gutenberg attempted first book-printing by typographic means of Mainz.

His was the decision of main technical problems of typographic printing: text compositions from separate letters, reproduction of texts by impression of composed matter, alloy composition of type and special printing ink, construction of the press. It was the most productive technology allowed to transform the process on industrial basis.

The first texts printed were Latin grammar and Papal indulgences. The most famous printed publication by Gutenberg is the 42-line Bible.

In 1457 Peter Schöffer published the Mainz Psalter – the first book with all particulars as to the place and date of publication.

In 1461 Albrecht Pfister at Bamberg published the first book with woodcut illustrations.

In 1466 Johann Mentelin in Strasburg published the first printed Bible in German folk language (the Mentelin Bible). It was the first Bible of the so called pre-Luther Bibles.

In 1493 Anton Koberger in Nuremberg published the famous "World Chronicle" by H. Schedel.

The most widely known German printers in 15–16th centuries are A. Koberger, E Ratdolt, J. Zainer, H. Knoblochtser and others.

Summa de casibus conscientiae Bartholomei de Sancto Concordio. Аўгсбург: Г. Цайнер, 1475
Summa de casibus conscientiae Bartholomei de Sancto Concordio. Аугсбург: Г. Цайнер, 1475
Summa de casibus conscientiae Bartholomei de Sancto Concordio. Augsburg : G. Zainer, 1475

Кодэкс Юстыніяна. Нюрнберг: А. Кобергер, 1488
Кодекс Юстиниана. Нюрнберг: А. Кобергер, 1488
Codex Iustinianus. Nuremberg: A. Koberger, 1488

Гравюры з выявамі Нюрнберга і Кёльна з кнігі Г. Шэдэля «Кніга хронік». Нюрнберг: А. Кобергер, 1493
Гравюры с изображениями Нюрнберга и Кёльна из книги Х. Шеделя «Книга хроник». Нюрнберг: А. Кобергер, 1493
Engravings with images of Nuremberg and Cologne of the book of H.Schedel Liber chronicarum. Nuremberg: A. Koberger, 1493

ІТАЛІЯ

Каля 1465 г. – Конрад Свейнхэйм і Арнольд Панарц надрукавалі першую кнігу ў г. Субіяка паблізу Рыма.

1467 г. – пачатак кнігадрукавання ў Рыме. У 1467 г. з'яўляецца першая ілюстраваная друкаваная кніга «Разважанні» Х. дэ Таркземады з 31 гравюрай на дрэве.

1481 г. – у Фларэнцыі выйшла «Боская камедыя» Дантэ з гравюрамі Б. Бандзіні па малюнках С. Батычэлі.

1470 г. – з'явілася друкарня ў г. Фаліньё, у 1471 г. – у гарадах Ферара, Фларэнцыя, Мілан, Балоння, Неапаль, у 1476 г. – у Венецыі, найбольш значным цэнтры кніжнай вытворчасці Італіі, у 1470–1490-х гг. узніклі друкарні ў 56 гарадах.

Пачатак 1470-х гг. – у Італіі была надрукавана першая кніга на старажатнаяўрэйскай, у 1476 г. – на грэчаскай, у 1513 г. – на эфіопскай і армянскай, у 1514 г. – на арабскай мовах.

Канец XV – першая палавіна XVI ст. – эпоха росквіту італьянскай кнігі. Найбольш значным цэнтрам кніжнай вытворчасці была Венецыя, дзе асабліва вылучаліся друкарні-выдавецтвы А. Мануцыя і яго паслядоўнікаў Л.А. Джунці, Ф. Маркаліні, Г. Джаліта і інш.

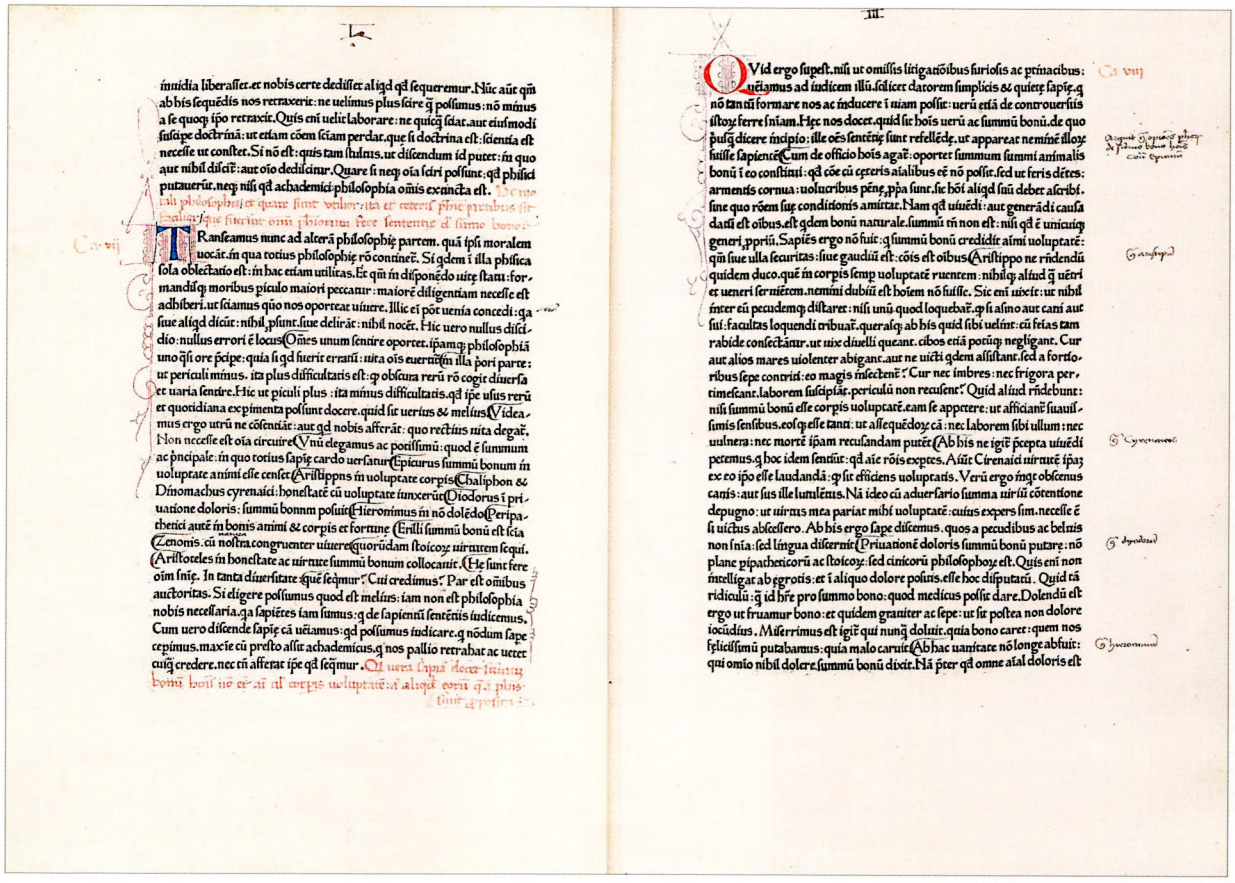

Лактацый. Боскія настаўленні. Субіяка: А. Панарц і К. Свейнхэйм, 1465. Першая кніга, надрукаваная ў Італіі
Лактаций. Божественные наставления. Субиако: А. Паннарц и К. Свейнхейм, 1465. Первая книга, напечатанная в Италии
Lactantius. Institutiones Divinae. Subiaco: A. Pannartz and K. Sweinheim,1465. The first book, printed in Italy

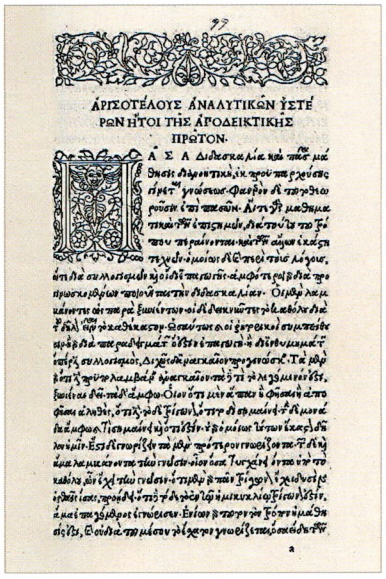

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΥΣΤΕ
ΡΩΝ ΗΤΟΙ ΤΗΣ ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΗΣ
ΠΡΩΤΟΝ.

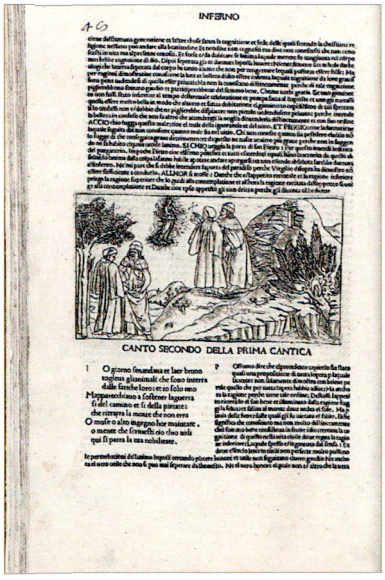

INFERNO

CANTO SECONDO DELLA PRIMA CANTICA

Italia

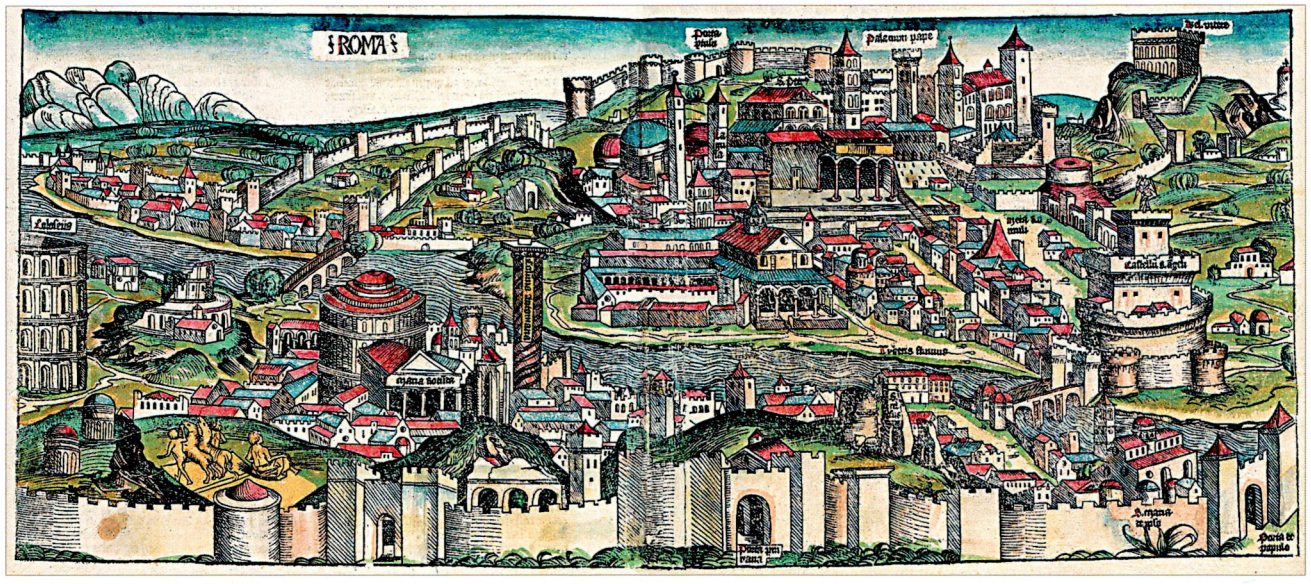

ROMA

Творы Арыстоцеля. Венецыя: А. Мануцый, 1495–1498
Произведения Аристотеля. Венеция: А. Мануций, 1495–1498
Aristotle's Works. Venice: A. Manutius, 1495–1498

Дантэ Аліг'еры. Боская камедыя. Фларэнцыя, 1481
Данте Алигьери. Божественная комедия. Флоренция, 1481
Dante Alighieri. Divine Comedy. Florence, 1481

Італія на гравюры з кнігі Г. Шэдэля «Кніга хронік». Нюрнберг: А. Кобергер, 1493
Италия на гравюре из книги Х. Шеделя «Книга хроник». Нюрнберг: А. Кобергер, 1493
Italy in the engraving of the book of H.Schedel Liber chronicarum. Nuremberg: A. Koberger, 1493

Рым на гравюры з кнігі Г. Шэдэля «Кніга хронік». Нюрнберг: А. Кобергер, 1493
Рим на гравюре из книги Х. Шеделя «Книга хроник». Нюрнберг: А. Кобергер, 1493
Rome in the engraving of the book of H.Schedel Liber chronicarum. Nuremberg: A. Koberger, 1493

liber

Quam a nobis petit: r infra. Er pte vta fuit propositu: olim int uos r simonem. ar ḡpm gione suborta sup eoꝝ ides ar epūs asserēs monasteriū uc strū metropolitano uxe sibi sub esse; peur ationes r reo alios ext gebat a nobis. Tdē l. r. sancti ḡgeli diac. cardi. tūc sp. sc. lega. a gnd' cōcorditer cōpromisso r. pmisso sub certa pena ep. abb trio seu ordinatori eiusdē l' du orū mediatoꝝ quoꝝ ides super boc oputarēt: pēne parerēt: ma gister. p. capellanus nr r. f. archi diaconus r monēs. mediatores ab eodē sup hoc deputati lega to ordinādo r diffinitōe cāybus iusmōi terminauerūt. Nos igit gō p̄dictos mediatores super boc actum fuisse aplica cōsr mamus. Dem.

Compromissū nō extēditur in cōpromittēto hereden: si de ipsis nō cauetur ibidem.

Libr̄ secūdus. De iudicijs.

In concilio africano.

Equoult deo cēturi emi cpisco poꝝque eū aduersari su ipsius eū pmisit ad cōciliū introducī: interrogat: an eū eo uellet experiri: primo id promisse rat: r altera die rndit hoc libi placere: atq; difficilt: placuit: ut nullius eidem cōsecr: donec satisfactione fmissa fuerit absolut'.

Nam adimi sibi epātū ante cē ciuo certū nulli pōt iure uideri.

In synodo eugenij pape.

Decernim': ut laici ecclīastica tractare: negocia nō pñumant. r epi abbatco archiepi et alij ecclīarū prelati de negocijs ecclīasticis maxime de illis que spualia cē nosc̄untur: laicoꝝ iudicio nō dispōnāt: nec ꝓpter coꝝ pbitionē ecclīastica dimittāt iusticias exercere. Lex. iij. illustri regi anglie.

Quanto diuina gra: r ifra. causa uero iurisponat' ita cōuicta est r connexa spuali bus causis: ep nō nisi ecclīastico iudicio ualeat diffiniri. Dem

Quarta etas mūdi — Quinta etas mūdi — Folii LVIII

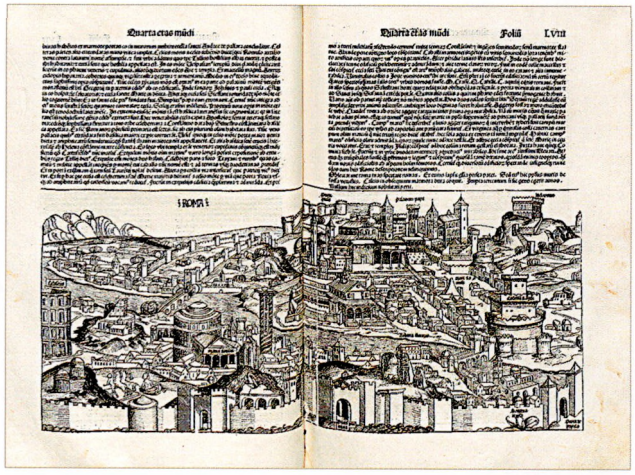

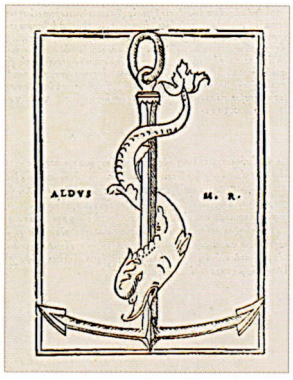

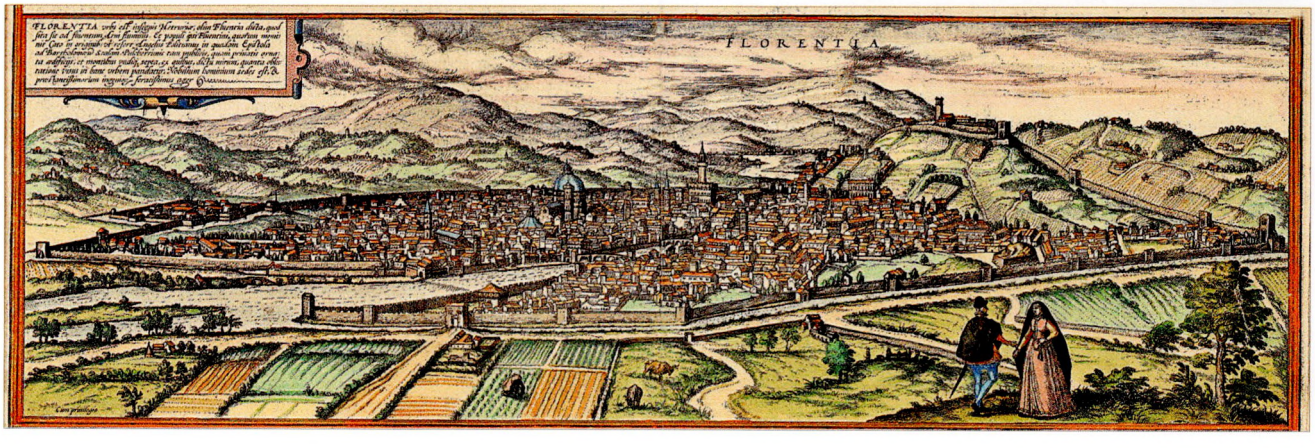

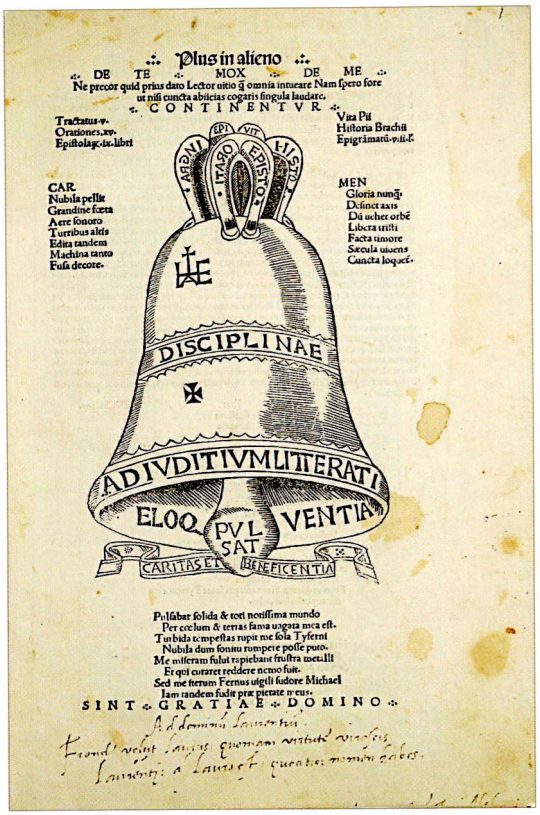

Дэкрэталіі Рыгора IX. Венецыя: Н. Жансон, 1475
Декреталии Григория IX. Венеция: Н. Жансон, 1475
Decretales Gregorius IX. Venice: N. Jenson, 1475

Рым на гравюры з кнігі Г. Шэдэля «Кніга хронік». Нюрнберг: А. Кобергер, 1493
Рим на гравюре из книги Х. Шеделя «Книга хроник». Нюрнберг: А. Кобергер, 1493
Rome in the engraving of the book of H. Schedel Liber chronicarum. Nuremberg: A. Koberger, 1493

Выдавецкая марка Альда Мануцыя
Сусветна вядомы дом Альда праіснаваў у Венецыі больш за 100 гадоў
Издательская марка Альда Мануция
Всемирно известный издательский дом Альда просуществовал в Венеции около 100 лет
The publishing mark of Aldus Manutius
The world-famous publishing house of Aldus existed in Venice for about a hundred years

Фларэнцыя на гравюры з кнігі Г. Шэдэля «Кніга хронік». Нюрнберг: А. Кобергер, 1493
Флоренция на гравюре из книги Х. Шеделя «Книга хроник». Нюрнберг: А. Кобергер, 1493
Florence in the engraving of the book of H.Schedel Liber chronicarum. Nuremberg: A. Koberger, 1493

Кампана Дж. Збор твораў. Рым: Э. Сільбер, 1495
Кампано Дж. Собрание сочинений. Рим: Э. Сильбер, 1495
Campano G. Opera. Rome: E. Silber, 1495

ИТАЛИЯ

Около 1465 г. – Конрад Свейнхейм и Арнольд Паннарц напечатали первую книгу в Италии в г. Субиако близ Рима.

1467 г. – начало книгопечатания в Риме. В 1467 г. появляется первая иллюстрированная печатная книга «Размышления» Х. де Торквемады с 31 гравюрой на дереве.

1481 г. – во Флоренции вышла «Божественная комедия» Данте с гравюрами Б. Бандини по рисункам С. Боттичелли.

1470 г. – возникла типография в г. Фолиньо, в 1471 г. – в городах Феррара, Флоренция, Милан, Болонья, Неаполь, в 1476 г. – в Венеции, наиболее значительном центре книжного производства Италии, в 1470–1490-х гг. возникли типографии в 56 городах.

Начало 1470-х гг. – в Италии была напечатана первая книга на древнееврейском, в 1476 г. – на греческом, в 1513 г. – на эфиопском и армянском, в 1514 г. – на арабском языках.

Конец XV – первая половина XVI в. – эпоха расцвета итальянской книги. Наиболее значительным центром книжного производства была Венеция, где особенно выделялись типографии-издательства А. Мануция и его последователей Л.А. Джунти, Ф. Марколини, Г. Джолито.

ITALY

About 1465 Konrad Sweynheim and Arnold Pannartz at Subiaco near Rome published the first book in Italy.

In 1467 book-printing began at Rome. In 1467 Torquemada's "Reflections" illustrated with 31 woodcuts appeared.

In 1481 Dante's "La Divina Commedia" was printed at Florence with woodcuts, by B. Bandini according to Botticelli's drawings. Printing offices appeared at Foligno in 1470, at Ferrara, Florence, Milan, Bologna and Naples in 1471, at Venice, the most significant book-printing centre in Italy, in 1476. From 70s to 90s of the 15th century printing houses appeared in 56 towns.

At the beginning of 1470 in Italy the first book in old-Jewish was printed, then in 1476 in Greek, in 1513 in Ethiopian and Armenian and 1514 in Arab.

The end of the 15th to the first half of the 16th centuries was the heyday of the Italian book. The most important centre of book-printing was Venice where printing houses of Aldus Manutius and his followers flourished.

ШВЕЙЦАРЫЯ

Першыя друкаваныя кнігі, якія захаваліся, выдадзены ў 1467 г. у Базелі Бертольдам Рупелем з Ханау. На пачатак XVI ст. вядома пра 58 друкароў, якія ў розны час працавалі ў Базелі, найбуйнейшым друкарскім цэнтры канца XV – XVI ст., дзе надрукавана 305 з 332 вядомых швейцарскіх выданняў, якія выйшлі да 1.1.1501.

1470 г. – адкрылася друкарня ў Берамюнстары, у 1475 г. – у Бургдорфе, у 1478 г. – у Жэневе, у 1480 г. – у Цюрыху, у 1493 г. – у Лазане.

Вядомы друкар XV–XVI стст., які працаваў у Базелі, – Іаган Амербах. Ён выдаў 162 інкунабулы. Другое імя, вядомае ў Базелі, – Іаган Фрабэн. Яго першае выданне – Біблія (1491). У друкарні Крыстофа Фрашаўэра з 1520 па 1564 г. было выдадзена каля 1000 кніг агульным тыражом каля мільёна асобнікаў – перш за ўсё розныя выданні Біблii. Сярод іх вылучаецца Цюрыхская Біблія (Біблія Фрашаўэра) – выданне 1530 г. з ілюстрацыямі Ганса Гальбейна малодшага.

У 1551–1559 гг. у Жэневе працаваў Роберт Эцьен.

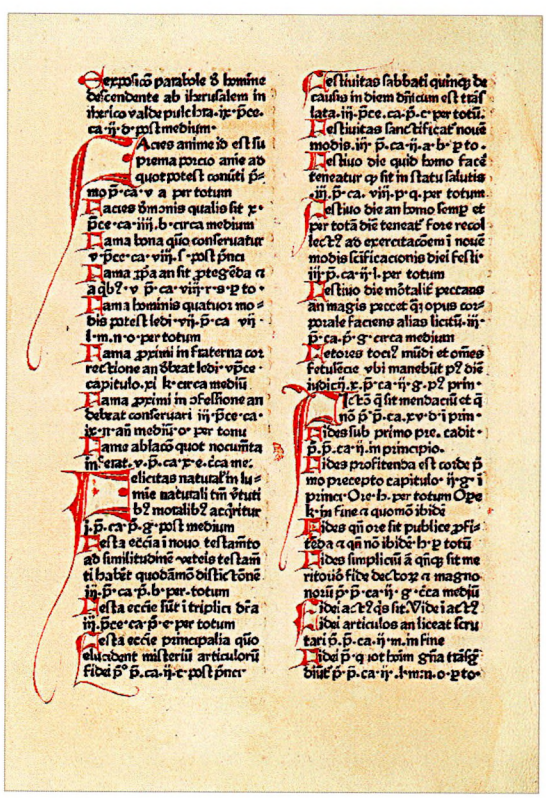

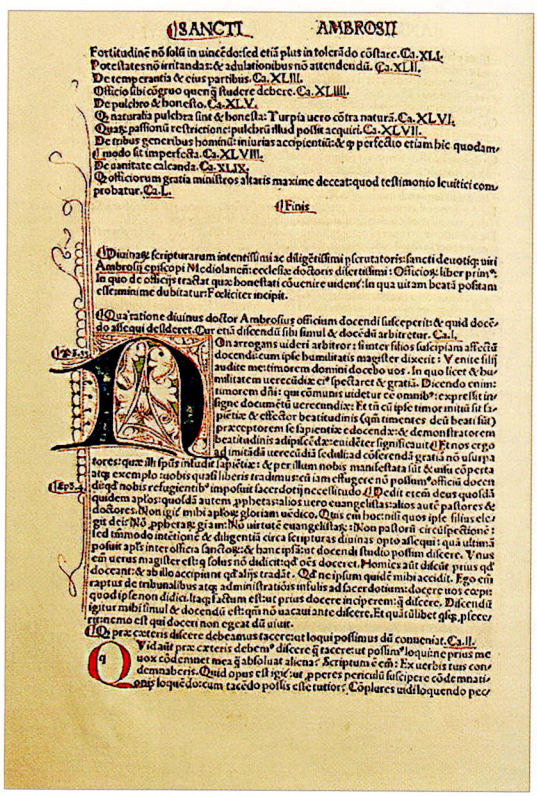

ШВЕЙЦАРИЯ

Первые сохранившиеся издания отпечатаны в 1467 г. в Базеле Бертольдом Руппелем из Ханау. К началу XVI в. известно о 58 типографах, которые в разное время работали в Базеле, крупнейшем книгопечатном центре конца XV – XVI в., где напечатано 305 из 332 известных швейцарских изданий, вышедших до 1.1.1501.

1470 г. – открылась типография в Беромюнстере, в 1475 г. – в Бургдорфе, в 1478 г. – в Женеве, в 1480 г. – в Цюрихе, в 1493 г. – в Лозанне.

Выдающийся типограф XV–XVI вв., работавший в Базеле, – Иоганн Амербах. Он издал 162 инкунабулы. Второе имя, известное в Базеле, – Иоганн Фробен. Его первое издание – Библия (1491). В типографии Кристофа Фрошауэра с 1520 по 1564 г. было издано около 1000 книг общим тиражом около миллиона экземпляров – прежде всего различные издания Библии. Среди этих изданий выделяется Цюрихская Библия (Библия Фрошауэра) – издание 1530 г. с иллюстрациями Ганса Гольбейна младшего.

В 1551–1559 гг. в Женеве работал Роберт Этьенн.

SWITZERLAND

The first preserved editions were printed in 1467 at Basel by Berthold Ruppell. By the beginning at the 16th century 58 typographers are known to work at different periods at Basel, the most important book-printing centre of 15–16th centuries, where 305 from of 332 known swiss editions were published before 1.1.1501.

In 1470 a printing office was opened at Beromuenster, in 1475 at Burgdorf, in 1478 at Geneva, in 1480 at Zürich, in 1493 at Lausanne.

The prominent printer who worked at Basel in 15–16th centuries was Johann Amerbach who published 162 incunables. The second in importance printer at Basel is Johann Froben. His first publication was the Bible (1491). At the typography of Christoph Froschauer 1000 books were published (total printing about million copies) since 1520 till 1564. Different editious of the Bible prevailed. Amond there the Zürich Bible stand out (Froschauer's Bible) which was published in 1530 with illustrations by Hans Holbein Jr.

In 1551–1559 Robert Etienne worked at Geneva.

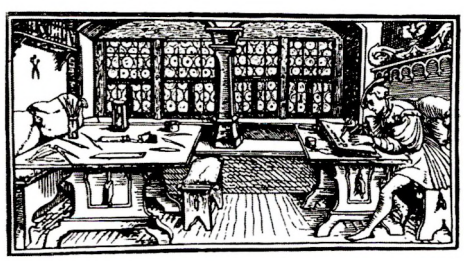

Базель на гравюры з кнігі Civitates orbis terrarium. Cologne: G. Braun, F. Hogenberg, 1572–1617
Базель на гравюре из книги Civitates orbis terrarium. Cologne: G. Braun, F. Hogenberg, 1572–1617
Basel on engraving of the book Civitates orbis terrarium. Cologne: G. Braun, F. Hogenberg, 1572–1617

Nider J. Praeceptorium divinae legis sive Expositio decalogi. [Базель: Б. Рупель, 1470]
Nider J. Praeceptorium divinae legis sive Expositio decalogi. [Базель: Б. Руппель, 1470]
Nider J. Praeceptorium divinae legis sive Expositio decalogi. [Basel : B. Ruppel, 1470]

Медыяланскі А. Збор твораў. Базель: І. Амербах, 1492
Медиоланский А. Собрание сочинений. Базель: И. Амербах, 1492
Mediolanensis A. Opera. Basel : J. Amerbach, 1492

Распрацоўка шрыфта для выдання 16 ст.
Разработка шрифта для издания 16 в.
Development of the font for the publication of the 16th century

Выдавецкая марка І. Фрабэна
Издательская марка И. Фробена
The publishing mark of J. Froben

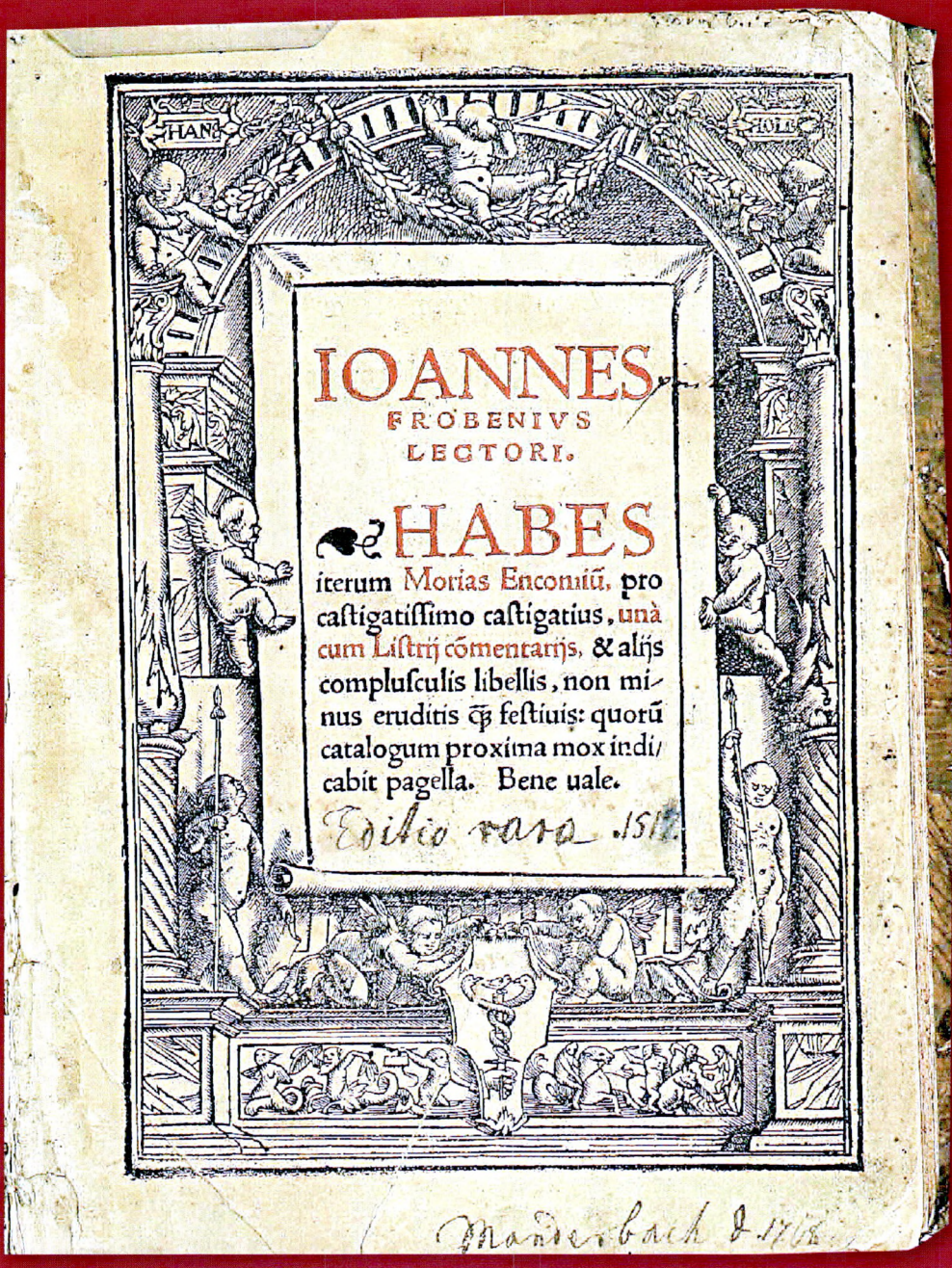

IOANNES FRŌBENIVS LECTORI.

HABES iterum Morias Enconiū, pro caſtigatiſſimo caſtigatius, unà cum Liſtrij cōmentarijs, & alijs compluſculis libellis, non minus eruditis ꝙ feſtiuis: quorū catalogum proxima mox indicabit pagella. Bene uale.

Editio rara 1512

Maidenbach d. 1716

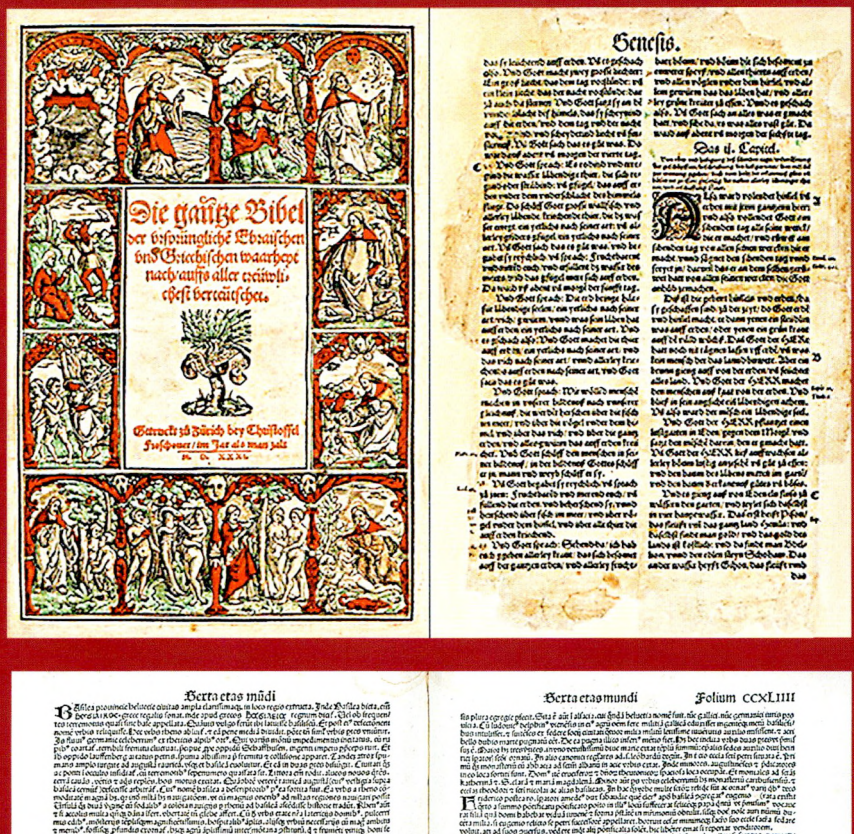

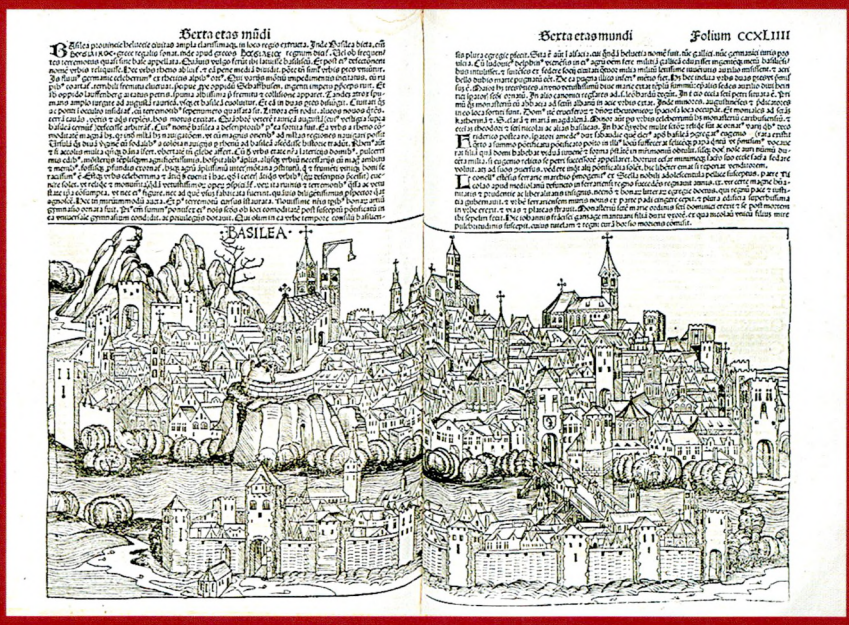

Roterodamus E. Habes iterum Morias Encomiu[m]… Базель: І. Фрабэн, 1517
Roterodamus E. Habes iterum Morias Encomiu[m]… Базель: И. Фробен, 1517
Roterodamus E. Habes iterum Morias Encomiu[m]… Basel: J. Froben, 1517

Біблія. Цюрых: Фрашаўэр, 1530
Библия. Цюрих: Фрошауэр, 1530
Bibel. Zürich: Froschauer, 1530

Інстытуцыі Юстыніяна. Базель: М. Венслер, 1486
Институции Юстиниана. Базель: М. Венслер, 1486
Iustiniani Institutiones. Basel : M. Wenssler, 1486

Базель на гравюры з кнігі Г. Шэдэля «Кніга хронік». Нюрнберг: А. Кобергер, 1493
Базель на гравюре из книги Х. Шеделя «Книга хроник». Нюрнберг: А. Кобергер, 1493
Basel on engraving of the book of H. Schedel Liber chronicarum. Nuremberg : A. Koberger, 1493

ЧЭХІЯ

1468–1470 гг. – у г. Пльзень выдадзена першая ў Чэхіі кніга «Траянская хроніка» Гвіда дэла Калонэ, перакладзеная на чэшскую мову.

1487–1488 гг. – у Празе надрукаваны другое выданне «Траянскай хронікі», чэшская Біблія і ілюстраванае выданне баек Эзопа.

1468–1501 гг. – у розных друкарнях Чэхіі былі выдадзены 64 назвы першадрукаваных багаслоўскіх і свецкіх кніг на чэшскай, лацінскай і нямецкай мовах.

1515 г. – надрукавана першая чэшская «газета», выдадзеная М. Коначам.

У 1518 г. – выйшла першая карта, выдадзеная М. Клаўдзіянам.

XV–XVI стст. – дзейнічалі друкарні славака М. Бакалар-Штэціны, Яна з Вісокэ-Міта, Яна Кампа, Бенеды, Яна і Паўла Севярынаў, І. Мелантрыха, Д. Адама з Веляславіна, друкарня Абшчыны чэшскіх братоў (Краліц) і інш.

1517 г. – у Празе пачынаецца выдавецкая дзейнасць беларускага першадрукара Францыска Скарыны.

ЧЕХИЯ

1468–1470 гг. – в г. Пльзень издана первая в Чехии книга «Троянская хроника» Гвидо делла Колонне, переведенная на чешский язык.

1487–1488 гг. – в Праге напечатаны второе издание «Троянской хроники», чешская Библия и иллюстрированное издание басен Эзопа.

1468–1501 гг. – в разных типографиях Чехии были изданы 64 названия первопечатных богословских и светских книг на чешском, латинском и немецком языках.

1515 г. – напечатана первая чешская «газета», изданная М. Коначем.

1518 г. – вышла первая карта, изданная М. Клаудианом.

XV–XVI вв. – действовали типографии словака М. Бакалар-Штетины, Яна из Високе-Мито, Яна Кампа, Бенеды, Яна и Павла Северинов, И. Мелантриха, Д. Адама из Велеславина, типография Общины чешских братьев (Кралиц) и др.

1517 г. – в Праге начинается издательская деятельность белорусского первопечатника Франциска Скорины.

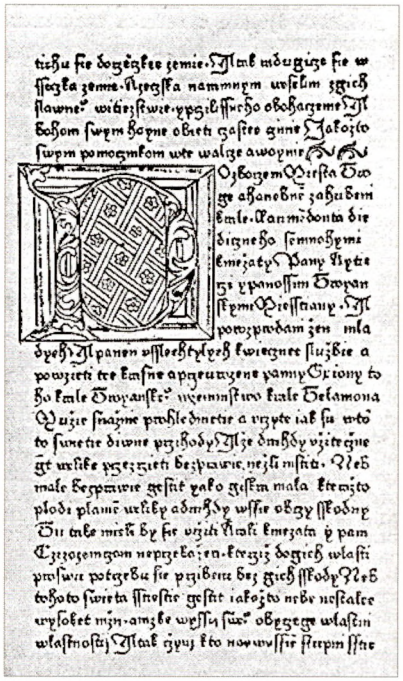

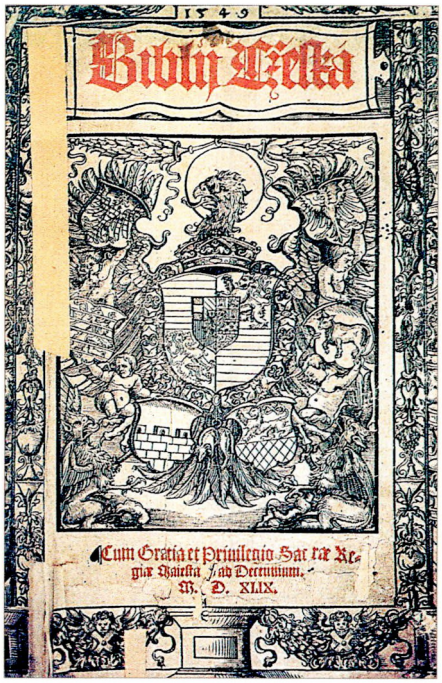

CZECH

The first printed book in Czech was the translation into Czech of the "History of the destruction of Troy" by Gvido delle Colonne. It was printed at Plzen in 1468–1470.

64 titles of books in Czech, Latin and German were printed since 1468 to 1501. 21 books were published at Brno, 20 at Prague, 16 at Plzen, 3 at Vimpeck, 3 at Olomouc and 1 at Kutna Gore. Among first printed books there were 20 books in theology but others were quite secular.

In 1515 the first Czech "newspaper", published by M. Konac, appeared.

In 1518 the first map, published by M. Claudion, was printed.

In the 15–16th centuries began publishing activities of the Slovak M. Bakalar-Shtetina, Jan of Vysoke Myto, Jan Kamp, Beneda, Jan and Pavel Severyn, J. Melantrich, D. A.of Veleslavín ,the printing house of the Unity of Czech Brethren (Kralitz), and others.

Francysk Skaryna, the first Belarusian printer, began his publishing activities at Prague in 1517.

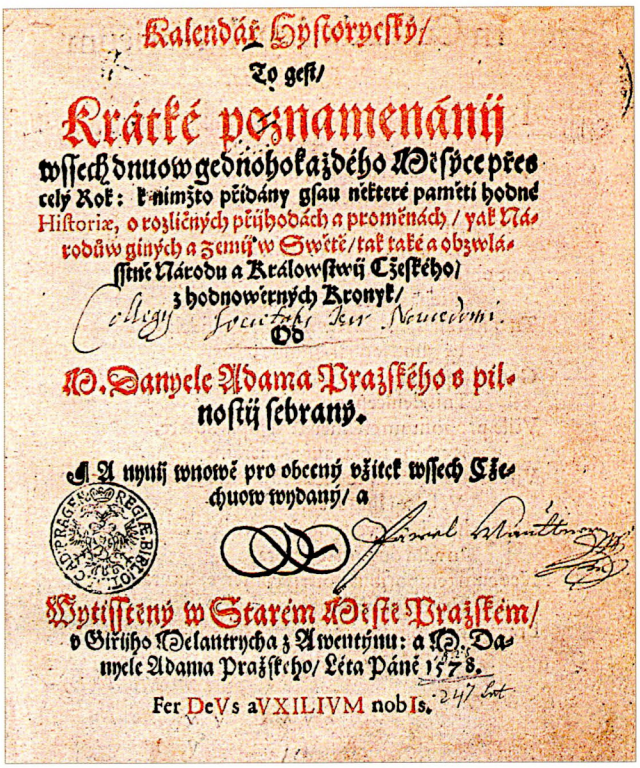
Kalendář Hystorycský/
To gest/
Krátké poznamenánij
wssech dnuow gednoho každého Měsýce přes
celý Rok: k nimžto přidány gsau některé paměti hodné
Historiæ, o rozličných přijhodách a proměnách / yak Ná-
rodůw giných a Zemij w Swětě/ tak také a obzwlá-
sstně Národu a Králowstwij Cžeského/
z hodnowěrných Kronyk/
Od
M. Danyele Adama Pražského s pil-
nostij sebraný.
A nynij wnowě pro obecný vžitek wssech Cže-
chuow wydaný/ a
Wytisstěný w Starém Městě Pražském/
v Giřijho Melantrycha z Awentýnu: a M. Da-
nyele Adama Pražského/ Léta Páně 1578.
Fer DeVs aVXILIVM nobIs.

Гвіда дэла Калонэ. Траянская хроніка. Пльзень, 1468–1470.
Першая друкаваная кніга ў Чэхіі
Гвидо делла Колонне. Троянская хроника. Пльзень, 1468–1470.
Первая печатная книга в Чехии
Guido delle Colonne. Trojan Chronicle. Plzen, 1468–1470.
The first printed book in the Czechc

Біблія. Прага: І. Мелантрых, 1549
Библия. Прага: И. Мелантрих, 1549
Bible. Prague: J. Melantrich, 1549

Катэхізіс. Прага: І. Мелантрых, 1547
Катехизис. Прага: И. Мелантрих, 1547
Katechesis. Prague : J. Melantrich, 1547

Гістарычны каляндар… Прага: Д. Адам з Веляславіна, 1578
Исторический календарь… Прага: Д. Адам из Велеславина, 1578
Historical Calendar … Prague : D. Адам z Veleslavina, 1578

Біблія Севярына. Прага: П. Севярын, 1537
Библия Северина. Прага: П. Северин, 1537
Bible of Severyn. Prague : P. Severyn, 1537

ФРАНЦЫЯ

1470 г. – тры нямецкія друкары з Мюнстэра Ульрых Герынг, Міхал Фрыбургер і Марцін Кранц, выкліканыя двума прафесарамі з Сарбоны Жанам Хейнлінам і Гіёмам Фішэ, надрукавалі першую ў Парыжы кнігу «Пісьмоўнік Гаспарэна дэ Бергама» [«Gasparii (Barsisii) Pergamensis epistolae»].

1476 г. – першае ў Францыі выданне Бібліі.

1476–1477 гг. – Паск'е Баном выдаў першую кнігу на французскай мове «Вялікія французскія хронікі» («Les Grandes Chroniques»). Кнігі друкаваліся таксама ў Тулузе, Пуацье, у некаторых гарадах Нармандыі і Брэтані.

Найбольш вядомыя друкары Францыі XV–XVI стст.: Ж. дэ Прэ (Парыж), І. Трэксэль (Ліён), Эцьены (Ліён, Парыж), Э. Дале (Ліён), І. А. Бадэ (Badius) (Ліён, Парыж) і інш.

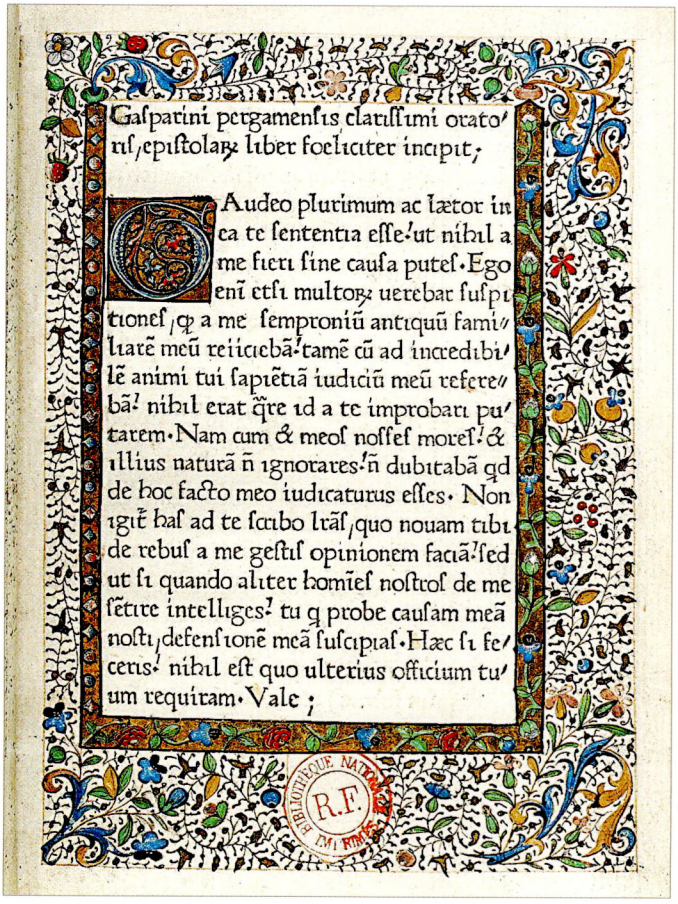
Gaſparini pergamenſis clariſſimi orato/
riſ/epiſtolaꝝ liber foeliciter incipit;

SAudeo plurimum ac lætor in
ea te ſententia eſſe/ut nihil a
me fieri ſine cauſa putes. Ego
enī etſi multoꝝ uerebar ſuſpi
tioneſ/q̄ a me ſempronīū antiquū fami/
liarē meū reiiciebā/tamē cū ad incredibi/
lē animi tui ſapiētiā iudiciū meū refere/
bā/ nihil erat q̄re id a te improbari pu/
tarem. Nam cum & meos noſſes mores/&
illius naturā ñ ignorares/ñ dubitabā qd
de hoc facto meo iudicaturus eſſes. Non
igit̄ haſ ad te ſcribo lr̄aſ/quo nouam tibi
de rebuſ a me geſtis opinionem faciā/ſed
ut ſi quando aliter hominēſ noſtros de me
ſētire intelliges/ tu q̄ probe cauſam meā
noſti/defenſionē meā ſuſcipias. Hæc ſi fe/
ceris/ nihil eſt quo ulterius officium tu/
um requiram. Vale;

BIBLIOTHEQUE NATIONALE R.F. IMPRIMÉS

SI meo aliquo officio poterit ſedari
odiū. M. anthonii & Q. hortenſii/
nullo certe meo piculo ac labore deſinā/
donec ōnia cōpoſita ſint ac qeta. Video
enī hāc rē totā cōflatā eſſe paucoꝝ hoīm
uitio/qbus ciuitatis otiū diſplicet. Tan/
tū uero illis ōnibus ciuibus bene eſſe cu/
pio/ut nō magis deſideret me eſſe incolu/
memq̄ illos ſaluos. Non nihil etiā mo/
uet me reſpectus anthonii & hortenſii.
quos tū reipublice cauſa/ tū ex antiq̄ fa/
miliaritate cariſſimos habeo. Conſeq̄r ḡ
has meas litteras celeriter & qcqd pote/
rit a me ullo ſtudio/aut cura fieri/totum
id libenter ſuſcipiā. ſatiſfaciāq̄ expectatiōi
oīm illoꝝ ciuiū. Satis autē præmii cōſe/
cutū eſſe me arbitror/ſi meo aduētu cog/
nouero tātū incēdiū extīctū eſſe. Vale;

NOn de re uulgari ac negligēda/ſed
publicis commodis ad te ſcribo. Pu/
det enī me hoꝝ temporū/& nr̄æ reipub/

◀

Пісьмоўнік Гаспарэна дэ Бергама. Парыж: У. Герынг, 1470
Першая кніга, выдадзеная ў Парыжы
Собрание писем Гаспарена де Бергамо. Париж: У. Геринг, 1470
Первая книга, напечатанная в Париже
Gasparii Pergamensis epistolae. Paris: U. Gering, M. Crantz, M. Friburger, ca 1470
The first book printed in Paris

Выдавецкая марка Эцьенаў
Издательская марка Этьеннов
The publishing mark of Estienne's

Пісьмоўнік Гаспарэна дэ Бергама. Парыж: У. Герынг, 1470
Собрание писем Гаспарена де Бергамо. Париж: У. Геринг, 1470
Gasparii Pergamensis epistolae. Paris: U. Gering, M. Crantz, M. Friburger, ca 1470

▶

Арыген Адамант. Збор твораў. Парыж: Бадэ, 1512
Ориген Адамант. Собрание сочинений. Париж: Баде, 1512
Origen Adamantius. Works. [Paris]: Badius, 1512

Бюдэ Г. Каментары да грэчаскай мовы. Парыж: Р. Стэфанус (Эцьен), 1548
Бюде Г. Комментарии к греческому языку. Париж: Р. Стефанус (Этьен), 1548
Bude G. Comments on the Greek language. Paris: R. Stephanus (Estienne), 1548

Operū Origenis Adamā
tij Tomi duo priores cum
tabula et indice generali, p
rime sequentibus.

Venūdātur cū duobus reli
quis eorūdē Tomis in ed
ibus Joannis Parui: et Jo
doci Badij Ascensij: Cum
gratia & priuilegio Regio.

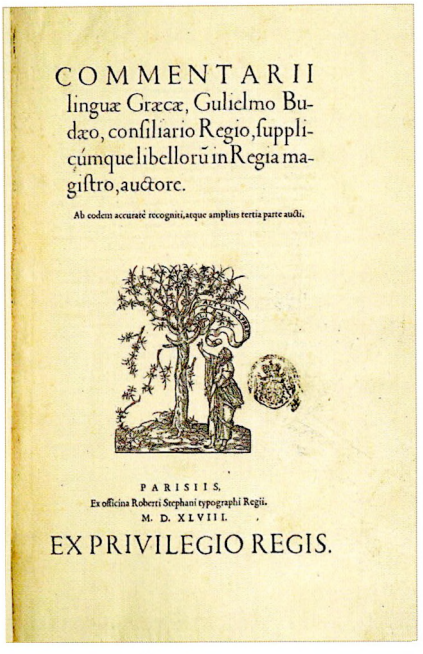
COMMENTARII
linguæ Græcæ, Gulielmo Budæo, consiliario Regio, supplicúmque libellorū in Regia magistro, auctore.

Ab eodem accuratè recogniti, atque amplius tertia parte aucti.

PARISIIS.
Ex officina Roberti Stephani typographi Regii.
M. D. XLVIII.

EX PRIVILEGIO REGIS.

ФРАНЦИЯ

1470 г. – три немецких печатника из Мюнстера Ульрих Геринг, Михаил Фрибургер и Мартин Кранц, вызванные двумя профессорами Сорбонны Жаном Хейнлином и Гийомом Фише, напечатали первую книгу в Париже «Собрание писем (письмовник) Гаспарена де Бергамо» [«Gasparii (Barsisii) Pergamensis epistolae»].

1476 г. – первое во Франции издание Библии.

1476–1477 гг. – Паскье Боном издал первую книгу на французском языке – «Большие французские хроники» («Les Grandes Chroniques»). Книги печатались в Тулузе, Пуатье, в некоторых городах Нормандии и Бретани.

Наиболее известные типографы Франции XV–XVI вв.: Ж. де Пре (Париж), И. Трексель (Лион), Этьенны (Лион, Париж), Э. Доле (Лион), И.А. Баде (Badius) (Лион, Париж) и др.

FRANCE

In 1470 three German printers from Muenster Ulrich Gering, Michael Friburger and Martin Krantz, who were invited by Sorbonna professors Johann Heynlin and Guillaume Fichet, published the first book in Paris "Epistolae" by Gasparinus de Bergamo, which was followed by the first in France Bible edition in 1476.

In 1476–1477 Pasquier Bonhomme published the first book in French "Les Grandes Chroniques". Books where printed also in Toulouse, Poitiers and some towns of Normandy and Brittany. The most prominent printers from France in 15th–16th centuries are Jean de Pres (Paris), I.Trieksiel (Lyon), Etiennes (Lyon, Paris), E. Dolet (Lyon), I.A. Badius (Lyon, Paris) a.o.

НІДЭРЛАНДЫ

Пачатак кнігадрукавання на тэрыторыі Нідэрландаў звязваюць з імем Лаўрэнса Костэра з Харлема.

1473 г. – першыя датаваныя выданні ў Алсце, дзе працаваў Дзірк Мартэнс, які друкаваў творы антычных аўтараў, а таксама Дж. Піка дэла Мірандалы, Р. Агрыкалы, Эразма, выдаваў граматыкі грэчаскай і яўрэйскай моў, надрукаваў першае пісьмо Калумба з яго падарожжа да Амерыкі і ўпершыню выпусціў у свет «Утопію» Т. Мора.

Самая знакамітая нідэрландская кніга ранняга перыяду – «Жыціе Хрыста» Людовіка Саксонскага (Ludolphus de Saxonia. "Vita Jesu Christi"), надрукаваная Герардам Леу ў Антвэрпэне ў 1488 г. на галандскай мове.

У 1473 г. з'явіліся друкарні ў Лёвене (Й. Вельдэнэра), Утрэхце (Н. Кэтэлера і Ж. Лемпта), у 1477–1518 гг. дзейнічалі друкарні ў Дэвентэры (Р. Пафрэта і Якаба з Брэды).

Найбольш вядомыя друкары-выдаўцы XV–XVI стст.: М. ван дэр Гус і Г. Леу (Антвэрпэн), К. Мансіон (Антвэрпэн і Бруге), Х. Плантэн (Антвэрпэн і Лейдэн), тыпограф Р. Рэсцыус, гравіроўшчык шрыфтоў, словалітчык і тыпограф А. Таверньe (Гент і Антвэрпэн), выдавецкая фірма Эльзевіраў (Лейдэн і Амстэрдам).

У XVI–XVII стст. Нідэрланды праславіліся картаграфічнымі выданнямі, лепшымі выдаўцамі якіх былі Г. Фрондыус, Г. Меркатар, Г. дэ Йодэ, А. Артэліус, І. Хондыус, В. Блеу, Данкертс. Вядомы іх карты Еўропы (1554), Англіі (1564), карта для мараплаўцаў на 18 лістах (1569), Вялікі атлас (1585–1595).

НИДЕРЛАНДЫ

Начало книгопечатания на территории Нидерландов связывают с именем Лауренса Костера из Харлема.

1473 г. – первые датированные издания в Алсте, где работал Дирк Мартенс. Он публиковал сочинения античных авторов, а также Дж. Пико делла Мирандолы, Р. Агриколы, Эразма, издавал грамматики греческого и еврейского языков, напечатал первое письмо Колумба из его путешествия к Америке и впервые выпустил в свет «Утопию» Т. Мора.

Самая знаменитая нидерландская книга раннего периода – «Житие Христа» Людовика Саксонского (Ludolphus de Saxonia. "Vita Jesu Christi"), изданная Герардом Леу в Антверпене на голландском языке в 1488 г.

В 1473 г. появились типографии в Лёвене (Й. Вельденера), Утрехте (Н. Кетелера и Ж. Лемпта), в 1477–1518 гг. действовали типографии в Девентере (Р. Пафрета и Якоба из Бреды).

Наиболее известные типографы-издатели XV–XVI вв.: М. ван дер Гус и Г. Леу (Антверпен), К. Мансион (Антверпен и Брюгге), Х. Плантен (Антверпен и Лейден), типограф Р. Ресциус, гравировщик шрифтов, словолитчик и типограф А. Таверньe (Гент и Антверпен), издательская фирма Эльзевиров (Лейден и Амстердам) и др.

В XVI–XVII вв. Нидерланды прославились картографическими изданиями, лучшими их издателями были Г. Фрондиус, Г. Меркатор, Г. де Йоде, А. Ортелиус, И. Хондиус, В. Блеу, Данкертс. Известны их карты Европы (1554), Англии (1564), карта для мореплавателей на 18 листах (1569), Большой атлас (1585–1595).

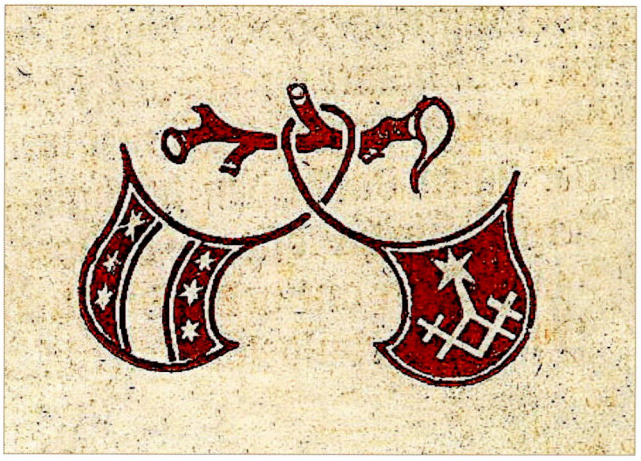

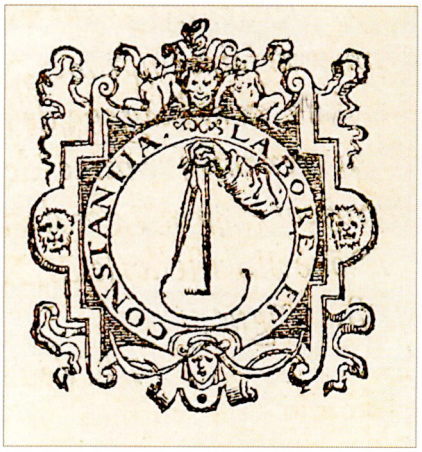

NETHERLANDS

The beginning of book-printing in Netherlands is bound with the name of Laurence Coster of Harlem.

In 1473 the first dated publications at Aalst were printed by Dirk Martens. He published the works by classical ancient authors as well as works by Pico della Mirandola, R. Agricola, Erasm of Rotterdam. Also he printed the Greek and Jewish grammars, the first Columbus's letter from America and Thomas More's "Utopia".

The most famous Dutch book of the early period is "Vita Jesu Christi" by Ludolph of Saxony, which was published by Gerard Leeu at Antwerpen in Dutch language in 1488. In 1473 J. Veldener founded his printing house at Leuven and N. Keteler and J. Lempt founded their printing office at Utrecht. In 1477–1518 at Deventer worked R. Pafret and Jacob of Breda. The most prominent book-printers and publishers of 15th–16th centuries were M. van der Goes and Gerard Leeu (Antwerpen), K. Mansion (Antwerpen and Bruges), Ch. Plantin (Antwerpen and Leiden), printer R. Rescius, engraver of letters and printer A. Tavernier (Ghent and Antwerpen), the Elsevier publishing house (Leiden and Amsterdam) and others.

Netherlands in 16th–17th centuries was famous for cartographic publications. The best publishers of these were G. Hondius, D. Danckers. Their maps of Europe (1554), England (1564), the map for navigators on 18 sheets (1569) and the Great Atlas (1585–1595) are widely known.

◀

Выдавецкая марка Герарда Леу
Издательская марка Герарда Леу
The publishing mark of Gerard Leeu

Выдавецкая марка Х. Плантэна
Издательская марка Х. Плантена
The publishing mark of Ch. Plantin

▶

Выява Х. Плантэна на гравюры І. Віерыкса
Портрет Х. Плантена на гравюре И. Виерикса
Portrait of Ch. Plantin on engraving by H. Wierix

Гістарычныя хронікі... Лейдэн, 1483
Исторические хроники... Лейден, 1483
Historical chronicles ... Leiden, 1483

Гіём дэ Дзігюльвіль. Паломніцтва... Дэльфт, 1498
Гийом де Дигюльвиль. Паломничество... Дельфт, 1498
Guillaume de Deguileville. Pilgrimage... Delft, 1498

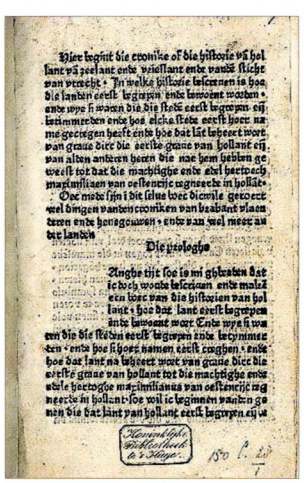
Hier beginnt die cronike of die historie vā hol
lant vā zeelant ende vāellant ende vander vlicht
van vrechte · In welke historie teersten is hoe
die landen eerst begrepen ende bewoent worden ·
ende wye si waren die die stede eerst begrepen ei
listimmerden ende hoe elcke stede eerst hoer na
me gecregen heeft ende hoe dat lāt wheert wort
van grane dier die eerste grane van hollant ei
van alden anderen heren die nae hem hebben ge
weest tot dat die machtighe ende edel herteghe
maximiliaen van oestenrijc regneerde in hollāt ·
Ende mede sijn in dit selue boec diuersche gescrift
wel dingen vanden cronniken van brabant vlaen
deren ende horegouwen · ende van wel meer an
der landen

Die prologhe

Angheuē dit soe is mi ghebeden dat
ic doch woude beschriuen ende maken
een boec van die historien van hol
lant · hoe dat lant eerst begrepen
ende bewoent wort Ende wye si wa
ren die die steden eerst begrepen ende betymme
ren · ende hoe si hoers namen eerst creghen · ende
hoe dat lant na wheert wort van grane dier die
eerste grane van hollant tot dis machtighe ende
edele hertoghe maximiliaens van oestenrijc reg
neerde in hollant · Soe wil ic beginnen vanden ge
nen die dat lant van hollant eerst begrepen ei ne

Koninklijke Bibliotheek te 's Hage

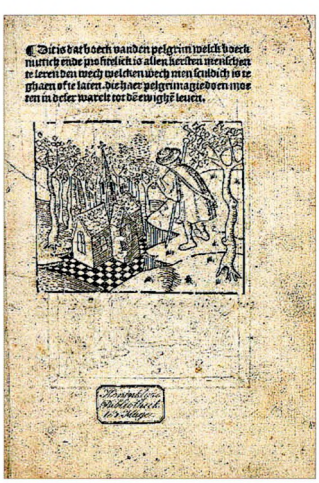
Dit is dat boeck vanden pelgrim welck boeck
nutlick ende profitlick is allen menschen
te lesen dan wech welcken wech men salich is te
gaen als te laren. die hier pelgrimagie doen mos
ten in dese warelt tot dē ewighē leuen.

Koninklijke Bibliotheek te 's Hage

098
2655 K

М.К. Радзівіл Перэгрынацыя, або Паломніцтва ў Святую зямлю. Антвэрпэн: Платэн-Марэтус, 1614

Н.Х. Радзивилл Перегринация, или Поломничество в Святую землю. Антверпен: Платен-Моретус, 1614

M.K. Radziwiłł Pilgrimage to the Holy Land. Antwerpen: Plantin-Moretus, 1614

Біблія Паліглота.
Антвэрпэн: Х. Плантэн,
[1568–1573]
Библия Полиглотта.
Антверпен: Х Плантен,
[1568–1573]
Biblia Polyglotta.
Antwerpen: Ch. Plantin,
[1568–1573]

ВЕНГРЫЯ

1473 г. – у Будзе ў першай венгерскай друкарні (заснаваная ў 1472 г.) друкар Андраш Хес надрукаваў «Хроніку венграў» ("Chronika Hungarorum") Янаша Туроцы.

1477–1480 гг. у Пажоні (цяпер Браціслава) або ў яе наваколлях працавала другая венгерская друкарня «Канфесіянале», якая выпусціла 5 кніг.

У 1488 г. у Брно (мараўскім) К. Штахелем і М. Прэйнлейнам выпушчана другое ілюстраванае выданне «Хронікі» з 41 ксілаграфіяй венгерскіх уладароў.

У 1527–1538 гг. у Кракаве ў друкарні вядомага польскага друкара І. Віетора выйшлі першыя кнігі на венгерскай мове – «Пачаткі граматыкі» ("Rudimenta grammatices") К. Хэгендорфа (1527) і «Пасланні святога Паўла».

У 1535 г. Ян Хантэрыус заснаваў друкарню ў Брашаве (Румынія), а ў 1539 г. багаты мецэнат Томаш Надашдзі арганізаваў друкарню ў Шарвары: у ёй у 1541 г. надрукавалі Новы Запавет – першае выданне біблейскай кнігі на венгерскай мове.

1550 г. у Калажвары (Клуж, Румынія) пачалося сістэматычнае венгерскае кнігадрукаванне, звязанае з дзейнасцю выдаўца Гашпара Хелтаі.

У гэты ж час друкарні ўзніклі ў Мад'яравары (1558) і Дэбрэцэне (1561).

Своеасаблівым тыпам друкара ў Венгрыі эпохі Рэфармацыі (XVI ст.) быў друкар-перадзвіжнік. Сярод іх сустракаліся знакамітыя асобы – Гал Гусар, Рафаэль і Рудольф Хофхальтары, Янаш Манліус.

ВЕНГРИЯ

1473 г. – в Буде в первой венгерской типографии (основана в 1472 г.) печатник Андраш Хесс напечатал «Хронику венгров» ("Chronika Hungarorum") Яноша Туроци.

1477–1480 гг. – в Пожони (теперь Братислава) или в ее окрестностях работала вторая венгерская типография «Конфессионале», которая выпустила 5 книг.

В 1488 г. в Брно (моравском) К. Штахелем и М. Прейнлейном выпущено второе иллюстрированное издание «Хроники» с 41 ксилографией венгерских властителей.

В 1527–1538 гг. в Кракове в типографии польского печатника И. Виетора вышли первые книги на венгерском языке – «Начальная грамматика» ("Rudimenta grammatices") К. Хегендорфа (1527) и «Послания святого Павла».

В 1535 г. Ян Хонтериус открыл типографию в Брашове (Румыния), а в 1539 г. богатый меценат Тамаш Надашди организовал типографию в Шарваре. В ней в 1541 г. был напечатан Новый Завет – первое издание библейской книги на венгерском языке.

1550 г. – в Коложваре (Клуж, Румыния) началось систематическое венгерское книгопечатание, связанное с деятельностью издателя Гашпара Хелтаи.

В это же время типографии возникли в Мадьяроваре (1558) и Дебрецене (1561).

Своеобразным типом печатника в Венгрии эпохи Реформации (XVI в.) был типограф-передвижник. Среди них встречались выдающиеся личности – Гал Гусар, Рафаэль и Рудольф Хоффхальтеры, Янош Манлиус.

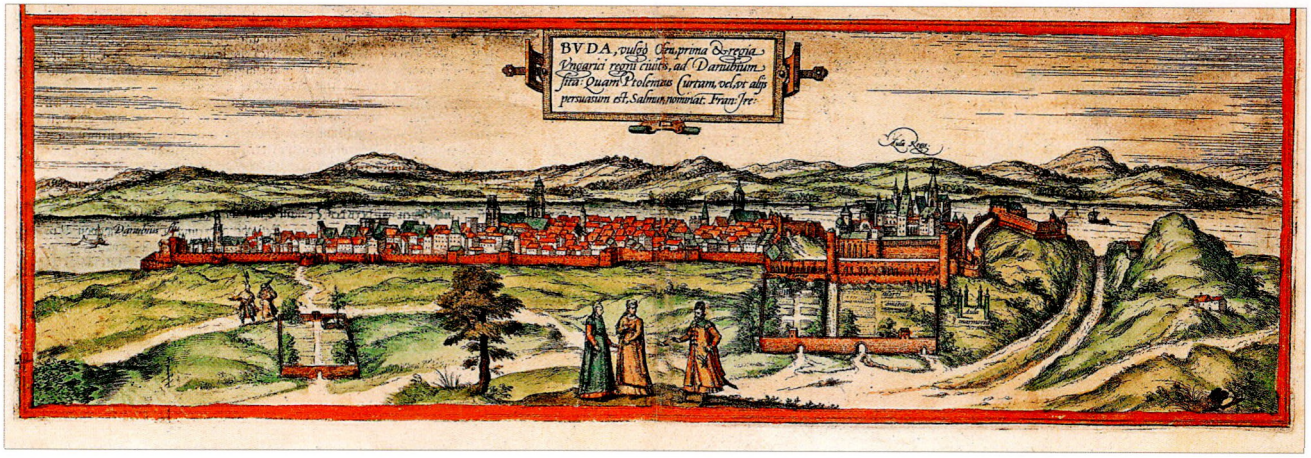

HUNGARY

In 1473 the printer Andras Hess published "Chronika Hunganorum" by Janos Turoczy at the first Hungarian printing office founded in 1472 at Buda.

In 1477–1480 the second Hungarian printing house "Confessionale" which worked at Bratislava or nearby published 5 books.

In 1488 K. Stachel and Preinlein edited the second illustrated publication of "Chronika" at Brno with 41 woodcuts of Hungarian rulers.

In 1527–1538 H. Vietor, the prominent Polish printer, published the first books in Hungarian "Rudimenta gramatices" by K. Hagendorf (1527) and "Epistles of St. Paul" at Kracow.

In 1535 Jan Honterius opened the printing office at Brasov and in 1539 the rich patron of literature Tomas Nadasly founded the printing house at Sarvar. There the New Testament in Hungarian was published in 1541.

In 1550 the regular Hungarian book printing began at Cluj (Romania). It was bound with the name of the publisher Gaspar Heltai.

At the same time publishing offices opened at Magyarovar (1558) and Debrecen (1561).

During the Reformation (16th century) a special type of moving-around printers appeared in Hungary. Among them there were such prominent personalities as Gal Gusar, Rafael and Rudolf Hoffhalters, Janos Manlius.

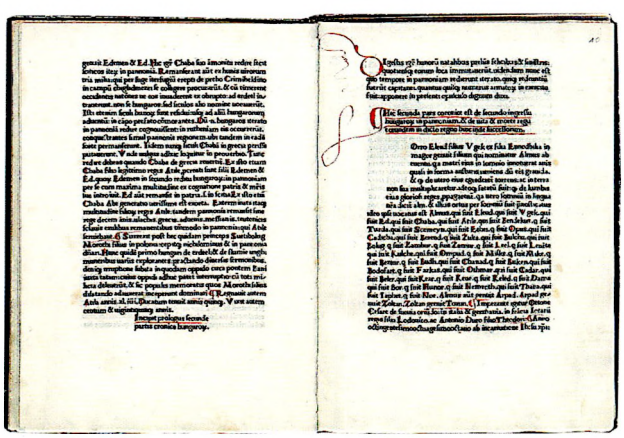

◀

Будапешт на гравюры Civitates orbis terrarium. Cologne: G. Braun, F. Hogenberg, 1572–1617
Будапешт на гравюре Civitates orbis terrarium. Cologne: G. Braun, F. Hogenberg, 1572–1617
Budapest on engraving of Civitates orbis terrarium. Cologne: G. Braun, F. Hogenberg, 1572–1617

▶

Выява венгерскага першадрукара Андраша Хеса
Портрет венгерского первопечатника Андраша Хесса
Portrait of Andras Hess – the Hungarian first book printer

Туроцы Я. Хроніка Венграў. Буда: А. Хес, 1473
Туроци Я. Хроника Венгров. Буда: А. Хесс, 1473
Thuroczy J. Chronica Hungarorum. Buda: A. Hess, 1473

Туроцы Я. Хроніка Венграў. Буда: А. Хес, 1473
Туроци Я. Хроника Венгров. Буда: А. Хесс, 1473
Thuroczy J. Chronica Hungarorum. Buda:A. Hess, 1473

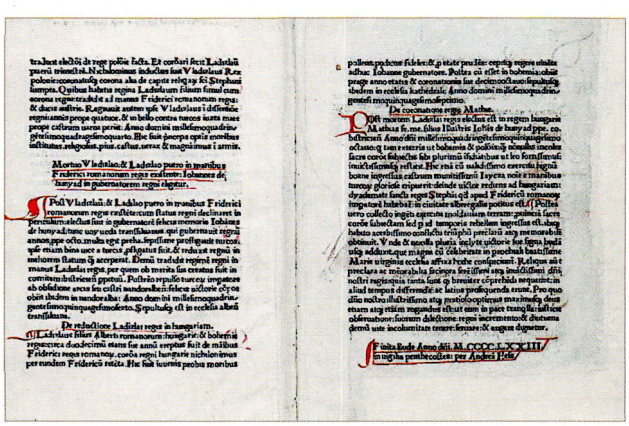

ПОЛЬШЧА

Каля 1473 г. узнікла першая друкарня ў г. Кракаў. Яе дзейнасць звязана з майстрам І. дэ Туракраматай.

Першая друкаваная кніга ў Польшчы – «Астранамічны каляндар» ("Kalendarz astronomiczny") – была выпушчана Каспарам Штраубэ ў 1474 г. на лацінскай мове. Да 1478 г. Штраубэ надрукаваў яшчэ 3 кнігі.

У XV ст. польскую кнігу друкавалі: у Іспаніі – Станіслаў і Уладзіслаў Паляк, у Неапалі – Ян Адам. Усе выданні выходзілі на лацінскай мове.

У канцы XV ст. кракаўскі першадрукар Швайпольт Фіёль паклаў пачатак друкаванню славянскіх кніг кірылічнай азбукай. У 1491 г. з друкарні Фіёля выйшлі 4 кнігі, надрукаваныя кірыліцай, у тым ліку «Актоіх», «Часаслоў», «Трыёдзь каляровая».

У 1513 г. з'явілася першая друкаваная кніга на польскай мове – малітоўнік «Рай душы». Яе надрукаваў кракаўскі друкар Ф. Унглер.

У Кракаве працавалі буйнейшыя тыпографы: Ян Янушэўскі, які меў тытул «тыпографа яго каралеўскай вялікасці» і сам пісаў кнігі, надрукаваў каля 400 назваў.

У пачатку XVI ст. дзейнічала дынастыя друкароў Шарфенбергераў. На працягу ста гадоў 6 майстроў з гэтай сям'і працавалі ў Кракаве і 3 – у Шлёнску. Яны выпускалі сачыненні польскіх аўтараў, а таксама Біблію. Найвялікшую ролю ў развіцці айчыннай літаратуры, у прапагандзе польскіх пісьменнікаў адыгралі Я. Халер і І. Віетор.

Друкарні дзейнічалі таксама ў Вроцлаве (А. Вінклер), у Гданьску (М. Трэгер, Я. Радэ, І. Ферстэр), у Познані (М. Нерынг), у Таруні, Летніцы, Крулеўцы і інш. Усяго ў другой палавіне XVI ст. на тэрыторыі Рэчы Паспалітай працавалі 55 друкарняў у 24 гарадах.

ПОЛЬША

Около 1473 г. возникла первая типография в г. Краков. Ее деятельность связана с мастером И. де Туррекрематой.

Первая печатная книга в Польше – «Астрономический календарь» ("Kalendarz astronomiczny") – была выпущена Каспаром Штраубе в 1474 г. на латинском языке. До 1478 г. Штраубе напечатал еще 3 книги.

В XV в. польскую книгу печатали: в Испании – Станислав и Владислав Поляк, в Неаполе – Ян Адам. Все издания выходили на латинском языке.

В конце XV в. краковский первопечатник Швайпольт Фиоль положил начало печатанию славянских книг кириллической азбукой. В 1491 г. из типографии Фиоля вышли 4 книги, напечатанные кириллицей, в том числе «Октоих», «Часослов», «Триодь цветная».

В 1513 г. появилась первая печатная книга на польском языке – молитвенник «Рай души». Ее напечатал краковский типограф Ф. Унглер.

В Кракове работали крупнейшие типографы: Ян Янушевский, имевший титул «типографа его королевского величества» и сам писавший книги, напечатал около 400 наименований.

В начале XVI в. образовалась династия типографов Шарфенбергеров. В течение ста лет 6 мастеров из этой семьи работали в Кракове и 3 – в Шленске. Они выпускали сочинения польских авторов, а также Библию. Наибольшую роль в развитии отечественной литературы, в пропаганде польских писателей сыграли Я. Халлер и И. Виетор.

Типографии работали также во Вроцлаве (А. Винклер), в Гданьске (М. Третгер, Я. Роде, И. Ферстер), в Познани (М. Неринг), в Торуни, Летнице, Крулевце и др. Всего во второй половине XVI в. на территории Речи Посполитой работали 55 типографий в 24 городах.

Кракаў на гравюры з кнігі «Атлас гарадоў зямнога свету» Кёльн: Г. Браун, Ф. Хогенберг, 1572–1617
Краков на гравюре из книги «Атлас городов земного мира». Кельн: Г. Браун, Ф. Хогенберг, 1572–1617
Cracow on engraving of the book Civitates orbis terrarium. Cologne: G. Braun, F. Hogenberg, 1572–1617

POLAND

About 1473 the first printing-office was opened at Krakow. Its activities are bound with the name of Ioannis Turrecramata.

The first printed book in Poland "Kalendarz astronomiczny" was published in Latin by Kasper Straube in 1474. K. Straube printed 3 more books till 1478.

It was only in 1513 that the first printed prayer-book in Polish appeared. It was published by the Krakow printer F. Ungler.

At the end of the 15th century the Cracow first-printer Schweipolt Fiol started publication of Slavic books in Cyrillic alphabet. In 1491 Fiol published 4 books in Cyrillic alphabet, among these "Octoechos", "Horologion" and "Triodion".

At Krakow worked the most prominent printers, such as Jan Janushevsky, who was the printer of His Majesty the King, who was himself the writer and published about 400 titles.

At the beginning of the 16th century the dynasty of printers by the name of Scharfenberger formed itself. During the century 6 printers of this name worked at Krakow and 3 at Śląsk. They published Polish authors as well as Bible. The most important part in the development of national literature and popularization of Polish writers played J. Haller and J. Wietor.

Printing-offices worked at Wroclaw (A. Winckler), Gdansk (M. Tretger a.o.), Poznan (M. Nering), Torun and minor towns. Totally on the territory of Poland 55 printing offices in 24 towns were active in the second half of the 16th century.

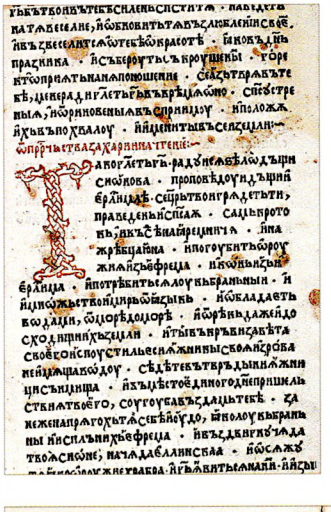

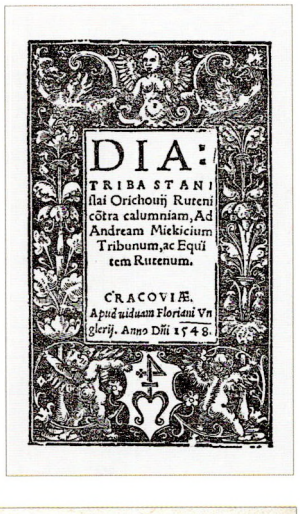

Актоіх. Кракаў: Ш. Фіёль, 1491
Октоих. Краков: Ш. Фиоль, 1491
Octoechos. Krakow: Fiol, 1491

Часаслоў. Кракаў: Ш. Фіёль, 1491
Часослов. Краков: Ш. Фиоль, 1491
Horologion. Krakow: Fiol, 1491

Трыёдзь каляровая. Кракаў: Ш. Фіёль, 1492
Триодь цветная. Краков: Ш. Фиоль, 1492
Triodion. Krakow: Fiol, 1491

Тытульны аркуш з выдання кракаўскага друкара Ф. Унглера 1548
Титульный лист из издания краковского печатника Ф. Унглера 1548
Title page from the edition of Krakow printer F. Ungler (1548)

Кракаў на гравюры з кнігі Г. Шэдэля «Кніга хронік». Нюрнберг: А. Кобергер, 1493
Краков на гравюре из книги Х. Шеделя «Книга хроник». Нюрнберг: А. Кобергер, 1493
Cracow on engraving of the book of H.Schedel "Liber chronicarum". Nuremberg: A. Koberger, 1493

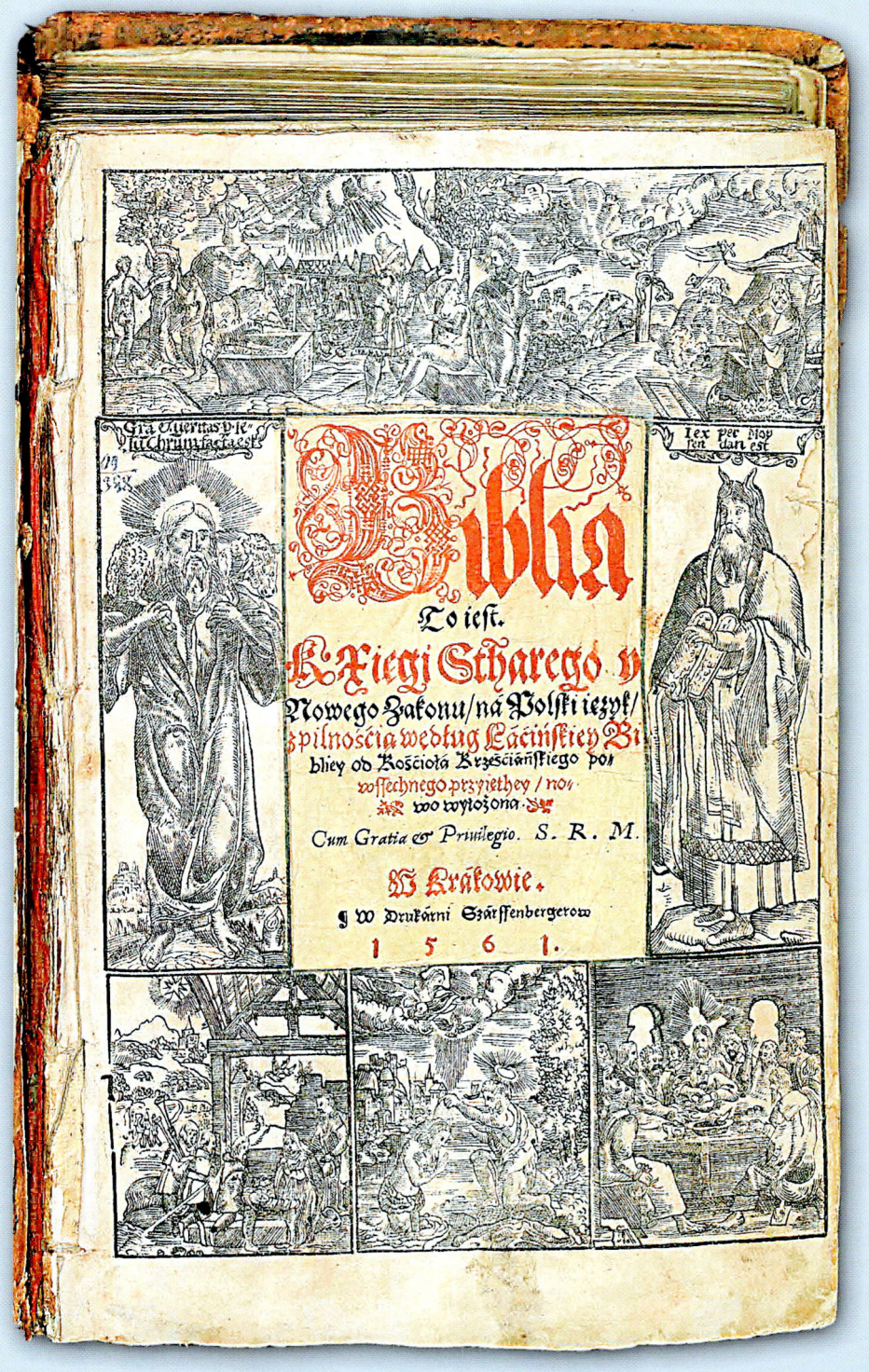

Біблія. Кракаў:
М. Шарфенберг, 1561
Библия. Краков:
М. Шарфенберг, 1561
Bible. Krakow:
M. Scharfenberger, 1561

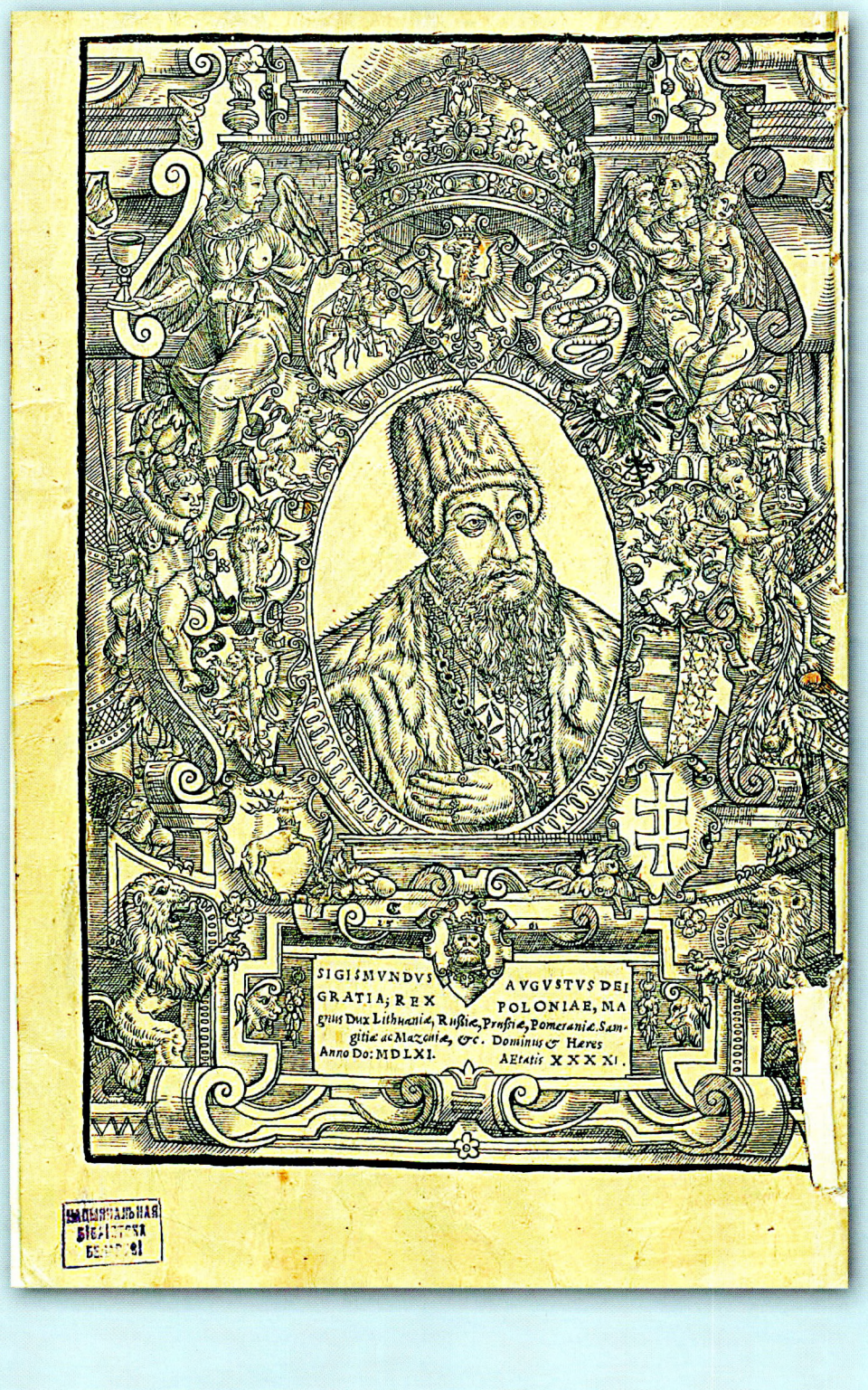

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ
БІБЛІЯТЭКА
БЕЛАРУСІ

Біблія. Кракаў: М. Шарфенберг, 1561
Библия. Краков: М. Шарфенберг, 1561
Bible. Krakow: M. Scharfenberger, 1561

ВЯЛІКАБРЫТАНІЯ

1474–1475 гг. – тыпограф Уільям Кэкстан надрукаваў першую кнігу на англійскай мове – пераклад кнігі Р. Лефеврa «Збор апавяданняў з гісторыі Троі» (Lefevre R. “The recuyell of the historyes of Troye”), без месца і года выдання (верагодна, Бругэ, Нідэрланды).

У 1476 г. Кэкстан стварыў друкарню ў Вестмінстары (у Лондане) і ў 1477 г. выдаў зборнік «Выслоўі і выказванні філосафаў» (“The dictes and sayings of the philosophers”). Гэта была першая англійская дакладна датаваная кніга, з указаннем месца выдання і імя друкара. З 1476 г. па 1491 г. Кэкстан выпусціў 100 назваў кніг.

У 1525 г. выйшла першае друкаванае выданне англамоўнага Новага Запавету.

Важную ролю ў развіцці кнігадрукавання ў Англіі адыграў Джон Дэй (1522–1584). У 1557 г. ён атрымаў права на кнігавыданне і ў 1563 г. выпусціў кнігу «Гісторыя дзеянняў і помнікаў царкоўных».

Вялікай падзеяй ў гісторыі кнігадрукавання Англіі было заснаванне друкарняў пры ўніверсітэтах – у Кембрыджы (1583) і Оксфардзе (1585), якія друкавалі галоўным чынам навуковую літаратуру.

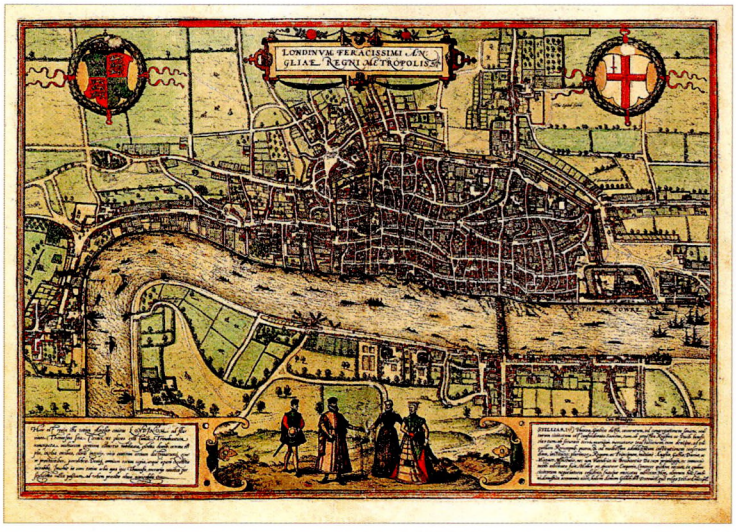

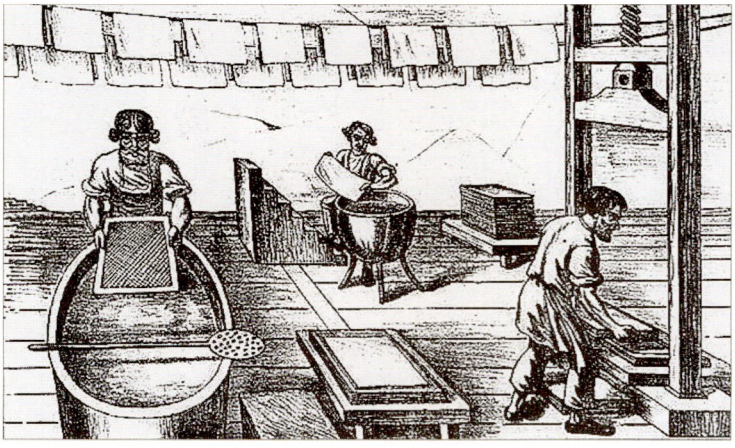

Лондан на гравюры з кнігі «Атлас гарадоў зямнога свету»
Кёльн: Г. Браун, Ф. Хогенберг, 1572–1617
Лондон на гравюре из книги «Атлас городов земного мира».
Кельн: Г. Браун, Ф. Хогенберг, 1572–1617
London on engraving of the book Civitates orbis terrarium.
Cologne: G. Braun, F. Hogenberg, 1572–1617

Панарама Лондана. Клаэс Ван Фісшэр, 1616
Панорама Лондона. Клаэс Ван Фисшер, 1616
Panorama of London. Claes Van Visscher, 1616

Выраб паперы. Гравюра 16 ст.
Производство бумаги. Гравюра 16 в.
Manufacture of paper. Engraving of the 16th century

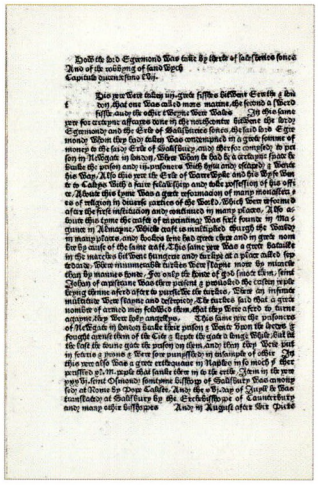

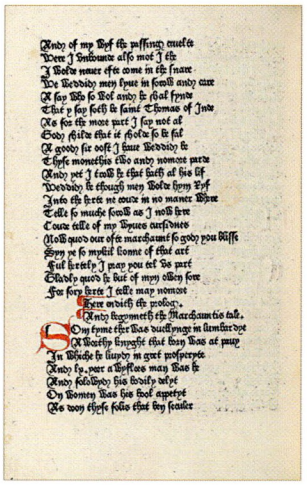

Чосер Дж. Кентэрберыйскія апавяданні. Лондан: У. Кэкстан, 1477
Чосер Дж. Кентерберийские рассказы. Лондон: У. Кекстон, 1477
Chaucer G. Canterbury Tales. London: W. Caxton, 1477

Хронікі Брута (Хронікі Англіі). Лондан: У. Кэкстан, 1480
Хроники Брута (Хроники Англии). Лондон: У. Кекстон, 1480
Brut Chronicles (Chronicles of England). London: W. Caxton, 1480

Выдавецкі знак У. Кэкстана
Издательский знак У. Кекстона
The publishing mark of W. Caxton

ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

1474–1475 гг. – типограф Уильям Кэкстон напечатал первую книгу на английском языке – перевод книги Р. Лефевра «Собрание рассказов из истории Трои» (Lefevre R. «The recuyell of the historyes of Troye»), без указания места и года издания (вероятно, Брюгге, Нидерланды).

В 1476 г. Кэкстон открыл типографию в Вестминстере (в Лондоне) и в 1477 г. издал сборник «Изречения и высказывания философов» («The dictes and sayings of the philosophers»). Это была первая английская точно датированная книга, с указанием места издания и имени печатника. С 1476 г. по 1491 г. Кэкстон выпустил 100 наименований книг.

В 1525 г. вышло первое печатное издание англоязычного Нового Завета.

Важную роль в развитии книгопечатания в Англии сыграл Джон Дей (1522–1584). В 1557 г. он получил право на книгоиздание и в 1563 г. выпустил книгу «История деяний и памятников церковных».

Большим событием в истории книгоиздательства Англии было основание типографий при старейших университетах – в Кембридже (1583) и Оксфорде (1585), печатавших главным образом научную литературу.

GREAT BRITAIN

In 1474–1475 the printer William Caxton published the first book in English. That was the translation of the book by R. Lefevre "The recuyell of the histories of Troge" without indications of the place and the year of edition (probably it was Brugge in the Netherlands).

In 1476 Caxton opened a printing office at Westminster (London) and in 1477 published "The dictes and sayings of the philosophers". It was the first English dated book with indication of the place of printing and the printer`s name. Since 1476 to 1491 Caxton published 100 titles of books.

In 1525 the first New Testament in English appeared.

John Day (1522–1584) played the important part in book-printing in England.

In 1557 he got the licence for publishing and in 1563 printed the book "The history of deeds and Church monuments".

Founding two printings houses at the oldest universities (at Cambridge in 1583 and at Oxford in 1585) that published mostly scientific works became the great event in the history of book-printing in England.

ІСПАНІЯ

1474 г. – першая друкарня заснавана ў Валенсіі; першымі друкарамі былі немцы і галандцы.

Першай іспанскай друкаванай кнігай афіцыйна лічыцца "Obres e Trobes en Lahors de la Sacritissima Verge Maria" (на каталанскай мове). Выданне не датавана, але ёсць падставы сцвярджаць, што кніга надрукавана ў 1474 г. у друкарні Пальмарта ў Валенсіі (Каталонія).

Некаторыя даследчыкі сцвярджаюць, што ў друкарні Г. Батэля і П. Хуруса ў Сарагосе ўжо ў 1473 г. была надрукавана кніга «Выклад імшы» ("Expositio missae") ці адна з трох кніг Арыстоцеля («Этыка», «Эканоміка», «Палітыка»).

XV–XVI стст. – асноўныя цэнтры друкарства Іспаніі – гарады Севілья, Сарагоса, Таледа, Валенсія, Барселона, Мадрыд (каралеўская друкарня).

Вядомыя друкары гэтага часу: Н. Шпіндзялер (Барселона, Валенсія, Тарагона), П. Брун, І. Зальцбургскі, П. Хурус (Барселона), А. Марцінес, А. дэль Пуэрта, Б. Сягура, С. Палонскі, І. Пегнітцэр, М. Хербст (Севілья), І. Разэнбах, Л. Хутц (Валенсія) і інш.

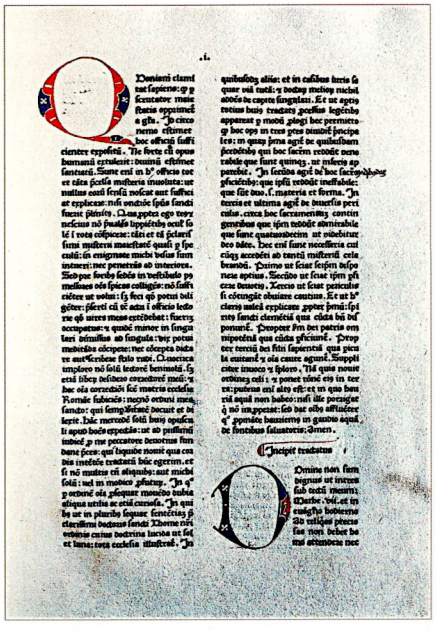

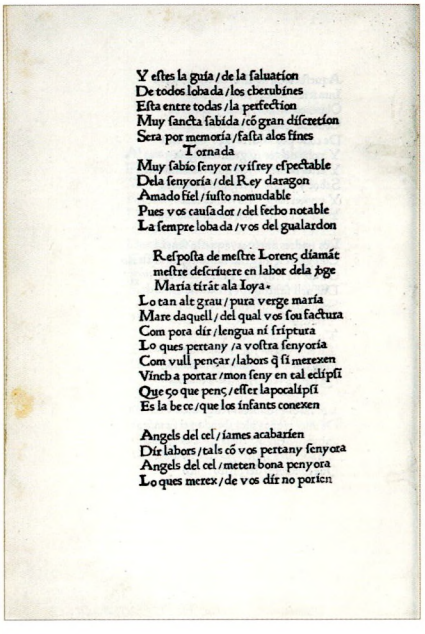

Y eſtes la guía / de la ſaluatíon
De todos loba da / los cherubínes
Eſta entre todas / la perfection
Muy ſancta ſabída / có gran diſcretíon
Sera por memoría / faſta alos fínes
Torna da
Muy ſábio ſenyor / viſrey eſpectable
Dela ſenyoría / del Rey daragon
Amado fiel / fuſto nomudable
Pues vos cauſa dor / del fecho notable
La ſempre loba da / vos del gualardon

Reſpoſta de meſtre Lorenç díamát
meſtre deſcríuere en labor dela ẏge
María tirát ala Ioya.
Lo tan ale grau / pura verge maría
Mare daquell / del qual vos ſou factura
Com pora dír / lengua ní ſríptura
Lo ques pertany / a voſtra ſenyoría
Com vull pençar / labors q̃ ſi merexen
Vinch a portar / mon ſeny en tal eclípſí
Que ço que penç / eſſer lapocalípſí
Es la be ce / que los ínfants conexen

Angels del cel / íames acabarien
Dír labors / tals có vos pertany ſenyora
Angels del cel / meten bona penyora
Lo ques merex / de vos dír no porien

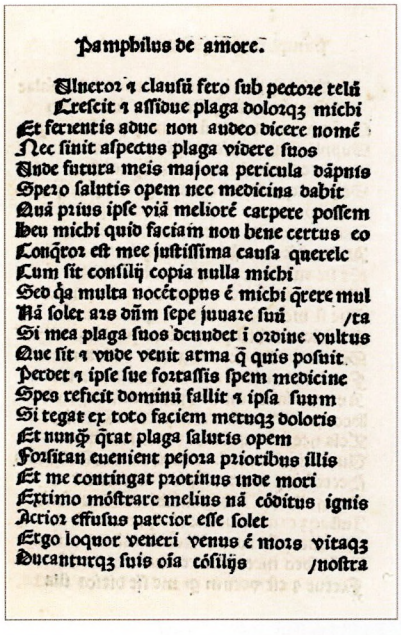

Pampbilus de amore.

Vlneror ꝙ clauſũ fero ſub pectore telũ
Creſcit ꝙ aſſidue plaga doloꝛq3 michi
Et ferentis aduc non audeo dicere nomẽ
Nec ſinit aſpectus plaga videre ſuos
Vnde futura meis majora pericula dãpnis
Spero ſalutis opem nec medicina dabit
Quã prius ipſe viã meliorẽ carpere poſſem
Heu michi quid faciam non bene certus eo
Conꝗror eſt mee juſtiſſima cauſa querele
Cum ſit conſiliũ copia nulla michi
Sed ḋa multa nocẽt opus é michi q̃rere mul
Nã ſolet aꝛs dñm ſepe juuare ſuũ /ta
Si mea plaga ſuos deunder i ordine vultus
Que ſit ꝙ vnde venit arma q̃ quis poſuit
Perdet ꝙ ipſe ſue fortaſſis ſpem medicine
Spes reficit dominũ fallit ꝙ ipſa ſuum
Si tegat ex toto faciem metuꝗ doloris
Et nunc̃ q̃at plaga ſalutis opem
Forſitan euenient peiora prioribus illis
Et me contingat prorinus inde mori
Extimo mõſtrare melius nã cõditus ignis
Acrior effuſus parcior eſſe ſolet
Ergo loquor veneri venus é moꝛs vitaqꝫ
Ducanturqꝫ ſuis oſa cõſilijs /noſtra

Пераплётны працэс. Выраб аправы кнігі
Переплётный процесс. Изготовление оправы книги
Binding process. Making the frame of a book

◄

Першая іспанская друкаваная кніга Obres e Trobes en Lahors de la Sacritissima Verge Maria. [Валенсія: Пальмарт],1474
Первая испанская печатная книга Obres e Trobes en Lahors de la Sacritissima Verge Maria. [Валенсия: Пальмарт], 1474
The first Spanish printed book Obres e Trobes en Lahors de la Sacritissima Verge Maria. [Valencia: Palmart], 1474

Выклад імшы… Сарагоса: Г. Батэль, 1478
Изложение мессы… Сарагоса: Г. Ботель, 1478
Expositio Missae… Zaragoza: [H. Botel, J. Planck], 1478

Перапляценні кахання. Сарагоса: П. Хурус, 1480–1484
Переплетения любви. Сарагоса: П. Хурус, 1480–1484
Pamphilus de amore. Zaragoza: P. Hurus, 1480–1484

Мадрыд на гравюры 1562
Мадрид на гравюре 1562
Madrid in engraving of 1562

ИСПАНИЯ

1474 г. – первая типография основана в Валенсии; первыми печатниками были немцы и голландцы.

Первой испанской печатной книгой официально считается "Obres e Trobes en Lahors de la Sacritissima Verge Maria" (на каталанском языке). Издание не датировано, но есть основания утверждать, что книга напечатана в 1474 г. в типографии Пальмарта в Валенсии (Каталония).

Некоторые исследователи утверждают, что в типографии Г. Ботеля и П. Хуруса в Сарагосе уже в 1473 г. была напечатана книга «Изложение мессы» («Expositio missae») или одна из трёх книг Аристотеля («Этика», «Экономика», «Политика»).

XV–XVI вв. – основные центры книгопечатания Испании – города Севилья, Сарагоса, Толедо, Валенсия, Барселона, Мадрид (королевская типография).

Известные типографы этого периода: Н. Шпинделер (Барселона, Валенсия, Таррагона), П. Брун, И. Зальцбургский и П. Хурус (Барселона), А. Мартинес, А. дель Пуэрто, Б. Сегура, С. Полонский, И. Пегнитцер, М. Хербст (Севилья), И. Розенбах, Л. Хутц (Валенсия) и др.

SPAIN

In 1474 the first printing office was founded in Valencia by the Germans and the Dutchs.

The first Spanish printed book is officially believed to be "Obres e Trobes en Lahors de la Sacritissima Verge Maria" (in the Catalan language). The book is not dated but there are indications that it was published in 1474 at the Palmarta's printing-office (Valencia).

Some researchers are certain that as early as in 1473 G. Botel and P. Hurus at Zaragoza published "Expositio missae" or one of the three works by Aristotle ("Ethics", "Economy", "Politics").

The main centres of book-printing in Spain in 15th–16th centuries are Sevilla, Zaragoza, Toledo, Valencia, Barcelona, Madrid (the King's printing house). The prominent printers of the time are N. Spindeler (Barcelona, Valencia, Tarragona), P. Brun, I. Salzbugrgskiy, P. Hurus (Barcelona), A. Martinez, A. del Puerto, B. Segura, S. Hugut, I. Polonski, M. Herbst (Sevilla), I. Rosenbach, L. Hutz (Valencia), a. o.

ЧАРНАГОРЫЯ

Мікола з Майіна, епіскап Мадрушскі (каля 1427 – 1480) – першы паўднёвы славянін, творы якога былі надрукаваныя. Па месцы нараджэння чарнагорац.

1474 г. – у Рыме выдадзена брашура, якая змяшчае прамову Міколы Мадрушскага (Nicolaus episcopo Modrusienski. Oratio in funere Petri Cardinalis S. Sixti. Romae: Johannes Gensberg). Гэта першая друкаваная кніга паўднёваславянскага аўтара.

Паўднёвыя славяне, творы якіх былі надрукаваныя ў XV ст.: Мікола Мадрушскі, Якаў Буніч, Шымун Далматынц, Юрай Драгіш.

1476 г. (працаваў да 1499 г.) – пачатак кнігавыдавецкай дзейнасці ў Венецыі Андрыя Палташыча з Котара, першага паўднёваславянскага друкара па паходжанні.

1494 г. – выйшла ў свет першая кніга Актоіх, выдадзеная манахам Макарыем у Цэцінье (Чарнагорыя).

1495 г. – выдадзены Псалтыр з паследаваннем, другое выданне чарнагорскай друкарні, у якім упершыню ўказана месца выдання «На Цетиню».

1519 г. – у Венецыі заснаваў друкарню Божыдар Вукавіч (родам з Чарнагорыі).

ЧЕРНОГОРИЯ

Никола из Майина, епископ Модрушский (ок. 1427–1480) – первый южный славянин, произведения которого были напечатаны. По месту рождения черногорец.

1474 г. – в Риме издана брошюра, содержащая речь Николы Модрушского (Nicolaus episcopo Modrusienski. Oratio in funere Petri Cardinalis S. Sixti. Romae: Johannes Gensberg) – первая печатная книга южнославянского автора.

Южные славяне, произведения которых были напечатаны в XV в.: Николо Модрушский, Яков Бунич, Шимун Далматинц, Юрай Драгиш.

1476 г. (работал по 1499 г.) – начало книгоиздательской деятельности в Венеции Андрия Палташича из Котора, первого южнославянского печатника по происхождению.

1494 г. – вышла в свет первая книга Октоих, изданная монахом Макарием в Цетинье (Черногория).

1495 г. – издана Псалтирь с восследованием, второе издание черногорской типографии, в котором впервые точно указано место издания «На Цетиню».

1519 г. – Венеции основал типографию Божидар Вукович (родом из Черногории).

Актоіх Першагласнік. Цэцінье,1494
Октоих Первогласник. Цетинье, 1494
Oktoekos Paleoslovenice. Cetinje, 1494

Псалтыр з паследаваннем. Цэцінье, 1495
Псалтирь с восследованием. Цетинье, 1495
Psalter from Cetinje, 1495

◄

Тытульны аркуш кнігі Псалтыр з паследаваннем. Цэцінье, 1495
Титульный лист книги Псалтирь с восследованием. Цетинье, 1495
The title page of the book Psalter. Cetinje, 1495

MONTENEGRO

Nikola of Majin, the Bishop of Modrush (1427–1480) Montenegrin by birth was the first South Slavic author whose works were printed.

In 1474 his oration was published at Rome (Nikolaus episcopo Modrusiensis Oratio in Funere Petri Cardinalis S.Sixti. Romae: Johannes Yensberg).

There were several South Slavs whose works were published in the 15th century. They are Nikola of Modrush, Jacob Bunish, Shimun the Dalmation, Juraj Dragish.

Andrew Paltashich, the first South Slavic printer by birth, began book-printing at Venice in 1476.

In 1494 the monk Makary published the first book at Cetinje (Montenegro). It was "Octoechos".

"Psalter" (1495) was the second publication at Montenegro printing office where the date and place of edition were clearly stated (at "Cetinje").

In 1519 Božidar Vuković from Montenegro founded printing office at Venice.

ШВЕЦЫЯ

1483 г. – пачатак кнігадрукавання ў Швецыі. Нямецкі друкар з Любека Іаган Шнэль у манастыры на Грамунхаль-мэн у Стакгольме надрукаваў першыя кнігі – трэбнік «Місале Упсаліенсэ» («Missale Upsaliense») для Упсальскай епархіі і ілюстраваныя «Дыялогі жывёл» («Dialogus creaturarum moralizatus»).

1495–1496 гг. – упершыню на шведскай мове Ёган Фабры надрукаваў трэбнік для епархій гарадоў Стрэнгнэс і Упсала, а таксама іншыя кнігі. Важнейшыя друкарні размяшчаліся ў манастырах у гарадах Вадстэна і Марыяфрэд.

XVI ст. – у г. Упсала дзейнічалі друкарні П. Грыйса, Б. Фабры і І. Рыкальфа Малодшага.

1526 г. – у г. Стакгольм у Каралеўскай друкарні быў надрукаваны першы пераклад Новага Запавету на шведскую мову.

ШВЕЦИЯ

1483 г. – начало шведского книгопечатания. Немецкий печатник из Любека Иоганн Шнелль в монастыре на Громунхоль-мен в Стокгольме напечатал первые книги – требник «Миссале Упсалиенсе» («Missale Upsaliense») для Упсальской епархии и иллюстрированные «Диалоги животных» («Dialogus creaturarum moralizatus»).

1495–1496 гг. – впервые на шведском языке Иоганн Фабри напечатал требник для епархий городов Стренгнес и Упсала, а также другие книги. Важнейшие типографии располагались в монастырях в городах Вадстена и Мариефред.

XVI в. – в г. Упсала действовали типографии П. Грийса, Б. Фабри и И. Рикольфа Младшего.

1526 г. – в г. Стокгольм в Королевской типографии был напечатан первый перевод Нового Завета на шведский язык.

SWEDEN

The beginning of the Swedish book-printing is customary reffered to 1483, when german printer from Lubeck Johann Snell published the first books in Stockholm. These were "Missale Upsaliensis" for Uppsala diocese and "Dialogus creaturarum moralizatus" with illustrations.

In 1495–1496 Johann Fabri printed "Prayer-book" for Uppsala and strengnes dioceses as well as other books, including those in Swedish. The most important printing offices were at monasteries of Vadsten and Mariefred.

In 16th century printing offices of P. Yrijs, B. Fabri and J. Rykolf were appeared at Uppsala.

In 1526 the king`s printing house began its work and this very year the first translation of the New Testament in Swedish was published.

«Дыялогі жывёл» («Dialogus creaturarum moralizatus»). Стакгольм: І. Шнэль, 1483
«Диалоги животных» («Dialogus creaturarum moralizatus»). Стокгольм: И. Шнелль, 1483
«Dialogus creaturarum moralizatus». Stockholm: J. Snell, 1483

Новы Запавет. Стакгольм, 1526
Новый Завет. Стокгольм, 1526
The New Testament. Stockholm, 1526

Een nyttwgh
wnderwÿſnig wthwr
ſchriffterne om men=
niſkiones fall/ och hwiw
ledhes gwdh hene wpret=
tadhe jghen/ hwilken my
kit nyttugh ar allom chri=
ſtnom meniſkiom ath wes
tha /beſynnerligha een fal=
loghom preſtom / ſom ſa
dat plichtoghe aretheras
almogha ath lara.
M. D. XXVI.

ХАРВАТЫЯ

1483 г. – першае глагалічнае друкаванае выданне – «Місал». Друкар невядомы, месца стварэння – верагодна, Венецыя (Італія).

1493 г. – спроба арганізаваць кнігадрукаванне на тэрыторыі Харватыі (г. Сень, уладальнік – святар Сільвестр Бядрычыч, друкар – Б. Бароміч). Першае выданне – «Місал», 1494 г. і 1496 г.

1507–1508 гг. – кароткае аднаўленне друкарскай дзейнасці ў Сені, аднак на гэты раз там друкаваліся не богаслужбовыя кнігі, а пераклады папулярных у той час зборaў і твораў духоўнага складу.

1530–1531 гг. – дзейнасць друкарні ў Рыеку. Заснавальнік – Шымун Кажычыч, епіскап Мадрушскі. Надрукавана 6 выданняў.

ХОРВАТИЯ

1483 г. – первое глаголическое печатное издание – «Миссал». Печатник неизвестен, место создания – предположительно, Венеция (Италия).

1493 г. – попытка организовать книгопечатание на территории Хорватии (г. Сень, владелец – священник Сильвестр Бедричич, печатник – Б. Баромич). Первое издание – «Миссал», 1494 г. и 1496 г.

1507–1508 гг. – краткое возобновление типографской деятельности в Сени, однако на этот раз там печатались не богослужебные книги, а переводы популярных в ту пору сборников и сочинений духовного содержания.

1530–1531 гг. – деятельность типографии в Риеке. Учредитель – Шимун Кожичич, епископ Модрушский. Выпущено 6 изданий.

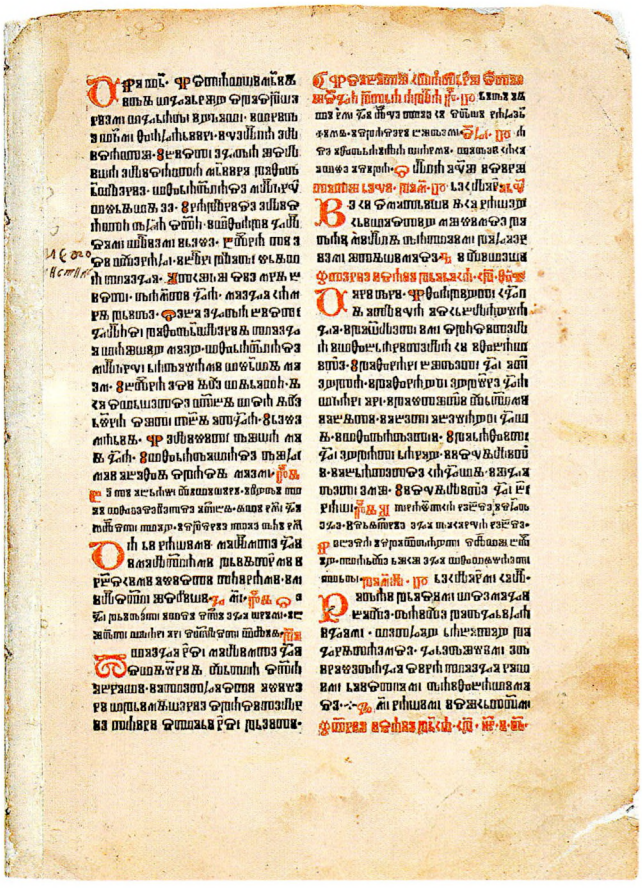

Місал (Сень, 1494)
Миссал (Сень, 1494)
The Missal (Senj, 1494)

Адліўка ліцер у 16 ст.
Отливка литер в 16 в.
Casting of letters in the 16th century

◂

Місал (Венецыя, 1483) – першая глагалічная друкаваная кніга
Миссал (Венеция, 1483) – первая глаголическая печатная книга
The Missal (Venice, 1483) – the first book printed in glagolitic alphabet

CROATIA

In 1483 the first printed Missal in glagolitic alphabet appeared. Its printer is unknown but the place of publication is believed to be Venice (Italy).

In 1493 there was an attempt to organize book-publishing on the territory of Croatia at Senj. The owner of the printing office was the priest Sylvestr Bedrichich and B. Baromich was the printer. Their first publication was the Missal (1494 and 1496).

In 1507–1508 book-publishing at Senj was resumed for a while, but their time popular collections and works of spiritual character were published mostly.

In 1530–1531 the printing office at Rijeka was founded by the Bishop of Modrusk S. Kozhichich. It published 6 titles of books.

Афіцыі Рымскі (Рыека: друкарня Ш. Кажычыча, 1530)
Официи Римски (Риека: тип. Ш. Кожичича, 1530)
The offices of Romani (Rijeka: S. Kozhichich, 1530)

Распрацоўка шрыфта для выдання 16 ст.
Разработка шрифта для издания 16 в.
Development of the font for the publication of the 16th century

Місал Хруацкі (Рыека: друкарня Ш. Кажычыча, 1531)
Миссал Хруацки (Риека: тип. Ш. Кожичича,1531)
The Missal Xruack (Rijeka: S. Kozhichich,1531)

Псалтыр (Рыека: друкарня Ш. Кажычыча, 1531)
Псалтирь (Риека: тип. Ш. Кожичича, 1531)
The Book of Psalms (Rijeka: S. Kozhichich, 1531)

РУМЫНІЯ

Узнікненне кнігадрукавання на тэрыторыі Румыніі адносіцца да пачатку XVI ст. Першай кнігай стаў «Службоўнік» («Macarie's Missal»; 1508) на старасла-вянскай мове, потым выйшлі «Актоіх» (1510) і «Евангелле» (1512). Іх выдаў першадрукар манах Макарый, які працаваў у Тыргавішце. Яго выданні мелі значны ўплыў на развіццё румынскай і сербскай кніжнай графікі XVI ст.

Узнавілася кнігадрукаванне ў Тыргавішце каля 1545 г., калі ў друкарні серба Д. Любавіча былі выдадзены на нацыянальнай мове «Малітоўнік» (1545) і «Апостал» (1547).

Каля 1528 г. з'явілася друкарня ў г. Сібіу. У 1544 г. тут друкар Піліп Малдавяну выдаў першую вядомую кнігу на румынскай мове «Катэхізіс».

Значная роля ў распаўсюджванні румынскай друкаванай кнігі належыць дыякану Карэсі. У Брашове ён выдаў серыю царкоўных кніг: «Евангелле» (1561), «Псалтыр» (1570), «Літургічны зборнік» (1570), «Паданне» (1581) і інш.

Да канца XVII ст. была выдадзена поўная Біблія на румынскай мове манахамі Снагаўскага манастыра каля Бухарэста, якія пераклалі і надрукавалі Бухарэсцкую Біблію (1688).

РУМЫНИЯ

Возникновение книгопечатания на территории Румынии относится к началу XVI в. Первой книгой стал «Служебник» («Macarie's Missal»; 1508) на старославянском языке, затем вышли «Октоих» (1510) и «Евангелие» (1512). Их издал первопечатник монах Макарий, который работал в Тырговиште. Его издания оказали влияние на развитие румынской и сербской книжной графики XVI в.

Возобновилось книгопечатание в Тырговиште около 1545 г., когда в типографии серба Д. Любавича были напечатаны на национальном языке «Молитвенник» (1545) и «Апостол» (1547).

Около 1528 г. появилась типография в г. Сибиу. В 1544 г. здесь печатник Филипп Молдовяну издал первую известную книгу на румынском языке «Катехизис».

Значительная роль в распространении румынской печатной книги принадлежит диакону Кореси. В Брашове он издал серию церковных книг: «Евангелие» (1561), «Псалтирь» (1570), «Литургический сборник» (1570), «Сказание» (1581) и др.

К концу XVII в. была издана полная Библия на румынском языке монахами Снаговского монастыря около Бухареста, которые перевели и отпечатали Бухарестскую Библию (1688).

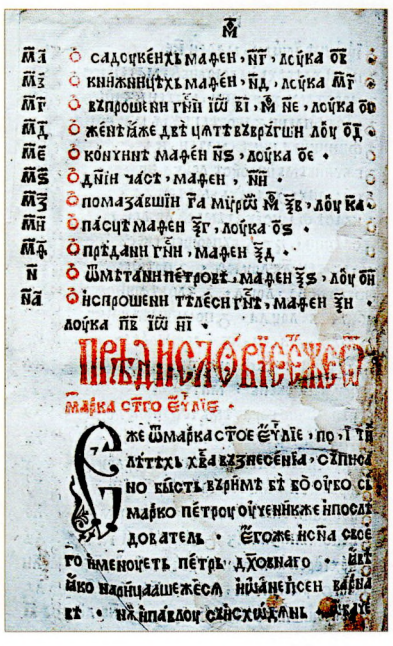

ROMANIA

The starting up of book printing on the territory of Romania refers to the beginning of the 16th century. The monk Makarije at Targoviste published "Liturgikon" in old Slavonic in 1508, followed by "Octoechos" (1510) and "Gospel" (1512). His publications made definite influence on the development of Romain and Serbian book printing of the 16th century.

The book printing at Targoviste was resumed about 1545 when D. Ljubavić published "Prayer book" (1545) and "Apostle" (1547) in the national language.

About 1528 there came into existence the printing office at Sibiu. In 1544 the printer Philip Moldavianu published "Catechism", the first known book in Romanian language.

The important part in propagation of Romanian book printing belongs to Deacon Koresi. At Brasov he published a series of Church books: "Gospel" (1561), "Psalter" (1570), "Liturgikon" (1570), "Tale" (1581) and others.

By the end of the 17th century the monks of the Snagov monastery near Bucharest published the full Bible in Romanian. These monks translated and printed the Bucharest Bible (1688).

Службоўнік. Тыргавішце, 1508.
Першае выданне першадрукара іераманаха Макарыя
Служебник. Тырговиште, 1508.
Первое издание первопечатника иеромонаха Макария
Liturgikon. Targoviste, 1508.
The first edition of the first printer monk Makarije

Службоўнік. Тыргавішце, 1508.
Першае выданне першадрукара іераманаха Макарыя
Служебник. Тырговиште, 1508.
Первое издание первопечатника иеромонаха Макария
Liturgikon. Targoviste, 1508.
The first edition of the first printer monk Makarije

Евангелле. Брашоў, 1562
Евангелие. Брашов, 1562
Gospel. Brasov, 1562

Евангелле. Тыргавішце, 1512
Евангелие. Тырговиште, 1512
Gospel. Targoviste, 1512

Евангелле. Сібіу, 1546
Евангелие. Сибиу, 1546
Gospel. Sibiu, 1546

ЛАТВІЯ

Першая вядомая друкаваная кніга на латышскай мове для патрэб новазаснаванага рыжскага латышскага лютэранскага прыходу – лютэранская «Нямецкая меса» на ніжненямецкай, латышскай і эстонскай мовах надрукавана ў 1525 г. у паўднёвай Германіі. Кніга не захавалася і, відаць, нават не была прапушчана ў Латвію – транспарт з кнігамі затрымалі ў каталіцкім Любеку.

1585 г. – у г. Вільня была надрукавана найстарэйшая з кніг на латышскай мове, якая дайшла да нас – перакладны каталіцкі катэхізіс «Кароткае павучанне» П. Канізіуса.

1586 г. – у г. Кёнігсберг Г. Астэрбергерам быў выдадзены «Малы катэхізіс» М. Лютэра («Enchiridion, Der kleine Catechismus») на латышскай мове.

1588 г. – заснавана першая ў Латвіі Рыжская гарадская друкарня. Першадрукар Нікалас Молін у Рызе ў 1615 г. выдаў першую друкаваную латышскую кнігу – «Царкоўная падручная кніга».

1638 г. – у г. Рыга выйшаў першы слоўнік латышскай мовы «Латыш» («Lettus») Г. Манцэля.

У 1666 або 1667 гг. – М. Карналь заснаваў у Елгаве (Мітава) Друкарню курляндскіх герцагаў.

Каля 1680 г.– у г. Рыга надрукавана першая вядомая латышская азбука.

1685–1694 гг. – у г. Рыга надрукавана Біблія ў перакладзе літаратара і святара Э. Глюка.

ЛАТВИЯ

Первая известная печатная книга на латышском языке для нужд новоучрежденного рижского латышского лютеранского прихода – лютеранская «Немецкая месса» на нижненемецком, латышском и эстонском языках издана в 1525 г. в южной Германии. Книга не сохранилась и, видимо, даже не была пропущена в Латвию – транспорт с книгами задержали в католическом Любеке.

1585 г. – в г. Вильна напечатана старейшая из дошедших до нас книг на латышском языке – переводной католический катехизис «Краткое поучение» П. Канизиуса.

1586 г. – в г. Кенигсберг издан «Малый катехизис» М. Лютера («Enchiridion, Der kleine Catechismus») на латышском языке, выпущенный Г. Остербергером.

1588 г. – основана первая в Латвии Рижская городская типография. Первопечатник Николас Моллин в Риге в 1615 г. издал первую печатную латышскую книгу – «Церковная подручная книга».

1638 г. – в г. Рига вышел первый словарь латышского языка «Латыш» («Lettus») Г. Манцеля.

1666 или 1667 гг. – М. Карналль основал в Елгаве (Митава) Типографию курляндских герцогов.

Около 1680 г. – в г. Рига напечатана первая известная латышская азбука.

1685–1694 гг. – в г. Рига напечатана Библия в переводе литератора и священника Э. Глюка.

Vier Predigten
Von dem Bogen Gottes in den Wolcken / Gehalten in der Thumbkirchen der Königlichen Stadt Riga / vnd kurtz zusammen gefasset / Durch
Paullum Oderbornium.
LEGE
INTELLIGE.
Gedruckt zu Riga / bey Niclas Mollyn / Anno 1591.

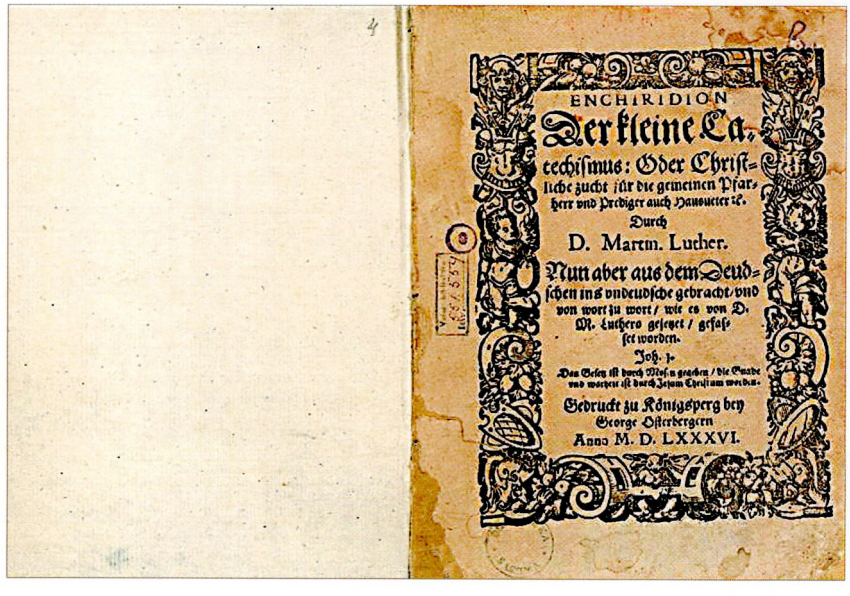
ENCHIRIDION
Der kleine Catechismus: Oder Christliche zucht für die gemeinen Pfarherr vnd Prediger auch Hausveter ꝛc.
Durch
D. Martin. Luther.
Nun aber aus dem Deudschen ins vndeudsche gebracht / vnd von wort zu wort / wie es von D. M. Luthero gesetzet / gefasset worden.
Joh. 1.
Das Gesetz ist durch Mosen gegeben / die Gnade vnd warheit ist durch Jesum Christum worden.
Gedruckt zu Königsperg bey George Osterbergern
Anno M. D. LXXXVI.

LATVIA

The first known printed book in Lettish for the use of the newly founded Riga's Lettish Lutheral parish is Lutheral "The German Mass" in the low German, Lettish and Estonian languages was published in 1525 in Southern Germany. The book has not been preserved and as it seems was not even allowed to Latvia as its transportation was detained at Catholic Lübeck.

In 1585 at Vilnia the oldest known book in Lettish, that is the translation of the Catholic Catechism "The Short Sermon" by P. Canisius was published.

In 1586 at Königsberg the translation of "The small Catechism" by M. Luther, printed before by G. Osterberger was published in the Lettish language.

In 1588 founded the first in Latvia the Riga town printing house. The first printed book in Lettish is published in Riga by N. Mollin in 1615. It was the so called "The Church handy book".

In 1638 the first dictionary of the Lettish language "Lettus" by G. Mantzel was published at Riga.

In 1666 or 1667 M. Karnal founded the printing office at Yelgava (Mitava).

About 1680 the first known Lettish alphabet was published at Riga.

In 1685–1694 the Bible in the translation of the literary man and priest named E. Glück was published at Riga.

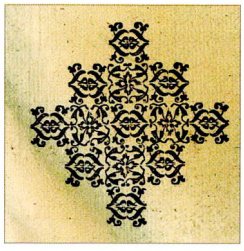

Oderborn P. Vier Predigten Von dem Bogen Gottes in den Wolcken...
Рыга: Н. Молін, 1591
Oderborn P. Vier Predigten Von dem Bogen Gottes in den Wolcken...
Рига: Н. Моллин, 1591
Oderborn P. Vier Predigten Von dem Bogen Gottes in den Wolcken...
Riga: N. Mollin, 1591

Малы катэхізіс М. Лютэра. Кёнігсберг, 1586
Малый катехизис М. Лютера. Кенигсберг, 1586
Luther's small Catechism. Königsberg: G. Ofterbergern', 1586

Boccius A. Carmen gratulatorium... Рыга: Н. Молін, [1588].
Выданне першай у Латвіі Рыжскай гарадской друкарні
Boccius A. Carmen gratulatorium... Рига: Н. Моллин, [1588].
Издание первой в Латвии Рижской городской типографии
Boccius A. Carmen gratulatorium... Riga: N. Mollin, [1588].
The edition of the first in Latvia the Riga's printing house

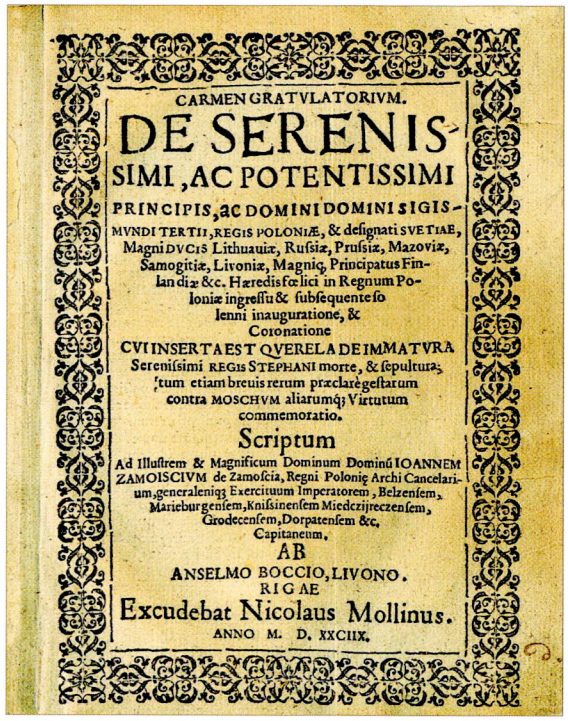
CARMEN GRATVLATORIVM.

DE SERENIS-
SIMI, AC POTENTISSIMI
PRINCIPIS, ac DOMINI DOMINI SIGIS-
MVNDI TERTII, REGIS POLONIÆ, & designati SVETIAE,
Magni DVCIS Lithuaniæ, Russiæ, Prussiæ, Mazoviæ,
Samogitiæ, Livoniæ, Magnic, Principatus Fin-
landiæ &c. Hæredis fœlici in Regnum Po-
loniæ ingressu & subsequente so
lenni inauguratione, &
Coronatione
CVI INSERTA EST QVERELA DE IMMATVRA
Serenissimi REGIS STEPHANI morte, & sepultura,
tum etiam breuis rerum præclarè gestarum
contra MOSCHVM aliarumq; Virtutum
commemoratio.

Scriptum
Ad Illustrem & Magnificum Dominum Dominũ IOANNEM
ZAMOISCIVM de Zamoscia, Regni Poloniæ Archi Cancelari-
um, generaleniq; Exercituum Imperatorem, Belzensem,
Marieburgensem, Knissinensem Miedcziireczensem,
Grodecensem, Dorpatensem &c,
Capitaneum,
AB
ANSELMO BOCCIO, LIVONO.
RIGAE

Excudebat Nicolaus Mollinus.
ANNO M. D. XXCIIX.

СЕРБІЯ

1537 г. – узнікла першая кірылічная друкарня на тэрыторыі Сербіі ў Руянскім манастыры.

XVI ст. – дзейнічала друкарня ў манастыры Грачаніца.

1552 г. – заснавана першая друкарня ў Белградзе.

1539 г. – выдадзены «Актоіх пяцігласнік» пры мітрапаліце Навабродскім Ніканору ў манастыры Грачаніца.

1544 г. – у манастыры Мілешава іераманахі Мардарый і Тэадор надрукавалі «Псалтыр» літарамі, набытымі ў Венецыі, у 1545 г. дыяканы Даміян і Мілан надрукавалі «Трэбнік», у 1557 г. – «Псалтыр» (надрукаваны літарамі вытворчасці самога манастыра).

1552 г. – у Белградзе, у друкарні, заснаванай князем Радзішам Дзмітровічам, Мардарый надрукаваў «Евангелле».

1562 г. – у Мркшынай царкве ў Касерыча іераманах Мардарый надрукаваў «Евангелле», а ў 1566 г. – «Трыёдзь каляровую».

Найбольш вядомыя друкары Сербіі XV–XVI стст.: Джурдж і Тэадор Любавічы, князь Радзіш Дзмітровіч, славенскі друкар і выдавец Ганс Манэль.

СЕРБИЯ

1537 г. – возникла первая кириллическая типография на территории Сербии в Руянском монастыре.

XVI в. – действовала типография в монастыре Грачаница.

1552 г. – основана первая типография в Белграде.

1539 г. – издан «Октоих пятигласник» при митрополите Новобродском Никаноре в монастыре Грачаница.

1544 г. – в монастыре Милешева иеромонахи Мардарий и Теодор напечатали «Псалтирь» литерами, приобретенными в Венеции, а в 1545 г. диаконы Дамиан и Милан напечатали «Требник», в 1557 г. – «Псалтырь» (напечатана литерами производства самого монастыря).

1552 г. – в Белграде, в типографии, основанной князем Радишем Дмитровичем, Мардарий напечатал «Евангелие».

1562 г. – в Мркшиной церкви у Косерича иеромонах Мардарий напечатал «Евангелие», а в 1566 г. – «Триодь цветную».

Наиболее известные печатники Сербии XV–XVI вв.: Джурдж и Теодор Любавичи, князь Радиш Дмитрович, словенский печатник и издатель Ганс Маннель.

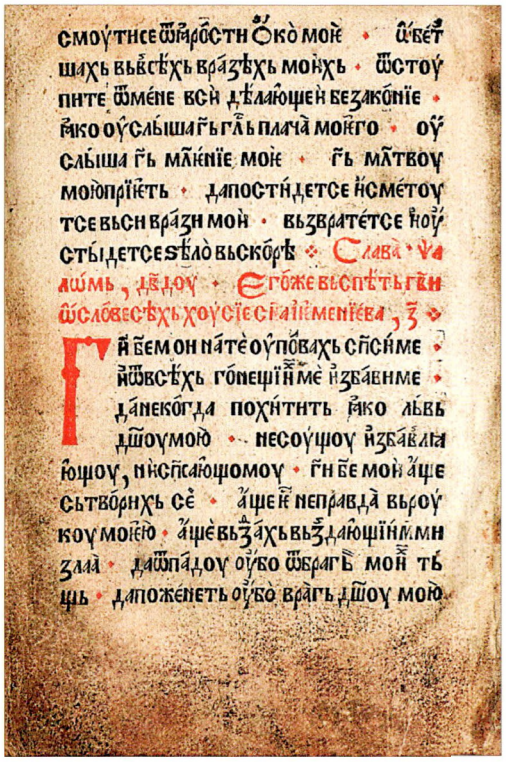

SERBIA

In 1537 the first Cyrillic printing house on the territory of Serbia appeared at Rujno monastery.

In the 16th century the printing houses at Gračanica monastery were actived.

In 1552 the first printing house at Belgrade was founded.

In 1559 under the Metropolitan Nikanor at Gračanica monastery "Octoechos" was published.

In 1554 at the Mileševa monastery Hieromonk Mardary and Theodore published "Psalter" with letters bought at Venice, and in 1545 Deacon Damian and Milan published "Book of Devotion". Later in 1557 "Psalter" was printed with self-made letters.

In 1552 Mardary published "Gospel" at Belgrade at the printing house founded by the prince Radish Dmitrović .

In 1562 Hieromonk Mardary printed "Gospel" at the Mrkšina church near Koserić, and in 1566 he published "Triodion".

The most famous Serbian printers of the 15th–16th centuries are Đurađ and Teodor Ljubavić, prince Radish Dmitrović and the Slovenian printer and publisher Hans Mannel.

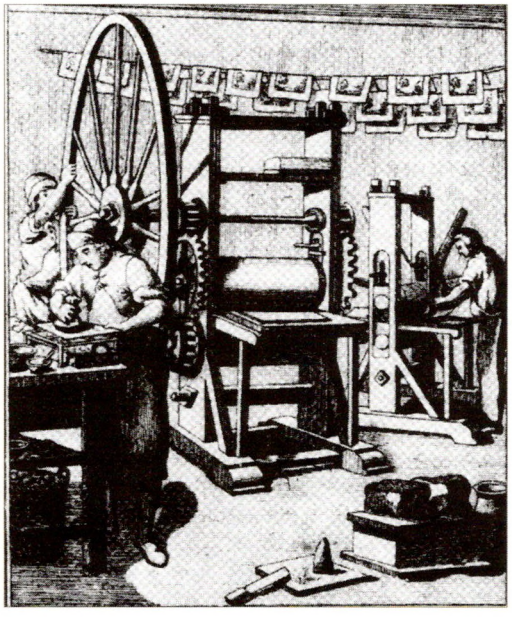

Евангелле. Руянскі манастыр, 1537
Евангелие. Руянский монастырь, 1537
Gospel. Rujno monastery, 1537

Евангелле. Белград, 1552
Евангелие. Белград, 1552
Gospel. Belgrade, 1552

Белград на гравюры 16 ст.
Белград на гравюре 16 в.
Belgrade on engraving of the 16th century.

Псалтыр. Мілешава, 1544
Псалтирь. Милешева, 1544
Psalter. Mileševa, 1544

Праца ў друкарні 16 ст.
Работа в типографии 16 в.
Work in the printing house of the 16th century

Postilla
CATHOLICKA.
Tái eſt:
Iżguldimas Ewan
geliu kietwienos Nedelos irſzwe
tes per wiſſus metus.
per Kúniga MIKALOIV DAVKSZA
Bamonita. Mednitu, iż létiſzko pergúldita.
Su waka ir dalaidimu wiſzetiſſiulu.
W Wilniui/
Drukárnioi Akadémios SOCIETATIS
IESV, A.D. 1599.

ЛІТВА

1520-я гг. – першай друкарняй у Літве стала беларуская друкарня Францыска Скарыны.

1547 г. – першай кнігай на літоўскай мове стала кніга «Простыя словы катэхізіса» («Catechismusa prasty Szadei» ...), якая была складзена пастарам М. Мажвідасам і надрукавана ў Кёнігсбергу ў друкарні Х. Вейнрайха.

1574 г. – адкрыта друкарня (працавала да 1624 г.) першадрукара П. Мсціслаўца сумесна з віленскімі купцамі Мамонічамі.

1595 г. – выйшла першая надрукаваная на тэрыторыі Літвы кніга на літоўскай мове «Kathechismas arba mokslas kiekwienam priw alvs. Paraszytas per. D. Iakvba Ledesma Theologa Societatis IESV», выпушчаная друкарняй Віленскай акадэміі ў перакладзе Мікалоюса Даўкшы.

1599 г. – пераклад на літоўскую мову М. Даўкшам і выданне ў друкарні Віленскай акадэміі «Пасцілы каталіцкай» («Postilla Catholicka») Якуба Вуйкі.

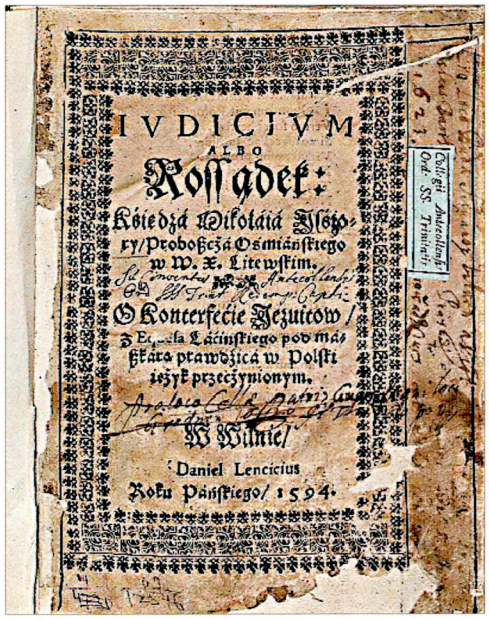
IVDICIVM
ALBO
Roſſadek:
Kóiedzá Mikołáia Iſzo-
ry/Proboßcżá Osmiánſkiego
w W. X. Litewſkim.
O Konterfecie Jezuitow/
Z Ewangelia Páńſkiego pod más
ſkárą prawdżicá w Polſki
iezyk przeczynionym.
W Wilnie/
Daniel Lencicius
Roku Páńſkiego/ 1594.

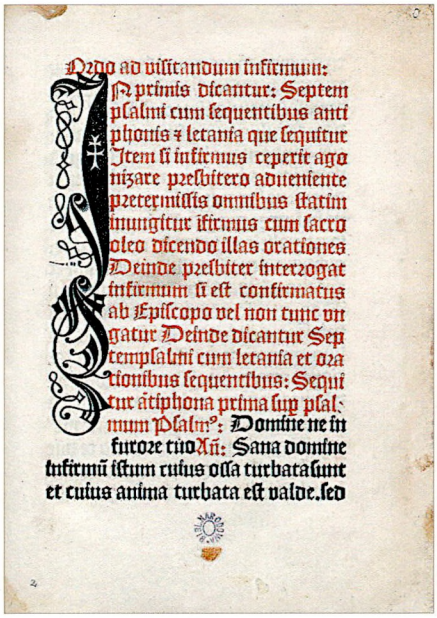
Nemo ad viſitandum infirmum:
Si primis dicantur: Septem
pſalmi cum ſequentibus anti
phonis & letania que ſequitur
Item ſi infirmus reperit ago
nizare preſbitero aduenſente
preter miſſis omnibus ſtatim
inungitur ifirmus cum ſacro
oleo dicendo illas orationes
Deinde preſbiter interrogat
infirmum ſi eſt confirmatus
ab Epiſcopo vel non tunc un
gatur Deinde dicantur Sep
tem pſalmi cum letania et ora
tionibus ſequentibus: Sequi
tur ãtiphona prima ſup pſal
mum Pſalm⁹: Domine ne in
furore tuo Aſ: Sana domine
infirmũ iſtum cuius olla turbata ſunt
et cuius anima turbata eſt valde. ſed

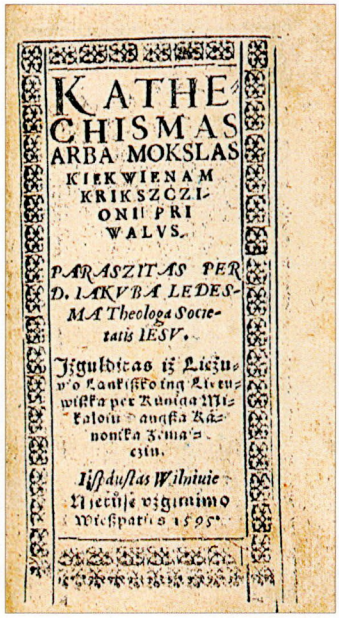
KATHE
CHISMAS
ARBA MOKSLAS
KIEKWIENAM
KRIKSZCZI-
ONII PRI
WALVS.
PARASZITAS PER
D. IAKVBA LEDES-
MA Theologa Socie-
tatis IESV.
Iżguldźas iż Liežu-
wiſzka per Kunigą Mi-
kalóiu ...
Iiſſduſtas Wilniuie
Metuſe vżgimimo
Meſſpatio 1595.

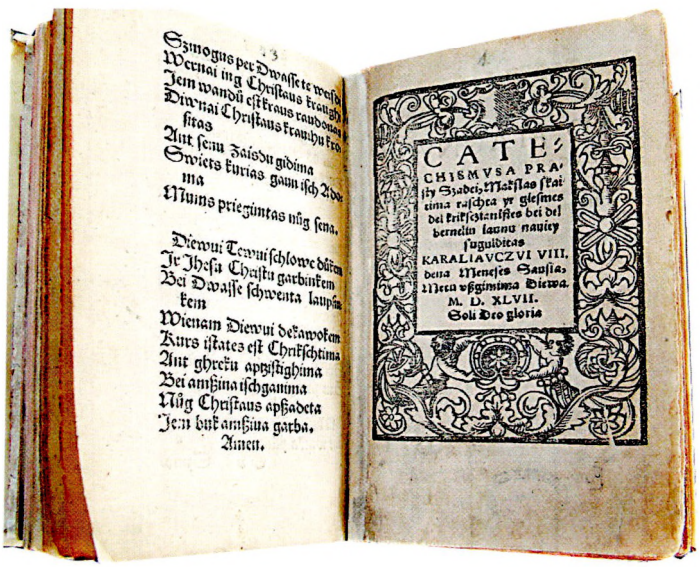

Пасціла каталіцкая. Вільня, 1599
Постилла католическая. Вильна, 1599
Postilla catholicka. Vilnia, 1599

Тытульны аркуш выдання, надрукаванага Д. Ленчыцкім у Вільні ў 1594 г.
Титульный лист издания, напечатанного Д. Ленчицким в Вильне в 1594 г.

Агенда, 1499.
Першая друкаваная кніга Літвы, падрыхтаваная Віленскім канонікам Марцінасам
Агенда, 1499.
Первая печатная книга Литвы, подготовленная Виленским каноником Мартинасом
Agenda, sive Exequiale..., 1499.
Lithuania's first printed book prepared by Vilnia's canon Martinus

Катэхізіс... у перакладзе М.Даўкшы, Вільня, 1595.
Першая кніга, надрукаваная на тэрыторыі Літвы на літоўскай мове
Катехизис... в переводе М. Даукши, Вильна, 1595.
Первая книга, напечатанная на территории Литвы на литовском языке
Catechism translated by M. Daukša. Vilnia, 1595.
The first book in Lithuanian language printed in the Lithuania

Катэхізіс М. Мажвідаса, Кёнігсберг, 1547.
Першая друкаваная кніга на літоўскай мове
Катехизис М.Мажвидаса, Кёнигсберг, 1547.
Первая печатная книга на литовском языке
Martynas Mažvydas Catechism, Königsberg, 1547.
The first printed book in Lithuanian language

ЛИТВА

1520-е гг. – первой типографией в Литве стала белорусская типография Франциска Скорины.

1547 г. – первой книгой на литовском языке стала книга «Простые слова катехизиса» («Catechismusa prasty Szadei»...), которая была составлена пастором М. Мажвидасом и отпечатана в Кенигсберге в типографии Х. Вейнрейха.

1574 г. – открыта типография (работала до 1624 г.) первопечатника П. Мстиславца совместно с виленскими купцами Мамоничами.

1595 г. – вышла первая напечатанная на территории Литвы книга на литовском языке «Kathechismas arba mokslas kiekwienam priw alvs. Paraszytas per. D. Iakvba Ledesma Theologa Societatis IESV», выпущенная типографией Виленской академии в переводе Микалоюса Даукши.

1599 г. – перевод на литовский язык М. Даукшой и издание в типографии Виленской академии «Постиллы католической» («Postilla Catholicka») Якуба Вуйки.

LITHUANIA

1520s – the first printing house in Lithuania, that is the Belarusian printing house was opened by F. Skaryna.

1547 – the first book in Lithuanian "Catechismusa prasty Szadei" was composed and for the most part written by the pastor M. Mažvydas published at Königsberg at the printing house of H. Weinreich.

1574 – the first-printer P. Mscislaviec in cooperation with Vilnia merchants the Mamoničy's opened the printing house which functioned till 1624.

1595 – M. Daukša's translation of the first Lithuanian book on the territory of Lithuania "Kathechismas arba mokslas kiekwienam priw alvs. Paraszytas per. D. Iakvba Ledesma Theologa Societatis IESV" was published at the printing house of the Vilnia Academy.

1599 – M. Daukša translated into Lithuanian Jacub Wujek's "Postilla Catholicka". The work was published at the printing house of the Vilnia Academy.

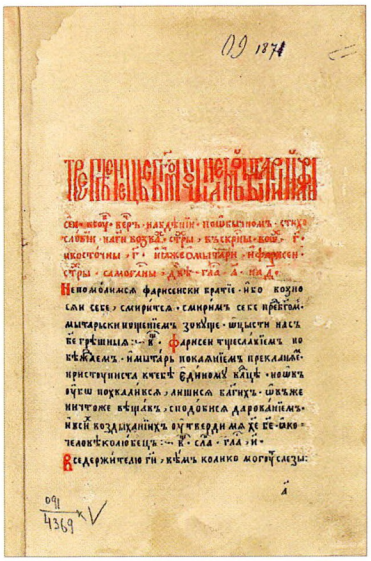

РАСІЯ

Каля 1553 г. – у першай у Расіі маскоўскай т.зв. «Ананімнай» друкарні былі выдадзены першыя кнігі. Першай з іх лічыцца вузкашрыфтнае Евангелле.

1564 г. – І. Фёдараў і П. Мсціславец надрукавалі на Маскоўскім друкарскім двары першую дакладна датаваную рускую друкаваную кнігу – «Апостал», у 1565 г. – два выданні «Часоўніка».

1567–1611 гг. – у Маскве друкавалі А. Нявежа, Н. Тарасіеў, І. Нявежын, А. Радзішэўскі і М. Фафанаў.

1632–1643 гг. – самастойна функцыянавала друкарня В.Ф. Бурцова-Пратапопава, а ў 1679–1683 гг. – Верхняя друкарня Сімяона Полацкага.

1721 г. – Друкарскі двор быў перададзены Сіноду і ператвораны ў Маскоўскую сінадальную друкарню.

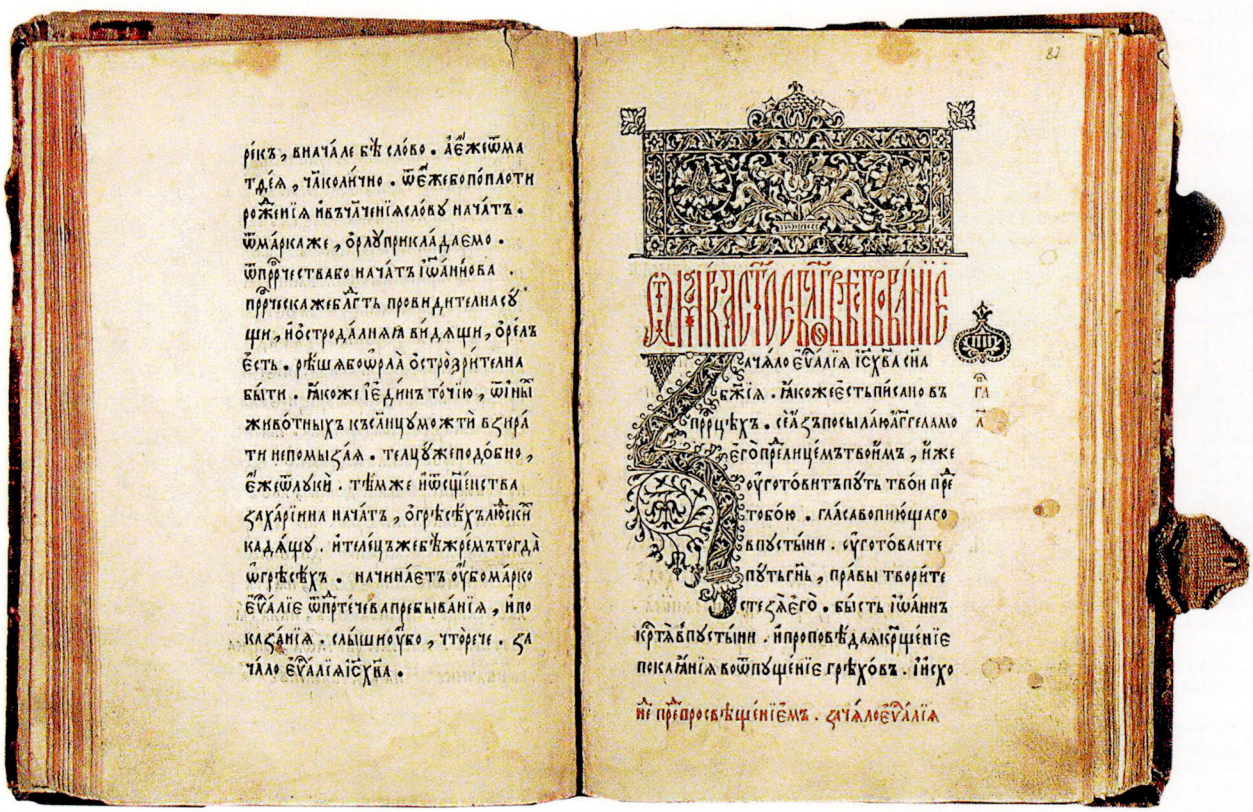

РОССИЯ

Около 1553 г. – в первой в России московской т.наз. «Анонимной» типографии были изданы первые книги. Первой из них считается узкошрифтное Евангелие.

1564 г. – И. Федоров и П. Мстиславец напечатали на Московском печатном дворе первую точно датированную русскую печатную книгу – «Апостол», в 1565 г. – два издания «Часовника».

1567–1611 гг. – в Москве работали А. Невежа, Н. Тарасиев, И. Невежин, А. Радишевский и Н. Фофанов.

1632–1643 гг. – самостоятельно функционировала типография В.Ф. Бурцова-Протопопова, а в 1679–1683 гг. – Верхняя типография Симеона Полоцкого.

1721 г. – Московский Печатный двор был передан Синоду и преобразован в Московскую синодальную типографию.

RUSSIA

About 1553 the first books were printed at the first in Russia Moscow so-called "Anonymous" printing house. The first of them is believed the narrow-letter "Gospel".

In 1564 Ivan Fyodorov and Pyotr Timofeyev (Mstislavets) published the very first dated Russian printed book "Apostle" at the Moscow Print Yard. In 1565 they published two editions of "Book of Houes".

In 1567–1611 A.T. Nevezha, N. Tarasiev, I. Nevezhin, A. Radishevsky, N. Fofanov printed in Moscow.

In 1632–1643 independently worked printing house of Vasily Burtsov-Protopopov, and in 1679–1683 – Top printing house of Simiaon Polacki.

In 1721 the Moscow Print Yard was transferred under the authority of Most Holy Synod, its printing house being transformed into Synodal.

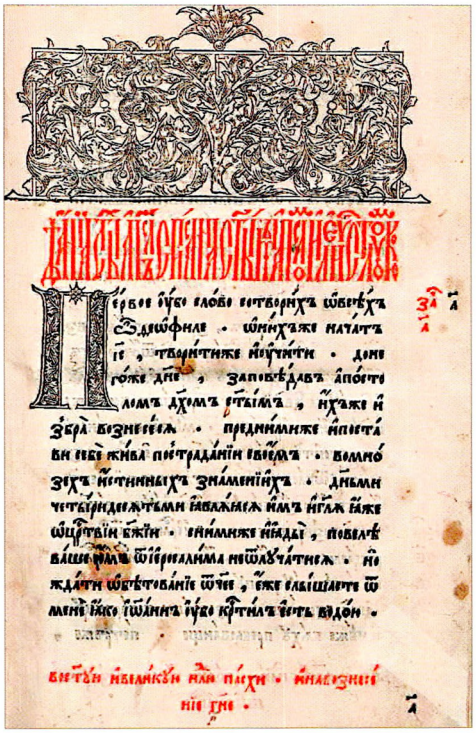

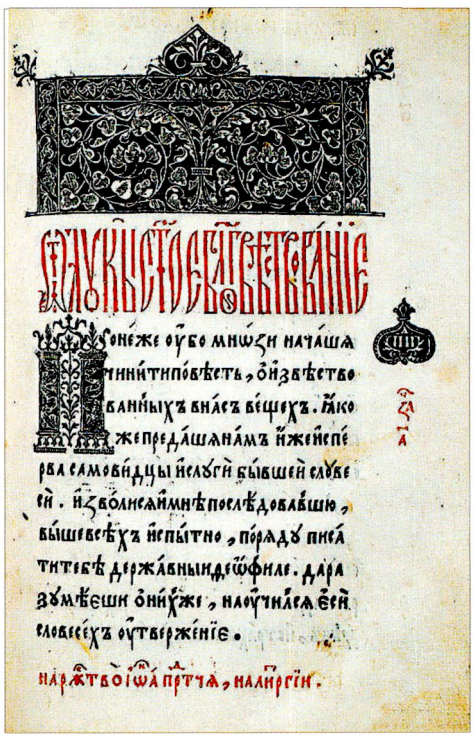

Трыёдзь. Масква: Ананімная друкарня [каля 1555 – 1556].
Выданне першай друкарні ў Расіі
Триодь. Москва: Анонимная типография [ок. 1555 – 1556].
Издание первой типографии в России
Triodion. Moscow: Anonymous Printing House [ca. 1555 – 1556].
The book of the first printing house in Russia.

Евангелле. Масква: Ананімная друкарня [каля 1553 – 1554].
Выданне першай друкарні ў Расіі
Евангелие. Москва: Анонимная типография [ок. 1553 – 1554].
Издание первой типографии в России
Gospel. Moscow: Anonymous Printing House [ca. 1553 – 1554].
The book of the first printing house in Russia

Апостал. Масква: А. Нявежа, 1597
Апостол. Москва: А. Невежа, 1597
Apostle. Moscow: A. Nevezha, 1597

S. LVCAS

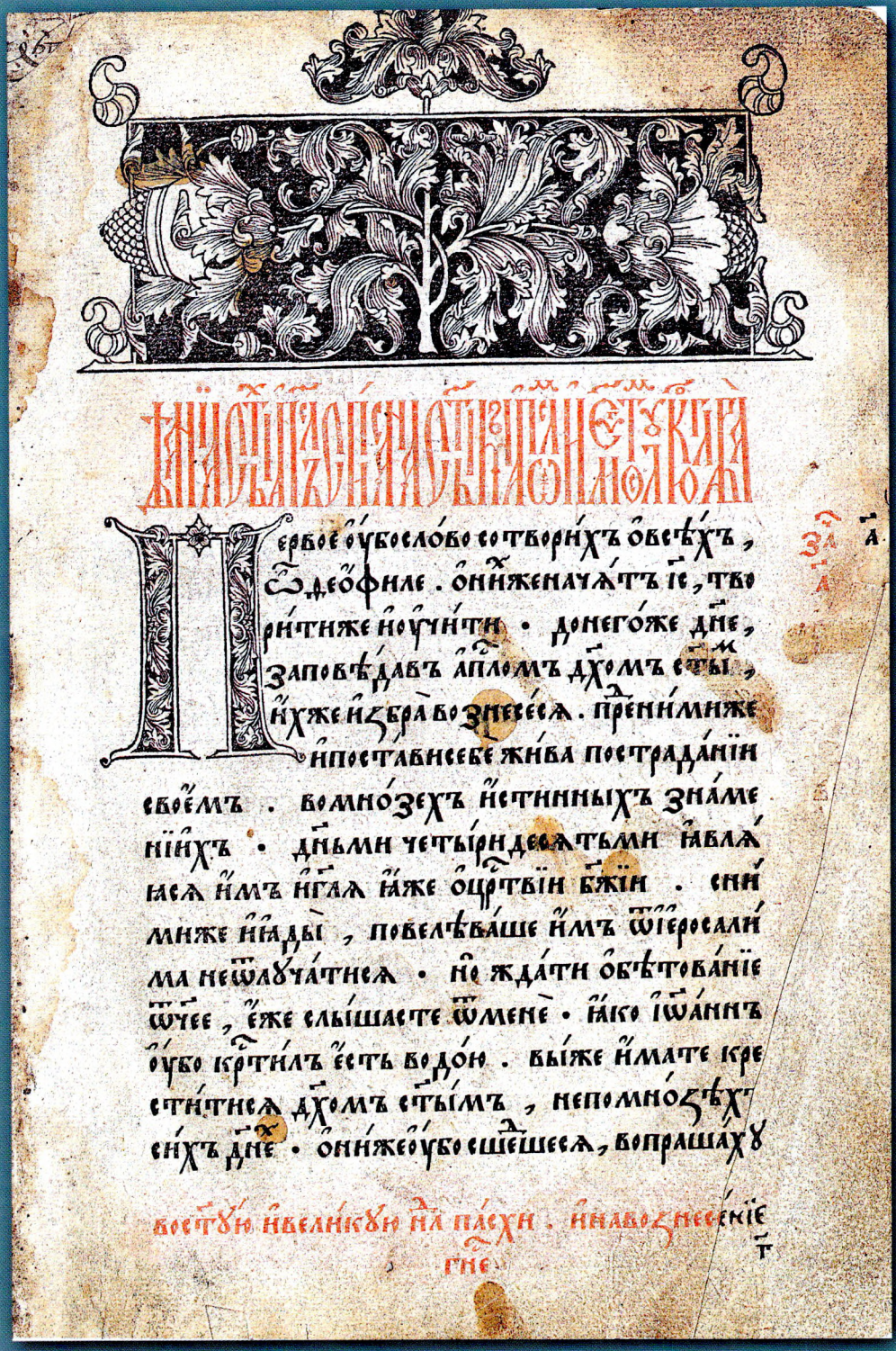

Апостал. Масква:
І. Фёдараў і
П. Мсціславец, 1564.
Першая датаваная
руская друкаваная
кніга
Апостол. Москва:
И. Федоров и
П. Мстиславец, 1564.
Первая датированная
русская книга
Apostle. Moscow:
I. Fyodorov and
P. Mscislaviec, 1564.
The first dated Russian
book

СЛАВЕНІЯ

Першы друкар Славеніі – Мацей Сярдоніс з Віндзішградца (сучасны Словень-Градзец), працаваў у 1482–1487 гг. у Падуі (Італія).

У 1550 г. выйшлі першыя кнігі на славенскай мове: «Азбука» і «Катэхізіс» Прымажа Трубара, выдадзеныя ў друкарні У. Морхарта ў Цюбінгене (Германія). У іх упершыню ў кірылічнай кнізе быў ужыты выдавецкі пераплёт. П. Трубарам створана і першая друкаваная кніга на тэрыторыі Славеніі – «Славенскі царкоўны статут» (Любляна, 1554 г.).

У XVI ст. працавалі люблянскія друкарні Я. Мандэльца, Я.К. Майра, І.А. Кляйнмаера, І. Мерка.

СЛОВЕНИЯ

Первый типограф-словенец – Матвей Сердонис из Виндишгредца (ныне Словень-Градец), работал в 1482–1487 гг. в Падуе (Италия).

В 1550 г. вышли первые книги на словенском языке: «Азбука» и «Катехизис» Приможа Трубара, изданные в типографии У. Морхарта в Тюбингене (Германия). В них впервые в кирилловской книге был применен издательский переплет. П. Трубаром создана и первая печатная книга на территории Словении – «Словенский церковный устав» (Любляна, 1554 г.).

В XVI в. действовали люблянские типографии Я. Мандельца, Я.К. Майра, И.А. Кляйнмайера, И. Мерка.

SLOVENIA

The first Slovenia printer Matthew Serdonis of Vyndigrestz worked at Padova (Italy) in 1482–1487.

The first books in Slovenian "The ABC book" ("Abecedarium") and "Catechism" by P. Trubar were published at U. Morharts`s printing-office at Tübingen (Germany) in 1550. The publisher`s binding of Cyrillic books was used there for the first time. P. Trubar also published the first took on the Territory of Slovenia. It was "Slovene ecclesiastic rules" (Ljubljana, 1554).

Printing offices of J. Mandeltz, J. Mair, I.A. Kleinmayer, I. Merk were active at Ljubljana during 16th century.

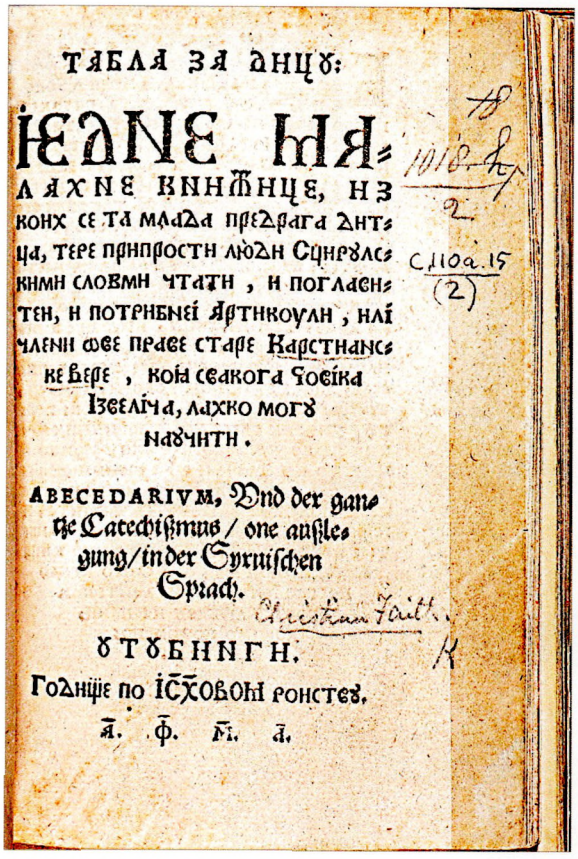
ТАБЛА ЗА ДИЦУ:
ІЄДНЕ МА-
ЛАХНЕ КНИЖИЦЕ, ИЗ
КОИХ СЕ ТА МЛАДА ПРЕДРАГА ДИТ-
ЦА, ТЕРЕ ПРИПРОСТИ ЛЮДИ СЦИРУЛС-
КИМИ СЛОВМИ ЧТАТИ, И ПОГЛАВИ-
ТЕИ, И ПОТРИБНЕІ АРТИКОУЛИ, ИЛІ
ЧЛЕНИ ѠВЕ ПРАВЕ СТАРЕ КАРСТИАНС-
КЕ ВЕРЕ, КОІА СВАКОГА ЧОВІКА
ІЗВЕЛІЧА, ЛАХКО МОГУ
НАУЧИТИ.

ABECEDARIVM, Vnd der gan-
tze Catechißmus / one außle-
gung / in der Syruischen
Sprach.

УТУБИНГИ.
Годище по ІСХОВОМ РОИСТВУ.
А. Ф. М. А.

Азбука. Цюбінген: П. Трубар, 1550.
Першая друкаваная кніга на славенскай мове
Азбука. Тюбинген: П. Трубар, 1550.
Первая печатная книга на словенском языке
ABC book (Abecedarium). Tübingen: P. Trubar, 1550.
The first Slovene language printed book

Катэхізіс. Цюбінген: П. Трубар, 1550.
Першая друкаваная кніга на славенскай мове
Катехизис. Тюбинген: П. Трубар, 1550.
Первая печатная книга на словенском языке
Catechism. Tübingen: P. Trubar, 1550.
The first Slovene language printed book

Catechiſmus

In der Windiſchenn Sprach/ ſambt einer kürtzen Außlegung in geſang weiß. Item die Litanai vnd ein predig vom rechten Glauben/geſtelt/durch Philopatridum Illiricum.

Anukratku Poduuzhene ſkatevrim vſaki zhlouik more vo nebu pryti.

Pſalm. 5. 21.

Reminiſcentur & conuertentur ad Dominum uniuerſi fines terræ.

Выява Прымажа Трубара – друкара, які выдаў першыя кнігі на славенскай мове (1578)
Портрет Приможа Трубара – печатника, который издал первые книги на словенском языке (1578)
Portrait of Primož Trubar – the printer, who published the first Slovene language printed book (1578)

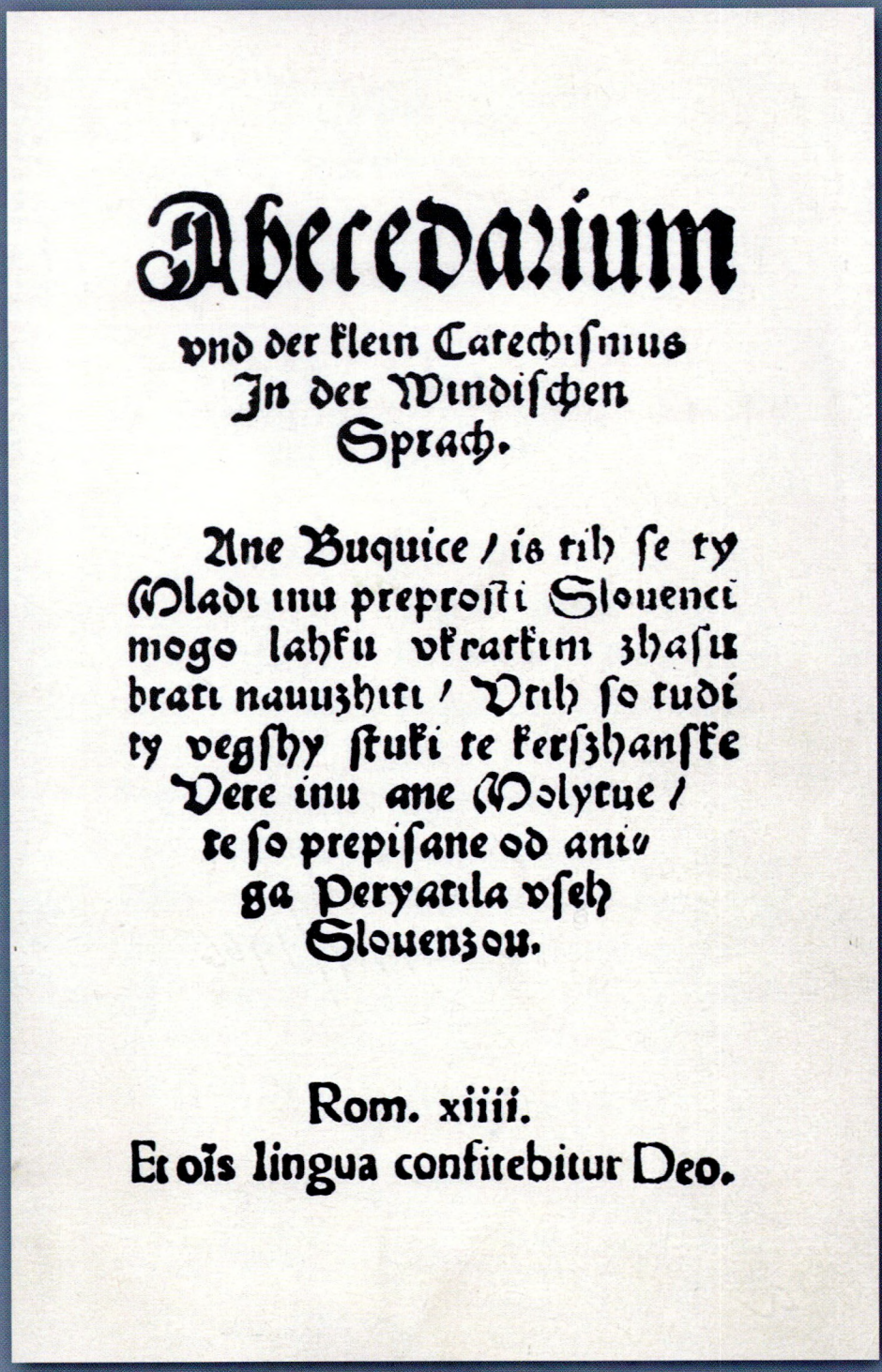

Abecedarium

vnd der klein Catechiſmus
In der Windiſchen
Sprach.

Ane Buquice / is tih ſe ty
Oladi inu preproſti Slouenci
mogo lahku vkratkim zhaſu
brati nauuzhiti / Vtih ſo tudi
ty vegſhy ſtuki te kerſzhanſke
Vere inu ane Oolyetue /
te ſo prepiſane od aniu
ga Peryatila vſeh
Slouenzou.

Rom. xiiii.
Et oĩs lingua confitebitur Deo.

Азбука. Цюбінген: П. Трубар, 1550
Першая друкаваная кніга на славенскай мове
Азбука. Тюбинген: П. Трубар, 1550
Первая печатная книга на словенском языке
ABC book (Abecedarium). Tübingen: P. Trubar, 1550
The first Slovene language printed book

Первое оубо слово сътворихъ ѡ всѣхъ,
Ѳеофиле . ѡнихже начатъ іс , тѣ
рѣтиже поучити . дондеже дне ,
заповѣдавъ апломъ дхомъ стѣмъ ,
ихже избра възнесеся . прежимин
же ѥпостави себе жива пострадав
ши своѥмъ . вѣмногихъ нетлѣнныхъ знаме
нихъ . дньми четыр десѧтьми явля
ѧсѧ имъ англа іже ѡ цр҃твіи бжіи . ѥди
миже ядь , повелѣваше имъ ѿ іерусали
ма нетлъчатися . но ждати обѣтованіе
ѿчее , еже слышасте мѡене . іако іѡаннъ
оубо крстихъ сѣтъ водѣ . вы же имате кр
ститися духомъ стымъ , неимногихъ сихъ
днехъ . ѡнихже оубо съшедшеся , въпрашахъ

ВЕТХАГО И НОВАГО ЗАВѢТА
ТЛЪКОВАНІЕ ЕВАНГЕЛИЕ

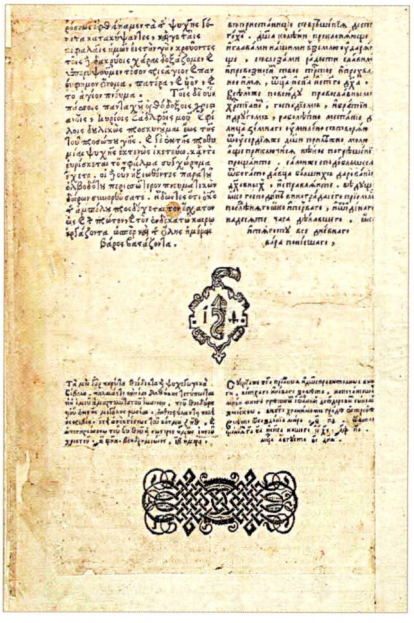

АПОСТОЛЪ
СЪ БГДЪ СТЫМЪ
ПОУЧЕНІЕМЪ ОТЦЬ
И ПЛАМЕНЕ ПРѢБЫВАНІЯ СЪЩА НАШЕГО
ОҮСТАФІЯ СТОЛПНИКА И АРХІМАНДРИТА
И ОЕКТОРА ПЕРЕСЛАВЛЬСКАГО
И СТЫМЪ МЧНКЪ, ЧЕТЫРИДЕСЯТИ ЖЕНЪ: И СТАГО АММОУНА
ДІАКОНА, ЕГѲПТА. И ПАМЯТЬ СТЫХЪ МЧНКЪ КАЛИСТЫ
И ВАСОВА, И ЕВГЕНІЯ СЕМОКРАТІИ: И ПАМЯТЬ ІОСИФА ПЛАМЕНЕ
И ВЪПОМИНАНІЕ ВЕЛІКІЯ ПОЖАРА. ВСЕХЪ, БЛАЖЕНЫХЪ МОУЖЕ
ЕСИ. СЛАВА: И НЫНѢ: ВЪ ЦИ ВОЗЗВАХЪ. ПОСТИХИРЪ СЫ
И ПОЕ. СТЫЙ, ІНДИТЪ, СЕДАЛЬНЫ, ПОДОБЕНЪ НЕБЫ ЧИНОМЪ.
ЛЮБОСЛОВНАГО И БЖТВЕННАГО ОУЧЕНІЯ ХВА МОЛИТИ
ВЫШНІЙ, НА ВЕЛІКІЯ ДНІ ВОЗОПІЙМЪ ЗИЖДИТЕЛЮ

УКРАІНА

1574 г. – Іван Фёдараў у Львове надрукаваў першую ва Украіне кнігу – «Апостал».

1577 г. – Іван Фёдараў па ініцыятыве і на сродкі князя Канстанціна Астрожскага заснаваў Астрожскую друкарню. Тут у 1581 г. выдадзена Астрожская Біблія – першае поўнае выданне Бібліі на царкоўнаславянскай мове.

1591 г. – пачала дзейнічаць друкарня Львоўскага Успенскага брацтва. У XVI–XVII стст. выдавала падручнікі для брацкай школы, з сярэдзіны XVII ст. – амаль выключна літургічныя тэксты і малітоўнікі.

1602 г. – львоўскім епіскапам Гедэонам (Балабанам) заснавана Страцінская друкарня, якая выпускала пераважна літургічныя кнігі.

1616 г. – заснавана друкарня пры Кіева-Пячэрскай лаўры (дзейнічала да 1918 г.), якая стала вядучай ва Украіне.

У Кіеве працавалі таксама прыватныя друкарні Т.А. Вярбіцкага і С. Собаля. У Львове кнігавыданнем займаліся М. Слёзка і А. Скольскі (1630–1640 гг.). Для XVII ст. характэрна таксама дзейнасць вандроўных друкароў.

Апостал. Львоў: І. Фёдараў, 1574
Першая друкаваная кніга Украіны
Апостол. Львов: И. Федоров, 1574
Первая печатная книга Украины
Apostolos. Lviv: I. Fyodorov, 1574
The first printed book of Ukraine

Астрожская Біблія. Астрог: І. Фёдараў, 1581
Першае поўнае выданне Бібліі на царкоўнаславянскай мове
Острожская Библия. Острог: И. Федоров, 1581
Первое полное издание Библии на церковнославянском языке
Ostrog Bible. Ostrog: I. Fyodorov,1581
The first complete printed edition of the Bible in Old Church Slavonic

Астрожская Біблія. Астрог: І. Фёдараў, 1581
Першае поўнае выданне Бібліі на царкоўнаславянскай мове
Острожская Библия. Острог: И. Федоров, 1581
Первое полное издание Библии на церковнославянском языке
Ostrog Bible. Ostrog: I. Fyodorov,1581
The first complete printed edition of the Bible in Old Church Slavonic

Анфалагіён. Друкарня Кіева-Пячэрскай лаўры, 1619
Анфологион. Типография Киево-Печерской лавры, 1619
Anthologion. The printing house of the Kiev Monastery of the Caves, 1619

УКРАИНА

1574 г. – Иван Федоров напечатал во Львове первую в Украине книгу – «Апостол».

1577 г. – Иван Федоров по инициативе и на средства князя Константина Острожского основал Острожскую типографию. Здесь в 1581 г. издана Острожская Библия – первое полное издание Библии на церковнославянском языке.

1591 г. – начала действовать типография Львовского Успенского братства. В XVI–XVII вв. издает учебники для братской школы, с середины XVII в. – почти исключительно литургические тексты и молитвенники.

1602 г. – львовским епископом Гедеоном (Балабаном) открыта Стрятинская типография, печатавшая преимущественно литургические книги.

1616 г. – открыта типография при Киево-Печерской лавре (действовала до 1918 г.), ставшая ведущей в Украине.

В Киеве работали также частные типографии Т.А. Вербицкого и С. Соболя. Во Львове книгоизданием занимались М. Слезка и А. Скольский (1630–1640 гг.). Для XVII в. характерна также деятельность странствующих типографов.

UKRAINE

In 1574 Ivan Fyodorov printed at Lviv the first book in Ukraine – «Apostolos».

In 1577 Ivan Fyodorov on the initiative and at the expense of Prince Konstanty Ostrogski founded the Ostrog printing house. Here in 1581 published the first complete printed edition of the Bible in Old Church Slavonic – the Ostrog Bible.

In 1591 the Lvov Dormition Brotherhood opened the printing house. In 16–17th centuries it printed school – books for brotherhood's school and since the half of 17th century – almost exclusively liturgical texts and prayer books.

In 1602 the Lvov Bishop Gedeon (Balaban) opened the Stryatyn printing house, which printed mainly liturgical books.

In 1616 the printing house of the Kiev Monastery of the Caves was founded which became the leading one in Ukraine. It worked fill 1918.

Private printing houses of T.A. Verbitsky and S. Sobol worked at Kiev also. M. Slozka and A. Skolsky were insolved in book – printing at Lvov.

Moving around printers were also the characteristic feature of the 17th century.

096
4767 к

Молитва, къ Вседержителю.

ВСЕДЕРЖИТЕЛЮ
Всѣхъ цр҃ꙋ вѣкомъ: безсмр҃тнꙋ,
непостижимꙋ, безначалнꙋ, всесилнꙋ, непри
стꙋпнꙋ: нб҃си и земли, видимымъ же всѣмъ и
невидимымъ, Творцꙋ и съдѣтелю. Пр҃носꙋщнꙋ
пре ст҃омꙋ словꙋ, прежде вѣкъ рожденнꙋ, Іс҃
Хр҃тꙋ Сн҃ꙋ Бж҃ію: сꙋщꙋ съ ѿц҃емъ безначалнымъ,
и Бж҃твеннымъ Дх҃омъ: въ Тр҃ци славимомꙋ.
и въ послѣднѧѧ лѣта за мар҃дїе неизреченное
смотренїа ради, на земли въ плоти ꙗвлшемꙋ
сѧ, и сп҃шемꙋ ѿ тлѧ смертныѧ рѡдъ чл҃вчъ:
Хвалꙋ, и славꙋ, велелѣпїе, честь,
и поклонъ въздавши:

Твоѧ ѿ твоихъ пребж҃твенныхъ
ꙋстъ, преданнаѧ закѡны запо
вѣдей: тебѣ всесилный Цр҃ꙋ пре
сладкїй Іс҃е, въ Тр҃ци славимый
Бж҃е: въ ꙋмиленной мл҃твѣ сей приносимъ
бренное

Евангелле. Львоў, 1636
Евангелие. Львов, 1636
Gospel. Lviv, 1636

Апостал. Львоў:
М. Слёзка, 1639
Апостол. Львов:
М. Слезка, 1639
Apostolos. Lviv:
M. Slozka, 1639

СЛАВАКІЯ

Кнігадрукаванне ў Славакіі з'явілася ў другой палове XVI ст. Петар Барняміса і Валянцін Манчковіч непрацяглы час на пераносным станку друкавалі венгерскія творы ў некалькіх месцах у Славакіі.

Першыя пастаянныя друкарні былі створаны лютэранінам Давідам Гутгезелем у Бардзеёве (1577) і каталіком Міклашам Тэлегдзі ў Трнаве (1578). У 1581 г. у Бардзеёве Гутгезель надрукаваў першую ў Славакіі кнігу на славакізаванай чэшскай мове – пераклад «Малога катэхізіса» Марціна Лютэра.

У XVII ст. на тэрыторыі ўсходняй Славакіі асноўныя друкарні дзейнічалі ў Кошыцы і Лявочы. У заходняй Славакіі – універсітэцкая друкарня ў Трнаве, друкарня ў Браціславе, а таксама ў Трэнчыне і Жыліне.

СЛОВАКИЯ

Книгопечатание в Словакии появилось во второй половине XVI в. Петер Борнемиса и Валентин Манчкович непродолжительное время на переносном станке печатали прежде всего венгерские произведения в нескольких местах в Словакии.

Первые постоянные типографии были открыты лютеранином Давидом Гутгезелем в Бардееве (1577) и католиком Миклошем Телегди в Трнаве (1578). В 1581 г. в Бардееве Гутгезель напечатал первую в Словакии книгу на словакизованном чешском языке – перевод «Малого катехизиса» Мартина Лютера.

В XVII в. в восточной Словакии основные типографии действовали в Кошице и Левочи. В западной Словакии – университетская типография в Трнаве, типография в Братиславе, а также в Тренчине и Жилине.

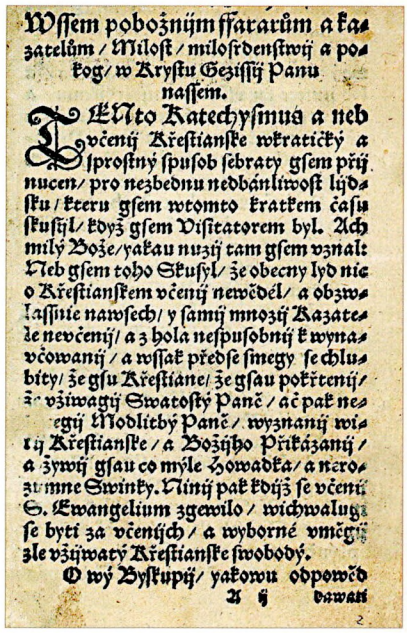
Wſſem pobožnym ſſarárům a kazatelům / Miloſt / miloſtdenſtwij a pokog / w Kryſtu Geziſſij Panu naſſem.

Toto Katechyſmus a nebo Učenij Křeſtianſke wkratický a ſproſtný ſpuſob ſebraty gſem přij nucen / pro nezbednu nedbánliwoſt lidſku / kteru gſem wtomto kratkem času ſkuſil / když gſem Viſitatorem byl. Ach milý Bože / yakau nuzij tam gſem vznal: Neb gſem toho Skuſil / že obecny lyd nic o Křeſtianſkem učenij newědél / a obzwlaſſtie nawſech / y ſamij mnozij Kazatele nevčenij / a z hola nespuſobnij k wynawčowanij / a wſſak předſe ſmegy ſe chlubity / že gſu Křeſtiane / že gſau pokřtenij / a vžiwagij Swatoſtý Panč / ač pak negij Modlitby Panč / wyznanij wiry Křeſtianſke / a Božýho Přikázanij / a žywý gſau co myle Howadka / a nerozumne Swinky. Nynij pak když ſe učenij S. Ewangelium zgewilo / wichwalugſe byti za včenych / a wyborné vmětzle vžiwaty Křeſtianſke ſwobody.

O wý Byſkupij / yakowu odpowěd

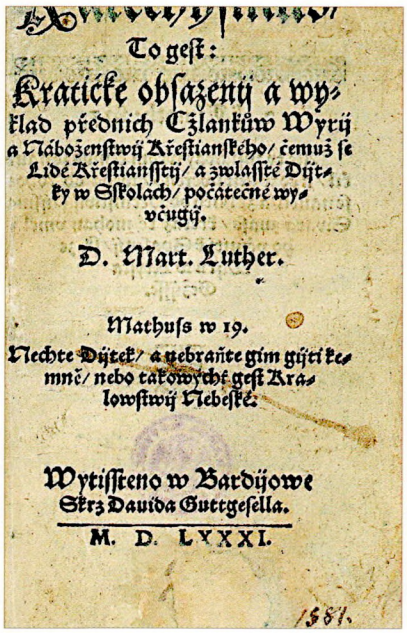
To geſt:

Kratické obſazenij a wyklad přednich Čžlanků Wyrij a Náboženſtwij Křeſtianſkeho / čemuž ſe Lidé Křeſtianſtij / a zwlaſſtě Dětky w Skolách / počátečné wyučugij.

D. Mart. Luther.

Mathuſs w 19.

Nechte Dětek / a nebraňte gim gíti kemně / nebo takowychť geſt Kralowſtwij Nebeſkě.

Wytiſſteno w Bardějowe Skrz Dauida Gutgeſella.

M. D. LXXXI.

1581.

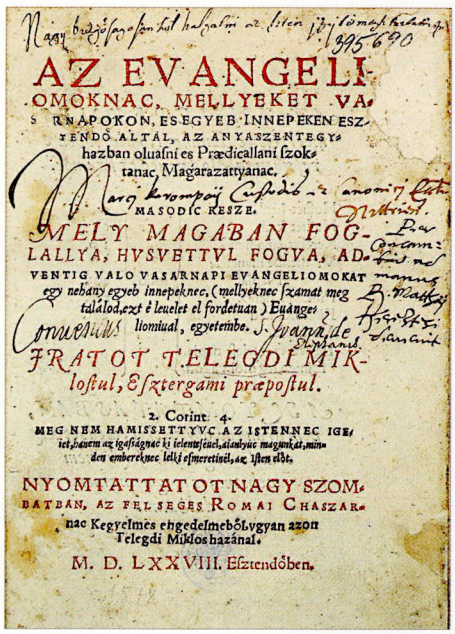
AZ EVANGELI-
OMOKNAC, MELLYEKET VA-
S RNAPOKON, ES EGYEB INNEPEKEN ESZ-
YENDŐ ALTAL, AZ ANYASZENTEGY-
hazban olualni es Prædicallani ſzokatanac, Magarazattyanac.
MASODIC KESZE.

MELY MAGABAN FOG-
LALLYA, HVSVETTVL FOGVA, AD-
VENTIG VALO VASARNAPI EVANGELIOMOKAT
egy nehany egyeb innepeknec, (mellyeknec ſzamat meg
találod, ezt è leuelet el fordetuan) Euangeliomual, egyetembe.

FRATOT TELEGDI MIK-
loſtul, Eſztergami præpoſtul.

2. Corint. 4.
MEG NEM HAMISETTYVC AZ ISTENNEC IGE-
ket, hanem az igaſsagnac ki ielentéſével, ajánlyuc magunkat, minden emberekneс lelkiſmeretinél, az Iſten előtt.

NYOMTATTATOT NAGY SZOM-
BATBAN, AZ FEL SEGES ROMAI CHASZAR-
nac Kegyelmes ehgedelmebőlvgyan azon
Telegdi Miklos hazánal.

M. D. LXXVIII. Eſztendőben.

Малы катэхізіс. Бардзеёў: Д. Гутгезель, 1581
Першая ў Славакіі друкаваная кніга на славакізаванай чэшскай мове
Малый катехизис. Бардеев: Д. Гутгезель, 1581
Первая в Словакии печатная книга на словакизованном чешском языке
Small Catechism. Bardejov: D. Gutgesel, 1581
The first in Slovakia printed book in Slovakized Czech language

Малы катэхізіс. Бардзеёў: Д. Гутгезель, 1581
Першая ў Славакіі друкаваная кніга на славакізаванай чэшскай мове
Малый катехизис. Бардеев: Д. Гутгезель, 1581
Первая в Словакии печатная книга на словакизованном чешском языке
Small Catechism. Bardejov: D. Gutgesel, 1581
The first in Slovakia printed book in Slovakized Czech language

SLOVAKIA

Book-printing appeared in Slovakia in the second half of the 16th century. Peter Bornemisa and Valentine Mančkovič printed mostly Hungarian works at several places in Slovakia for a short period of time. They used a portable machine.

The first permanent printing offices were founded by the Lutheran David Gutgesel at Bardejov (1577) and the Catholic Mikulaš Telegdi at Trnava (1578). In 1581 Gutgesel printed the first translation of "Small Catechism" by Martin Luther in the Slovakived Czech.

The main printing offices in East Slovakia were at Košice and Levoči in 17th century. University printing house at Trnava, printing office at Bratislava, as well as at Trenčin and Zilina were opened in West Slovakia.

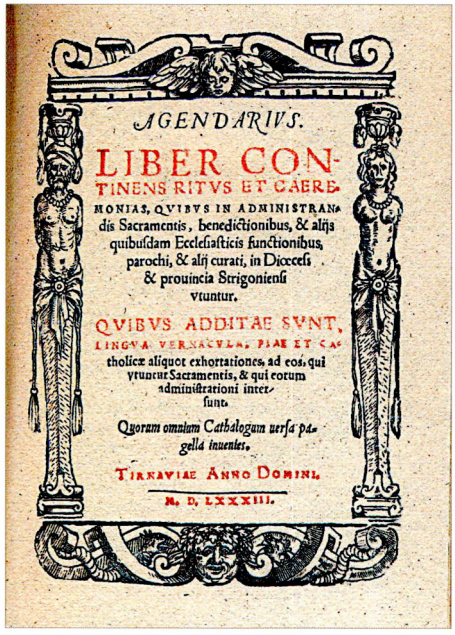
AGENDARIVS.

LIBER CONTINENS RITVS ET CAEREMONIAS, QVIBVS IN ADMINISTRANDIS Sacramentis, benedictionibus, & alijs quibuſdam Eccleſiaſticis functionibus, parochi, & alij curati, in Diœceſi & prouincia Strigonienſi vtuntur.

QVIBVS ADDITAE SVNT, LINGVA VERNACVLA, PIAE ET CATHOLICAE aliquot exhortationes, ad eos, qui vtuntur Sacramentis, & qui eorum adminiſtrationi intereſſunt.

Quorum omnium Cathalogum verſa pagella inuenies.

TYRNAVIAE ANNO DOMINI. M. D. LXXXIII.

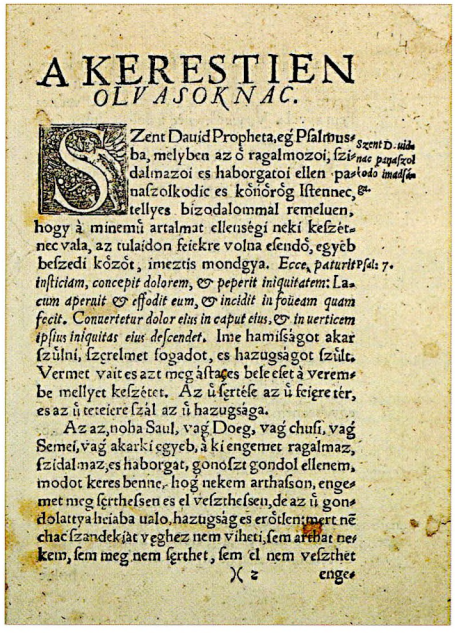
A KERESTIEN OLVASOKNAC.

Szent Dauid Propheta, eg Pſalmusa, melyben az ő ragalmozoi, ſzidalmazoi es haborgatoi ellen paſtodo imadſa naſzolkodic es könörög Iſtennec, gatellyes bizodalommal remeluen, hogy à minemű artalmat ellenségi neki keſzétenec vala, az tulaidon feiekre volna eſendő, egyéb beſzedi kőzőt, imeztis mondgya. *Ecce, paturit pſal. 7. inſticiam, concepit dolorem, & peperit iniquitatem: Lacum aperuit & effodit eum, & incidit in foueam quam fecit. Conuertetur dolor eius in caput eius, & in verticem ipſius iniquitas eius deſcendet.* Ime hamiſságot akar ſzülni, ſzérelmet fogadot, es hazugságot ſzült. Vermet vait es azt meg áſtaçes beſe eſet à vereme be mellyet keſzétet. Az ű ſértéſe az ű feigre tér, es az ű tetejére ſzál az ű hazugsága.

Az az, noha Saul, vag Doeg, vag chuſi, vag Semei, vag akarki egyeb, à ki engemet ragalmaz, ſzidalmaz, es haborgat, gonoſzt gondol ellenem, modot keres benne, hog nekem arthaſon, engemet meg ſértheſsen es el veſztheſsen, de az ű gondolattya hiaba ualo, hazugság es erőſtenmert nē chac ſzandekját yeghez nem viheti, ſem arthat nekem, ſem meg nem ſérthet, ſem el nem veſztheti

X z enge

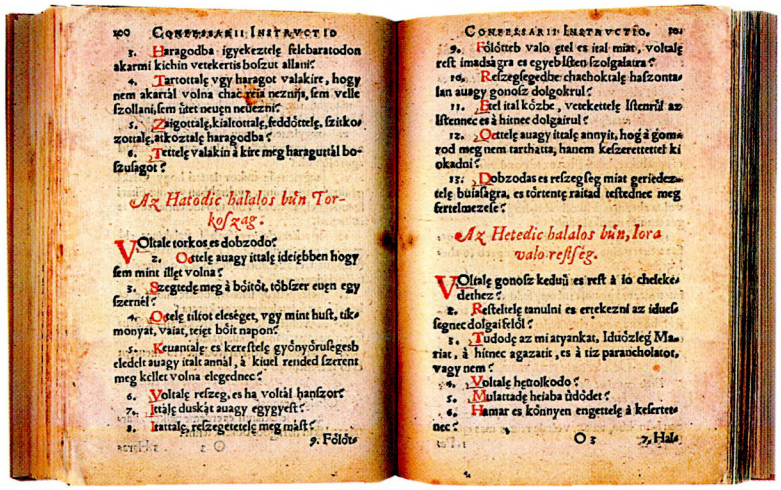
100 CONFESSARII INSTRVCTIO

1. Haragodba igyekezteſſ feſebaratodon akarmi kichin vetekertis boſzut allani?
4. Tartottalę vgy haragot valakire, hogy nem akartál volna chac ęrtis neznijs, ſem velle ſzollani, ſem ůtet neuęn neuęzni?
5. Zsigottalę, kialtottalę, feddőttelę, ſzitkozottalę, átkoztalę haragodba?
6. Tettelę valakin à kire meg haragutál boſzuſagot?

Az Hatodic halalos bűn Torkoſzag.

VOltalę torkos es dobzodoſ?
2. Ottelę auagy ittalę ideigębben hogy ſem mint illęt volna?
3. Szegtedę meg à böjtöt, többzer euęn egy ſzernél?
4. Ottelę nilcot eleséget, vgy mint huſt, tikmonyat, vaiat, teigt böit napon?
5. Keuantalę es kereſtelę gyönyörűſegeb eledelt auagy italt annál, à kiuel rendes ſzerent meg kellet volna elegednec?
6. Voltalę reſzeg, es ha voltál hanſzor?
7. Ittalę duskát auagy egygyeſt?
8. Irattalę, reſzegeteteleę meg máſt?

9. Fölöt

CONFESSARII INSTRVCTIO. 101

9. Fölötteb valo ętel es ital miat, voltalę reſt imadságra es egyeb iſten ſzolgalatra?
10. Reſzegſegedbe chachokatalę haſzontalan auagy gonoſz dolgokrul?
11. Ętel ital közbe, vetekettelę iſtenrűl az iſtennec es à hitnec dolgairul?
12. Ottelę auagy ittalę annyit, hog à gyomod meg nem tarthatta, hanem keſzerettetet ki okadni?
13. Dobzodas es reſzegſeg miat geriedezteleę búsúſagra, es történtę raitad teſtednec meg értelmezeſe?

Az Hetedic halalos bűn, lora valo reſſeg.

VOltalę gonoſz keduű es reſt à ſo chelekedethez?
2. Reſteltelę tanulni es értekezni az iducſſegnec dolgairól?
3. Tudodę az mi atyánkat, Iduözleg Mariat, à hitnec agazatit, es à tiz parancholatot, vagy nem?
4. Voltalę hętolkodo?
5. Mulattadę heiaba ůdődet?
6. Hamar es könnyen engettelę à keſzertes nec?

O 2 7. Hala

◀ *Тлумачэнне Евангелля. Трнава: M. Тэлегдзі, 1578*
Толкование Евангелия. Трнава: M. Телеги, 1578
The interpretation of the Gospel. Trnava: M. Telegdi, 1578

Тлумачэнне Евангелля. Трнава: M. Тэлегдзі, 1578
Толкование Евангелия. Трнава: M. Телеги, 1578
The interpretation of the Gospel. Trnava: M. Telegdi, 1578

Агенда. Трнава: M. Тэлегдзі, 1583
Агенда. Трнава: M. Телеги, 1583
Agendarius. Trnava: M. Telegdi, 1583

Агенда. Трнава: M. Тэлегдзі, 1583
Агенда. Трнава: M. Телеги, 1583
Agendarius. Trnava: M. Telegdi, 1583

БАЛГАРЫЯ

Да сярэдзіны XIX ст. кнігадрукаванне на тэрыторыі Балгарыі было забаронена турэцкімі ўладамі. Кнігі на балгарскай мове выдаваліся па-за межамі краіны.

У 1651 г. у Рыме Філіп Станіславаў надрукаваў першую кнігу на новабалгарскай мове – «Абагар».

1806 г. лічыцца пачаткам гісторыі новай балгарскай літаратуры, калі епіскап Сафроній Врачанскі надрукаваў у Рымнікскай епіскапальнай друкарні (Румынія) «Кірыякадраміён, або Нядзельнік».

У 1828 г. на тэрыторыі Балгарыі ў г. Самоква Міколам Карастаянавым была заснавана першая друкарня. Спачатку тут друкаваліся гравюры на рэлігійную тэматыку, выданне кніг было дазволена толькі ў 1846 г.

У 1858 г. Хрыста Данаў заснаваў друкарню ў г. Плоўдзіў.

У 1806–1878 гг. усяго было выдадзена 1794 назвы кніг. Пасля атрымання незалежнасці краіны ў 1878 г. былі адкрыты друкарні ў Русе, Тырнаве, Варне і інш.

БОЛГАРИЯ

До середины XIX в. книгопечатание на территории Болгарии было запрещено турецкими властями. Книги на болгарском языке издавались за границей.

В 1651 г. в Риме Филипп Станиславов напечатал первую книгу на новоболгарском языке – «Абагар».

1806 г. считается началом истории новой болгарской литературы, когда епископ Сафроний Врачанский напечатал в Рымникской епископальной типографии (Румыния) «Кириакодромион, сиреч Неделник».

В 1828 г. на территории Болгарии в г. Самоква Николаем Карастояновым была основана первая типография. Сначала здесь печатались гравюры на религиозную тему, издание книг было разрешено только в 1846 г.

В 1858 г. Христо Данов основал типографию в г. Пловдив.

Всего в 1806–1878 гг. было издано 1794 названия книг. После получения независимости страны в 1878 г. были открыты типографии в Русе, Тырнове, Варне и др.

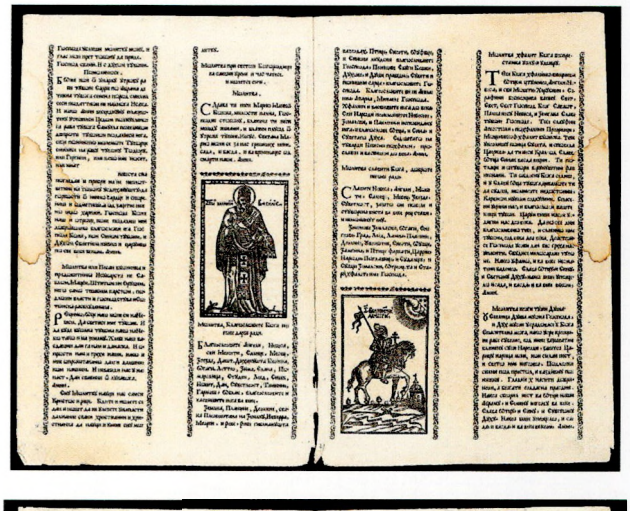

BULGARIA

Book-publishing on the territory of Bulgaria was forbidden by the Turk authorities fill the fist half of the 19th century. Books in Bulgarian were published abroad.

In 1651 Philip Stanislavov printed the first book in new Bulgarian "Abagar" at Rome.

In 1806 the history of the new Bulgarian literature began when the Bishop Sophronius of Vratsa published at Rymnik episcopy printing office (Romania) "The Sunday Book" ("Nedelnik").

The first printing-office on the territory of Bulgaria was founded by Nicolas Karastoyanov in 1828 at Samokov. Only religious engravings were printed there at first. Book publishing was alloved in 1848.

In 1858 Christo Danov founded the printing office at Plovdiv.

It published 1794 book titles during 1806–1878. After gaining independence in 1878 printing offices were opened at Ruse, Turnovo, Varna.

КѴРІАКОДРОМІО
Сиречъ:
НЕДѢЛНИКЪ.
ПОУЧЕНІЕ.
На всѣхъ Недѣлѧхъ въ Православнихъ Цр҃квахъ
Прочитаемаѧ Еѵ҃лїѧхъ въ всегѡ Лѣта съ
Толкѹванїемъ и справоучѣнїе, и на Вели-
кихъ Гп҃дкихъ Праздницѣхъ, и на ст҃ѧхъ
Празднѹемыхъ Сказанїе дѹшеполезнаѧ.
Преписанный ѿ Словескаго и ѿ Греческаго
Глѹбочайшаго ѧзыка на Болгарскїй простый
ѧзыкъ ѿ Смиреннаго Вратчанскаго Еп҃кпа
СОФРОНІА, кразѹмѣнїю простомѹ народѹ.
Позволенїемъ ДОСІѲЕА Мѵтрополита
Оуггровлахїйскаго, Помощїюже Еп҃кповъ,
и Бл҃гочестивыхъ Хр҃тїанъ нынѣ, Издадесѧ
въ Тѵпографїи ѹ Рымнической Еп҃кпїи.
При Еп҃кпѣ НЕКТАРІИ.
Въ Лѣто ҂аѿѕ.
Напечатасѧ и Право ѡписасѧ, ѿ Дїмитрїа
Міхаилѡ Попови. и ѿ Геѡргїа сн҃ъ егѡ Тѵ: рѧ.

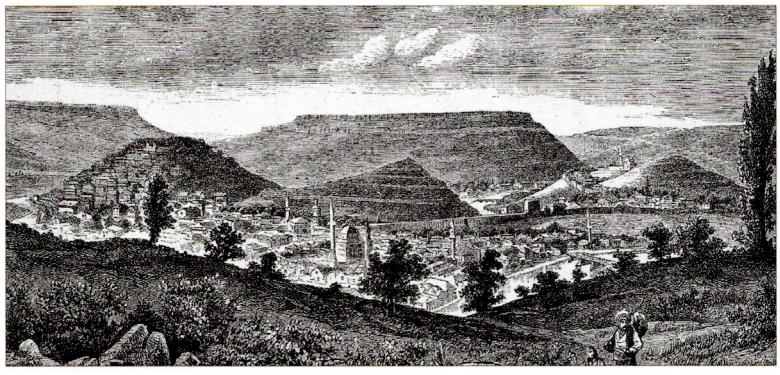

▲

Кірыякадраміён, або Нядзельнік. Рымнікі: С. Врачанскі, 1806
Кириакодромион, сиреч Неделник. Рымники: С. Врачанский, 1806
Nedelnik. Rymnik: Sophronius of Vratsa, 1806

◄

Абагар. Рым: Ф. Станіславаў, 1651
Першая друкаваная кніга на новабалгарскай мове
Абагар. Рим: Ф. Станиславов, 1651
Первая печатная книга на новоболгарском языке
Abagar. Rome: Ph. Stanislavov, 1651
The first printed book in the New Bulgarian language

►

Выява Тырнава ў выданні 1885 г.
Изображение Тырново в издании 1885 г.
Picture of Turnovo in the edition of 1885

ЗѠ: СЛАМ: ПРЕДѠБ:
Σ҃: ЕЛА МАТИ ЕГО:
КОСИ: ЦРЪ:

АБАГАР

на

Филип Станиславов

Рим . 1651

□

Представен
от Божидар Райков

□

Фототипно издание

Издателство „Народна просвета"
София . 1979

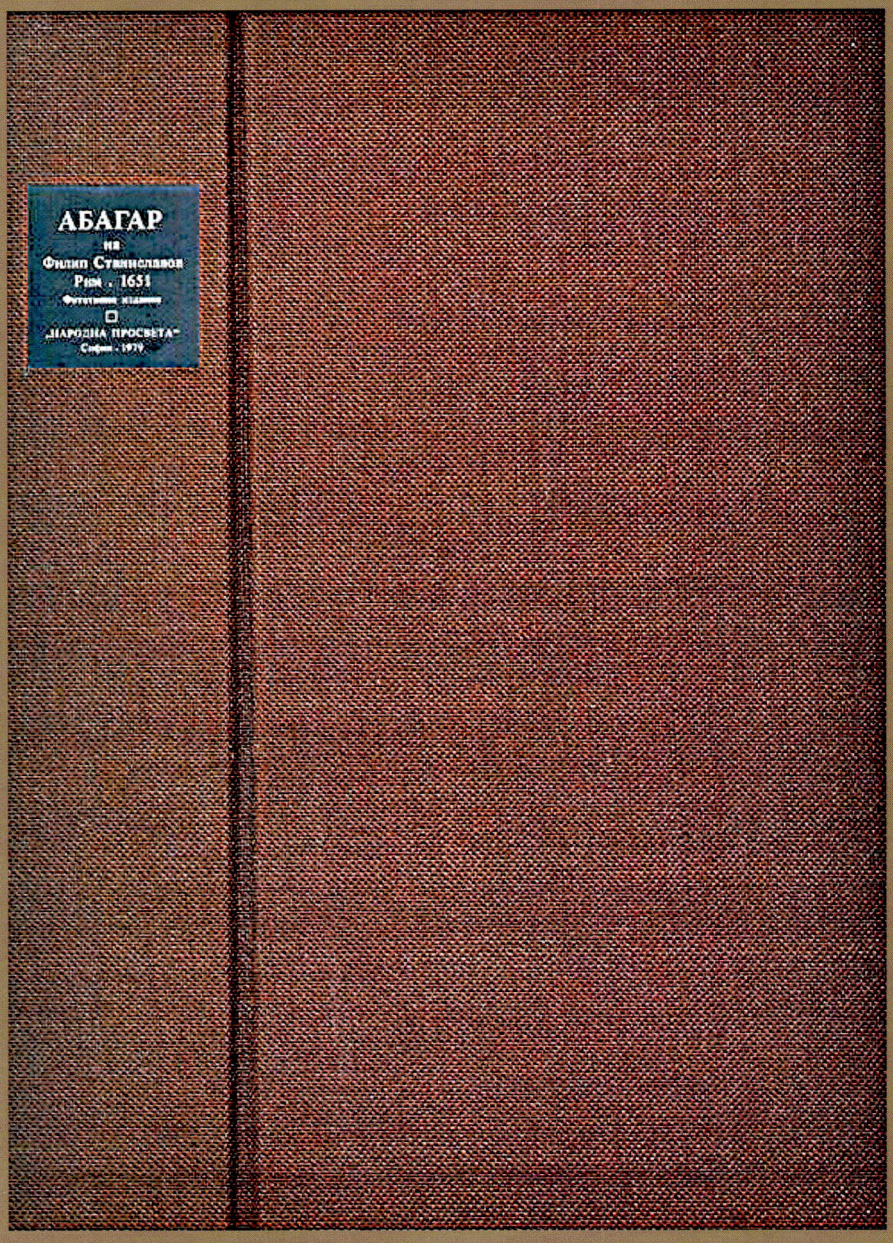

ФРАНЦЫСК СКАРЫНА І ЯГО СПАДЧЫНА

Франциск Скорина
и его наследие

Francysk Skaryna
and his heritage

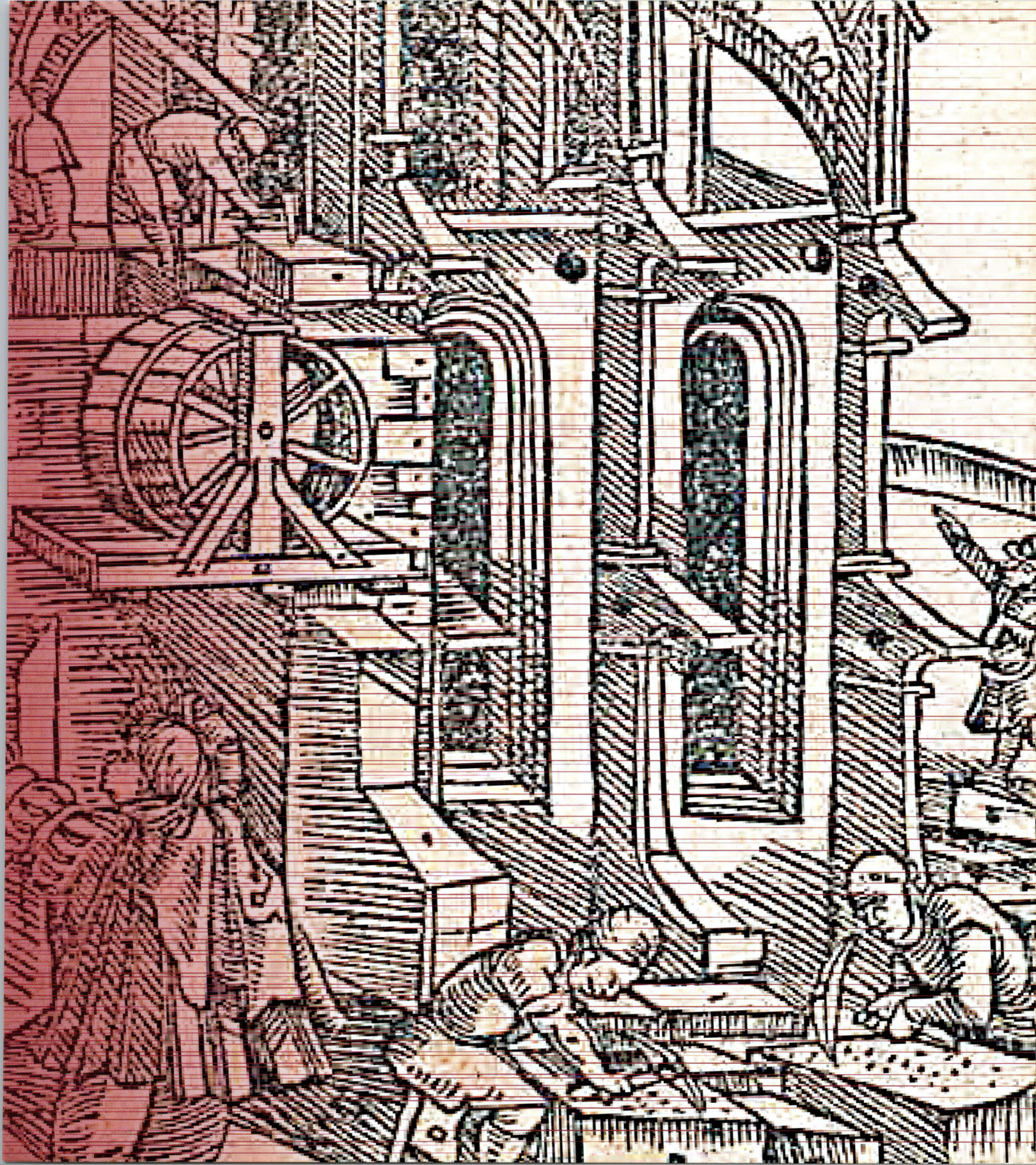

Будынак Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі з помнікам Францыску Скарыну.
Здание Национальной библиотеки Беларуси с памятником Франциску Скорине.
The building of the National Library of Belarus with the monument to Francysk Skaryna.

Кніга Іова з фондаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.
Книга Иова из фондов Национальной библиотеки Беларуси.
The Book of Job from the collections of the National Library of Belarus.

Выданні Францыска Скарыны ў Музеі кнігі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.
Издания Франциска Скорины в Музее книги Национальной библиотеки Беларуси.
Editions of Francysk Skaryna in the Book Museum of the National Library of Belarus.

СПАДЧЫНА ВЯЛІКАГА АСВЕТНІКА

Францыск Скарына – выдатны дзеяч культуры Беларусі эпохі Адраджэння. Менавіта ён першым ва Усходняй Еўропе здолеў выпусціць у 1517 г. друкаваную кнігу. Тым самым ён першы зрабіў кніжнае слова, а праз яго і ўсе веды чалавецтва даступнымі для шырокіх слаёў насельніцтва. Ф. Скарына быў піянерам беларускай навукі, дасягнуў вышэйшых навуковых адзнак – доктара медыцыны і доктара вольных навук (філасофіі). Адным з першых сярод суайчыннікаў ён перанёс сваю дзейнасць на міжнародную арэну, пры гэтым заставаўся патрыётам і накіроўваў свае намеры і справы на асвету роднага народа.

Вялікі асветнік шмат зрабіў для збліжэння царкоўнаславянскай і жывой беларускай моў, што спрыяла станаўленню сучаснай беларускай літаратурнай мовы. Акрамя таго, Ф. Скарына вядомы свету як філосаф, багаслоў, перакладчык, педагог, медык, дыпламат, прадпрымальнік, заснавальнік аднаго з першых у Еўропе батанічных садоў. Ён зрабіў неацэнны ўклад у многія сферы творчасці – ад пераўтварэння моўна-літаратурных традыцый кніжнай пісьменнасці і афарміцельскага мастацтва да ўдасканалення айчыннай філасофскай, тэалагічнай, эстэтычнай і прававой думкі. Але найбольшая яго спадчына, найважнейшы запавет – засталіся ў выдадзеных ім кнігах. Менавіта гэта спадчына і ўспрымаецца сёння нашчадкамі як неацэнны скарб вялікага асветніка.

Пераклады біблейскіх кніг, выкананыя і выдадзеныя Ф. Скарынам, – унікальная з'ява беларускай і ўсёй усходнеславянскай культуры. У цяперашні час выяўлена каля 520 друкаваных экзэмпляраў і 45 рукапісных спісаў кніг Ф. Скарыны, якія захоўваюцца ў дзяржаўных і прыватных зборах Беларусі, Вялікабрытаніі, Германіі, Даніі, ЗША, Літвы, Польшчы, Расіі, Славеніі, Украіны, Чэхіі. Большасць выданняў першадрукара сёння зберагаецца ў тых краінах, для жыхароў якіх Ф. Скарына і выпускаў іх, – у Беларусі, Расіі і Украіне. Дзякуючы працы супрацоўнікаў бібліятэк, музеяў, архіваў, навуковых і навучальных устаноў да нашага часу ўдалося зберагчы значную частку спадчыны асветніка.

Да нядаўняга часу ў Беларусі захоўвалася толькі дзесяць кніг Ф. Скарыны. Яны былі набыты ў першай палавіне 1920-х гг. для збораў Дзяржаўнай і ўніверсітэцкай бібліятэкі БССР (сёння – Нацыянальная бібліятэка Беларусі). Раней гэтыя кнігі належалі ленінградскаму

НАСЛЕДИЕ ВЕЛИКОГО ПРОСВЕТИТЕЛЯ

Франциск Скорина – знаменитый деятель культуры Беларуси эпохи Возрождения. Именно он первым в Восточной Европе смог выпустить в 1517 г. печатную книгу. Тем самым он первый сделал книжное слово, а через него и все знания человечества доступными для широких слоев населения. Ф. Скорина был пионером белорусской науки, достиг высших научных отличий – доктора медицины и доктора свободных наук (философии). Одним из первых среди соотечественников он перенес свою деятельность на международную арену, при этом оставался патриотом и направлял свои намерения и дела на просвещение родного народа.

Великий просветитель много сделал для сближения церковнославянского и живого белорусского языков, что содействовало становлению современного белорусского литературного языка. Кроме того, Ф. Скорина известен миру как философ, богослов, переводчик, педагог, медик, дипломат, предприниматель, основатель одного из первых в Европе ботанических садов. Он сделал неоценимый вклад во многие сферы творчества – от преобразования языково-литературных традиций книжной письменности и оформительского искусства до совершенствования отечественной философской, теологической, эстетической и правовой мысли. Но наибольшее его наследие, наиважнейший завет остались в изданных им книгах. Именно это наследие и воспринимается сегодня потомками как неоценимое богатство великого просветителя.

Переводы библейских книг, выполненные и изданные Ф. Скориной, – уникальное явление белорусской и всей восточнославянской культуры. В настоящее время выявлено около 520 печатных экземпляров и 45 рукописных списков книг Ф. Скорины, которые хранятся в государственных и частных собраниях Беларуси, Великобритании, Германии, Дании, Литвы, Польши, России, Словении, США, Украины, Чехии. Большинство изданий первопечатника сегодня сберегается в тех странах, для жителей которых Ф. Скорина и выпускал их, – в Беларуси, России и Украине. Благодаря работе сотрудников библиотек, музеев, архивов, научных и учебных учреждений до нашего времени удалось сохранить значительную часть наследия просветителя.

До недавнего времени в Беларуси сохранялись только 10 книг Ф. Скорины. Они были приобретены в первой половине 1920-х гг. для собраний Государственной

THE HERITAGE OF THE GREAT ENLIGHTENER

Francysk Skaryna is a prominent cultural figure of Belarusian Renaissance. In 1517, he became the first in Eastern Europe was able to release a printed book. He was the first one to make books, and through them – knowledge, available to a wider population. Francysk Skaryna was the pioneer of Belarusian science who was honoured with the highest academic titles – Doctor of Medicine and Doctor of Liberal Arts (philosophy). He was the first among his compatriots to enter the international arena in his professional field. Still, as he was a patriot, all his ideas and deeds were meant to serve the cause of education of people back in his homeland.

The great enlightener made a significant contribution to the approximation of Old Church Slavonic and spoken Belarusian languages, which objectively led to the appearance and development of modern Belarusian literary language. Moreover, Francysk Skaryna is known as a philosopher, theologian, entrepreneur, teacher, doctor and founder of one of Europe's first botanical gardens. He made a valuable contribution to the development of humanities and artistry – from the transformation of linguistic and cultural traditions of book printing and presentation to the reshaping of Belarusian philosophic, theological, aesthetic and legal studies. However, his greatest heritage and the most important message is reflected in the books he printed. The great enlightener's legacy is seen as a priceless treasure by modern generations.

Translations of the books of the Bible, produced by Francysk Skaryna, make up a unique phenomenon not only for Belarusian, but also for the entire Eastern-Slavic culture. Currently the experts identified more than 520 printed and 45 manuscript copies of Skaryna's books that are kept in state and private collections in Belarus, Great Britain, Germany, Denmark, Lithuania, Poland, Russia, Slovenia, the USA, Ukraine and Czech Republic. The majority of them were preserved in those countries for whose peoples Francysk Skaryna printed his books: Belarus, Russia and Ukraine. The widest collection of books (more than 350 copies) is kept in Russia. The significant part of the enlightener's heritage was preserved owing to the work of librarians, museum and archives employees, research and education institutions.

Выданні Францыска Скарыны з фондаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.
Издания Франциска Скорины из фондов Национальной библиотеки Беларуси.
Publications of Francysk Skaryna from the collections of the National Library of Belarus.

Кнігасховішча Расійскай дзяржаўнай бібліятэкі.
Книгохранилище Российской государственной библиотеки.
The book depository of the Russian State Library.

бібліяфілу В. Камарніцкаму. Сярод іх былі Кніга Іова, Кніга Ісуса Сірахава (два экзэмпляры), Кніга Эклезіяст, Кніга Прамудрасці Божай, чатыры Кнігі Царстваў, Кніга Песня Песняў. Тады ж, верагодна, былі набыты рукапісная копія Кнігі прарока Данііла і два рукапісныя спісы Кнігі Іова, створаныя ў XIX ст.

Для набытых кніг былі створаны адмысловыя ўмовы захоўвання. Але падчас Другой сусветнай вайны яны былі вывезены з Беларусі ў Германію і маглі ўжо ніколі не вярнуцца назад, як і многія іншыя назаўсёды страчаныя кніжныя помнікі. Аднак тут беларусам пашанцавала, і здавалася б назаўсёды страчаныя кнігі Ф. Скарыны вярнуліся назад. Па ўспамінах супрацоўнікаў бібліятэкі, якія займаліся разборам эшалона з кнігамі, вернутымі на Радзіму, іх знаходка была сапраўдным шчасцем.

Сёння выданні беларускага першадрукара як найбольшая каштоўнасць захоўваюцца ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Яны ўнесены ў Спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь і ахоўваюцца на дзяржаўным узроўні. Для таго каб павялічыць шансы шырокага кола чытачоў пазнаёміцца з гістарычнымі каштоўнасцямі, у новым будынку Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі існуе сучасны Музей кнігі. Тут створаны найлепшыя ўмовы захоўвання і экспанавання, і кожны можа на ўласныя вочы пабачыць першыя беларускія кнігі.

У 2016 г., напярэдадні святкавання 500-годдзя беларускага кнігадрукавання, у Беларусь вярнулася «Малая падарожная кніжка» Ф. Скарыны. Гэту падзею можна ўпэўнена лічыць адной з найважнейшых у культурным жыцці нашай краіны. Прывезены ў Беларусь экзэмпляр – гэта адзінае віленскае выданне Ф. Скарыны, якое сёння знаходзіцца ў Беларусі і якое з'яўляецца адным з найбольш поўных. Яно налічвае 18 частак з 22 вядомых, якія сабраны разам у адзін пераплёт. Яны ўпрыгожаны ўнікальнымі гравюрамі, застаўкамі і ініцыяламі. У большасці кніг захаваліся арыгінальныя прадмовы і пасляслоўі, напісаныя самім Ф. Скарынам.

Найбольшая колькасць выданняў беларускага першадрукара (больш за 350 экзэмпляраў) захоўваецца сёння ў Расіі. Прычым вядомы яны не толькі ў Маскве і Санкт-Пецярбургу, але і ў Казані, Саратаве, Цюмені. Вялікія калекцыі выданняў Скарыны можна знайсці не толькі ў найбуйнейшых бібліятэках Расіі, але і ў музеях і архівах. У Расію Скарынавы кнігі трапілі разам з

и университетской библиотеки БССР (сегодня – Национальная библиотека Беларуси). Раньше эти книги принадлежали ленинградскому библиофилу В. Комарницкому. Среди них были Книга Иова, Книга Иисуса Сирахова (два экземпляра), Книга Эклесиаст, Книга Премудрости Божией, четыре Книги Царств, Книга Песнь Песней. Тогда же, вероятно, были приобретены рукописная копия Книги пророка Даниила и два рукописных списка Книги Иова, созданные в XIX в.

Для приобретенных книг были созданы своеобразные условия хранения. Но во время Второй мировой войны они были вывезены из Беларуси в Германию и могли уже никогда не вернуться назад, как и многие другие навсегда утраченные книжные памятники. Однако здесь белорусам повезло и, казалось бы, навсегда утраченные книги Ф. Скорины вернулись назад. По воспоминаниям сотрудников библиотеки, которые занимались разбором эшелона с книгами, возвращенными на Родину, их находка была настоящим счастьем.

Сегодня издания белорусского первопечатника как величайшая ценность сохраняются в Национальной библиотеке Беларуси. Они внесены в Список историко-культурных ценностей Республики Беларусь, охраняются на государственном уровне. Для того чтобы увеличить возможности широкого круга читателей познакомиться с историческими ценностями, в новом здании Национальной библиотеки Беларуси существует современный Музей книги. Здесь созданы наилучшие условия хранения и экспонирования, и каждый может собственными глазами увидеть первые белорусские книги.

В 2016 г., накануне празднования 500-летия белорусского книгопечатания, в Беларусь вернулась «Малая подорожная книжка» Ф. Скорины. Это событие можно уверенно считать одним из найважнейших в культурной жизни нашей страны. Привезенный в Беларусь экземпляр – это единственное виленское издание Ф. Скорины, которое сегодня находится в Беларуси и которое является одним из наиболее полных. Оно включает 18 частей из 22 известных, которые собраны вместе в один переплет. Они украшены уникальными гравюрами, заставками и инициалами. В большинстве книг сохранились оригинальные предисловия и послесловия, написанные самим Ф. Скориной.

Наибольшее количество изданий белорусского первопечатника (более 350 экземпляров) хранится сегодня в России. Причем известны они не только в Москве и Санкт-Петербурге, но и в Казани, Саратове, Тюмени. Большие коллекции изданий Скорины можно найти не только в крупнейших библиотеках России, но и в музеях

Until very recently Belarus had only ten books printed by Francysk Skaryna. They were purchased in the early 1920s to be preserved in the State and University Library of the BSSR (Belarusian National Library today). Previously these books belonged to V. Komarnitskiy, a book collector from St. Petersburg. This collection included the Book of Job, the Book of Jesus, Son of Sirach (two copies), the Book of Ecclesiastes, the Book of Wisdom, four Books of Kings and the Song of Songs. It is likely that at the same time the library acquired manuscript copies of the Book of Daniel and two manuscripts of the Book of Job created in the 19th century.

Special storage conditions were created in the library for the purchased books. However, during the World War II the books were taken from Belarus to Germany. They could have never been brought back just like many literary artefacts lost during the war, but in this case Belarus was lucky, and Francysk Skaryna's books it almost lost returned to the country. The librarians who were dealing with the lot of returned books recollect that they were really happy to find Skaryna's books among those brought back to Belarus.

Today the books created by the Belarusian enlightener are kept in Belarusian National Library as the greatest treasure. The books are in the list of historical and cultural heritage of the Republic of Belarus protected by the State. In order to give the wider public a chance to get acquainted with the historical heritage Belarusian National Library opened the Museum of Books in its new building, which has the best conditions for storage and demonstration. In the Museum everyone has an opportunity to see the first Belarusian printed books.

In 2016, on the eve of the 500th anniversary of Belarusian printing, Francysk Skaryna's "Small Travel Book of Psalms" was brought back to Belarus. This event can be considered one of the most important in the country's cultural life. The copy brought to Belarus was printed by Skaryna in Vilnius. It is one of the most complete ones: it consists of 18 out of 22 known parts (books) that are collected together under one cover. The books are decorated with unique imprints, head-pieces and bloomers. The majority of them have forewords and afterwords written by Skaryna.

Today the widest collection of books (more than 350 copies) is kept in Russia. They are well-known not only in Moscow and St. Petersburg, but also in Kazan, Saratov and Tyumen. Major collections of Francysk Skaryna's books are kept not only in the biggest libraries

У залах Расійскай дзяржаўнай бібліятэкі.
В залах Российской государственной библиотеки.
In the halls of the Russian State Library.

Выданні Францыска Скарыны з фондаў Расійскай дзяржаўнай бібліятэкі.
Издания Франциска Скорины из фондов Российской государственной библиотеки.
Publications of Francis Skaryna from the collections of the Russian State Library.

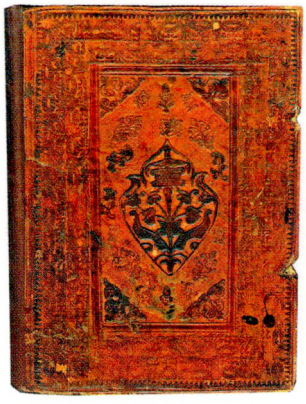

Пераплёт выданняў Францыска Скарыны з фондаў Расійскай дзяржаўнай бібліятэкі.
Переплет изданий Франциска Скорины из фондов Российской государственной библиотеки.
Binding of the publications of Francis Skaryna from the collections of the Russian State Library.

купцамі, падарожнікамі, дыпламатамі, у якасці ваеннай здабычы ці перамешчаных калекцый. Яшчэ каля 1665 г. некалькі выданняў Скарыны былі апісаны ў першай расійскай бібліяграфіі – ананімным творы «Змест кніг, хто іх складаў» (прыпісваецца Сільвестру Мядзведзеву). Напрыканцы XVIII ст. у Расіі пачалося вывучэнне кнігавыдавецкай дзейнасці беларускага асветніка і яго спадчыны.

Такім чынам, амаль адразу пасля выхаду ў свет кнігі беларускага першадрукара трапілі ў Маскоўскае Царства і знайшлі сваіх удзячных чытачоў, збіральнікаў і даследчыкаў. Расійская дзяржаўная бібліятэка валодае найбольшым у свеце зборам выданняў беларускага першадрукара, які сфарміраваўся на працягу ўсёй гісторыі існавання гэтай арганізацыі. Іх колькасць сёння дасягае 106 экзэмпляраў, у тым ліку 93 пражскія выданні і 13 віленскіх.

Першыя выданні Скарыны здолеў займець яшчэ граф М. Румянцаў. Як дзяржаўны канцлер і міністр замежных спраў Расійскай імперыі ён меў вялікія магчымасці для задавальнення свайго імкнення збіраць старажытнасці. Граф стварыў гурток збіральнікаў старажытнасцей і сабраў выключна каштоўную калекцыю рукапісных і друкаваных кніг, да якіх меў асаблівую сімпатыю. Вялікая частка кніжных помнікаў была адшукана для яго калекцыі менавіта на падараваных яму беларускіх землях. Верагодна, гэта тычылася і шматлікіх сабраных ім выданняў беларускага першадрукара. Першы дырэктар Румянцаўскага музея назваў «Біблію доктара Скарыны» ў колькасці 140 старадрукаваных выданняў (!) з калекцыі дзяржаўнага канцлера, якія паступілі ў музей пры яго заснаванні. Паводле яго слоў, «яны б зрабілі гонар для любой бібліятэкі». Многія з тых выданняў былі перададзены на захоўванне іншым установам.

У далейшым бібліятэка працягвала папаўняць свае зборы шляхам куплі выданняў і атрымання іх у падарунак. Так, у якасці дублета з Імператарскай публічнай бібліятэкі бібліятэка Румянцаўскага музея ў 1874 г. атрымала канвалют з пяці кніг Майсеевых – Пяцікніжжа, выдадзенага Скарынам у 1519 г. У 1870 г. музей набыў збор старадрукаваных кніг І.Я. Лукашэвіча, куды ўваходзілі пражскія выданні Скарыны.

Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі многія выданні паступалі ў бібліятэку ў выніку іх канфіскацыі ў прыватных асоб і царкоўных устаноў. У 1917 г. бібліятэка набыла Кнігу Прытчаў Саламона са збору М.М. Бірукова, у 1919 г. атрымала нацыяналізаваныя дзяржавай выданні са збору букініста-антыквара П.П. Шыбанава, у 1920-я гг. – кнігі з Маскоўскай духоўнай акадэміі,

и архивах. В Россию книги Скорины попадали вместе с купцами, путешественниками, дипломатами, в качестве военного трофея или перемещенных коллекций. Еще около 1665 г. несколько изданий Скорины были описаны в первой российской библиографии – анонимном произведении «Содержания книг, кто их составлял» (приписывается Сильвестру Медведеву). В конце XVIII в. в Российской империи началось изучение книгоиздательской деятельности белорусского просветителя и его наследия.

Таким образом, почти сразу после выхода в свет книги белорусского первопечатника попали в Московское Царство и нашли своих благодарных читателей, собирателей и исследователей. Российская государственная библиотека владеет наибольшим в мире собранием изданий белорусского первопечатника, которое сформировалось на протяжении всей истории существования этой организации. Их количество сегодня достигает 106 экземпляров, в том числе содержит 93 пражские издания и 13 виленских.

Первые издания Скорины сумел приобрести еще граф Н. Румянцев. Как государственный канцлер и министр иностранных дел Российской империи он имел большие возможности для удовлетворения своего стремления собирать древности. Граф создал кружок собирателей древностей и собрал исключительно ценную коллекцию рукописных и печатных книг, к которым питал особенную симпатию. Большая часть книжных памятников была найдена для его коллекции именно на подаренных ему белорусских землях. Вероятно, это касалось и многочисленных собранных им изданий белорусского первопечатника. Первый директор Румянцевского музея назвал «Библию доктора Скорины» в количестве 140 старопечатных изданий (!) из коллекции государственного канцлера, которые поступили в музей при его основании. По его словам, «они бы сделали честь для любой библиотеки». Многие из тех изданий были переданы на хранение другим учреждениям.

В дальнейшем библиотека продолжала пополнять свои собрания путем покупки изданий и получения их в подарок. Так, в качестве дублета из Императорской публичной библиотеки библиотека Румянцевского музея в 1874 г. получила конволют из пяти книг Моисеевых – Пятикнижия, изданного Скориной в 1519 г. В 1870 г. музей приобрел собрание старопечатных книг И.Я. Лукашевича, куда входили пражские издания Скорины.

После Октябрьской революции многие издания поступали в библиотеку в результате их конфискации у частных лиц и церковных учреждений. В 1917 г.

of Russia, but also in museums and archives. Skaryna's books were brought to Russia by merchants, travellers and diplomats or as part of war trophies or relocated collections. In circa 1665, several books printed by Skaryna were noted in Russian first bibliography, a work titled "The List of Books and Their Authors" by an anonymous author (allegedly Silvestr Medvedev). The research dedicated to the Belarusian enlightener's book printing activity and his heritage started in the late 18th century in the Russian Empire.

So, almost immediately after they had been printed the books produced by the Belarusian enlightener were brought to the Principality of Moscow where they found their grateful readers, collectors and researchers. The biggest collection belongs to the country's main library – the Russian Sate Library. It keeps the largest collection of Skaryna's books gathered throughout the history of this institution. The quantity of books in the collection today makes up 106 copies including 93 Prague and 13 Vilnius editions.

The first books printed by Skaryna were purchased by count N. Rumyantsev. As the State Chancellor and Minister for Foreign Affairs of the Russian Empire he had every opportunity to collect artefacts of the past. The Count established an antiquities collectors club and gathered an exceptionally valuable collection of manuscripts and printed books he liked most of all. The majority of literary artefacts was found and brought to his collection from Belarusian lands he had been presented with. It is likely that books by Belarusian printer got into his collection the same way. The first director of the Rumyantsev Museum said that they had 140 (!) old printed copies of Skaryna's Bible from the State Chancellor's collection. They were added to the Museum's collection upon its establishment. The director believes that "it is an honour for any library to keep these books". As we can assume now, many copies from that collection were given to other institutions to keep.

With the course of time the library continued to replenish its collection by purchasing books or receiving them as gifts. For example, the convolute of five Books of Moses – the Pentateuch – published by Skaryna in 1519 was given to the Rumyantsev Museum library in 1874 as a doublet from the Imperial Public Library. In 1870, the Museum purchased a collection of old printed books belonging to I. Lukashevich that included Prague editions of Skaryna's books.

Будынак Дзяржаўнага гістарычнага музея Расійскай Федэрацыі.
Здание Государственного исторического музея Российской Федерации.
The building of the Russian Federation State Historical Museum.

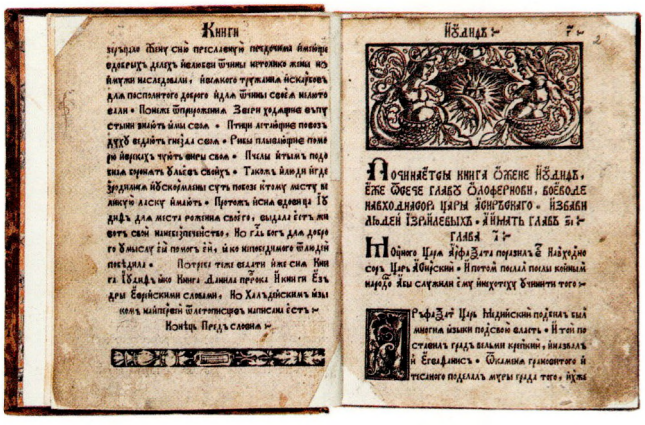

Кніга Юдзіфі з фондаў Дзяржаўнага гістарычнага музея Расійскай Федэрацыі.
Книга Юдифи из фондов Государственного исторического музея Российской Федерации.
The Book of Judith from the collections of the State Historical Museum of the Russian Federation.

Опцінай пустыні. У савецкія часы захоўвалася таксама тэндэнцыя цэнтралізацыі каштоўнасцей у сталіцы. У Маскву звозіліся найбольш каштоўныя кнігі з рэгіянальных сховішчаў. Так, у 1932 г. ў Расійскую дзяржаўную бібліятэку былі перададзены два канвалюты з навуковай бібліятэкі Саратаўскага ўніверсітэта. У выніку сёння ў гэтай маскоўскай бібліятэцы сабрана самая вялікая калекцыя выданняў беларускага першадрукара.

Другім па значнасці маскоўскім зборам выданняў Скарыны з'яўляецца калекцыя Дзяржаўнага гістарычнага музея Расійскай Федэрацыі. Тут сярод іншага захоўваецца адзін з двух вядомых экзэмпляраў самай першай беларускай кнігі – Псалтыра 1517 г.

Шмат паступленняў у фонды музея адбылося пасля рэвалюцыі 1917 г., калі многія прыватныя, царкоўныя і манастырскія кнігазборы былі нацыяналізаваны і перададзены ў дзяржаўныя ўстановы. Так, у 1917 г. аддзел рукапісаў музея папоўніўся 5 канвалютамі, у якіх пераплецены 18 пражскіх выданняў Ф. Скарыны, якія раней належалі маскоўскаму купцу-стараверу І. Царскаму. Пасля смерці ўладальніка ў 1853 г. яго калекцыю набыў граф А. Увараў. Пасля рэвалюцыі бібліятэка Уваравых перададзена Гістарычнаму музею.

Тады ж, у 1917 г., з бібліятэкі купца-старавера А. Хлудава ў зборы Дзяржаўнага гістарычнага музея былі перададзены некалькі вельмі каштоўных выданняў Ф. Скарыны – канвалют пражскага Пяцікніжжа, віленскі «Апостал» і, што важна, самае першае беларускае выданне – Псалтыр 1517 г. Гэту кнігу ўпершыню выявіў А. Віктараў, які пасля знаёмства з ёй у 1867 г. апублікаваў сваю працу «Цудоўнае адкрыццё ў старажытнарускім кніжным свеце». А. Хлудаў перадаў свой кнігазбор Мікольскаму адзінаверскаму манастыру ў Маскве, адкуль ён у 1917 г. перайшоў у музей. Сёння ў Дзяржаўным гістарычным музеі захоўваецца 86 выданняў Ф. Скарыны (трэці па колькасці экзэмпляраў кнігазбор у свеце), у тым ліку 38 пражскіх і 48 віленскіх.

Разам з бібліятэкамі і музеямі выданні Ф. Скарыны захоўваюцца ў Расійскім дзяржаўным архіве старажытных актаў – галоўным гістарычным архіве краіны. У гэтым няма нічога дзіўнага. Справа ў тым, што пры перадачы ў архіў Расіі дакументальных рукапісных помнікаў разам з імі нярэдка траплялі таксама друкаваныя кнігі. Такім шляхам у зборы архіва трапіла калекцыя гісторыка Г.Ф. Мілера, які кіраваў Маскоўскім архівам Міністэрства замежных спраў. У гэтай калекцыі захоўваліся два тамы Скарынавай Бібліі. Першы быў набыты ў Пецярбургу і ўключаў пераплеценыя разам кнігі «Пяцікніжжа Майсеева». Другі быў куплены ў Маскве і змяшчаў

библиотека приобрела Книгу Притчей Соломона из собрания М.М. Бирюкова, в 1919 г. получила национализированные государством издания из собрания букиниста-антиквара П.П. Шибанова, в 1920-е гг. – книги из Московской духовной академии, Оптиной пустыни. В советское время сохранялась также тенденция централизации ценностей в столице. В Москву свозились наиболее ценные книги из региональных хранилищ. Так, в 1932 г. в Российскую государственную библиотеку были переданы два конволюта из научной библиотеки Саратовского университета. В результате сегодня в этой московской библиотеке собрана самая большая коллекция изданий белорусского первопечатника.

Вторым по значимости московским собранием изданий Скорины является коллекция Государственного исторического музея Российской Федерации. Здесь среди прочего хранится один из двух известных экземпляров самой первой белорусской книги – Псалтыри 1517 г.

Много поступлений в фонды музея произошло после революций 1917 г., когда многие частные, церковные и монастырские книжные собрания были национализированы и переданы в государственные учреждения. Так, в 1917 г. отдел рукописей музея пополнился пятью конволютами, в которых переплетены 18 пражских изданий Ф. Скорины, ранее принадлежащих московскому купцу-староверу И. Царскому. После смерти владельца в 1853 г. его коллекцию приобрел граф А. Уваров. После революции библиотека Уваровых передана историческому музею.

Тогда же, в 1917 г., из библиотеки купца-старовера А. Хлудова в собрания Государственного исторического музея были переданы несколько очень ценных изданий Ф. Скорины – конволют пражского Пятикнижия, виленский «Апостол» и, что важно, самое первое белорусское издание – Псалтырь 1517 г. Эту книгу впервые обнаружил А. Викторов, который после знакомства с ней в 1867 г. опубликовал свою работу «Чудесное открытие в древнерусском книжном мире». А. Хлудов передал свое книжное собрание Никольскому единоверскому монастырю в Москве, откуда оно в 1917 г. перешло в музей. Сегодня в Государственном историческом музее хранятся 86 изданий Ф. Скорины (третье по количеству экземпляров книжное собрание в мире), в том числе 38 пражских и 48 виленских.

Вместе с библиотеками и музеями издания Ф. Скорины хранятся в Российском государственном архиве древних актов – главном историческом архиве страны. В этом нет ничего удивительного. Дело в том, что часто при передаче в архив России документальных руко-

After the 1917 Revolution many books were brought to the library as a result of confiscations from private collectors or clerical institutions. In 1917, the library acquired the Book of Proverbs from the collection belonging to M.M. Biryukov. In 1919, it got the copies from the collection of P.P. Shybanov, a book dealer and antiquarian, that was nationalized by the State, and in 1920 – the books from Moscow Ecclesiastical Academy and Optina Pustyn monastery. In the Soviet period the tendency was to keep the majority of valuable artefacts in the capital of the country. The books from regional collections were brought to Moscow. So, in 1932, the Russian State Library collection was replenished by two convolutes from Saratov University Research Library. As a result, today this Moscow-based library has the biggest collection of Francysk Skaryna's books.

The second biggest collection of Skaryna's books kept in Moscow is the one belonging to the Russian Federation State History Museum. Among other things this Museum's collection has one out of two known copies of the very first Belarusian book – the Psalter printed in 1517.

The Museum's collection was substantially replenished after the 1917 Revolution when many private, church and monastery libraries were nationalized and given to State institutions. In 1917, the Manuscript department of the Museum received 5 convolutes with 18 Prague editions by Francysk Skaryna that previously belonged to Ivan Tsarskiy, an Old Believer merchant from Moscow. After the owner's death in 1853 his collection was purchased by count Alexey Uvarov. After the revolution the Uvarovs' library was given to the History Museum.

At the same time, in 1917, the State History Museum collection was replenished by books from the library of Alexey Khludov, an Old Believer merchant. Among them there were several valuable books printed by Skaryna – a convolute of the Prague Pentateuch, "The Apostle" printed in Vilnius and, which is the most important, the very first Belarusian printed book – the Psalter of 1517. This book was first found by Alexey Viktorov who conducted a research and published an article titled "A Miraculous Discovery in the Old Russian Book World". Alexey Khludov gave his book collection as a gift to the Edinoverie monastery of St. Nicolas in Moscow from which in 1917 the books were brought to the Museum. Today the State History Museum keeps 86 Skaryna's books (the world's third biggest collection) including 38 Prague and 48 Vilnius editions.

Кніга Ісуса Сірахава з фондаў Расійскай нацыянальнай бібліятэкі.
Книга Иисуса Сирахова из фондов Российской национальной библиотеки.
The Book of Sirach from the collections of the Russian National Library.

Кніга Суддзяў Ізраілевых з фондаў Расійскай нацыянальнай бібліятэкі.
Книга Судей Израилевых из фондов Российской национальной библиотеки.
The Book of Judges from the collections of the Russian National Library.

чатыры Кнігі Царстваў, Кнігу Юдзіфі, Кнігу Эсфіры, Кнігу Руфі, Кнігу Іова і Кнігу прарока Данііла. Апрача таго, у сховішчах Расійскага дзяржаўнага архіва старажытных актаў зберагаюцца віленскія Псалтыр і «Часасловец» з «Малой падарожнай кніжкі» і «Апостал», а таксама другі экзэмпляр Кніг Царстваў, які раней належаў бібліятэцы Маскоўскага Друкарскага двара.

Велізарнымі зборамі беларускіх старадрукаваных выданняў валодаюць таксама бібліятэкі Санкт-Пецярбурга – колішняй сталіцы Расійскай імперыі. Яшчэ ў царскія часы сюды звозіліся найбольш значныя культурныя каштоўнасці. У XVIII ст. менавіта ў Пецярбургу былі створаны дзве бібліятэкі, якія адразу ж занялі месца галоўных кнігазбораў краіны. Першая з іх – Бібліятэка Расійскай акадэміі навук. Яшчэ ў XVIII ст. яна мела канвалют з пяці першых кніг Бібліі, выдадзеных Ф. Скарынам у 1519 г. З іх апісання ў 1776 г. Л. Бакмейстэрам пачынаецца гісторыя паэкзэмплярнага даследавання выданняў Скарыны.

У 1829 г. П. Строеў набыў канвалют з васьмю пражскімі выданнямі Скарыны, які быў перададзены бібліятэцы, аднак да нашага часу не захаваўся. У 1842 г. бібліятэка атрымала канвалют з калекцыі маскоўскага кнігагандляра А. Шыраева, у якім змяшчаліся Кніга суддзяў, Кніга Ісуса Навіна і Кніга Эклезіяст, а таксама віленскі Псалтыр з «Малой падарожнай кніжкі». У 1902 г. вядомы расійскі лінгвіст І. Сразнеўскі набыў для бібліятэкі канвалют, у які ўваходзілі Кніга Ісуса Навіна, Кніга суддзяў, Кніга Руфі і Чацвёртая Кніга Царстваў. Паступленні працягваліся і ў савецкі час. У выніку сёння ў Бібліятэцы Расійскай акадэміі навук захоўваюцца 22 выданні Ф. Скарыны, прычым 21 з іх – пражскія выданні.

Другой паводле часу заснавання, але не менш значнай паводле сваіх зборaў з'яўляецца Расійская нацыянальная бібліятэка. Гэта адзіная бібліятэка ў свеце, якая мае ў сваіх зборах усе выданні Ф. Скарыны. Прычым большасць з іх захоўваецца ў некалькіх экзэмплярах, часам у трох ці чатырох. Агульная колькасць выданняў Скарыны ў фондах Расійскай нацыянальнай бібліятэкі – 90 экзэмпляраў, у тым ліку 51 пражскае і 39 віленскіх выданняў.

Гэта вялікая калекцыя пачала фарміравацца яшчэ да афіцыйнага адкрыцця бібліятэкі. У 1804 г. вядомы бібліяфіл П. Дуброўскі прадаў сваю калекцыю каштоўных друкаваных і рукапісных кніг імператару Аляксандру I. У склад гэтай калекцыі ўваходзілі Скарынавы Кніга Іова, Кніга Эклезіяст, Кніга Прамудрасці Божай, Кніга Ісуса Сірахава, Кніга Прытчаў Саламона і Кні-

писных памятников вместе с ними нередко попадали также печатные книги. Таким путем сюда в собрания архива попала коллекция историка Г.Ф. Миллера, который руководил Московским архивом Министерства иностранных дел. В этой коллекции хранились два тома Библии Скорины. Первый был приобретен в Санкт-Петербурге и включал переплетенные вместе книги Пятикнижия Моисея. Второй был куплен в Москве и содержал четыре книги Царств, Книгу Юдифи, Книгу Эсфири, Книгу Руфи, Книгу Иова и Книгу пророка Даниила. Кроме того, в хранилищах Российского государственного архива древних актов хранятся виленские Псалтырь и Часословец из «Малой подорожной книжки» и «Апостол», а также второй экземпляр книг Царств, который раньше принадлежал библиотеке Московского печатного двора.

Крупнейшими собраниями белорусских старопечатных изданий владеют также библиотеки Санкт-Петербурга – бывшей столицы Российской империи. Еще в царское время сюда свозились наиболее значительные культурные ценности. В XVIII в. именно в Санкт-Петербурге были созданы две библиотеки, которые сразу же заняли место главных книжных собраний страны. Первая из них – Библиотека Российской академии наук. Еще в XVIII в. имела конволют из пяти первых книг Библии, изданных Ф. Скориной в 1519 г. С их описания в 1776 г. Л. Бакмейстером начинается история поэкземплярного исследования изданий Скорины.

В 1829 г. П. Строев приобрел конволют из восьми пражских изданий Скорины, который был передан библиотеке, однако до нашего времени он не сохранился. В 1842 г. библиотека получила конволют из коллекции московского книготорговца А. Ширяева, в котором содержались Книга Судей, Книга Иисуса Навина и Книга Екклесиаст, а также виленская Псалтырь из «Малой подорожной книжки». В 1902 г. известный российский лингвист И. Срезневский приобрел для библиотеки конволют, в который входили Книга Иисуса Навина, Книга Судей, Книга Руфи и Четвертая Книга Царств. Поступления продолжались и в советское время. В результате сегодня в Библиотеке Российской академии наук хранятся 22 издания Ф. Скорины, причем 21 из них – пражские.

Второй согласно времени основания, но не менее значительной по своим собраниям является Российская национальная библиотека. Это единственная библиотека в мире, которая имеет в своих собраниях все издания Ф. Скорины. Причем большинство из них хранится в нескольких экземплярах, иногда в трех или четырех. Общее количество изданий Скорины в фондах

Apart from museums and libraries Francysk Skaryna's books are kept in the Russian State Archive of Ancient Acts – the country's main historical archive. It is not surprising. The thing is that very often printed books were brought to Russia's central archive together with the manuscript artefacts. The collection belonging to the historian Gerhard Friedrich Müller, the head of Moscow archive of the Ministry of Foreign Affairs, was delivered here the same way. This collection boasted of two volumes of Skaryna's Bible. The first one was purchased in St. Petersburg and included books of Pentateuch under one cover. The second one was bought in Moscow and contained four Books of the Kings, the Book of Judith, the Book of Esther, the Book of Ruth, the Book of Job and the Book of Daniel. Apart from this, the collection of the Russian State Archive of Ancient Acts includes "The Psalter" and "The Horologion" from the "Small Travel Book of Psalms" printed in Vilnius and "The Apostle" as well as the second copy of the Book of the Kings that previously belonged to the Library of Moscow Printing House.

Major collections of Belarusian old printed books are also kept in the libraries of St. Petersburg that used to be the capital of the Russian Empire. During the Imperial period the most valuable cultural artefacts were brought to St. Petersburg. In the 18th century the city witnessed the establishment of two libraries that immediately became the country's main books storage facilities. The first one was the Library of the Russian Academy of Sciences. Already in the 18th century the library had a convolute consisting of five first books of the Bible printed by Francysk Skaryna in 1519. With these books in 1776 Johann Bacmeister started the tradition of copy-by-copy description of the books printed by Francysk Skaryna.

In 1829 Pavel Stroev bought the convolute consisting of eight Prague editions that were later given to the library, but this convolute wasn't preserved. In 1842, the library got a convolute from the collection of a Moscow-based bookseller Alexander Shyryayev that included the Book of Judges, the Book of Joshua and the Book of Ecclesiastes as well as a Vilnius edition of the Psalter from the "Small Travel Book of Psalms". In 1902, a well-known Russian linguist Ismail Sreznevskiy purchased for the library a convolute that included the Book of Joshua, the Book of Judges, the Book of Ruth and the Fourth Book of the Kings. Further replenishment of the collection continued during the USSR period. As

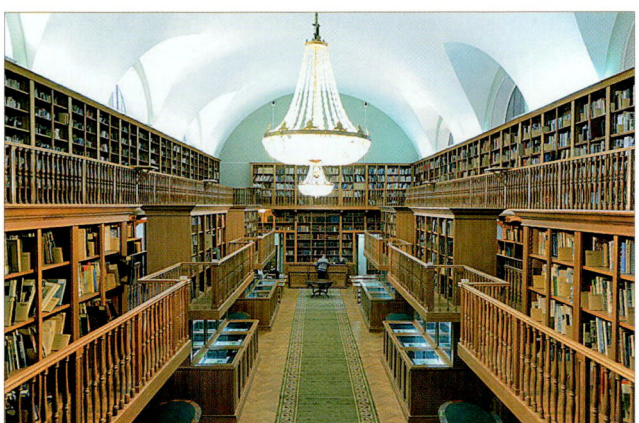

Інтэр'ер Расійскай нацыянальнай бібліятэкі.
Интерьер Российской национальной библиотеки.
The interior of the Russian National Library.

Кніга прарока Данііла з фондаў Расійскай нацыянальнай бібліятэкі.
Книга пророка Даниила из фондов Российской национальной библиотеки.
The Book of Daniel from the collections of the Russian National Library.

Псалтыр з фондаў Расійскай нацыянальнай бібліятэкі.
Псалтырь из фондов Российской национальной библиотеки.
The Psalter from the collections of the Russian National Library.

га Песня Песняў. На аснове калекцыі Дуброўскага ў Імператарскай публічнай бібліятэцы было створана «Дэпо манускрыптаў». У 1817 г. у бібліятэку паступіла калекцыя кніг генерала П. Фралова, якая ўключала 16 акафістаў і канонаў з «Малой падарожнай кніжкі».

Вельмі каштоўным набыццём для Расійскай нацыянальнай бібліятэкі стала калекцыя графа Ф. Талстога, атрыманая ў 1830 г. Яна ўключала 22 пражскія выданні ў сямі пераплётах, «Апостал», канвалют з дзесяццю віленскімі акафістамі і канонамі. Шэраг выданняў Скарыны трапіў у бібліятэку разам з кнігазборамі гісторыка М. Пагодзіна (1852) і бібліёграфа І. Каратаева (1861). У 1904 г. у бібліятэку трапіў адзін з двух вядомых у свеце Псалтыроў 1517 г. – першая беларуская друкаваная кніга.

Сёння ў зборах бібліятэкі захоўваецца 90 выданняў Ф. Скарыны, у тым ліку 51 экзэмпляр з надрукаваных у Празе і 39 – у Вільні. Таксама ў Расійскай нацыянальнай бібліятэцы, як і ў некаторых іншых, захоўваюцца рукапісныя копіі выданняў беларускага першадрукара.

У фондах Уладзіміра-Суздальскага музея-запаведніка захоўваецца Пяцікніжжа Майсеева – першыя пяць кніг Бібліі. Гэтыя кнігі раней захоўваліся ў бібліятэцы Суздальскага Спаса-Еўфім'ева манастыра, а ў канцы XIX ст. перададзены ў мясцовае Царкоўна-гістарычнае сховішча пры брацтве Аляксандра Неўскага. За савецкім часам выданне трапіла ў зборы Уладзіміра-Суздальскага музея-запаведніка, але не было там заўважана. З-за добрага стану захавання супрацоўнікі палічылі яго факсімільным узнаўленнем кніг Скарыны, хаця яны на той час яшчэ не выдаваліся. У 1970-х гг. выданні выявіў і апісаў расійскі бібліёграф Я. Неміроўскі. Уладзімірскі канвалют апраўлены ў пераплёт з дошак, пакрытых цёмна-вішнёвым аксамітам.

Яшчэ адзін падобны канвалют з Пяці кніг Майсеевых захоўваецца сёння ў Музейным комплексе Цюменскай вобласці (Цюменскім абласным краязнаўчым музеі). Сваю гісторыю музей адлічвае ад 1879 г., калі мясцовы вучоны і краязнавец І. Слаўцоў заснаваў экспазіцыю па гісторыі краю ў Цюменскім Аляксандраўскім рэальным вучылішчы. Нанова музей быў адкрыты пасля Вялікай Айчыннай вайны. Тут захоўваюцца рэдкія кнігі канца XV–XVI стст., у тым ліку і выданні беларускага першадрукара. У фонды музея гэтыя кнігі трапілі з калекцыі цюменскага і маскоўскага купца пачатку XX ст. М. Чукмалдзіна.

Некаторыя расійскія ўніверсітэты таксама валодаюць багатымі кнігазборамі, у якіх захоўваюцца беларускія першадрукі. Галоўнай расійскай вышэйшай навучальнай установай лічыцца Маскоўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя М.В. Ламаносава. Яго бібліятэка ў сваю

Российской национальной библиотеки – 90 экземпляров, в том числе 51 пражское и 39 виленских изданий.

Эта большая коллекция начала формироваться еще до официального открытия библиотеки. В 1804 г. известный библиофил П. Дубровский продал свою коллекцию ценных печатных и рукописных книг императору Александру I. В состав этой коллекции входили Книга Иова, Книга Екклесиаст, Книга Премудрости Божией, Книга Иисуса Сирахова, Книга Притчей Соломона и книга Песнь Песней Ф. Скорины. На основе коллекции Дубровского в Императорской публичной библиотеке было создано «Депо манускриптов». В 1817 г. в библиотеку поступила коллекция книг генерала П. Фролова, которая включала 16 акафистов и канонов из Малой подорожной книжки.

Очень ценным приобретением для Российской национальной библиотеки стала коллекция графа Ф. Толстого, полученная в 1830 г. Она включала 22 пражских издания в семи переплетах, «Апостол», конволют с 10 виленскими акафистами и канонами. Ряд изданий Скорины попал в библиотеку вместе с книжными собраниями историка М. Погодина (1852) и библиографа И. Коротаева (1861). В 1904 г. в библиотеку попала одна из двух известных в мире Псалтырей 1517 г. – первая белорусская печатная книга.

Сегодня в собраниях библиотеки хранятся 90 изданий Ф. Скорины, в том числе 51 экземпляр из напечатанных в Праге и 39 – в Вильне. Также в Российской национальной библиотеке, как и в некоторых других, хранятся рукописные копии изданий белорусского первопечатника.

В фондах Владимиро-Суздальского музея-заповедника хранится Пятикнижие Моисеево – первые пять книг Библии. Эти книги раньше хранились в библиотеке Суздальского Спасо-Евфимьевского монастыря, а в конце XIX в. переданы в местное Церковно-историческое хранилище при братстве Александра Невского. В советское время издание попало в собрания Владимиро-Суздальского музея-заповедника, но не было там замечено. Из-за хорошего состояния хранения сотрудники посчитали его факсимильным воспроизведением книг Скорины, хоть они в то время еще не издавались. В 1970-е гг. издания обнаружил и описал российский библиограф Е. Немировский. Владимирский конволют оправлен в переплет из досок, покрытых темно-вишневым бархатом.

Еще один похожий конволют из пяти книг Моисеевых хранится сегодня в Музейном комплексе Тюменской области (Тюменском областном краеведческом музее). Свою историю музей отсчитывает от 1879 г.,

a result, today the Library of the Russian Academy of Sciences keeps 22 Francysk Skaryna's books with 21 of them being Prague editions.

The Russian National Library is the second in terms of establishment but not less important in terms of its collection. This is the only library in the world that has copies of all the books published by Francysk Skaryna. The majority of these editions is kept in several copies, often in three or even four. The total quantity of Skaryna's books in the Russian National Library makes up 90 copies including 51 Prague editions and 39 Vilnius editions.

The founders started to gather this large collection even before the library was officially opened. In 1804, a well-known book lover Pyotr Dubrovskiy sold his collection of valuable printed books and manuscripts to Emperor Alexander I. This collection included Skaryna's Book of Job, the Book of Ecclesiastes, the Book of Wisdom, the Book of Jesus, Son of Sirach, the Book of Proverbs and the Song of Songs. Dubrovskiy's collection served as a basis for creation of a "Manuscript Depot" in the Imperial Public Library. In 1817, the library got the collection of books of General Pyotr Frolov that included 16 acathistoses and canons from the "Small Travel Book of Psalms".

Count Fyodor Tolstoy's collection became a very valuable replenishment for the Russian National Library in 1830. The collection included 22 Prague editions in seven bindings, "The Apostle" and a convolute of ten Vilnius editions of acathistoses and canons. Several Skaryna's books got to the library together with the collections of a historian Mikhail Pogodin (1852) and a bibliographer Ivan Korotaev (1861). In 1904, the library acquired one out of two known Psalters of 1517, the first Belarusian printed book.

Today the library keeps 90 Skaryna's editions including 51 copies printed in Prague and 39 copies printed in Vilnius. The Russian National Library, as well as some other libraries, also has manuscript copies of the books printed by the Belarusian enlightener.

Collections of Vladimir and Suzdal Museum and Reserve include the Pentateuch, the first five books of the Bible. Previously these books were kept in the library of Suzdal Saviour Monastery of St. Euthymius, and in the 19th century they were transferred to the local Historical and Clerical Archive of the Brotherhood of Alexander Nevskiy. In the Soviet period this edition was transferred to the archives of Vladimir and Suzdal Museum

Кніга Другі Закон з фондаў Верхнялужыцкай навуковай бібліятэкі ў Гёрліцы (Германія).
Книга Второзаконие из фондов Верхнелужицкой научной библиотеки в Гёрлице (Германия).
The Book of Deuteremony from the collections of the Upper Lusatian Library of Sciences in Gőrlitz (Germany).

«Апостал» Францыска Скарыны з фондаў Нацыянальнага музея імя А. Шаптыцкага ў Львове (Украіна).
«Апостол» Франциска Скорины из фондов Национального музея имени А. Шептицкого во Львове (Украина).
The Apostle of Francysk Skaryna from the collections of the National Museum named after A. Sheptytsky in Lviv (Ukraine).

Біблія Францыска Скарыны з фондаў Нацыянальнага музея імя А. Шаптыцкага ў Львове (Украіна).
Библия Франциска Скорины из фондов Национального музея имени А. Шептицкого во Львове (Украина).
The Bible of Francysk Skaryna from the collections of the National Museum named after A. Sheptytsky in Lviv (Ukraine).

чаргу таксама называецца адной з найбольш багатых у Расіі. Яна адкрыла свае дзверы для чытачоў у 1755 г. і больш ста гадоў была адзінай публічнай бібліятэкай у Маскве. Сёння яе ўнікальныя фонды налічваюць каля 10 млн. экзэмпляраў. Бібліятэка валодае выключна каштоўным фондам рэдкіх кніг і рукапісаў – гэта ранія помнікі друкарскага мастацтва, выданні, якія адносяцца да гісторыі ўзнікнення славянскіх друкаваных кніг, першадрукі XV–XVII стст., перыядычныя выданні XVIII–XIX стст. і інш.

Сярод іншага ў Навуковай бібліятэцы Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта зберагаюцца сем выданняў Ф. Скарыны: чатыры Кнігі Царстваў, Кніга Ісуса Навіна, Кніга суддзяў і Кніга Руфі. Яны паступілі ў фонды бібліятэкі ў 1830–1860-я гг. Згубленыя ў часе выкарыстання старонкі былі адноўлены ўручную ў 1775–1776 гг. Для зручнасці выкарыстання іх сабралі разам у адзін пераплёт. Гэта было зроблена ў канцы XVIII – пачатку XIX ст.

Яшчэ два канвалюты пражскіх выданняў Ф. Скарыны захоўваюцца ў Саратаўскай занальнай навуковай бібліятэцы імя В.А. Артысевіч Саратаўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя М.Г. Чарнышэўскага. Бібліятэка была заснавана ў 1909 г. разам з універсітэтам і з тых часоў сфарміравала значную калекцыю старадрукаваных выданняў, у тым ліку інкунабул і палеатыпаў. Тут маецца больш чым 200 беларускіх і ўкраінскіх старадрукаў XVI–XVII стст.

У 1920-х – пачатку 1930-х гг. тут зберагаліся тры канвалюты, якія ўключалі 17 пражскіх выданняў Скарыны. У Кнігах Царстваў захаваўся рэдкі партрэт беларускага першадрукара. У 1932 г. гэтыя выданні былі перададзены ў аддзел рэдкай кнігі Расійскай дзяржаўнай бібліятэкі. Аднак некалькі выданняў Ф. Скарыны засталося ў бібліятэцы да гэтага часу – Кніга Ісуса Навіна, Першая Кніга Царстваў і Кніга Песня Песняў.

Ёсць выданні Ф. Скарыны і яшчэ ў адной рэгіянальнай універсітэцкай бібліятэцы – у Навуковай бібліятэцы імя М.І. Лабачэўскага Казанскага федэральнага ўніверсітэта. Там захоўваюцца чатыры Кнігі Царстваў, якія некаторыя даследчыкі называюць адным выданнем, а іншыя – чатырма асобнымі.

Значнаму пашырэнню выданняў Ф. Скарыны на ўкраінскіх землях садзейнічала адразу некалькі прычын. Украіна разам з Беларуссю ў часы Скарыны ўваходзіла ў склад адной краіны – Вялікага Княства Літоўскага. Не было ніякіх палітычных і адміністрацыйных межаў, якія б маглі перашкодзіць культурным і інтэлектуальным кантактам нашых народаў. Многія гарады і мястэчкі Беларусі і Украіны з'яўляліся ў той час агульнымі ася-

когда местный ученый и краевед И. Словцов основал экспозицию по истории края в Тюменском Александровском реальном училище. Вновь музей был открыт после Великой Отечественной войны. Здесь хранятся редкие издания конца XV–XVI вв., в том числе и издания белорусского первопечатника. В фонды музея эти книги попали из коллекции тюменского и московского купца начала XX в. Н. Чукмалдина.

Некоторые российские университеты также владеют богатыми книжными собраниями, в которых хранятся первые белорусские печатные книги. Главным российским высшим учебным заведением считается Московский государственный университет им. М.В. Ломоносова. Его библиотека является одной из наиболее богатых в России. Она открыла свои двери для читателей в 1755 г. и более 100 лет была единственной публичной библиотекой в Москве. Сегодня ее уникальные фонды насчитывают около 10 млн. экземпляров. Библиотека владеет исключительно ценным фондом редких книг и рукописей – это ранние памятники печатного искусства, издания, которые относятся к истории возникновения славянских печатных книг, первые печатные книги XV–XVII вв., периодические издания XVIII–XIX вв. и др.

Среди прочего в Научной библиотеке Московского государственного университета хранятся семь изданий Ф. Скорины: четыре Книги Царств, Книга Иисуса Навина, Книга судей и Книга Руфи. Они поступили в фонды библиотеки в 1830–60-е гг. Утраченные во время использования страницы были восстановлены вручную в 1775–1776 гг. Для удобства использования их собрали вместе в один переплет. Это было сделано в конце XVIII – начале XIX в.

Еще два конволюта пражских изданий Ф. Скорины хранятся в Саратовской зональной научной библиотеке им. В.А. Артисевич Саратовского государственного университета им. Н.Г. Чернышевского. Библиотека была основана в 1909 г. вместе с университетом и с тех времен сформировала значительную коллекцию старопечатных изданий, в том числе инкунабул и палеотипов. Здесь имеется более 200 белорусских и украинских старопечатных книг XVI–XVII вв.

В 1920-х – начале 1930-х гг. здесь хранились три конволюта, которые включали 17 пражских изданий Скорины. В Книгах Царств сохранился редкий портрет белорусского первопечатника. В 1932 г. эти издания были переданы в отдел редкой книги Российской государственной библиотеки. Однако несколько изданий Ф. Скорины осталось в библиотеке к этому времени – Книга Иисуса Навина, Первая Книга Царств и Книга Песнь Песней.

and Reserve, but it didn't get the proper attention. Because of its good condition specialists from the archive considered it to be a facsimile copy of Skaryna's books, although at that time such facsimiles were not published. In the 1970s this edition was discovered and described by a Russian bibliographer Evgeniy Nemirovskiy. The convolute from Vladimir has a wooden binding covered with dark cherry-coloured velvet.

One more similar convolute of five Books of Moses is kept in a museum complex in Tyumen region (Tyumen Regional History Museum). The Museum was established in 1879 when a local scholar and historian Ivan Slavtsov started to gather a collection of artefacts relating to the local history in Tyumen Alexander non-classical secondary school. The Museum was re-established after the Great Patriotic War. It keeps rare books of the late 15th–16th centuries including editions by the Belarusian pioneer of printing. These books got to the Museum from the collection of Nikolay Chukmaldin, a merchant who worked both in Tyumen and Moscow in the early 20th century.

Some Russian universities also have rich collections of books including first Belarusian printed books. Moscow State University named after M. Lomonosov is considered to be Russia's main higher educational institution. Its library, in its turn, is considered to be one of the richest in Russia. The library was opened in 1755, and for more than a hundred years served as the only public library in Moscow. Today its unique collection consists of about 10 million of books. The library has an exclusively valuable collection of rare books and manuscripts – monuments of early printing art, first editions of the first Slavic printed books, first printed copies of the 15th–17th centuries, periodicals of the 18th–19th centuries, etc.

Among other things, Moscow State University Research Library keeps seven editions by Francysk Skaryna: four Books of the Kings, the Book of Joshua, the Book of Judges and the Book of Ruth. They were added to the library's collection in 1830–1860. Pages lost in use were restored by hand in 1775–1776. To make the use of the books more convenient they were gathered under one cover. They did it in the late 18th – early 19th century.

Two more convolutes of Skaryna's Prague editions are kept in Saratov Regional Research Library named after V. Artisevich under Saratov State University named after M. Chernyshevskiy. The library was founded in

Закарпацкі абласны краязнаўчы музей імя Т. Лягоцкага.
Закарпатский областной краеведческий музей имени Т. Легоцкого.
Transcarpathian Regional Local Lore Museum named after T. Legotskiy.

Тытульны аркуш Кнігі Эсфіры з фондаў Закарпацкага абласнога краязнаўчага музея імя Т. Лягоцкага.
Титульный лист Книги Эсфири из фондов Закарпатского областного краеведческого музея имени Т. Легоцкого.
The title page of the Book of Esther from the funds of Transcarpathian Regional Local Lore Museum named after T. Legotskiy.

Старонкі Кнігі Выхад з фондаў Адэскай нацыянальнай навуковай бібліятэкі.
Страницы Книги Исход из фондов Одесской национальной научной библиотеки.
Pages of the Book of Exodus from the collections of the Odessa National Scientific Library.

родкамі развіцця культуры беларускага і ўкраінскага народаў. Ва Украіне, як і ў Беларусі пачатку XVI ст. пераважная большасць хрысціян належала да праваслаўнай канфесіі, якая карысталася пры правядзенні богаслужэнняў царкоўнаславянскай мовай. Таму выданні Ф. Скарыны з лёгкасцю былі прыняты для выкарыстання ў праваслаўным асяроддзі Кіеўскай мітраполіі, да якой належалі землі Беларусі і Украіны. Старабеларуская і старажытнаўкраінская мовы ў канцы XV – пачатку XVI ст. так мала адрозніваліся між сабой, што даследчыкі нярэдка лічаць іх адной мовай. Сёння выданні беларускага першадрукара можна знайсці ў розных гарадах Украіны.

Каштоўнай калекцыяй валодае найбуйнейшая бібліятэка краіны – Нацыянальная бібліятэка Украіны імя У.І. Вярнадскага. У яе зборах захоўваюцца два канвалюты пражскіх выданняў Ф. Скарыны. Першы з іх уключае Пяцікніжжа Майсеева – першыя пяць кніг Бібліі, выдадзеныя ў 1519 г. Першапачаткова гэты канвалют належаў царкоўнаму музею Кіеўскай духоўнай акадэміі, потым – музею Кіева-Пячэрскай лаўры. У аддзеле рукапісаў Нацыянальнай бібліятэкі Украіны захоўваецца яшчэ адзін канвалют, у які разам з рукапіснай часткай канца XVI – пачатку XVII ст. уплецены чатыры пражскія выданні Скарыны – Кніга Ісуса Сірахава, Кніга Юдзіфі, Кніга Прамудрасці Божай, Кніга Прытчы Саламона.

Беларускія першадрукі захоўваюцца таксама ў Львоўскай нацыянальнай навуковай бібліятэцы Украіны імя В. Стэфаніка. У яе фондах апрача шматлікіх іншых каштоўных беларускіх выданняў і рукапісаў захоўваюцца моцна пашкоджаныя першыя тры Кнігі Царстваў, якія паступілі з львоўскай бібліятэкі «Студыён».

Яшчэ адным багацейшым зборам у Львове, які валодае найбольшай калекцыяй выданняў Скарыны ва ўсёй Украіне, з'яўляецца Нацыянальны музей імя А. Шаптыцкага. Ужо ў год свайго адкрыцця – 1905 – музей атрымаў ад А. Петрушэвіча экзэмпляр чатырох Кніг Царстваў. Сёння ў музеі зберагаюцца два няпоўныя камплекты Кніг Царстваў, асобна пераплеценая Кніга Іова, а таксама тры канвалюты. У першым з іх – Пяцікніжжа Майсеева, у другім – Кніга Прытчы Саламона, Кніга Эклезіяст, Кніга Песня Песняў, Кніга Ісуса Сірахава, у трэцім – Кніга Ісуса Навіна і Кніга суддзяў. Таксама нам вядома пра знаходжанне ў гэтым львоўскім музеі двух віленскіх выданняў – «Апостала» і Псалтыра з «Малой падарожнай кніжкі». Такім чынам, агулам у музеі захоўваецца 21 экзэмпляр пражскіх выданняў 1517–1519 гг., а таксама дзве кнігі віленскага друку.

Кнігі Скарыны можна знайсці і ў Адэскай нацыянальнай навуковай бібліятэцы. У аддзеле рэдкіх кніг

Есть издания Ф. Скорины и еще в одной региональной университетской библиотеке – Научной библиотеке им. М.И. Лобачевского Казанского федерального университета. Там хранятся четыре Книги Царств, которые некоторые исследователи называют одним изданием, а другие – четырьмя отдельными.

Значительному распространению изданий Ф. Скорины на украинских землях способствовало сразу несколько причин. Украина вместе с Беларусью во времена Скорины входила в состав единой страны – Великого Княжества Литовского. Не было никаких политических и административных границ, которые могли бы помешать культурным и интеллектуальным контактам наших народов. Многие города и местечки Беларуси и Украины являлись в то время общей средой развития культуры белорусского и украинского народов. В Украине, как и в Беларуси начала XVI в., преобладающее большинство христиан относилось к православной конфессии, которая пользовалась при проведении служб церковнославянским языком. Поэтому издания Ф. Скорины с легкостью были приняты для использования в православной среде Киевской митрополии, к которой и принадлежали земли Беларуси и Украины. Старобелорусский и староукраинский языки в конце XV – начале XVI в. так мало отличались между собой, что исследователи нередко считают их одним языком. Сегодня издания белорусского первопечатника можно найти в разных городах Украины.

Ценной коллекцией владеет крупнейшая библиотека страны – Национальная библиотека Украины им. В.И. Вернадского. В ее собраниях хранятся два конволюта пражских изданий Ф. Скорины. Первый из них включает Пятикнижие Моисеево – первые пять книг Библии, изданные в 1519 г. Первоначально этот конволют принадлежал церковному музею Киевской духовной академии, затем музею Киево-Печерской лавры. В отделе рукописей Национальной библиотеки Украины хранится еще один конволют, в который вместе с рукописной частью конца XVI – начала XVII в. вплетены четыре пражских издания Скорины – Книга Иисуса Сирахова, Книга Юдифи, Книга Премудрости Божией, Книга Притчей Соломона.

Белорусские первопечатные книги хранятся также во Львовской национальной научной библиотеке Украины им. В. Стефаника. В ее фондах кроме многочисленных иных ценных белорусских изданий и рукописей хранятся сильно поврежденные первые три Книги Царств, которые поступили из львовской библиотеки «Студион».

Еще одним богатейшим собранием во Львове, которое владеет наибольшей коллекцией изданий Скорины

1909 together with the University, and since then it has been gathering a large collection of old printed editions including incunabule and palaotypes. It also includes more than 200 Belarusian and Ukrainian old printed books of the 16th–17th centuries.

In the 1920s – early 1930s the library kept three convolutes that included 17 Prague editions by Skaryna. The Books of the Kings demonstrated a rare portrait of the Belarusian pioneer of printing. In 1932 these editions were transferred to the Russian State Library's department of rare books. However, several Skaryna's editions remained in the library and can be found there today: the Book of Joshua, the first Book of the Kings and the Song of Songs.

One more regional University library has Francysk Skaryna's books. It is the Research Library named after M. Lobachevskiy of Kazan Federal University. It keeps four Books of the Kings that some researchers believe to be one edition, while others consider them separate ones.

The large-scale circulation of Francysk Skaryna's books in Ukrainian lands was possible due to several reasons. First, in Skaryna's times Ukraine together with Belarus was a part of one common state – the Grand Duchy of Lithuania. There were no political or administrative borders that could create obstacles for cultural and intellectual contacts between the two peoples. Second, many bigger and smaller towns of Belarus and Ukraine served as centres of cultural development. Third, in the 16th century in Ukraine, just like in Belarus, the majority of Christians belonged to the Orthodox Church that used Church Slavonic tongue for divine liturgy. That is why Skaryna's editions were welcomed by the Orthodox Christians in Kyiv Archdiocese to which Belarusian and Ukrainian lands belonged. Fourth, in the late 15th – early 16th century Old Belarusian and Old Ukrainian languages were similar to such an extent that some researchers consider them to be one.

Today Francysk Skaryna's books can be found in different cities and towns of Ukraine.

A valuable collection belongs to the country's largest library – the National Library named after V. Vernadskiy. The library keeps two convolutes of Skaryna's Prague editions. The first one includes the Pentateuch – the first five books of the Bible, printed in 1519. Originally, this convolute belonged to the church museum of Kyiv Ecclesiastical Academy and then – to the museum of Kyiv-Pecherska Lavra. The manuscripts department

Кніга Юдзіфі з фондаў Дзяржаўнага гістарычнага музея Расійскай Федэрацыі.
Книга Юдифи из фондов Государственного исторического музея Российской Федерации.
The Book of Judith from the collections of the State Historical Museum of the Russian Federation.

У залах Бібліятэкі Верхнялужыцкага навуковага таварыства ў Гёрліцы.
В залах Библиотеки Верхнелужицкого научного общества в Гёрлице.
Upper Lusatian Library of Sciences in Görlitz.

Гістарычная зала Нацыянальнай бібліятэкі Чэшскай Рэспублікі.
Исторический зал Национальной библиотеки Чешской Республики.
The historic hall of the National Library of the Czech Republic.

і рукапісаў гэтай бібліятэкі зберагаецца сем пражскіх выданняў Ф. Скарыны: Кніга Прытчы Саламона, Кніга Эклезіяст, а таксама пераплеценыя разам пяць кніг Майсеевых. Першапачаткова гэтыя выданні захоўваліся ў зборах былога Новарасійскага ўніверсітэта, які працаваў у Адэсе.

Яшчэ ў 1814 г. І. Добраўскі згадаў пра канвалют пражскіх выданняў Скарыны, які належаў Епархіяльнай бібліятэцы ў Мукачаве. У гэтым канвалюце значыліся Кніга Іова, Кніга Руфі, Кніга Ісуса Навіна, Кніга суддзяў, Кніга Юдзіфі і Кніга Эсфіры. Да нашага часу захавалася толькі частка таго канвалюта (без кнігі Іова). Сёння яна захоўваецца ў Закарпацкім абласным краязнаўчым музеі імя Т. Лягоцкага, які працуе ў горадзе Ужгарад.

Кнігі Ф. Скарыны як выданні рэдкія, арыгінальныя і каштоўныя выклікалі заканамерны інтарэс вучоных, выдаўцоў, бібліяфілаў, адукаваных людзей еўрапейскіх краін. Пасля выхаду ў свет яны набывалі вядомасць, попыт і пашырэнне. Імі карыстаўся выдатны італьянскі лінгвіст, прафесар універсітэта ў Падуі Т.А. Альбанезі. У 1539 г. ён выдаў «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і іншыя...», дзе ў якасці ілюстрацыі асаблівасцей «рускай мовы» змясціў вялікую цытату з Другой Кнігі Царстваў Ф. Скарыны. Сучаснік беларускага асветніка, тэолаг, першы пратэстанцкі біскуп Прусіі П. Сператус меў Псалтыр з «Малой падарожнай кніжкі». Магчыма, ён атрымаў гэты асобнік ад самога Ф. Скарыны ў Кёнігсбергу. Пра пашырэнне кніг Ф. Скарыны ў краінах Заходняй Еўропы ўскосна сведчаць выяўленыя іх фрагменты, у асноўным аркушы пражскіх выданняў, якімі былі пераплецены канвалюты. Адзін з асобнікаў віленскай «Малой падарожнай кніжкі» выяўлены ў Капенгагене ў Каралеўскай бібліятэцы. Добрая захаванасць кнігі можа сведчыць пра тое, што яе вывезлі з Вялікага Княства Літоўскага як своеасаблівы кніжны рарытэт адразу пасля надрукавання і амаль ёй не карысталіся.

У наш час у краінах Захаду захавалася нязначная частка кніжнай спадчыны Ф. Скарыны. Сярод іншага яго выданні захоўваюцца ў Брытанскай бібліятэцы, Беларускай бібліятэцы і музеі імя Францішка Скарыны, Бібліятэцы Кембрыджскага ўніверсітэта, Бібліятэцы Траецкага каледжа ў Кембрыджы (усе – Вялікабрытанія), Верхнялужыцкай навуковай бібліятэцы (Германія), Каралеўскай бібліятэцы (Данія), Бібліятэцы Літоўскай акадэміі навук імя Урублеўскіх, Бібліятэцы Вільнюскага ўніверсітэта (абедзве – Літва), Нью-Ёркскай публічнай бібліятэцы (ЗША), Бібліятэцы Ягелонскага ўніверсітэта, Музеі князёў Чартарыйскіх, Нацыянальнай бібліятэцы Польшчы, Універсітэцкай

во всей Украине, является Национальный музей им. А. Шептицкого. Уже в год своего открытия – 1905 – музей получил от А. Петрушевича экземпляр четырех Книг Царств. Сегодня в музее хранятся два неполных комплекта Книг Царств, отдельно переплетенная Книга Иова, а также три конволюта. В первом из них – Пятикнижие Моисеево, во втором – Книга Притчи Соломона, Книга Екклесиаст, Книга Песнь Песней, Книга Иисуса Сирахова, в третьем – Книга Иисуса Навина и Книга судей. Также нам известно о нахождении в этом львовском музее двух виленских изданий – «Апостола» и Псалтыри из «Малой подорожной книжки». Таким образом, в общем в музее хранится 21 экземпляр пражских изданий 1517–1519 гг., а также две книги виленской печати.

Книги Скорины можно найти и в Одесской национальной научной библиотеке. В отделе редких книг и рукописей этой библиотеки хранятся семь пражских изданий Ф. Скорины: Книга Притчи Соломона, Книга Екклесиаст, а также переплетенные вместе пять книг Моисеевых. Первоначально эти издания хранились в собраниях бывшего Новороссийского университета, который работал в Одессе.

Еще в 1814 г. Й. Добровский вспомнил о конволюте пражских изданий Скорины, который принадлежал Епархиальной библиотеке в Мукачеве. В этом конволюте числились Книга Иова, Книга Руфи, Книга Иисуса Навина, Книга судей, Книга Юдифи и Книга Эсфири. До нашего времени сохранилась только часть этого конволюта (без Книги Иова). Сегодня она хранится в Закарпатском областном краеведческом музее им. Т. Легоцкого, который работает в Ужгороде.

Книги Ф. Скорины как издания редкие, оригинальные и ценные вызывали закономерный интерес ученых, издателей, библиофилов, образованных людей европейских стран. Ими пользовался известный итальянский лингвист, профессор университета в Падуе Т.А. Альбанези. В 1539 г. он издал «Введение в языки халдейский, сирийский, армянский и другие...», где в качестве иллюстрации особенностей «русского языка» разместил большую цитату из Второй Книги Царств Ф. Скорины. Современник белорусского просветителя, теолог, первый протестантский епископ Пруссии П. Сператус имел Псалтырь из «Малой подорожной книжки». Возможно, он получил этот экземпляр от самого Ф. Скорины в Кёнигсберге. О распространении книг Ф. Скорины в странах Западной Европы косвенно свидетельствуют обнаруженные их фрагменты, в основном листы пражских изданий, которыми были переплетены конволюты. Один из экземпляров виленской

of the National Library keeps one more convolute that includes a manuscript of the late 16th – early 17th century and four Prague editions by Skaryna – the Book of Sirach, the Book of Judith, the Book of Wisdom and the Book of Proverbs.

Belarusian first printed books are also kept in Lviv in Stefanyk National Science Library. Together with numerous valuable Belarusian books and manuscripts its collection has heavily damaged first three Books of the Kings that were transferred from Lviv Studion Library.

One of the largest collections of Skaryna's books in Ukraine is kept in Lviv in the National Museum named after Andrey Sheptytsky. Already in the first year of its existence – in 1905 – the Museum got a copy of the Four Books of the Kings from A. Petrushevich. Today the Museum keeps two incomplete sets of the Books of the Kings, a separately bound Book of Job as well as three convolutes. The first of them contains the Pentateuch, the second – the Book of Proverbs, the Book of Ecclesiastes, the Song of Songs and the Book of Jesus, Son of Sirach, the third one includes the Book of Joshua and the Book of Judges. We also know that this Museum has two Vilnius editions of "The Apostle" and the Psalter from the "Small Travel Book of Psalms". Thus, all in all the Museum keeps 21 Prague editions of 1517–1519 and two Vilnius editions.

The books printed by Francysk Skaryna can be found in Odessa National Scientific Library as well. The department of rare books and manuscripts keeps seven Prague editions of Skaryna's books: the Book of Proverbs, the Book of Ecclesiastes as well as five books of the Pentateuch bound together. Originally, these editions were kept in the collection of the former Novorossiya University in Odessa.

In 1814, J. Dobravskiy mentioned that there was a convolute of Skaryna's Prague editions that used to belong to Mukachev diocese. The convolute consisted of the Book of Job, the Book of Ruth, the Book of Joshua, the Book of Judges, the Book of Judith and the Book of Esther. The convolute was preserved only partially (the Book of Job is lost). Today it is kept in Transcarpathian Regional Local Lore Museum named after T. Legotskiy in Uzhgorod.

The Books by Francysk Skaryna were used by the prominent Italian linguist T.A. degli Albonesi. In 1539 he published his "Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam et decem alias linguas" where he provided a large quote from the Second Book

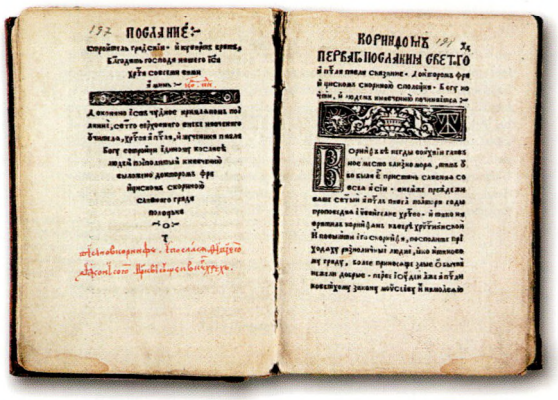

«Апостал» з фондаў Бібліятэкі Вільнюскага ўніверсітэта.
«Апостол» из фондов Библиотеки Вильнюсского университета.
The Apostle from the collections of the Vilnius University Library.

бібліятэцы ў Вроцлаве (усе – Польшча), Нацыянальнай і ўніверсітэцкай бібліятэцы Славеніі, Нацыянальнай бібліятэцы Чэшскай Рэспублікі, Нацыянальным музеі Чэшскай Рэспублікі.

У 2017 г. Рэспубліка Беларусь і ўвесь славянскі свет адзначаюць знамянальную дату – 500-годдзе беларускага і ўсходнеславянскага кнігадрукавання, якое ўзнікла ў 1517 г. дзякуючы дзейнасці Ф. Скарыны. Гэта важная дата актуалізуе значэнне яго прац у гісторыі духоўнай культуры Беларусі, Расіі, Украіны, Літвы і шэрага іншых краін.

Першыя кнігі, выдадзеныя дзякуючы дзейнасці Ф. Скарыны, з'яўляюцца нацыянальным здабыткам, а сам першадрукар стаў адным з сімвалаў Беларусі. Ён сёння ўспрымаецца як найбольш вядомы айчынны асветнік і культурны дзеяч. Міжнароднае прызнанне 500-годдзя беларускага і ўсходнеславянскага кнігадрукавання пацверджана рашэннем ЮНЕСКА аб уключэнні юбілею беларускага кнігадрукавання ў каляндар памятных дат гэтай міжнароднай арганізацыі.

Старонкі «Малой падарожнай кніжкі» з фондаў Універсітэцкай бібліятэкі ў Вроцлаве (Польшча).
Страницы «Малой подорожной книжки» из фондов Университетской библиотеки во Вроцлаве (Польша).
Pages of The Small Travel Book of Psalms from the collections of the Wroclaw University Library (Poland).

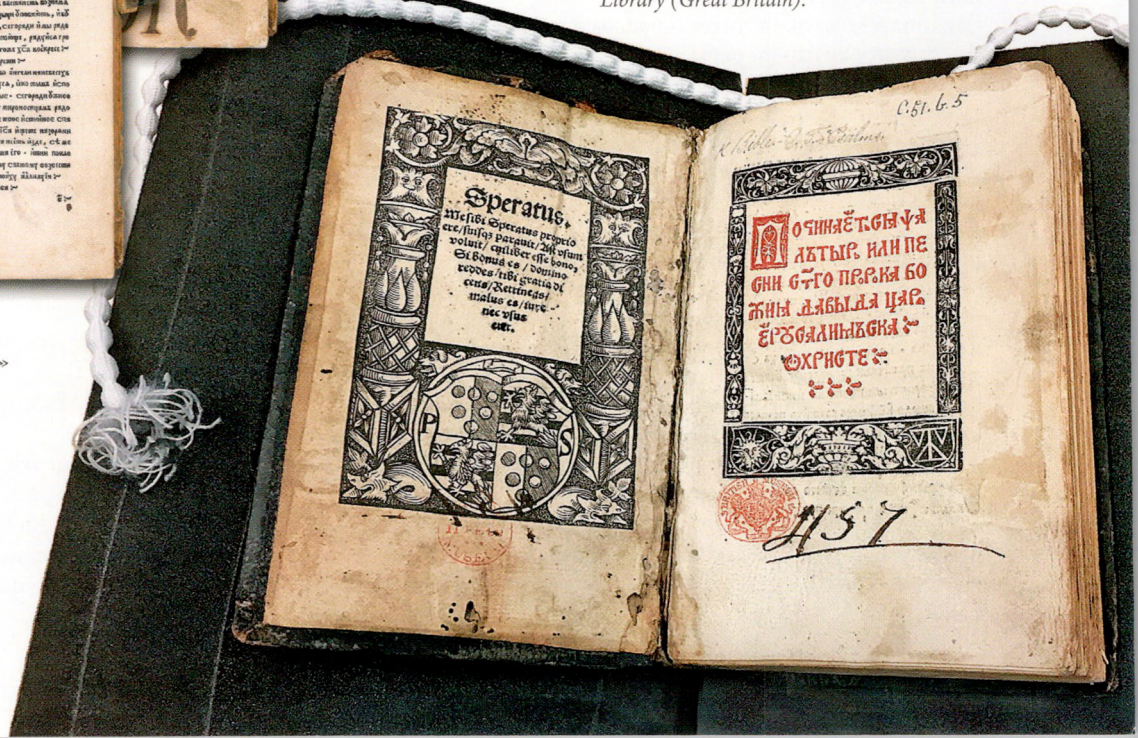

«Малая падарожная кніжка» з фондаў Бібліятэкі Кэмбрыджскага ўніверсітэта (Вялікабрытанія).
«Малая подорожная книжка» из фондов Библиотеки Кембриджского университета (Великобритания).
The Small Travel Book of Psalms from the collections of the Cambridge University Library (Great Britain).

«Малой подорожной книжки» обнаружен в Копенгагене в Королевской библиотеке.

В наше время в странах Запада сохранилась незначительная часть книжного наследия Ф. Скорины. Среди прочего его издания хранятся в Британской библиотеке, Белорусской библиотеке и музее им. Франциска Скорины, Библиотеке Кембриджского университета, Библиотеке Троицкого колледжа в Кембридже (все – Великобритания), Верхнелужицкой научной библиотеке (Германия), Королевской библиотеке (Дания), Библиотеке Литовской академии наук им. Врублевских, Библиотеке Вильнюсского университета (обе – Литва), Нью-Йоркской публичной библиотеке (США), Библиотеке Ягеллонского университета, Музее князей Чарторийских, Национальной библиотеке Польши, Университетской библиотеке во Вроцлаве (все – Польша), Национальной и университетской библиотеке Словении, Национальной библиотеке Чешской Республики, Национальном музее Чешской Республики.

Факсімільнае выданне кнігі Францыска Скарыны, надрукаванае Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі ў 2013–2017 гг.
Факсимильное издание книг Франциска Скорины, опубликованное Национальной библиотекой Беларуси в 2013–2017 гг.
The facsimile edition of the books by Francysk Skaryna, published by the National Library of Belarus in 2013–2017

В 2017 г. Республика Беларусь и весь славянский мир отмечают знаменательную дату – 500-летие белорусского и восточно-славянского книгопечатания, которое возникло в 1517 г. благодаря деятельности Ф. Скорины. Эта важная дата актуализирует значение его работ в истории духовной культуры Беларуси, России, Украины, Литвы и ряда других стран.

Первые книги, изданные благодаря деятельности Ф. Скорины, являются национальным достоянием, а сам первопечатник стал одним из символов Беларуси. Он сегодня воспринимается как наиболее известный отечественный просветитель и культурный деятель. Международное признание 500-летия белорусского и восточнославянского книгопечатания подтверждено решением ЮНЕСКО о включении юбилея белорусского книгопечатания в календарь памятных дат этой международной организации.

of the Kings printed by Francysk Skaryna in order to demonstrate the peculiarities of the "Russian language". The contemporary of the Belarusian enlightener, theologian and the first Protestant bishop of Prussia P. Speratus had a copy of the Psalter from the "Small Travel Book of Psalms". It is likely that he got this copy from Skaryna himself in Koenigsberg.

Today only a small part of Francysk Skaryna's heritage can be found in the countries of Western Europe. His editions are kept in the British Library, the Francysk Skaryna Belarusian Library and Museum, Cambridge University Library, the Trinity College Library in Cambridge (all in Great Britain), the Upper Sorbian Scientific Library (Germany), the Royal Library (Denmark), the Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences, Vilnius University Library (both in Lithuania), New York Public Library (USA), Jagiellonian University Library, Princes Chartoryisky Museum, the National Library of Poland, Wroclaw University Library (all in Poland), the National and University Library of Slovenia, the National Library of the Czech Republic and the National Museum of the Czech Republic.

In 2017, the Republic of Belarus and the entire Slavic world celebrate an important landmark – the 500th anniversary of Belarusian and Eastern-Slavic book printing that was born in 1517 owing to Francysk Skaryna. This important jubilee symbolises the significance of his work for cultural history of Belarus, Russia, Ukraine, Lithuania and several other countries.

The first books, printed owing to Francysk Skaryna's work, are part of national heritage of Belarus. International recognition of the 500th anniversary of Belarusian and Eastern-Slavic book printing is confirmed by the UNESCO decision to include the jubilee of Belarusian book printing into the calendar of events to celebrate by this international organisation.

ПАСЛЯДОЎНІКІ ПЕРШАДРУКАРА

Последователи
первопечатника

Followers
of the first printer

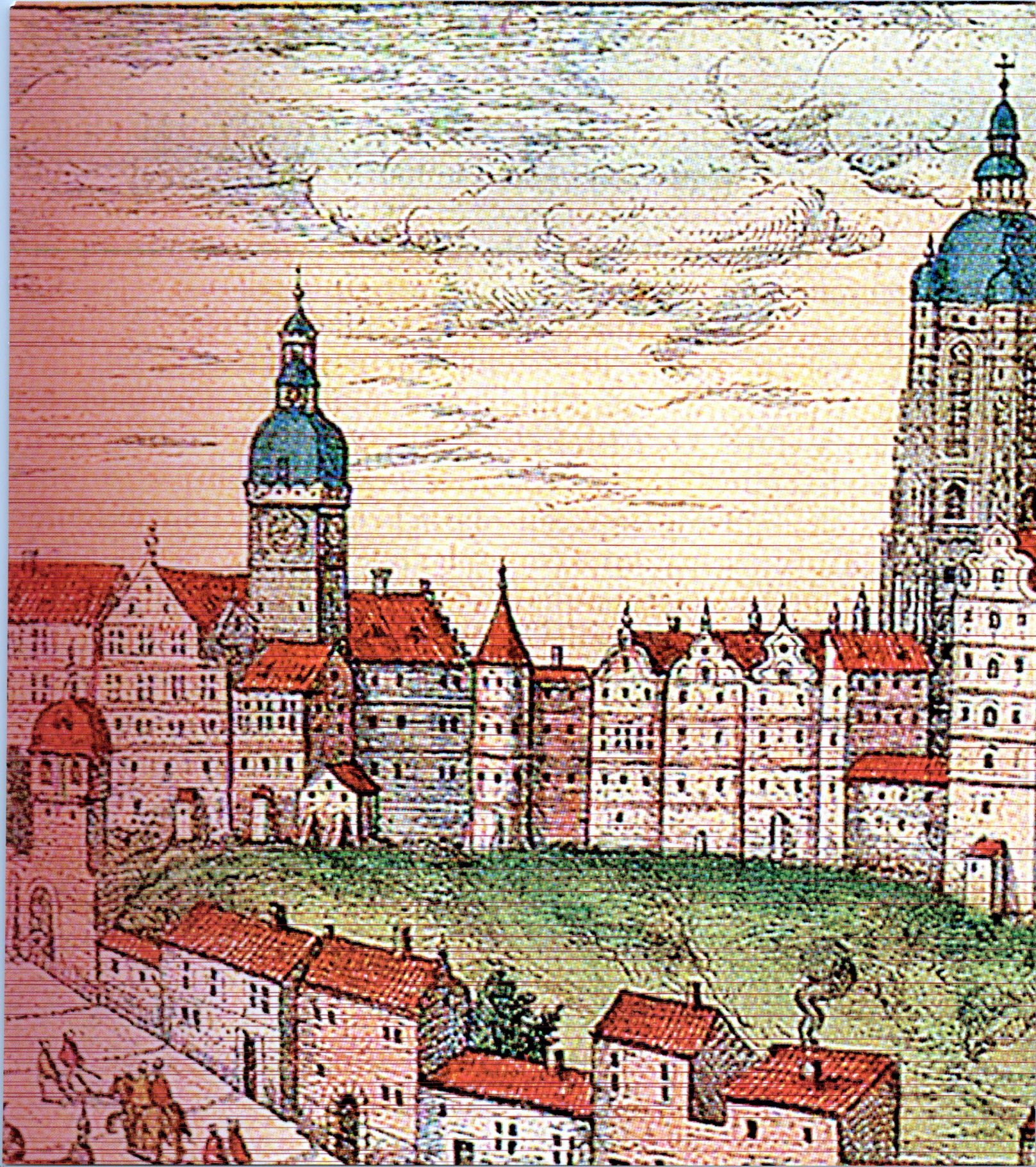

БЕЛАРУСЬ

Эпоху беларускага кнігадрукавання распачаў палачанін Францыск Скарына – гуманіст і патрыёт, чалавек еўрапейскай культуры і энцыклапедычных ведаў. Яго кнігі сталі ўнікальнымі помнікамі беларускай і ўсёй славянскай культуры.

Усяго Францыск Скарына выдаў 25 кніг: у Празе (1517–1519) і ў Вільні (1522–1525). Тут ён стварыў і першую друкарню ў Вялікім Княстве Літоўскім.

Справа, пачатая Ф. Скарыным, была працягнута яго паслядоўнікамі. Пры падтрымцы магнатаў (Радзівілаў, Валовічаў, Кішкаў, Глебавічаў, Хадкевічаў і інш.) амаль на ўсёй тэрыторыі Беларусі пачалі дзейнічаць шматлікія друкарні. Ужо ў XVI ст. беларускія землі сталі галоўным цэнтрам кірылічнага кнігадрукаваня ў свеце.

Першую друкарню на тэрыторыі сучаснай Беларусі заснаваў М. Радзівіл Чорны ў 1560 г. у Брэсце. З другой палавіны XVI ст. кнігадрукаванне актыўна развівалася ў Нясвіжы, Цяпіне, Заблудаве, Лоску, Слуцку, Любчы.

У XVI–XVII стст. на тэрыторыі Вялікага Княства Літоўскага дзейнічалі брацкія друкарні ў Вільні, Магілёве, Куцейне, якія апрача рэлігійнай выдавалі навучальную, палемічную і свецкую літаратуру на розных мовах.

Шэдэўрамі беларускага кнігадрукавання XVI ст. лічацца знакамітая «Радзівілаўская (Брэсцкая) Біблія» (1563), «Катэхізіс» С. Буднага (Нясвіж, 1562; першая кніга на беларускай мове), а таксама кнігі, выдадзеныя І. Фёдаравым і П. Мсціслаўцам у Заблудаве. Да іх адносіцца і «Евангелле» (1565–1580), упершыню надрукаванае паралельна на старасла вянскай і беларускай мовах у друкарні В. Цяпінскага.

Беларускія друкарні XVI–XVII стст. заклалі асноўныя традыцыі нацыянальнай друкарскай справы, якія працягвалі сваё развіццё ў наступныя стагоддзі.

БЕЛАРУСЬ

Эпоху белорусского книгопечатания открыл полочанин Франциск Скорина – гуманист и патриот, человек европейской культуры и энциклопедических знаний. Его книги стали уникальными памятниками белорусской и всей славянской культуры.

Всего Франциск Скорина издал 25 книг: в Праге (1517–1519) и в Вильне (1522–1525). Здесь он открыл и первую типографию в Великом Княжестве Литовском.

Дело, начатое Ф. Скориной, было продолжено его последователями. При поддержке магнатов (Радзивиллов, Воловичей, Кишек, Глебовичей, Ходкевичей и др.) почти на всей территории Беларуси начали действовать многочисленные типографии. Уже в XVI в. белорусские земли стали главным центром кириллического книгопечатания в мире.

Первую типографию на территории современной Беларуси основал Н. Радзивилл Черный в 1560 г. в Бресте. Со второй половины XVI в. книгопечатание активно развивалось

Евангелле вучыцельнае. Заблудаў, 1569
Евангелие учительное. Заблудов, 1569
Didactic Gospel. Zabludaĭ, 1569

в Несвиже, Тяпино, Заблудово, Лоске, Слуцке, Любче.

В XVI–XVII вв. на территории Великого Княжества Литовского действовали братские типографии в Вильне, Могилеве, Кутейно, которые помимо религиозной, издавали учебную, полемическую и светскую литературу на разных языках.

Шедеврами белорусского книгопечатания XVI в. считаются знаменитая «Радзивилловская (Брестская) Библия» (1563), «Катехизис» С. Будного (Несвиж, 1562; первая книга на белорусском языке), а также книги, изданные И. Федоровым и П. Мстиславцем в Заблудово. К ним относится и «Евангелие» (1565–1580), впервые напечатанное параллельно на церковнославянском и белорусском языках в типографии В. Тяпинского.

Белорусские типографии XVI–XVII вв. заложили основные традиции национального типографского дела, которые продолжали развиваться на протяжении последующих столетий.

Грамата, падпісаная Міхаілам Гарабурдам. 16 ст.
Грамота, подписанная Михаилом Гарабурдой. 16 в.
A charter signed by Mikhail Garaburda. 16th century

BELARUS

The era of Belarusian book printing was opened by Francysk Skaryna, a humanist and patriot, a man with an encyclopedic knowledge. His books have become unique memorials of Belarusian and all Slavic culture.

In total Francysk Skaryna published 25 books: in Prague (1517–1519) and in Vilnia (1522–1525). Here he also opened the first printing house in the Grand Duchy of Lithuania.

The printing business started by F. Skaryna was continued by his followers.

Numerous printing houses were opened throughout Belarus with the support of magnates of Radziwill, Valovičy, Kiška, Hlabovičy, Chadkievičy and others.

In the 16th century, this country became the source of books printed in Cyrillic script.

The first printing house in the territory of modern Belarus was founded by N. Radziwill "The Black" in Brest in 1560. From the second part of the 16th century book printing was developed actively in Niasviž, Ciapina, Zabludaŭ, Losk, Słuck, and Lubča.

Within the Grand Duchy of Lithuania in the 16th–18th centuries fraternal printing houses operated in Vilnia, Mahiloŭ, and Kuciein, where besides religious literature educational, polemical and secular works were published in different languages.

The famous "Radziwill (Brest) Bible" (1563); the first book in the Belarusian language "Catechism" of S. Budny (Niasviž, 1562), as well as books published by I. Fedorov and P. Mscisłaviec in Zabludaŭ are considered as masterpieces of Belarusian book printing of the 16th century. Among them "Gospel" (1565–1580) – was issued for the first time in the parallel languages of Church Slavonic and Belarusian at V. Ciapinski' printing house.

The Belarusian printing houses of the 16th–17th centuries established the crucial national traditions of the printing business which continued to develop over the next centuries.

Радзівілаўская Біблія. Брэст, 1563
Радзивилловская Библия. Брест, 1563
Radziwill Bible. Brest, 1563

Maiáśnieyszemu Pánu / Pánu Zygmuntowi Auguſtowi / z Bożey łáski Krolowi Polskiemu / Wielkiemu Kśiążęciu Litewskiemu / Ruskiemu / Pruskiemu / Zmoydzkiemu / Mázowieckiemu / Inflánckiemu / etc. Pánu á Dziedzicowi etc. Pánu á Pánu / Pánu memu miłośćiwemu etc.

BIBLIOT. [illegible] EUROPEJSKIEJ

Naiáśnieyszy Miłośćiwy Krolu etc.

AO Pan Bog wszytko dobre spráwuie / czyni / y dáie ludźiam ná świecie: Abowiem on iest wszego dobrá doskonáłego początkiem / o czym gdyż ták káżdy Krześćiáńskiego stanu á záwołania człowiek powinien wierzyć / thedy dáleko wiecey Wászá Krolewska Miłość iáko Krol Krześćiáński / tákże też o nim wierzyć / y zá tho v siebie raczyć rozumieć / iż to od wieko w zá przeyrzeniem Bożym / y záczęło sie / y do they doby trwa / żeś Wászá Krolewska Miłość po przodkoch swych chwalebnych / ná thych sławnych páństwach od niego iest Krolem / pomázańcem / y wielkim możnym Pánem / á wodzem ludu Bożego postáwion / á za wola iego świetha przez thák wiele lath Wászá Krolewska Miłość sławnie nád narody nászemi pánnieß. Miedzy ktoremi bedąc ia iedeń z obywáthelow tych kráiow czuie sie w thym / żem iest naprzod á nádewszythko Pánu Bogu powinien. Gdyż on z dawná pod pánowániem świátobliwym przodkow W. K. M. Krolow Polskich / y Wielkich Kśiążąt Litewskich / Dom á Rodźice moie zacna vczćiwośćia stánu Slácheckiego ochedożył / y kthemu spráwiwß y łáskawe serce W. K. M. ku mnie / dobrodźieyßtwem W. K. M. znáczným raczył mie okrásić: Zá co ia iego świetey Bośkiey miłości / ácz niedoßtoynie / dáie cześć y chwałe / A W. K. M. iáko iego ziemskiemu namiástkowi / bedąc wdźięcznym pámiętnikiem na dobrodźieyßtwá W. K. M. z vprzeymey mey chući záwße dźięki czynie. A chcąc nieiákie tey tákowey mey wdźięczności świádectwo przed oczyma ludzkiemi przećiw W. K. M. Pánu swemu przyrodzonemu pokázać / vmyßlikem to co v siebie mam zá naywiętßa poczęte ofiárować W. K. M. spráwuiąc sie w tym wedle woley Bożey / ktory roßkazawßy posłuszeństwo ku sobie / y wypłacenie dániey Bogu powinney / też drugie posłuszeństwo z czynßzem przykazał oddawáć vrzędom przełożonym / ktore on na tym tho świecie postáwić wedle wiecznego swego rozsądku raczył. A gdyżem w pismiech historiy / ácz mało w nich czytáiąc / iáko świeckiego stánu człowiek nálazł o tym zmiánkę / iż zá czásu Ptolomeá Egiptskiego Krolá Demetryus Falereus zacny Mędrzec / ácz Boga prawdźiwego nie znał / rádził mu / áby w Greckí ięzyk zakon Boży był przełożon kosztem a skárbem krolewskim. Ja thedy vdawßy sie tym śládem z pobożney zawiści swoiey / z mey máietności / ktorey z woley Bożey á z poczćiwego nábycia przodkow mych / y z łáski W. K. M. ku mnie vżywam / tymże swym własnym dobrem á nákładem moim vczynilem rzecz tákową / o ktorey mam te nádźieię / od wßech Krześćiáńskich ludźi być godna pochwały / miedzy narod Słowieńskiego ięzyká pod Tytułem á imieniem W. K. M. sławnym Krolewskim / kázałem wydáć / To iest / te świętá lekcya / Księgi Bibliey / zakon pierwßy przykázánia Bożego / tákże y Testament nowy Ewánielia Páná Krystusowe / ná Polską mowę dawßy przełożyć / do czego Pan Bog podpomoć á poßczęśćić mi w tey spráwie raczył / ktora nie skwápniem záczynał / ánim tego przedśiewźięcia swego tylko swym własnym zdániem czynił / Ale za społeczną / á zezwoleniem wßytkich Kościołow á Zborow Krześćiáńskich / w páństwach W. K. M. ták w Koronie iáko y w Kśięstwie wedle ßczyrego słowá Bożego rozmnożonych / ktorzy z posrzod siebie zgodnie obrawßy ludźi tákowe / iákie nalepiey á nauważniey do thego vmieiętne /

Радзівілаўская Біблія. Брэст, 1563
Радзивилловская Библия. Брест, 1563
Radziwill Bible. Brest, 1563

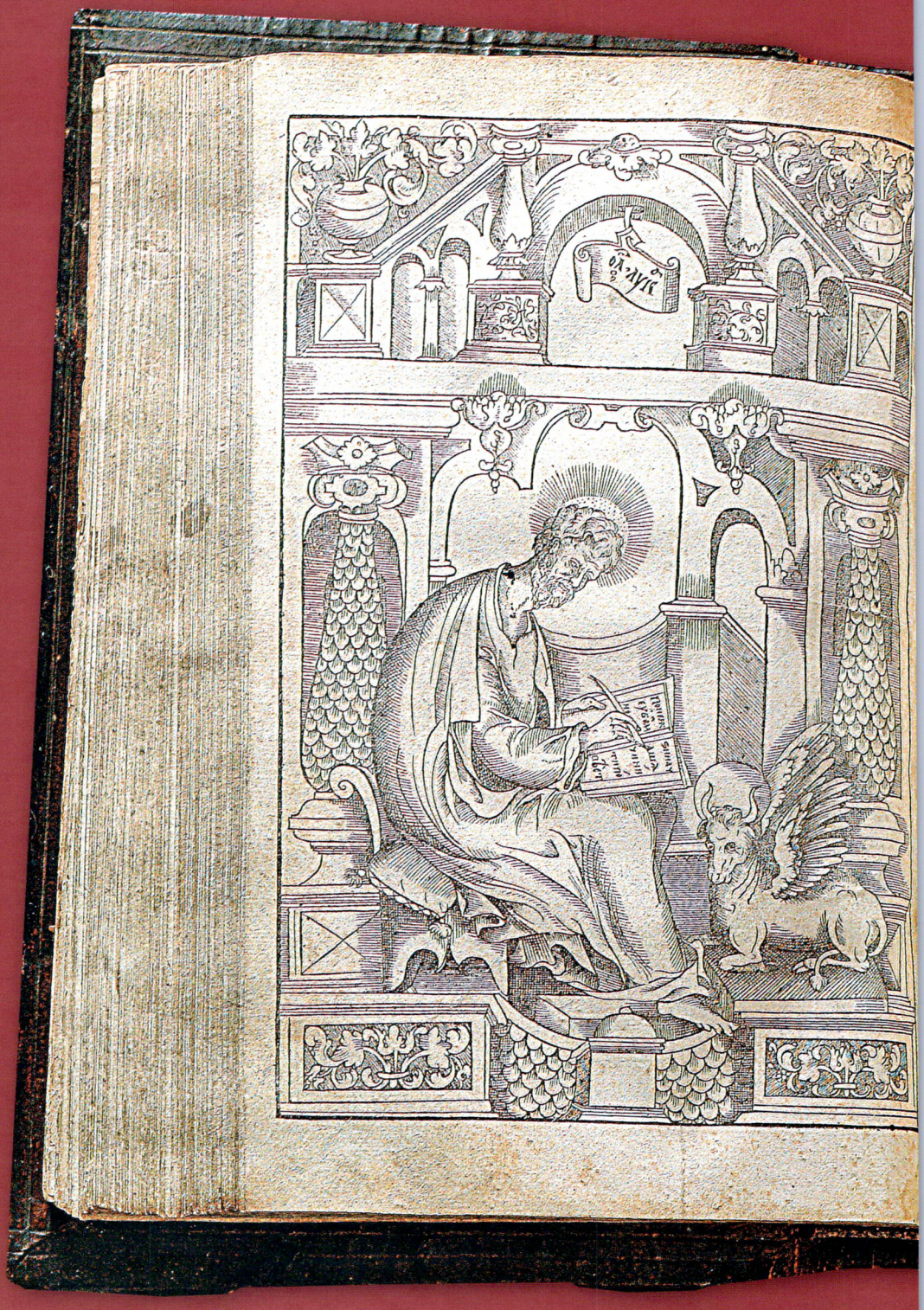

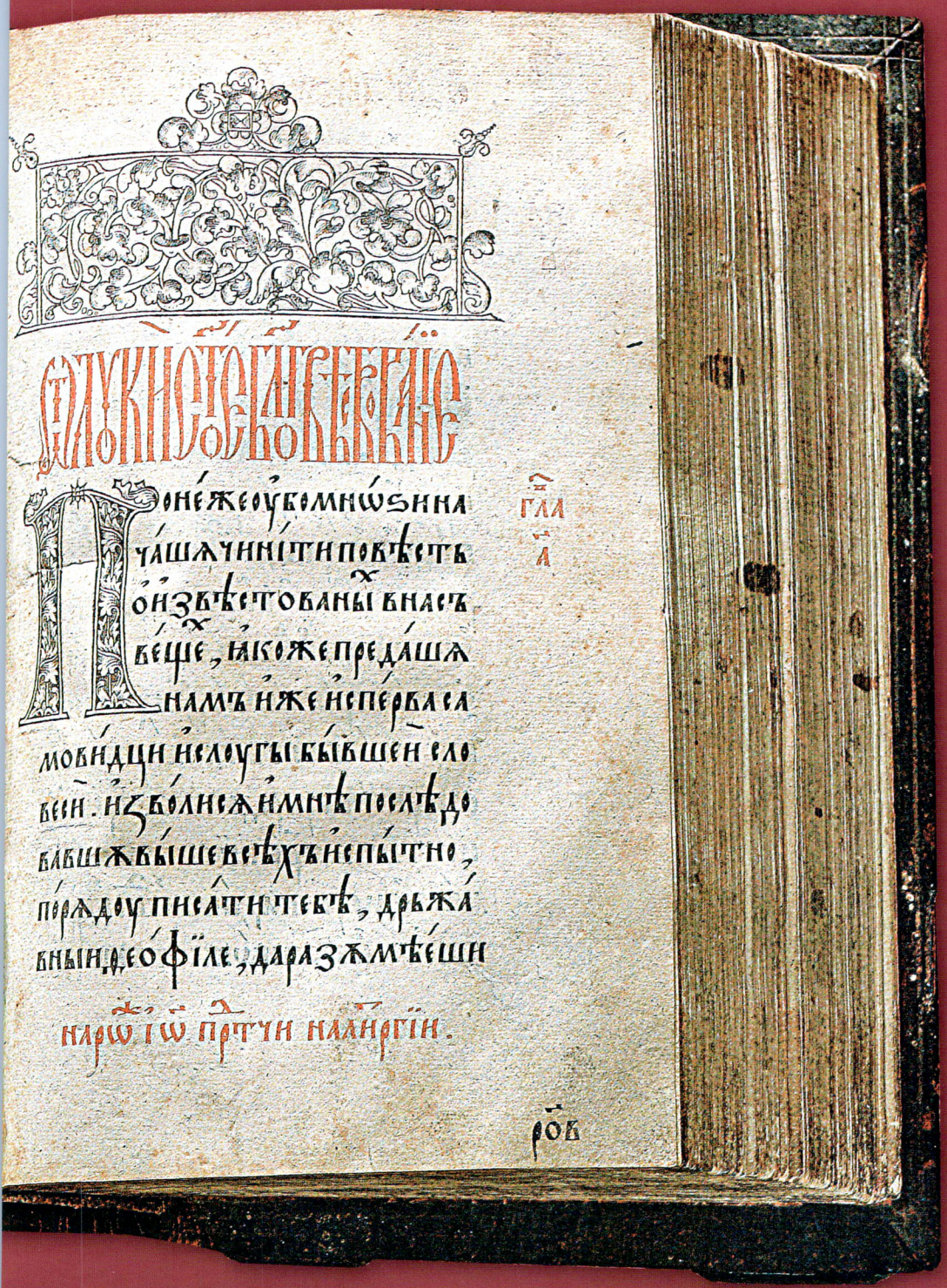

Псалтыр. Вільня:
П. Мсціславец, 1576
Псалтирь. Вильна:
П. Мстиславец, 1576
Psalter. Vilnia:
P. Mscislaviec, 1576

БРЭСТ

Брэсцкая друкарня

Першай на тэрыторыі Беларусі стала Брэсцкая друкарня, якая дзейнічала ў 1550 –1570 гг.

Заснавальнікі – канцлер Вялікага Княства Літоўскага М. Радзівіл Чорны і вучоны-гуманіст Б. Ваявудка. Тэматыка ранніх кніг друкарні (Вялікі і Малы «Катэхізісы», перакладныя тэалагічныя творы К. Імлера і У. Рэгіуса) адпавядалі патрэбам руху Рэфармацыі.

З 1558 г. Брэсцкай друкарняй кіраваў С. Мурмеліус. У гэты перыяд выдаюцца друкаваны нотны зборнік (першы ў ВКЛ), шэраг кніг тэалагічнага, юрыдычнага зместу, а таксама творы, якія крытыкавалі царкоўна-рэлігійную палітыку Рыма.

У 1561–1570 гг. пры Ц. Базыліку кнігадрукаванне ў Брэсце дасягнула найбольшага росквіту. Пад яго кіраўніцтвам выдадзена больш за 40 розных белетрыстычных, гістарычных, палітычных твораў.

Шэдэўрам друкарскага мастацтва стала знакамітая «Брэсцкая (Радзівілаўская) Біблія» (1563). Яна ўяўляе сабой поўны тэкст Святога Пісання на польскай літаратурнай мове XVI ст., утрымлівае 14 гравюр і ўпершыню ў гісторыі беларускага кнігадрукавання змяшчае прадметны паказальнік.

У 1570 г. дзейнасць Брэсцкай друкарні спынілася.

Партрэты сям'і Радзівілаў… Нясвіж, 1757
Портреты семьи Радзивиллов… Несвиж, 1757
Portraits of the Radziwill' Family… Niasviž, 1757

▶

Wthore księgi Lukasza swiętego… Брэст, 1566
Wthore księgi Lukasza swiętego… Брест, 1566
Wthore księgi Lukasza swiętego… Brest, 1566

БРЕСТ

Брестская типография

Первой на территории Беларуси стала Брестская типография, действовавшая в 1550 –1570 гг.

Основатели – канцлер Великого княжества Литовского Н. Радзивилл Черный и ученый-гуманист Б. Воевудка. Тематика ранних книг типографии (Большой и Малый «Катехизисы», переводные теологические произведения К. Имлера и У. Регируса) соответствовала потребностям движения Реформации.

С 1558 г. Брестской типографией руководил С. Мурмелиус. В этот период издаются печатный нотный сборник (первый в ВКЛ), ряд книг теологического, юридического содержания, а также произведения, критикующие церковно-религиозную политику Рима.

В 1561–1570 гг. при издателе Ц. Базилике книгопечатание в Бресте достигло наибольшего расцвета. Под его руководством выпущено более 40 различных беллетристических, исторических, политических произведений.

Шедевром книгоиздательского искусства стала знаменитая «Брестская (Радзивилловская) Библия» (1563). Представляет собой полный текст Святого Писания на польском литературном языке XVI в., включает 14 гравюр и впервые в истории белорусского книгопечатания содержит предметный указатель.

В 1570 г. деятельность Брестской типографии прекратилась.

BREST

The Brest printing house

This printing house, founded in 1550–1570, is considered the first one in Belarus.

The founder was the Chancellor of the Grand Duchy of Lithuania M. Radziwill "The Black" and the scholar-humanist B. Vajavudka. The subjects of early printed books corresponded to the ideas of the Reformation movement – these were a Long and a Short "Catechisms" as well as translations of the theological works of K. Imler and U. Regius.

S. Murmelius ran this printing house from 1558. At that time a printed musical digest (the first one in the Grand Duchy of Lithuania), some theological and legal books, and books criticizing Rome's policy towards the church and religion had been published.

Printing in Brest reached its peak in 1561–1570, just when a publisher C. Bazylik worked there. Under his supervision more than 40 various fictional, historical, and political works were published. The famous "Brest (Radziwill's) Bible" (1563) is considered as a masterpiece of the art of book publishing. It is the full text of the Holy Scripture' in the Polish literary language of the 16th century, and includes 14 engravings. It also contains a Subject Index, which was incorporated for the first time in the Belarusian book printing history.

The Brest printing house stopped its activity in 1570.

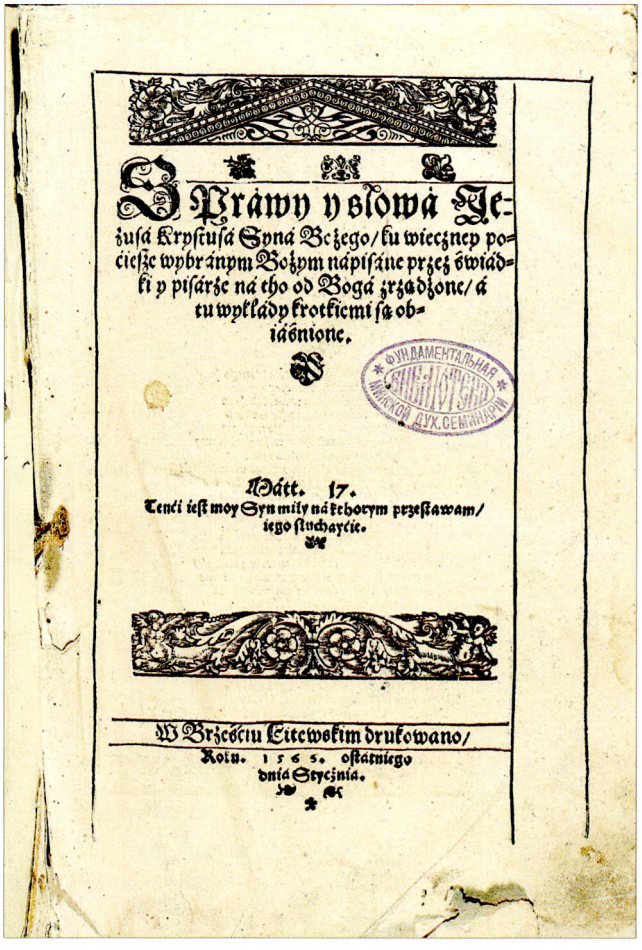

Z Práwy y słowá Jezuſá Kryſtuſá Syná Bożego/ku wieczney poćieſze wybránym Bożym nápiſáne przez świádki y piſárze ná tho od Bogá zrządzone/ á tu wykłády krotkiemi ſą obiáśnione.

ФУНДАМЕНТАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА МИНСКОЙ ДУХ. СЕМИНАРИИ

Mátt. 17.
Tenći ieſt moy Syn miły ná ktorym przeſtawam/ iego ſłuchayćie.

W Brześćiu Litewskim drukowano/ Roku. 1565. oſtátniego dnia Stycznia.

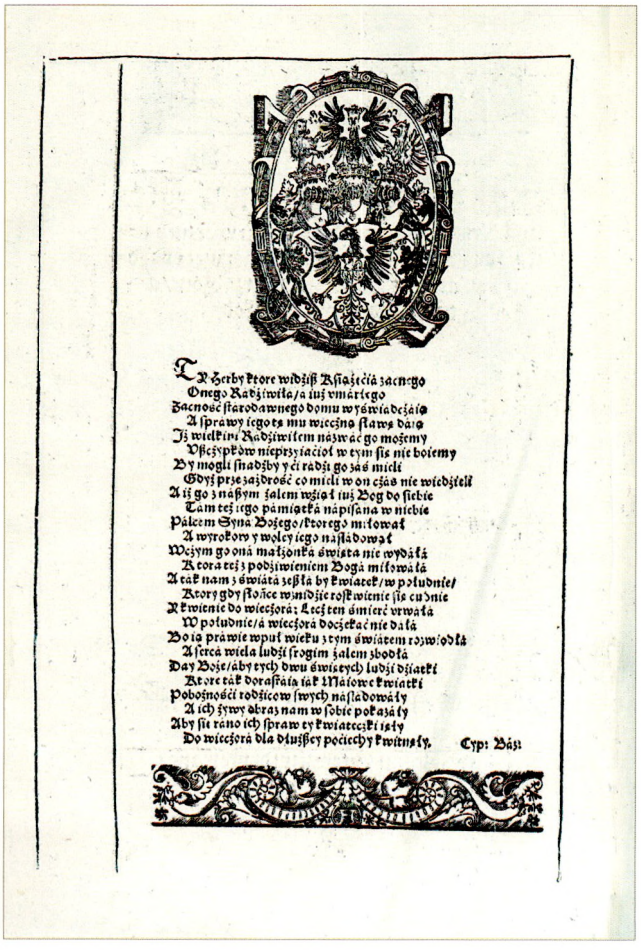

Ty Herby ktore widźiſz Kśiążećiá zacnego
Onego Rádźiwiłá/a iuż vmárłego
Zacność ſtárodawnego domu wyświadczáią
A ſpráwy iego tę mu wieczną ſławę dáią
Iż wielkim Rádźiwiłem názwáć go możemy
Vſzczypkow nieprzyiaćioł w tym ſię nie boiemy
By mogli ſnadźby y ći rádźi go záś mieli
Gdyż przezazdrość co mieli w on czás nie wiedźieli
A iż go z náſzym żalem wźiął iuż Bog do ſiebie
Tam też iego pámiątká nápiſána w niebie
Pálcem Syná Bożego/ktorego miłował
A wyrokow y woley iego náſládował
Wczym go oná małżonká świętá nie wydáłá
Ktora też z podźiwieniem Bogá miłowáłá
A ták nam z świátá zeſzłá by kwiatek/w południe/
Ktory gdy ſłońce wznidźie roſkwienie ſię cudnie
Y kwienie do wieczorá; Lecz ten śmierć vrwáłá
W południe/á wieczorá doczekáć nie dáłá
Bo ią práwie wpuł wieku z tym świátem rozwiodłá
A ſercá wiela ludźi ſrogim żalem zbodłá
Day Boże/áby tych dwu świętych ludźi dźiatki
Ktore ták doraſtáią iák Máiowe kwiatki
Pobożnośći rodźicow ſwych náſládowáły
A ich żywy obraz nam w ſobie pokazáły
Aby ſię ráno ich ſpraw ty kwiateczki iáły
Do wieczorá dla dłużſzey poćiechy kwitnęły. Cyp: Báz:

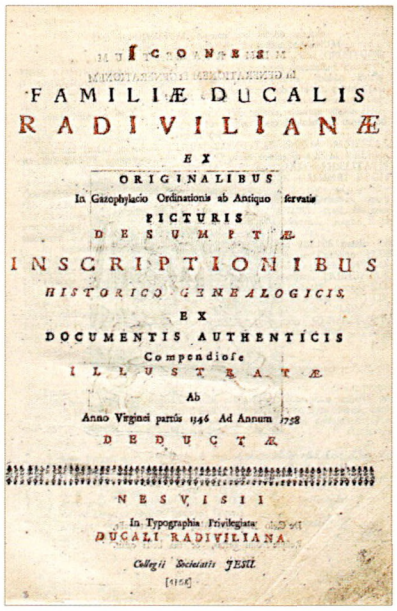

◄

Партрэты сям'і Радзівілаў... Нясвіж, 1757
Портреты семьи Радзивиллов... Несвиж, 1757
Portraits of the Radziwill' Family ... Niasviž, 1757

►

Катэхізіс С. Буднага. Нясвіж, 1562
Катехизис С. Будного. Несвиж, 1562
Catechism by S. Budny. Niasviž, 1562

Нясвіжская Біблія ў перакладзе С. Буднага. Нясвіж, 1572
Несвижская Библия в переводе С. Будного. Несвиж, 1572
Niasviž Bible translated by S. Budny. Niasviž, 1572

Забароўскі А. Tota pulchra virgo faecundissima mater castissima Maria beatissima. Нясвіж, 1771
Заборовский А. Tota pulchra virgo faecundissima mater castissima Maria beatissima. Несвиж, 1771
Zabaroŭski A. Tota pulchra virgo faecundissima mater castissima Maria beatissima. Niasviž, 1771

НЯСВІЖ

Нясвіжская друкарня

Першая на тэрыторыі Беларусі друкарня, якая карысталася кірылічным шрыфтам, дзейнічала ў Нясвіжы ў XVI–VIII стст. Ініцыятарам яе стварэння быў М. Радзівіл Чорны. Ідэйнымі кіраўнікамі былі С. Будны, М. Кавячынскі, Л. Крышкоўскі.

Тут у 1562 г. С. Будны выдаў «Катэхізіс» – першую ў Беларусі кнігу на беларускай мове.

У 1563–1571 гг. у Нясвіжы працаваў адзін з самых вядомых друкароў таго часу Д. Лянчыцкі. Ён выдаваў у асноўным творы палемічнай пратэстанцкай публіцыстыкі.

У Нясвіжскай друкарні ў 1750–1790 гг. выпускалі кнігі розных жанраў (белетрыстычныя, рэлігійныя, палемічныя, навучальныя) на польскай і лацінскай мовах, сярод якіх знакаміты альбом гравюр «Партрэты сям'і Радзівілаў...» (1757), «Артыкулы вайсковыя» (1754) і інш.

НЕСВИЖ

Несвижская типография

Первая на территории Беларуси типография, которая использовала кириллический шрифт, действовала в Несвиже в XVI–XVIII вв. Инициатором ее создания был Н. Радзивилл Черный. Идейными руководителями были С. Будный, М. Ковечинский, Л. Крышковский.

Здесь в 1562 г. С. Будный издал «Катехизис» – первую в Беларуси книгу на белорусском языке.

В 1563–1571 гг. в Несвиже работал один из самых известных печатников того времени Д. Ленчицкий. Он издавал в основном произведения полемической протестантской публицистики.

В Несвижской типографии в 1750–1790 гг. выпускали книги разных жанров (беллетристические, религиозные, полемические, учебные) на польском и латинском языках, среди которых знаменитый альбом гравюр «Портреты семьи Радзивиллов...» (1757), «Статьи воинские» (1754) и др.

КАТИХИЗІСЪ·
ТО ЄСТЬ,
НАУКА СТАРОДАВНАЯ ХРІСТІЯНЪ
СКАЗАНА ОТЪ СВЄТОГО ПИСЬМА. ДЛЯ ПРО
СТЫХЪ ЛЮДЕЙ ИЗЫКА РЪ.
СКОГО ВЫПЫТАНІЯХЪ ОТЪ.
КАЗЪХЪ ОЗБРАНА.
ОТЪ ПЕРВАГО СВЄТОГО АПОСТОЛА
Петра посланія Начало ѯ.
Готовы прямо на вѣтъ всякому вопрошающему васъ.
слово Божіе съ кротостію и страхъ
совѣсть имѣюще Ѥлъ 3 прилъ.

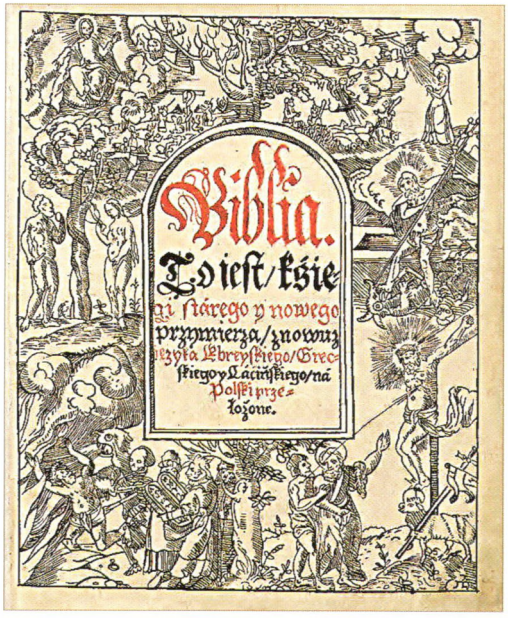
Biblia.
To iest/kśie
gi ſtárego y nowego
przymierza/znowu
ięzyka Ebreyſkiego/Grec
ſkiego y Łacińſkiego/ná
Polſki przez=
łożone.

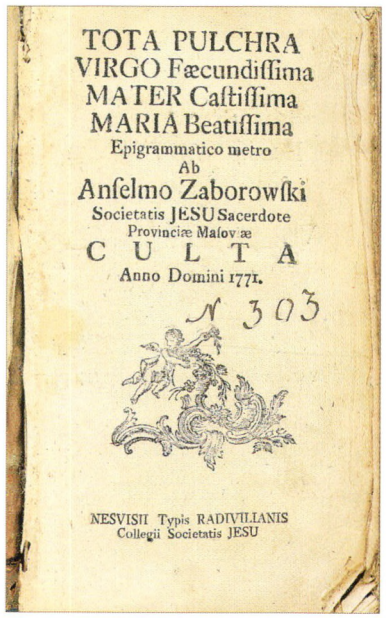
TOTA PULCHRA
VIRGO Fæcundiſſima
MATER Caſtiſſima
MARIA Beatiſſima
Epigrammatico metro
Ab
Anſelmo Zaborowſki
Societatis JESU Sacerdote
Provinciæ Maſoviæ
C U L T A
Anno Domini 1771.
N 303
NESVISII Typis RADIVILIANIS
Collegii Societatis JESU

NIASVIŽ

The Niasviž printing house

Operating from the 16th–18th centuries in Niasviž this printing house was the first one in Belarus where Cyrillic script was used. The creation of this printing house was initiated by N. Radziwill "The Black", but its ideologists are considered to be M. Kaviačynski, S. Budny and L. Kryškoŭski.

In 1562 at the Niasviž printing house S. Budny published "Catechism", the first book in Belarusian.

One of the most famous printers D. Lančycki worked at this printing house (from 1563 till 1571); he published mainly Protestant polemical literature.

During 1750–1790 books of different genres (fiction, religious, polemical, educational) were issued in Polish and Latin. The most famous is the album of engravings "Portraits of the Radziwill' Family..." (1757), "Military Articles" (1754) and some others.

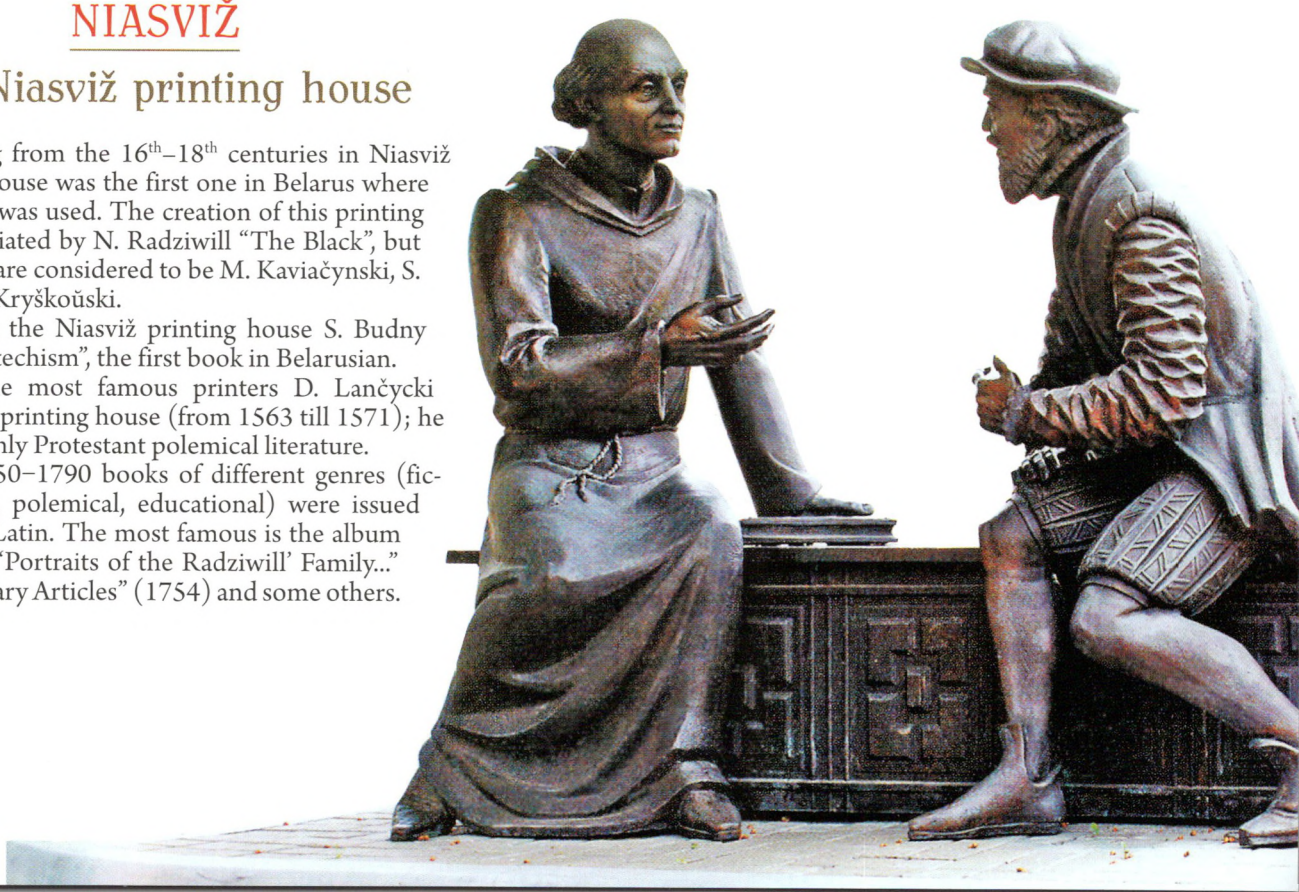

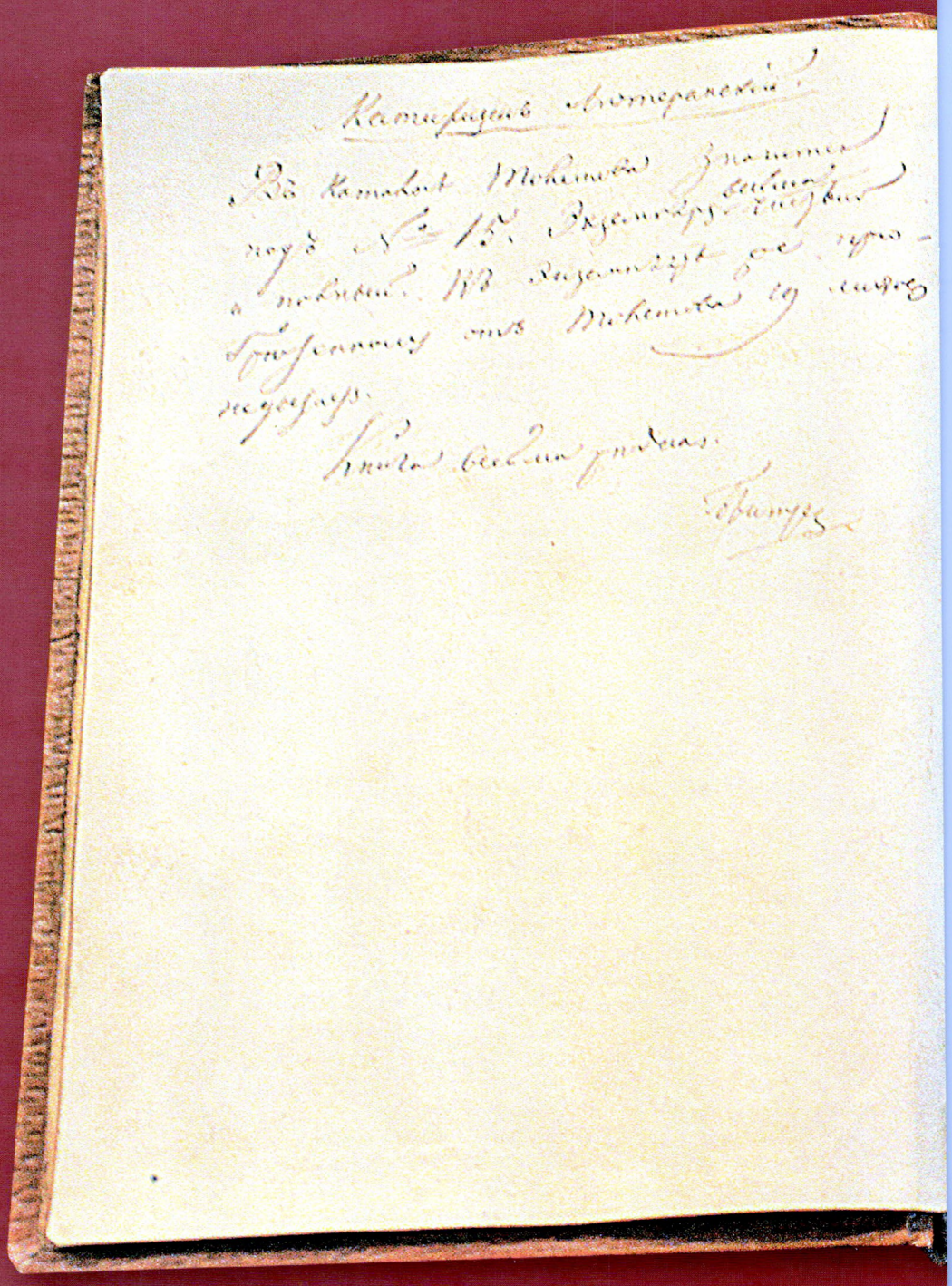

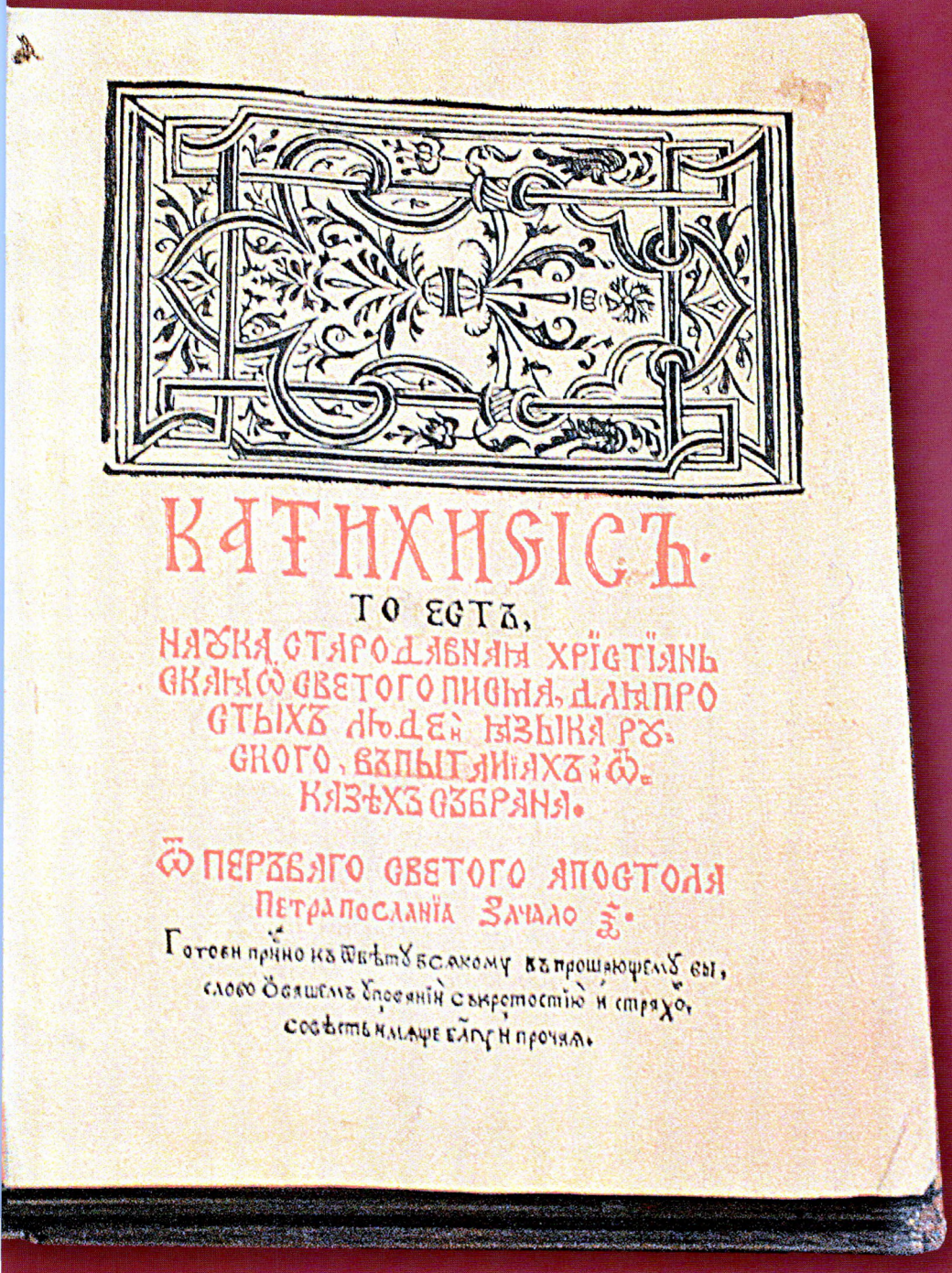

КАТИХИЗІСЪ.

ТО ЕСТЪ,

НАУКА СТАРОДАВНАЯ ХРІСТІАНЬ
СКАЯ Ѡ СВЕТОГО ПИСМА, ДЛЯ ПРО
СТЫХЪ ЛЮДЕЙ ЯЗЫКА РУ-
СКОГО, ВЪ ПЫТАНІЯХЪ И Ѿ-
КАЗѢХЪ СЪБРАНА.

Ѿ ПЕРЪВАГО СВЕТОГО АПОСТОЛА
ПЕТРА ПОСЛАНІА ЗАЧАЛО ѯ҃.

Готови прчно къ ѿвѣту всякому въ прошающему вы,
слово о вашемъ упованіи съ кротостію и страхо,
совѣсть имяще бл҃гу и прочая.

Катэхізіс С. Буднага.
Нясвіж,1562
Катехизис С. Будного.
Несвиж, 1562
Catechism by S. Budny.
Niasviž, 1562

ЗАБЛУДАЎ

Заблудаўская друкарня

Была заснавана на сродкі вялікага гетмана літоўскага Р. Хадкевіча ў мястэчку Заблудаў (цяпер тэрыторыя Польшчы) пры актыўным удзеле І. Фёдарава і П. Мсціслаўца. Дзейнічала ў 1568–1570 гг.

У Заблудаўскай друкарні было надрукавана кірыліцай «Евангелле вучыцельнае» (1569), у якое ўключана «Слова на Вазнясенне» К. Тураўскага. Упершыню ў практыцы ўсходнеславянскага кнігадрукавання ў «Евангеллі вучыцельным» выкарыстаны тытульны ліст з выходнымі дадзенымі.

У 1570 г. у Заблудаве І. Фёдараў выдаў «Псалтыр з Часаслоўцам».

ЗАБЛУДОВ

Заблудовская типография

Была основана на средства великого гетмана литовского Г. Ходкевича в местечке Заблудов (ныне территория Польши) при активном участии И. Федорова и П. Мстиславца. Действовала в 1568–1570 гг.

В Заблудовской типографии было напечатано кириллицей «Евангелие учительное» (1569), в которое включено «Слово на Вознесение» К. Туровского. Кроме того, именно в этой церковной книге впервые в восточнославянском книгопечатании использован титульный лист с выходными данными.

В 1570 г. в Заблудове И. Федоров издал «Псалтырь с Часословцем».

Псалтыр з Часаслоўцам. Заблудаў, 1570
Псалтирь с Часословцем. Заблудов,1570
Psalter with Book of Hours. Zabludaĭ, 1570

Евангелле вучыцельнае. Заблудаў, 1569
Евангелие учительное. Заблудов, 1569
Didactic Gospel. Zabludaĭ, 1569

ZABLUDAŬ

The Printing house in Zabludaŭ

It was based on the funds of the Orthodox magnate Grand Duchy of Lithuania G. Chadkievič in the town of Zabludaŭ (now the territory of Poland). I. Fedorov and P. Mstislaviec were deeply involved in its establishment. This printing house acted during 1568–1570.

"Didactic Gospel" (1569), which includes "Word to the Ascension" by K. Turaŭski, was printed here in Cyrillic script. In addition, it was in this church book that the title page with output data was used for the first time in East Slavonic printing.

In 1570 in Zabludaŭ was published "Psalter with Book of Hours".

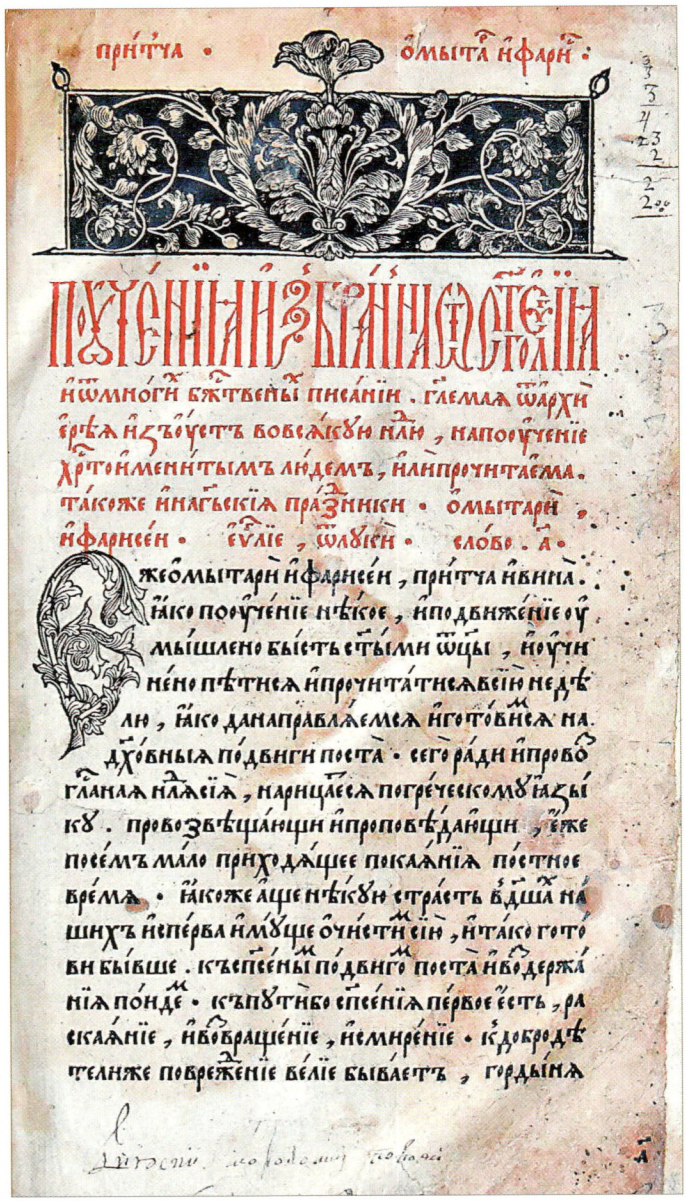

Евангелле вучыцельнае. Заблудаў, 1569
Евангелие учительное. Заблудов, 1569
Didactic Gospel. Zabludaŭ, 1569

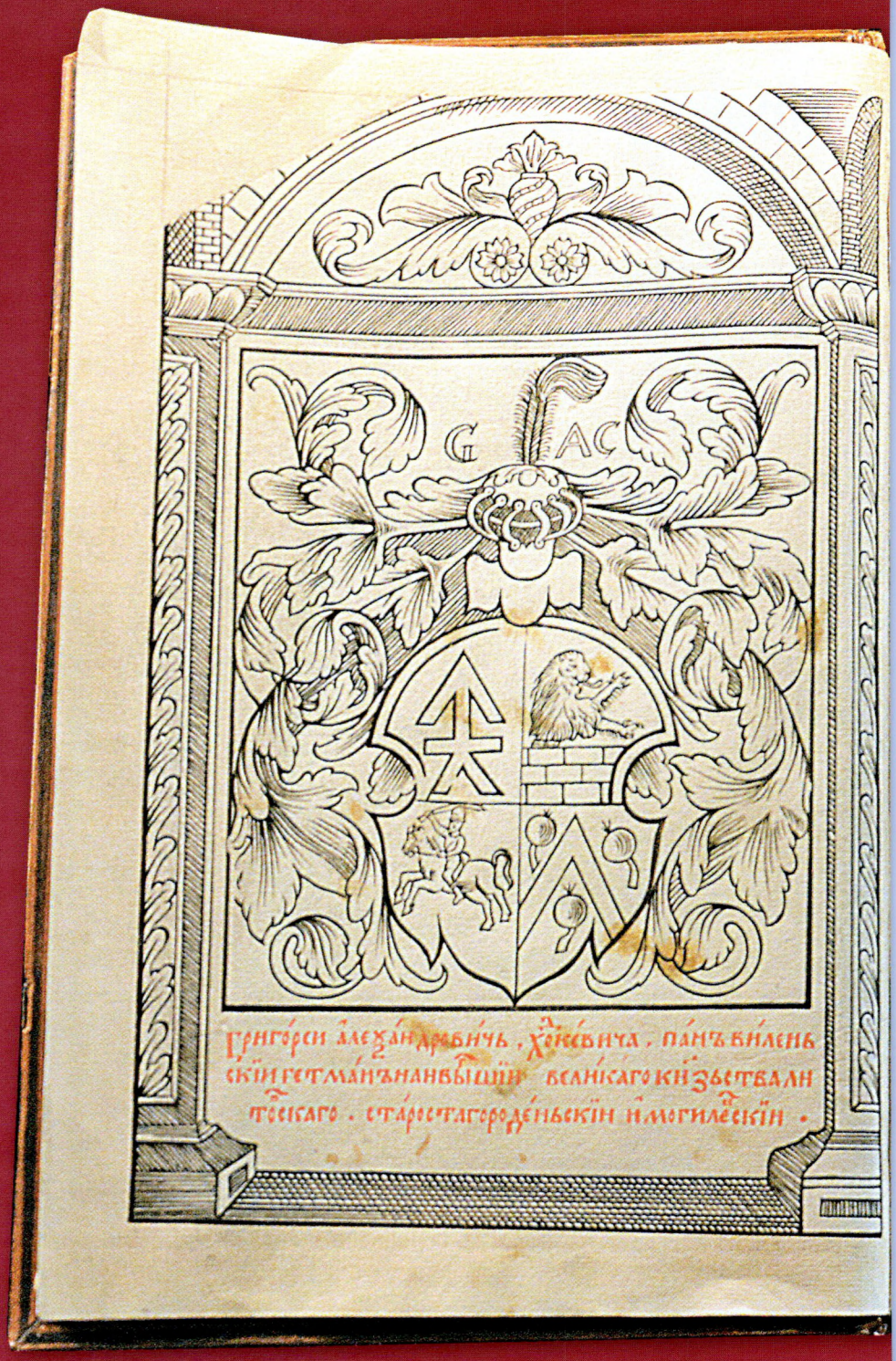
G AC
Григорси алеѯандровичь, ходкевича, панъ виленьскїи гетманъ наивысшїи великаго кнзьства литовскаго. старостагороденьскїи и могилевскїи.

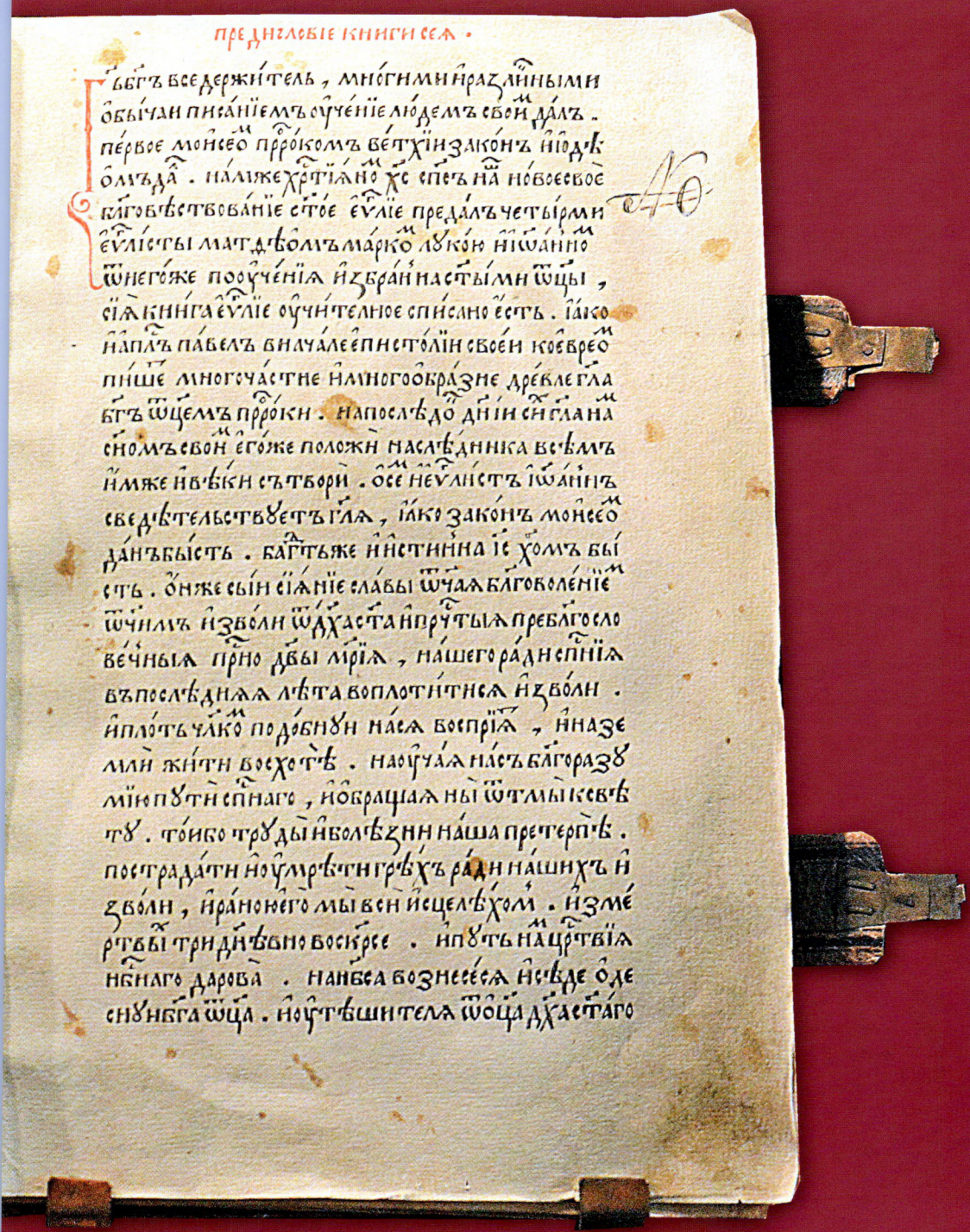
ПРЕДИСЛОВІЕ КНИГИ СЕЯ.

БГЪ ВСЕДЕРЖИТЕЛЬ, МНОГИМИ РАЗЛИЧНЫМИ
ОБЫЧАИ ПИСАНІЕМЪ ОУЧЕНІЕ ЛЮДЕМЪ СВОИМЪ ДАЛЪ.
ПЕРВОЕ МОИСЕО ПРРОКОМЪ ВЕТХІИ ЗАКОНЪ НІОДЪ
ОЛЪДА. НАЛИЖЕ ХРТІАНО ХС СПЕСЪ НА НОВОЕСВОЕ
БГОВѢСТВОВАНІЕ СТОЕ ЕУЛІЕ ПРЕДАЛЪ ЧЕТЫРМИ
ЕУЛІСТЫ МАТѲЕОМЪ МАРКО ЛУКОЮ НІѠАННО
ѠНЕГОЖЕ ПООУЧЕНІА ИЗБРАН НАСТЫМИ ѠЦЫ,
СІА КНІГА ЕУЛІЕ ОУЧИТЕЛНОЕ СПИСЛНО ЕСТЬ. ІАКО
НАПЛЪ ПАВЕЛЪ ВИЛУАЛЕЕПИСТОЛІИ СВОЕИ КОЕВРЕО
ПИШЕ МНОГОЧАСТНЕ И МНОГООБРАЗНЕ ДРЕВЛЕГЛА
БГЪ ѠЦЕМЪ ПРРОКЫ. НАПОСЛѢДО ДНІИ СИГЛА НАМ
СНОМЪ СВОИМЪ ЕГОЖЕ ПОЛОЖЫ НАСЛѢДНИКА ВСѢМЪ
ИМЖЕ И ВѢКИ СЪТВОРИ. ОСЕ НЕУЛИСТЪ ІѠАННЪ
СВЕДѢТЕЛЬСТВУЕТЪ ГЛА, ІАКО ЗАКОНЪ МОИСЕО
ДАНЪ БЫСТЬ. БАГТЬЖЕ И ИСТИННА ІС ХОМЪ БЫ
СТЬ. ѠНЖЕ СЫН СІАНІЕ СЛАБЫ ѠЧАА БЛГОВОЛЕНІЕ
ѠЧИЛЪ ИЗВОЛИ ѠДХАСТА И ПРУТЫА ПРЕБЛГОСЛО
ВЕЧНЫА ПРНО ДВЫ МРІА, НАШЕГО РАДИ СПНІА
ВЪ ПОСЛѢДНАА ЛѢТА ВОПЛОТИТИСА И ИЗВОЛИ.
И ПЛОТЬ ЧАКО ПОДОБНУ НАСА БОСПРІА, И НА ЗЕ
МЛИ ЖИТИ ВСЕХОТѢ. НАОУЧАА НАСЪ БЛГОРАЗУ
МІЮ ПУТИ СПНАГО, И ОБРАЩАА НЫ ѠТЪ МЫКСѢВ
ТУ. ТОИБО ТРУДЫ И БОЛѢЗНИ НАША ПРЕТЕРПѢ.
ПОСТРАДАТИ И ОУМРѢТВИ ГРѢХЪ РАДИ НАШИХЪ И
ЗВОЛИ, И РАНОНЕГО МЫ ВСИ ИСЦЕЛѢХОМ. И ЗМЕ
РТВЫ ТРИДНЕВНО ВОСКРСЕ. И ПУТЬ НАЦРТВІА
НБНАГО ДАРОВА. И НА НБСА ВОЗНЕСЕСА И СѢДЕ ОДЕ
СНУ НБГА ѠЦА. И ОУТѢШИТЕЛА ѠЦА ДХАСТАГО

Евангелле вучыцельнае.
Заблудаў, 1569
Евангелие учительное.
Заблудов, 1569
Didáctic Gospel.
Zabludaŭ, 1569

ВІЛЬНЯ

Віленская друкарня Мамонічаў

У 1570-я гг. узнаўляецца выдавецкая дзейнасць у Вільні.

Буйнейшую беларускую друкарню канца XVI ст., якая атрымала назву «Дом Мамонічаў», заснавалі П. Мсціславец разам з купцамі Мамонічамі і шляхцічамі Зарэцкімі. Першыя выданні друкарні «Часоўнік» (1574–1576), «Евангелле напрастольнае» (1575) і «Псалтыр» (1576) сталі ўзорамі афармлення кірылічных друкаваных кніг.

У 1583–1623 гг. у друкарні выпускалася літаратура для царквы, праваслаўных брацтваў і брацкіх школ, багаслоўскія і літургічныя выданні, кнігі для чытання, публіцыстычныя творы, падручнікі.

З 1586 г. выдаўцы атрымалі каралеўскія прывілеі, якія дазволілі на некаторы час манапалізаваць друкаванне кніг на царкоўнаславянскай і старабеларускай мовах.

«Дом Мамонічаў» – адзіная беларуская друкарня, якая выпускала кірылічным і лацінскім шрыфтамі зборнікі заканадаўчых актаў і выданні прававога характару. Сярод іх Статут Вялікага Княства Літоўскага (на беларускай мове – 1588 г., на польскай – 1614 г.), «Трыбунал абывацелям Вялікага Княства Літоўскага» (1586) і інш.

ВИЛЬНА

Виленская типография Мамоничей

В 1570-е гг. возобновляется издательская деятельность в Вильне.

Крупнейшую белорусскую типографию конца XVI в., получившую название «Дом Мамоничей», основали П. Мстиславец вместе с купцами Мамоничами и шляхтичами Зарецкими. Первые издания типографии «Часовник» (1574–1576), «Евангелие напрестольное» (1575) и «Псалтырь» (1576) стали образцами оформления кириллических печатных книг.

В 1583–1623 гг. в типографии издавалась литература для церкви, православных братств и братских школ, богословские и литургические издания, книги для чтения, публицистические произведения, учебники.

С 1586 г. издатели получили королевские привилеи, позволившие на некоторое время монополизировать выпуск книг на церковнославянском и старобелорусском языках.

«Дом Мамоничей» – единственная белорусская типография, которая печатала кириллическим и латинским шрифтами сборники законодательных актов и издания правового характера. Среди них Статут Великого Княжества Литовского (на белорусском языке – 1588 г., на польском – 1614 г.), «Трибунал обывателям Великого Княжества Литовского» (1586) и др.

VILNIA

Mamoničy's printing house in Vilnia

Publishing activity in Vilnia (now Vilnius) resumed in the 1570's.

This was the largest Belarusian printing house at the end of the 16th century, and was named "Mamoničy's House". It was founded by P. Mscisławiec together with Mamoničy merchants and Zareckija noblemen. Its first editions: "The Book of hours" (1574–1576), "The Gospel" (1575) and "Psalter" (1576) are considered to be the best examples of Cyrillic book design.

During 1583–1623 the printing house issued literature for the church, Orthodox brotherhoods and fraternal schools, theological and liturgical editions, works of fiction and textbooks.

In 1586 publishers received some royal privileges, allowing to them to monopolize for a time the printing in Church Slavonic and Old Belorussian.

"Mamoničy's House" is the only printing house in Belarus that published collections of legislative acts and legal editions using Cyrillic and Latin scripts. These are the Statute of the Grand Duchy of Lithuania (1588 – in Belarusian, and 1614 – in Polish), "The Tribunal to the Inhabitants of the Grand Duchy of Lithuania" (1586), and others.

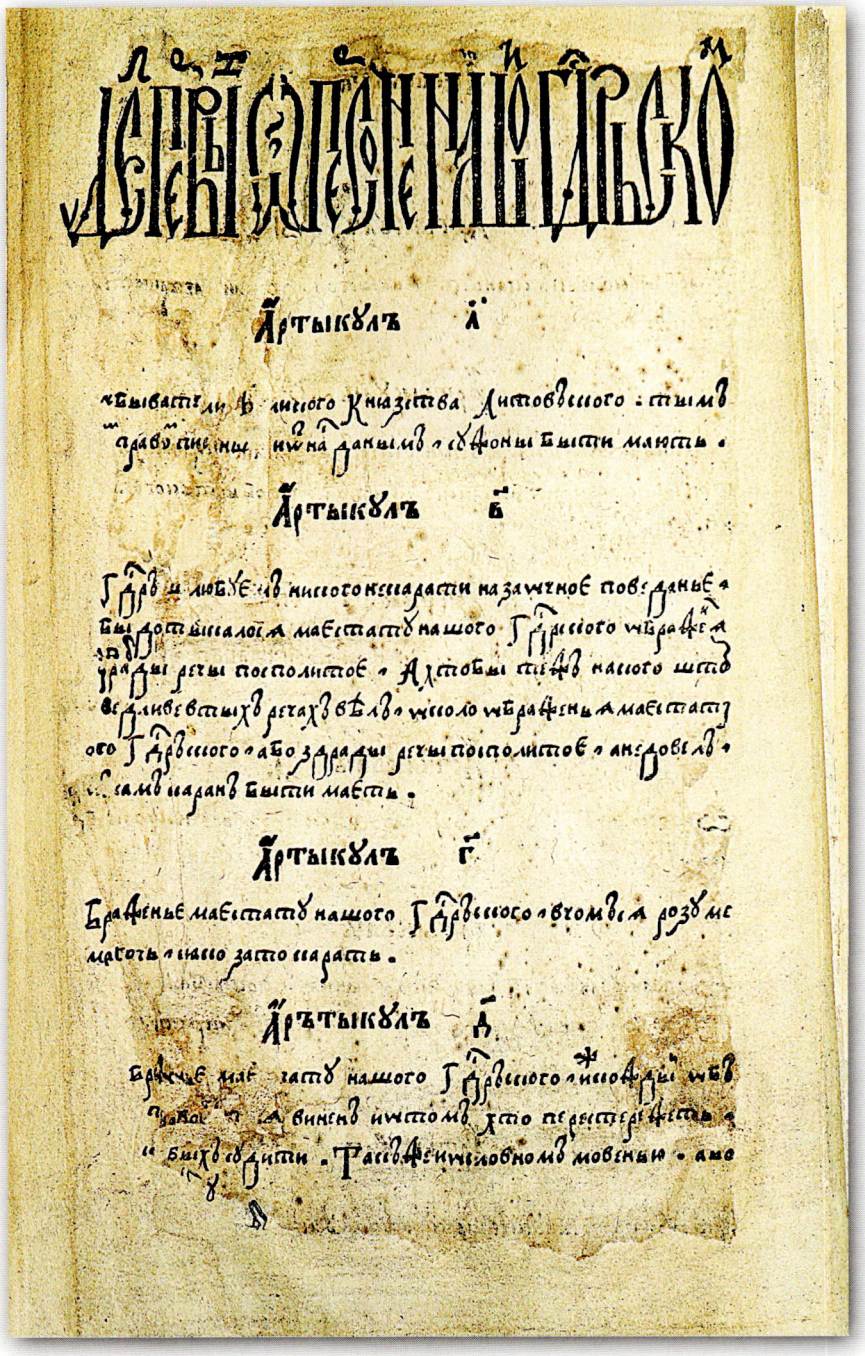

Артыкулъ А

Артыкулъ Б

Артыкулъ Г

Артыкулъ Д

Статут Вялікага Княства Літоўскага. Вільня: друкарня Мамонічаў, 1588
Статут Великого Княжества Литовского. Вильна: типография Мамоничей, 1588
Statut of the Grand Duchy of Lithuania. Vilnia: printed by Mamoničy, 1588

Віленская брацкая друкарня

З сярэдзіны 1590-х гг. актыўна дзейнічала Віленская брацкая друкарня, заснаваная пры Віленскім Свята-Духавым манастыры. Кіраваў ёй С. Зізаній.

Выдавецкі рэпертуар друкарні складалі кнігі для чытання, слоўнікі, школьныя падручнікі, богаслужэбная і палемічная літаратура. Першае вядомае выданне «Малітвы паўсядзённыя» надрукавана ў 1595 г.

За час сваёй дзейнасці Віленская брацкая друкарня выпусціла больш за 40 кірылічных выданняў, некалькі дзясяткаў кніг на польскай мове. Усе яны вызначаюцца высокім узроўнем афармлення ў тэхніцы ксілаграфіі (гравюра на дрэве). У ранніх выданнях выкарыстоўваліся ініцыялы з дошак Ф. Скарыны.

Дзейнічала з перапынкамі да 1749 г.

Виленская братская типография

С середины 1590-х гг. активно действовала Виленская братская типография, основанная при Виленском Свято-Духовом монастыре. Руководил ею С. Зизаний.

Издательский репертуар типографии составляли книги для чтения, словари, школьные учебники, богослужебная и полемическая литература. Первое известное издание «Молитвы повседневные» напечатано в 1595 г.

За время своей деятельности Виленская братская типография выпустила более 40 кириллических изданий, несколько десятков книг на польском языке. Все они выделяются высоким уровнем оформления в технике ксилографии (гравюра на дереве). В ранних изданиях использовались инициалы с досок Ф. Скорины.

Действовала с перерывами до 1749 г.

Статут Вялікага Княства Літоўскага. Вільня: друкарня Мамонічаў, 1588
Статут Великого Княжества Литовского. Вильна: типография Мамоничей, 1588
Statut of the Grand Duchy of Lithuania. Vilnia: printed by Mamoničy, 1588

The Brotherly printing house in Vilnia

Founded at the Holy Spirit Monastery in Vilnia (now Vilnius), in the middle of the 1590's this Brotherly printing house was run by S. Zizanij.

The work of this printing house included dictionaries, textbooks, liturgical and polemical literature. The first known issue, "Daily Prayers", was published in 1595.

In total, more than 40 editions in Cyrillic and several dozen in Polish were published here. This publishing house reached a very high level in book design, especially in the woodcut technique. Moreover, the initials from F. Skaryna's boards were used in the early books.

It worked intermitlently till 1749.

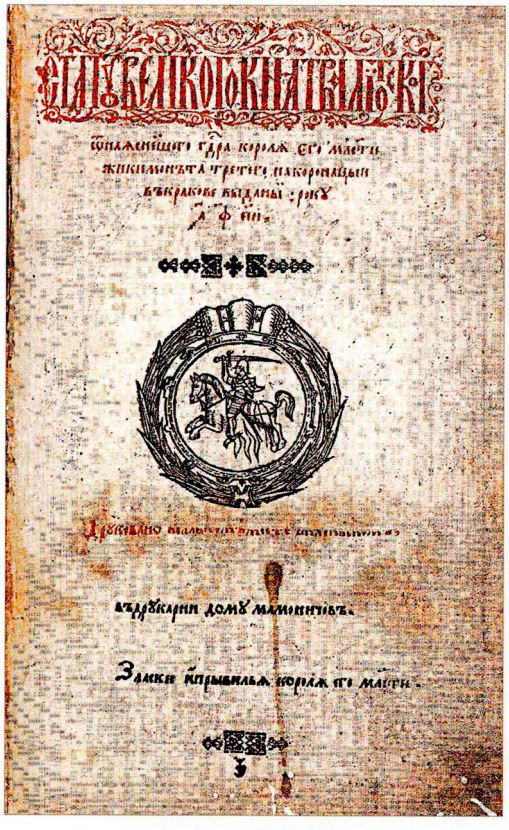

Псалтыр. Вільня: П. Мсціславец, 1576
Псалтирь. Вильна: П. Мстиславец, 1576
Psalter. Vilnia: P. Mscislaviec, 1576

Евангелле. Вільня: друкарня Мамонічаў, 1600
Евангелие. Вильна: типография Мамоничей, 1600
Gospel. Vilnia: printed by Mamoničy, 1600

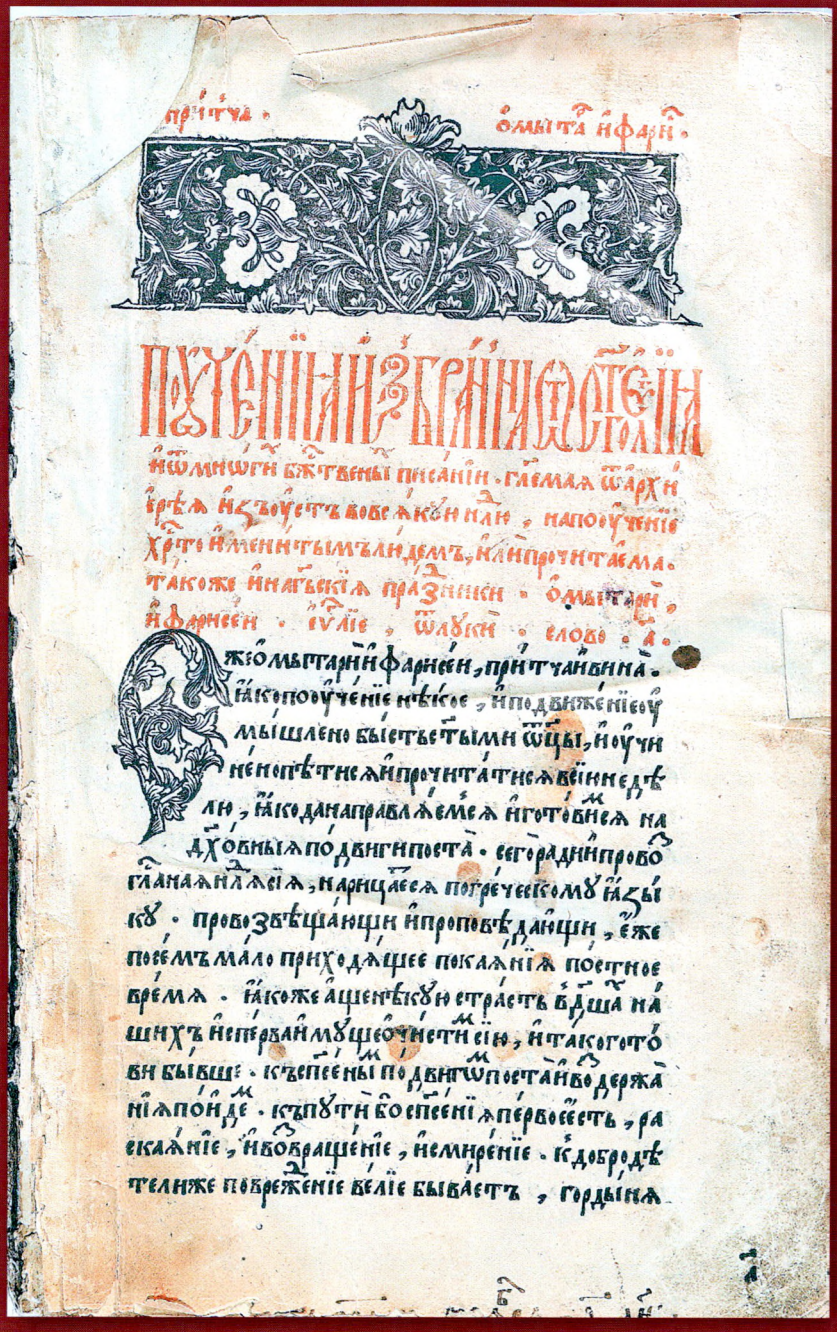

Евангелле вучыцельнае. Вільня: В. Гарабурда, каля 1580
Евангелие учительное. Вильна: В. Гарабурда, около 1580
Didactic Gospel. Vilnia: V. Haraburda ,1580

Віленская акадэмічная друкарня

Віленская акадэмічная друкарня, ці Віленская друкарня езуіцкай акадэміі, дзейнічала ў 1586–1805 гг.

Тут штогод выпускаліся да 15 выданняў на польскай і лацінскай мовах: падручнікі, палемічная, царкоўная і свецкая літаратура, жыціі святых, тэалагічныя і філасофскія творы. З 1737 г. выдаваліся календары, а з сярэдзіны XVIII ст. – газеты і часопісы.

Пры афармленні кніг выкарыстоўваліся сюжэтныя ілюстрацыі, партрэты, розныя формы гравюр (арнаментальная і геральдычная). Менавіта ў Віленскай акадэмічнай друкарні ўпершыню ў мастацтве ВКЛ была выкарыстана кніжная гравюра на медзі (1589). У тэхніцы гравюры на метале працавалі А. і Л. Тарасевічы, Л. Вілац, К. Гётке, Л. Крышчановіч і інш.

Виленская академическая типография

Виленская академическая типография, или Виленская типография иезуитской академии, действовала в 1586–1805 гг.

Здесь ежегодно выпускались до 15 изданий на польском и латинском языках: учебники, полемическая, церковная и светская литература, жития святых, теологические и философские труды. С 1737 г. издавались календари, а с середины XVIII в. – газеты и журналы.

При оформлении книг использовались сюжетные иллюстрации, портреты, разные формы гравюр (орнаментальная и геральдическая). Именно в Виленской академической типографии впервые в искусстве ВКЛ была применена книжная гравюра на меди (1589). В технике гравюры на металле работали А. и Л. Тарасевичи, Л. Вилац, К. Гетке, Л. Крищанович и др.

The Academic printing house in Vilnia

The Academic printing house in Vilnia, or the Vilnia Jesuit Academy printing house, operated during 1586–1805.

It annually published up to 15 editions in Polish and Latin: textbooks, polemical, church and secular literature, saints' lives, theological and philosophical works. It issued calendars from 1737, and started to produce newspapers and magazines from the middle of the 18th century.

Plot illustrations, portraits, different engravings (ornamental and heraldic) have been used in book design. In 1589 engravings on copper were implemented in books – for the first time in the Grand Duchy of Lithuania art.

A. Tarasievič and L. Tarasievič, L. Vilac, K. Hiotkie, L. Kryščanovič and others worked at this printing house and applied the technique of engraving on metal.

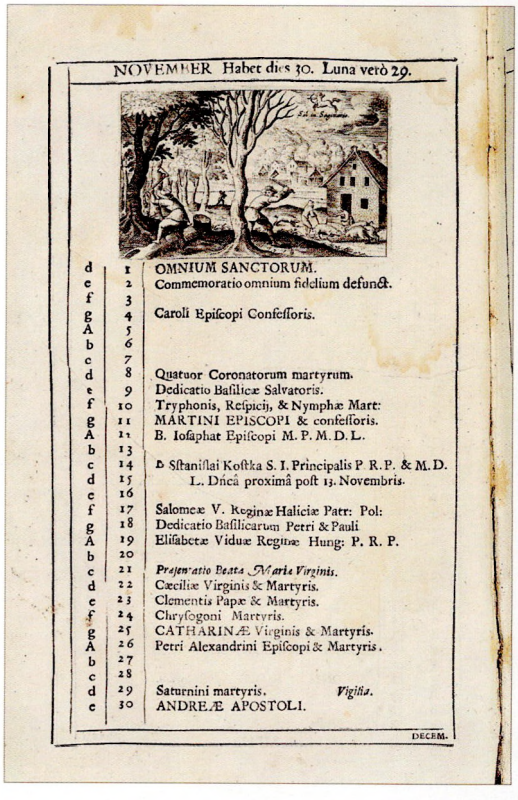
NOVEMBER Habet dies 30. Luna verò 29.

d 1 OMNIUM SANCTORUM.
e 2 Commemoratio omnium fidelium defunct.
f 3
g 4 Caroli Epiſcopi Confeſſoris.
A 5
b 6
c 7
d 8 Quatuor Coronatorum martyrum.
e 9 Dedicatio Baſilicæ Salvatoris.
f 10 Tryphonis, Reſpicij, & Nymphæ Mart:
g 11 MARTINI EPISCOPI & confeſſoris.
A 12 B. Iosaphat Epiſcopi M. P. M. D. L.
b 13
c 14 D. Sſtaniſlai Koſtka S. I. Principalis P. R. P. & M. D.
d 15 L. Dñcâ proximâ poſt 13. Novembris.
e 16
f 17 Salomeæ V. Reginæ Haliciæ Patr: Pol:
g 18 Dedicatio Baſilicarum Petri & Pauli
A 19 Eliſabetæ Viduæ Reginæ Hung: P. R. P.
b 20
c 21 *Præſentatio Beatæ Mariæ Virginis.*
d 22 Cæciliæ Virginis & Martyris.
e 23 Clementis Papæ & Martyris.
f 24 Chryſogoni Martyris.
g 25 CATHARINÆ Virginis & Martyris.
A 26 Petri Alexandrini Epiſcopi & Martyris.
b 27
c 28
d 29 Saturnini martyris. *Vigilia.*
e 30 ANDREÆ APOSTOLI.

DECEM.

Малітвы і службы Багародзіцы Марыі... Вільня, 1678–1679
Ілюстрацыя каляндарнага цыклу А. Тарасевіча
Молитвы и службы Богородице Марии... Вильна, 1678–1679
Иллюстрация календарного цикла А. Тарасевича
Rosarium et Officium Beatae Mariae... Vilnia, 1678–1679
The illustration of the calendar cycle of A. Tarasievič

novum & ardentem ſpiritum conjunga ac ſæpe in gratiarum actione pia verſer tantoque Redemptori & hoſpiti me nũquam ingratum, ſed fidum in omnibus miniſtrum oſtendam, Amen.

Малітвы і службы Багародзіцы Марыі… Вільня, 1678–1679. Ілюстрацыя евангельскага цыклу А. Тарасевіча
Молитвы и службы Богородице Марии… Вильна, 1678–1679. Иллюстрация евангельского цикла А. Тарасевича
Rosarium et Officium Beatae Mariae… Vilnia, 1678–1679. The illustration of the evangelical cycle of A. Tarasievič

ЛОСК

Лоская друкарня

Друкарня ў мястэчку Лоск (цяпер Валожынскі р-н) была заснавана магнатам Я. Кішкам і дзейнічала ў 1572–1592 гг. Выдавецкай дзейнасцю тут займаліся кнігадрукары С. Будны, Д. Лянчыцкі, Я. Карцан, Ф. Балямоўскі.

Вядома каля 20 выданняў Лоскай друкарні на польскай і лацінскай мовах, сярод якіх пераклад «Новага Запавету» С. Буднага з прадмовай і каментарыямі (1574).

ЛОСК

Лосская типография

Типография в местечке Лоск (теперь Воложинский р-н) была основана магнатом Я. Кишкой и действовала в 1572–1592 гг. Издательской деятельностью здесь занимались книгопечатники С. Будный, Д. Ленчицкий, Я. Карцан, Ф. Болемовский.

Известно около 20 изданий Лосской типографии на польском и латинском языках, среди которых перевод «Нового Завета» С. Будного с предисловием и комментариями (1574).

LOSK

Printing house in Losk

This printing house in Losk (now Vałožyn district) was founded by the magnate J. Kiška, and operated from 1572 till 1592. The book-printers S. Budny, D. Lančycki, J. Karcan and F. Balamoŭski worked there.

It is known that about 20 editions in Polish and Latin were published there, and the most famous is a translation of "The New Testament" made by S. Budny (1574).

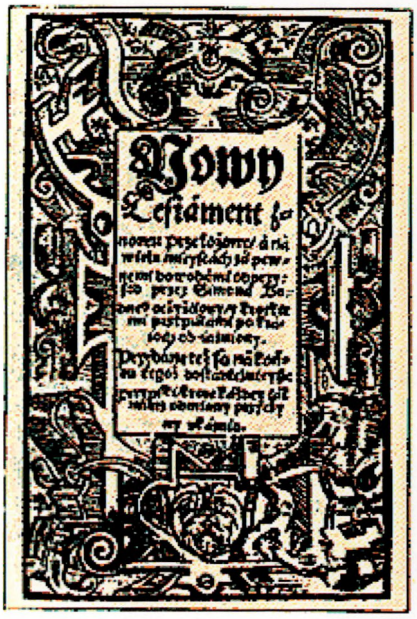

Новы Запавет С. Буднага. Лоск, 1574
Новый Завет С. Будного. Лоск, 1574
New Testament by S. Budny. Losk, 1574

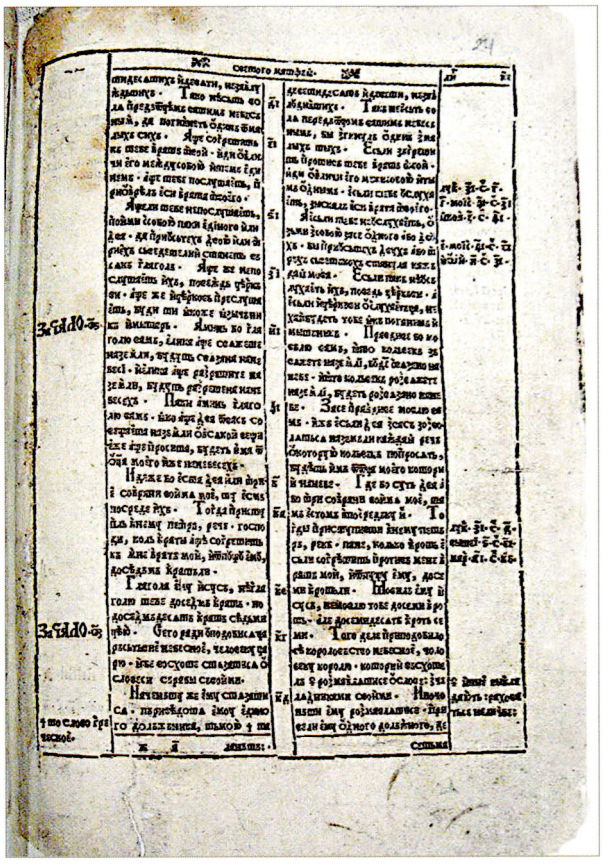

Евангелле В. Цяпінскага (каля 1580)
Евангелие В. Тяпинского (около 1580)
Gospel by V. Ciapinski (1580)

ЦЯПІНА

Цяпінская друкарня

У 1570-я гг. у маёнтку Цяпіна (цяпер Чашніцкі р-н) дзейнічала друкарня В. Цяпінскага. Менавіта тут каля 1580 г. упершыню ў гісторыі ўсходнеславянскага кнігадрукавання было выпушчана адзінае выданне «Евангелля» паралельна на двух мовах – царкоўнаславянскай і старабеларускай. Рукапісная прадмова В. Цяпінскага да «Евангелля» лічыцца адным з лепшых узораў беларускай патрыятычнай публіцыстыкі XVI ст.

ТЯПИНО

Тяпинская типография

В 1570-е гг. в имении Тяпино (ныне Чашникский р-н) действовала типография В. Тяпинского. Именно здесь около 1580 г. впервые в истории восточнославянского книгопечатания было выпущено единственное издание «Евангелия» параллельно на двух языках – церковнославянском и старобелорусском. Рукописное предисловие В. Тяпинского к «Евангелию» считается одним из лучших образцов белорусской патриотической публицистики XVI в.

CIAPINA

Printing House of Ciapina

The printing house owned by V. Ciapinski operated in the 1570's in the Ciapina estate (now Čašniki district). Here in about 1580 the only edition of the Gospel was published in dual languages – in Church Slavonic and in Old Belarusian), that was never done before in East Slavonic printing. The preface to the "Gospel" handwritten by V. Ciapinski, is considered as one of the best examples of Belarusian patriotic literature of the 16th century.

АШМЯНКА МУРАВАНАЯ

Ашмянская друкарня

Друкарня заснавана ў маёнтку Ашмянка Мураваная Ашмянскага павета (цяпер каля в. Мураваная Ашмянка Ашмянскага р-на). Па адных дадзеных, яе заснаваў М. Дарагастайскі ў 1590 г., па другіх – К. Дарагастайскі ў 1615 г.

Існаванне друкарні пацвярджаецца толькі адной вядомай кнігай кальвінісцкага прапаведніка і рэлігійнага пісьменніка В. Салінарыуса «Цэнзура...» (1615).

ОШМЯНКА МУРОВАНАЯ

Ошмянская типография

Типография основана в поместье Ошмянка Мурованая Ошмянского уезда (теперь около д. Мурованая Ошмянка Ошмянского р-на). По одним данным, ее основал Н. Дорогостайский в 1590 г., по другим – К. Дорогостайский в 1615 г.

Существование типографии подтверждается только одной известной книгой кальвинистского проповедника и религиозного писателя В. Солинариуса «Цензура...» (1615).

AŠMYANKA MURAVANAJA

The printing house in Ašmiany

It was based in Ašmyanka Muravanaja area of Ašmiany county (today this place is close to Muravanaja Ašmyanka village, district of Ašmiany). According to some sources, it was founded in 1590 by N. Darahastajski, and to others – in 1615 by K. Darahastajski.

The existence of this printing house is confirmed only by a single well-known book "Censure..." (1615) issued by V. Solinarius, the Calvinistic preacher and the religious writer.

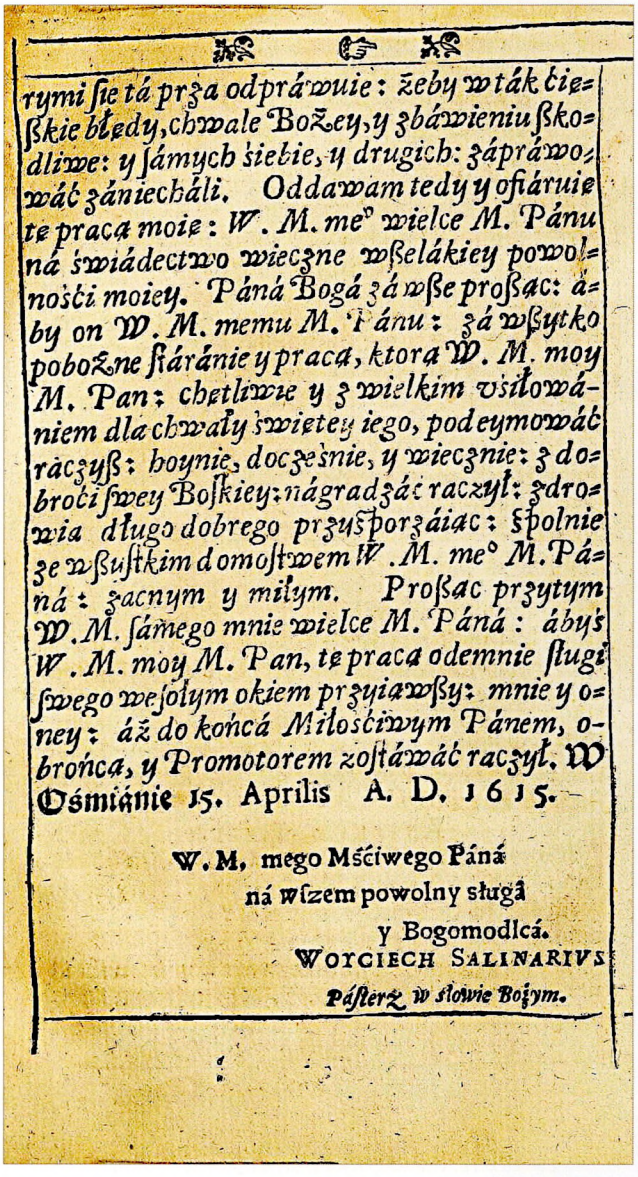

rymi ſie tá prza odpráwuie: żeby w ták ćieżſkie błędy, chwale Bożey, y zbáwieniu ſkodliwe: y ſámych ſiebie, y drugich: zápráwować zániechali. Oddawam tedy y ofiáruie te praca moie: W. M. meº wielce M. Pánu ná świádectwo wieczne wßelákiey powolności moiey. Páná Bogá zá wße proßąc: áby on W. M. memu M. Pánu: zá wßytko pobożne ſtáránie y praca, ktora W. M. moy M. Pan: chętliwie y z wielkim vśiłowániem dla chwały świętey iego, podeymować raczyß: hoynie, docześnie, y wiecznie: z dobroći ſwey Boſkiey: nágradzáć raczył: zdrowia długo dobrego przyſporzáiąc: ſpolnie ze wßyſtkim domoſtwem W. M. meº M. Páná: zacnym y miłym. Proßąc przytym W. M. ſámego mnie wielce M. Páná: ábyś W. M. moy M. Pan, te praca odemnie ſługi ſwego weſołym okiem przyiąwßy: mnie y oney: áż do końcá Miłoſćiwym Pánem, obrońca, y Promotorem zoſtáwáć raczył. W Oſmiánie 15. Aprilis A. D. 1615.

W. M. mego Mśćiwego Páná
ná wſzem powolny ſługá
y Bogomodlcá.
WOYCIECH SALINARIVS
Páſterz w ſłowie Bożym.

Салінарыус В. Цэнзура... Ашмяны, 1615
Солинариус В. Цензура... Ошмяны, 1615
Salinarius V. Censure... Ašmiany, 1615

CENSURA.

Albo

ROZSĄDKV NA CONfeſsią ludźi tych: ktorzy poſpolitym názwiſkiem rzeczẽni bywáią Arriany: á w rzeczy ſámey ſą Sociniſtámi: náśláduiąc we wſzytkim przewrotney opiniiey FAUSTA SOCINA Włochá.

KSIĘGI WTORE.

Ktore ſą

O Iſtnośći Páná Chriſtuſowey.

A przytym.

Ukazánie práwdźiwey Sententiey EWANGELICKIEY: przećiwney temu: Piſmy świętymi dobrze vtwierdzoney.

ЛЮБЧА

Любчанская друкарня

У XVII ст. у мястэчку Любча (цяпер Навагрудскі р-н) у маёнтку князёў Радзівілаў П. Кмітам была заснавана друкарня.

Друкарня ў Любчы выпусціла больш за 90 выданняў на польскай і лацінскай мовах па гісторыі, медыцыне, філасофіі і інш., сярод якіх «Гісторыя іўдзейскай вайны» І. Флавія (1612), «Апафегматы» Б. Буднага (1614), «Статут Слуцкай школы» (1618), «Генеалогія, або Кароткае апісанне вялікіх літоўскіх князёў» М. Стрыйкоўскага (1626) і інш.

У 1640–1650 гг. у Любчанскай друкарні выходзілі ў асноўным панегірыкі, літургічныя творы для пратэстанцкіх абшчын, перыядычны «Каляндар штогодніх святаў і рухаў нябесных цел» С. Фурмана і інш.

ЛЮБЧА

Любченская типография

В XVII в. в местечке Любча (теперь Новогрудский р-н) в имении князей Радзивиллов П. Кмитой была основана типография.

Типография в Любче выпустила более 90 изданий на польском и латинском языках по истории, медицине, философии и др., среди которых «История иудейской войны» И. Флавия (1612), «Апофегматы» Б. Будного (1614), «Статут Слуцкой школы» (1618), «Генеалогия, или Краткое описание великих литовских князей» М. Стрыйковского (1626) и др.

В 1640–1650 гг. в Любченской типографии печатались в основном панегирики, литургические произведения для протестантских общин, периодический «Календарь ежегодных праздников и движений небесных тел» С. Фурмана и др.

LUBČA

Printing house in Lubča

In the 17th century P. Kmita established a printing house which was located in Lubča (now Navahrudak district) in the estate of Prince Radziwills.

More than 90 works on history, medicine, philosophy and other subjects were published in here in Polish and Latin. "The History of the Jewish War" by I. Flavius (1612), "Apothegmatic" by B. Budny (1614), "The Statute of the Slutsk School" (1618), "Genealogy or Brief Description of the Great Lithuanian Princes" by M. Stryjkoŭski are among them.

From 1640 till 1650 the printing house issued mainly panegyrics, liturgical works for Protestant communities, a periodic "Calendar of annual festivals and movements of Celestial bodies" by S. Furman, and others.

Выраб друкарскай формы
Изготовление печатной формы
Printing plate production

КУЦЕІН

Куцеінская друкарня

Цэнтрам беларускага кірылічнага кнігадрукавання была друкарня, якая дзейнічала пры Куцеінскім Богаяўленскім манастыры (цяпер г. Орша) у 1630–1654 гг. Заснавана асветнікам і друкаром С. Собалем. Тут ім былі выдадзены «Брашна духоўнае» (1630), «Малітваслоў» і «Буквар» (1631), «Часаслоў», «Новы Запавет і Псалтыр» (1632).

Друкарня выпускала богаслужэбную, павучальную і свецкую літаратуру на царкоўнаславянскай і старабеларускай мовах. Выданні вылучаліся своеасаблівым графічным афармленнем.

У 1655 г. друкарскае абсталяванне Куцеінскай друкарні было перавезена ў Іверскі Валдайскі манастыр пад Ноўгарадам.

KUCIEIN

The Kuciein printing house

This printing house, operated in 1630–1654 under the Kuciein Epiphany Monastery (now Orša), was the center of Belarusian Cyrillic book printing. The educator and printer S. Sobal founded it. There he published "Brahmino spiritual" (1630), "Prayer" and "The ABC book" (1631). In 1632 S. Sobal issued "The Book of Hours", "The New Testament and Psalter".

The printing house produced liturgical, instructive and secular literature in Church Slavonic and Old Belorussian. These publications were distinguished by their unique graphic design.

In 1655 the equipment of this printing house was shipped to the Iversky Valday Monastery near Novgorod.

КУТЕИН

Кутеинская типография

Центром белорусского кириллического книгопечатания была типография, действовавшая при Кутеинском Богоявленском монастыре (теперь г. Орша) в 1630–1654 гг. Основана просветителем и печатником С. Соболем. Здесь им были напечатаны «Брашно духовное» (1630), «Молитвослов» и «Букварь» (1631), «Часослов», «Новый Завет и Псалтырь» (1632).

Типография выпускала богослужебную, поучительную и светскую литературу на церковнославянском и старобелорусском языках. Издания выделялись своеобразным графическим оформлением.

В 1655 г. печатное оборудование Кутеинской типографии было перевезено в Иверский Валдайский монастырь под Новгородом.

Друкарня 16 ст.
Типография 16 в.
Printing house of the 16th century

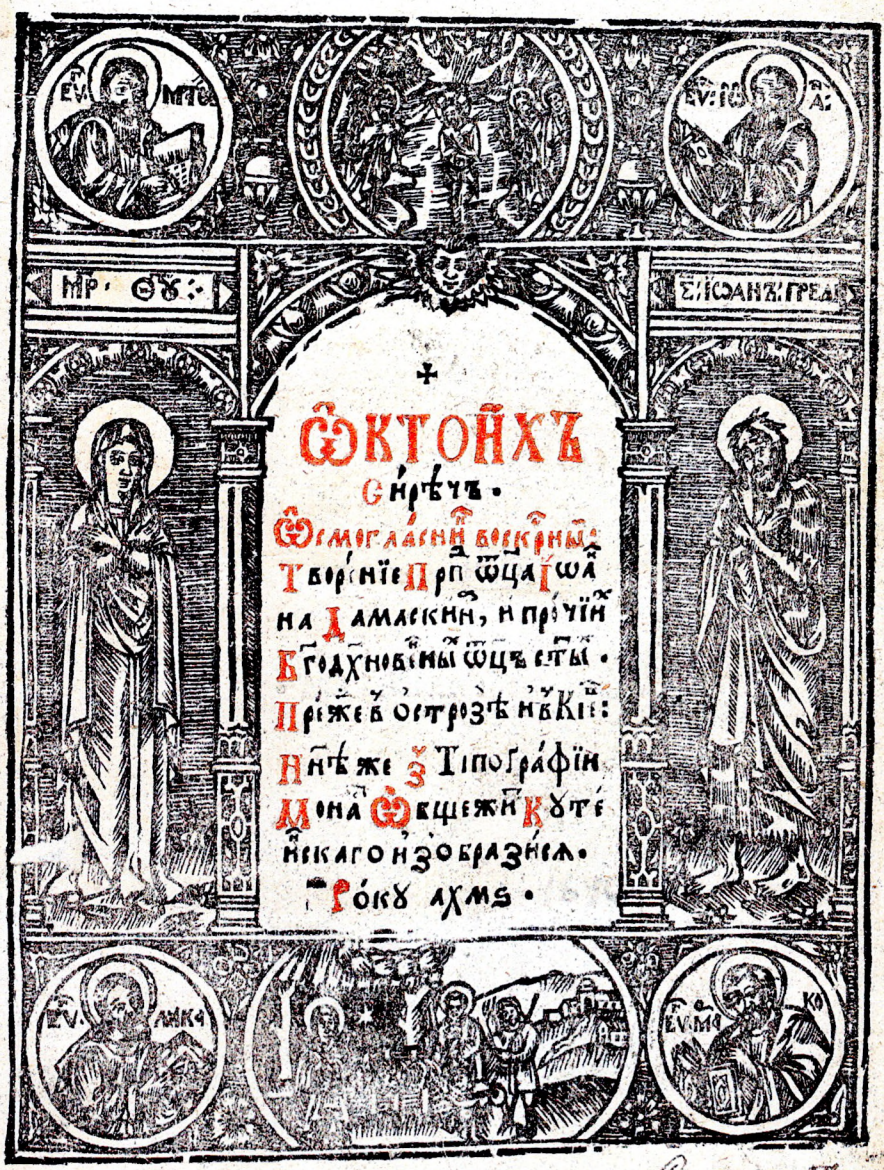

Принадлѣжитъ библіотекѣ Свято-Троицкой Сергіевой лавры. 1859го года.

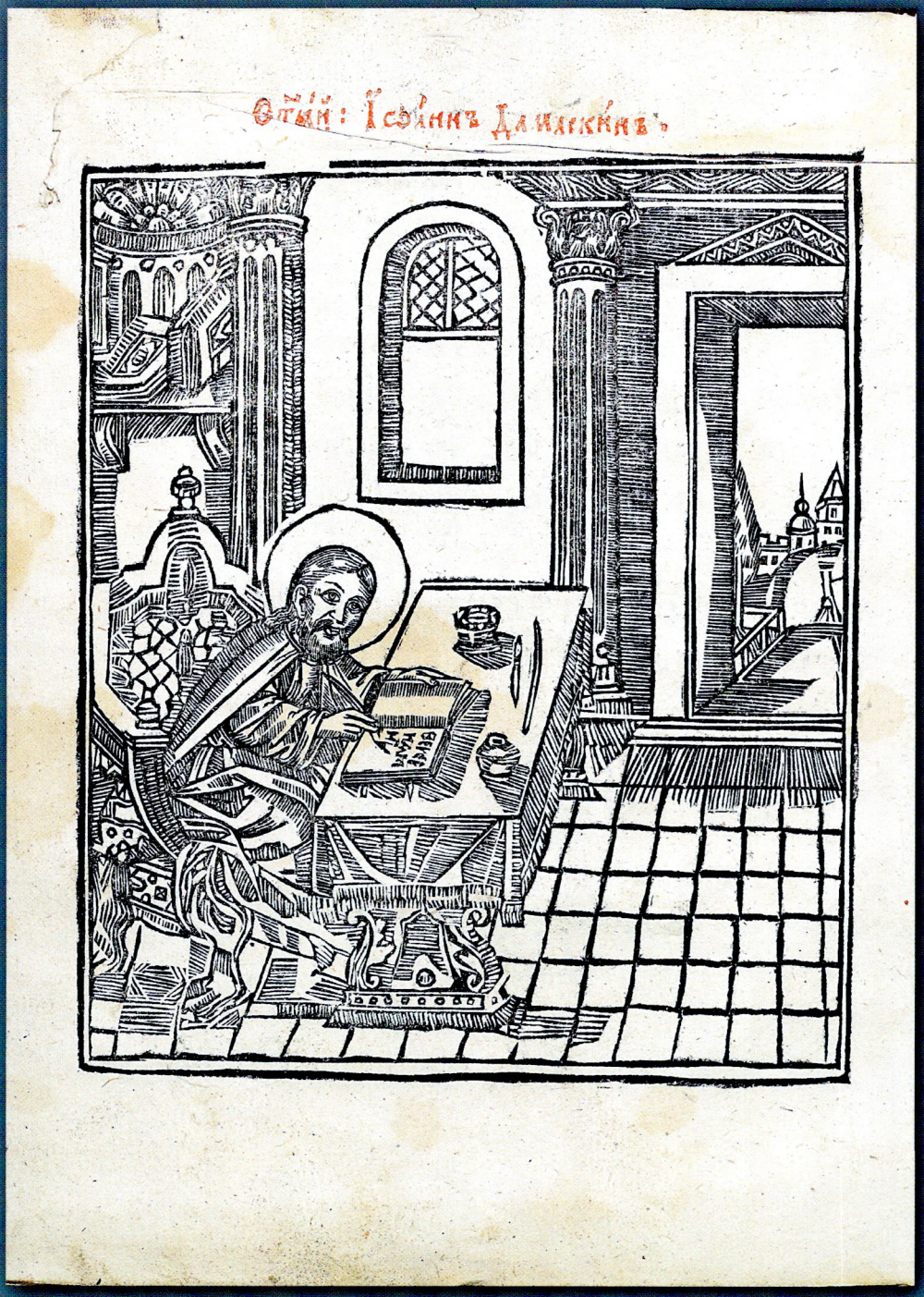

Актоіх І. Дамаскіна. Куцеін, 1646
Октоих И. Дамаскина. Кутеин, 1646
Octoechos by J. Damascene. Kuciein, 1646

НА ВЕЛИЧЕЙ ВЕЧЕРНИ:

Стїлогисуемъ, Блжен мужъ: Славу аю. На Гдн Возвахъ: поставимъ Стїхов, и. И поемъ Стїры Гласъ, а. Подобенъ: Прехвалныи Мчницы:

Оче Григорїе, твои устнѣ ни ходотай за бытїю гробъ затвори: Бгословїя бо явися уста: блгочестїя догматы: и нынѣ вселеннѣй вѣщаи. Тѣмже молися, даровати дшамъ нашимъ миръ, и велїю млть.

Оче Григорїе, явѣ плоти уклонился еси враждебнаго и

Въ кг҃, Днь. сч҃г

Твердымъ мꙋдрованїемъ ѹповавъ, самохо҃тнѣ дерзнꙋлъ єси, ꙗкоже Левъ славне ко страданїю: презираѹбо тѣло, ꙗко въ тлю ѡбратитисѧ имꙋщее: ѡ нетлѣнъ нѣй же дш҃и премꙋдре прилежа, и мꙋкъ многоѡбразными видами раждежесѧ: ꙗко злато ѡчищенно, Седмерицею Геѡргїе.

По Сп҃сители своемъ пострадалъ єси: и смертїю смерти онаго славне подобѧсѧ: Цр҃твꙋеши съ нимъ ѕѣлѡ свѣтло: Порфѵрою ѿ крове ѡдѣѧнъ свѣтлою, и скиптромъ страданїй твоихъ ѹкрашенъ: и вѣнцемъ побѣднымъ бл҃голѣпнѣ сїѧѧ, во безъ

Ю ю конечныѧ

Трыфалагіён.
Куцеін,1647
Трифологион.
Кутеин, 1647
Trifologion.
Kucieín, 1647

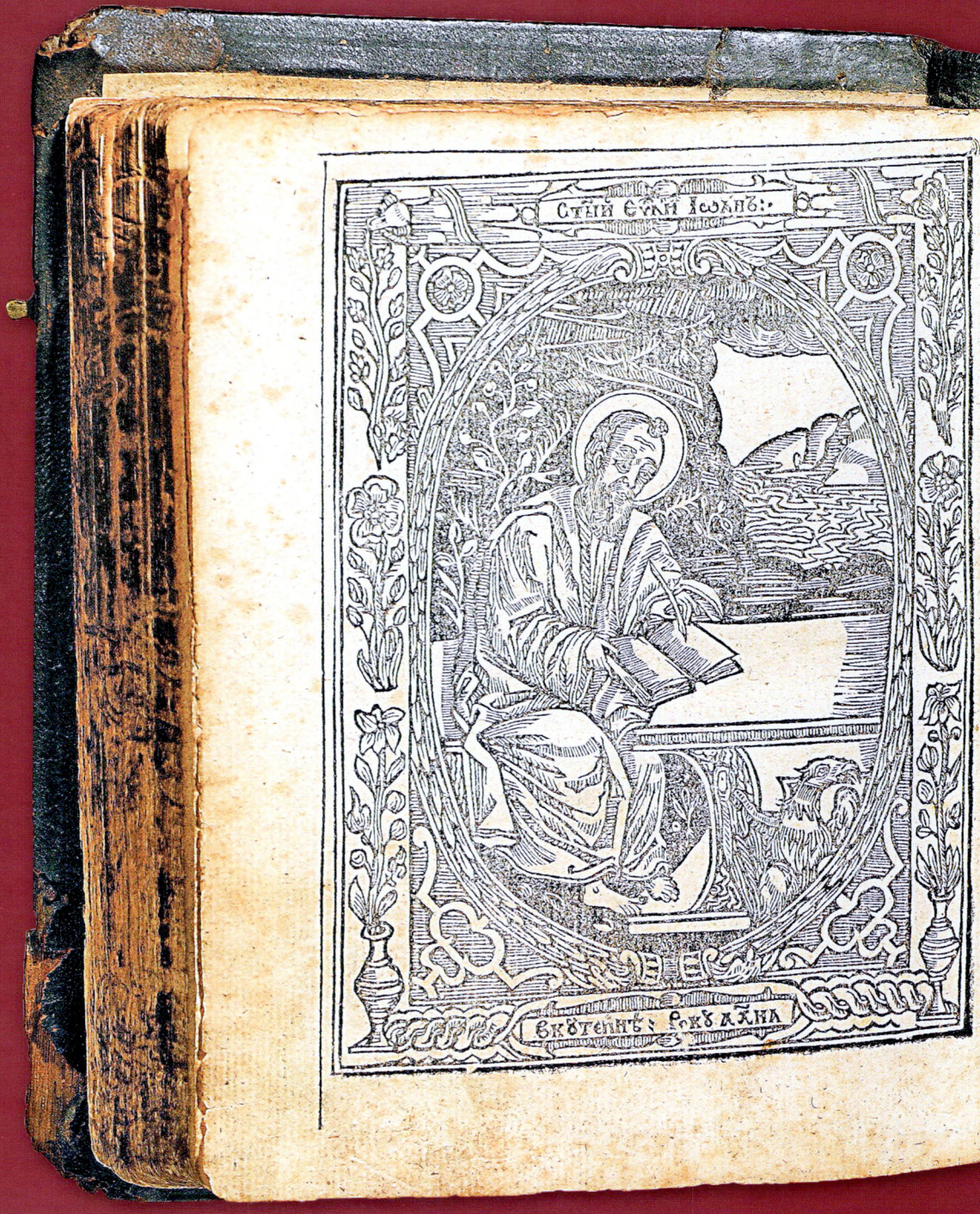
Стый Еѵлй Іѡанъ:
Вкѹтеинъ: Рокѹ ахна

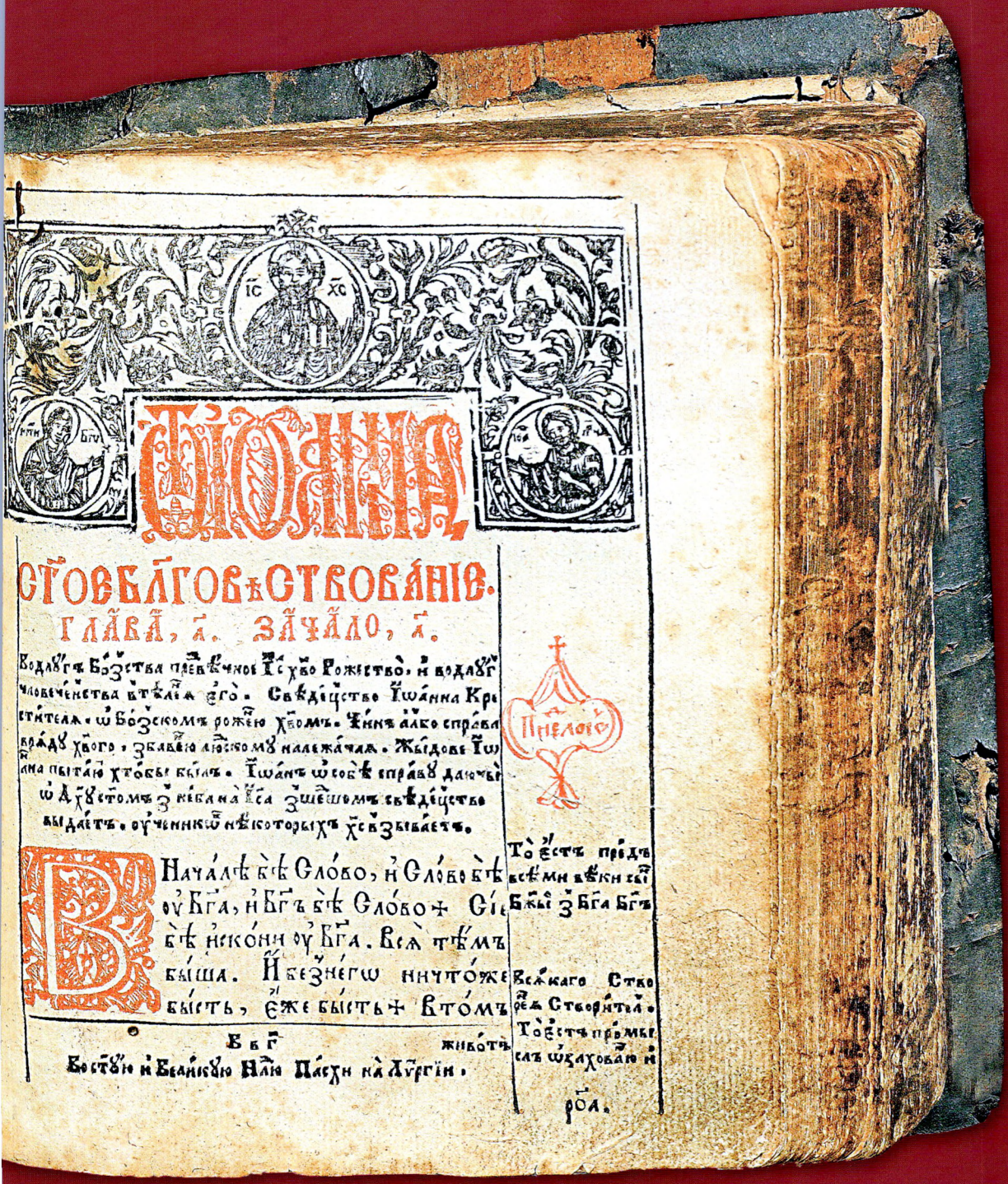

Новы Запавет з Псалтыром. Куцеін, 1652
Новый Завет с Псалтирью. Кутеин,1652
The New Testament with Psalter. Kuciein, 1652

МАГІЛЁЎ

Магілёўская брацкая друкарня

Дзейнічала пры Магілёўскім праваслаўным брацтве з 1633 г. па прывілеі караля Уладзіслава IV. Верагодна, у 1636–1638 гг. гэта права было перададзена С. Собалю, які выпусціў тут «Буквар языка славенска» (1636), «Псалтыр» (1637), «Апостал», «Тэстамент цара грэчаскага Васіля» (1638) і інш.

Пазней друкарню ўзначальваў М. Вашчанка (1690-я – 1708). У розныя часы тут працавалі вядомыя майстры кніжнай справы – В. Вашчанка, Ф. Ангілейка, М. Антушкевіч і інш.

У канцы XVII – XVIII ст. у Магілёўскай друкарні было выдадзена каля 40 царкоўна-службовых кніг, навучальная, палемічная літаратура (у тым ліку і для старавераў). Большая частка выданняў мелі гравіраваныя тытульныя лісты, ілюстрацыі (дрэварыт, медзярыт), застаўкі, канцоўкі, ініцыялы.

Майстры друкарні ўпершыню ў беларускім кнігадрукаванні сталі ставіць свае подпісы на гравюрах.

МОГИЛЕВ

Могилевская братская типография

Действовала при Могилевском православном братстве с 1633 г. по привилею короля Владислава IV. Возможно, в 1636–1638 гг. это право было передано С. Соболю, который выпустил здесь «Букварь языка словенска» (1636), «Псалтирь» (1637), «Апостол», «Тестамент греческого царя Василия» (1638) и др.

Позже типографию возглавил М. Вощанка (1690-е – 1708). Здесь работали известные мастера книжного дела – В. Вощанка, Ф. Ангилейка, Н. Антушкевич и др.

В конце XVII – XVIII в. в Могилевской типографии было напечатано около 40 церковно-служебных книг, учебной, полемической литературы (в том числе и для старообрядцев). Большая часть изданий имела гравированные титульные листы, иллюстрации (ксилография, гравюры на меди), заставки, концовки, инициалы.

Мастера типографии впервые в белорусском книгопечатании стали подписывать свои гравюры.

MAHILIOŬ

The Brotherly printing house in Mahilioŭ

This Printing House was active from 1633 under the Mahilioŭ Orthodox brotherhood according to the law of King Vladislav IV. Probably, in 1636–1638 this right was given to S. Sobal, who published the "Primer" (1636), "Psalter" (1637), "The Apostle" (1638) and other books.

M. Vaščanka ran the printing house from 1690 till 1708. Some well-known book masters worked there, like V. Vaščanka, F. Anhilejka, N. Antuškievič and others.

In the late 17th – 18th total about 40 church books of educational and polemical literature (including for Old Believers were published at this printing house. The majority of these books have title pages, illustrations (like engravings on copper, woodcutting technique), headpieces, endings and initials.

It was here that masters began to sign their engravings, for the first time in Belarusian printing.

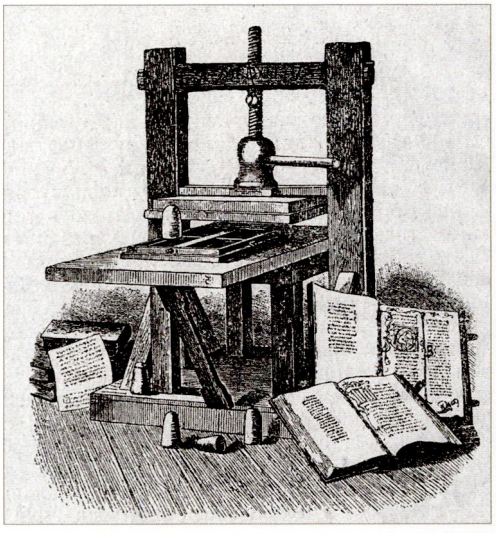

Друкарскі варштат 16 ст.
Печатный станок 16 в.
Printing press of the 16th century

▶

І. Галятоўскі. Неба новае. Магілёў: друкарня М. Вашчанкі, 1699
И. Галятовский. Небо новое. Могилев: тип. М. Вощанки, 1699
I. Halatoŭski. New Sky. Mahilioŭ: printed by M. Vaščanka, 1699

НБО НОВОЕ
ЗНОВЫМИ ЗВѢЗДАМИ
СОТВОРЕННОЕ
ТОЕСТЪ,
ПРЕБЛАВЕННАЯ ДВА МРІА БЦА
ЗЧУДАМИ СВОИМИ,
ВЪ МОГИЛЕВѢ.

І. Галятоўскі. Неба новае. Магілёў: друкарня М. Вашчанкі, 1699
И. Галятовский. Небо новое. Могилев: тип. М. Вощанки, 1699
I. Halatoŭski. New Sky. Mahiliоŭ: printed by M. Vaščanka, 1699

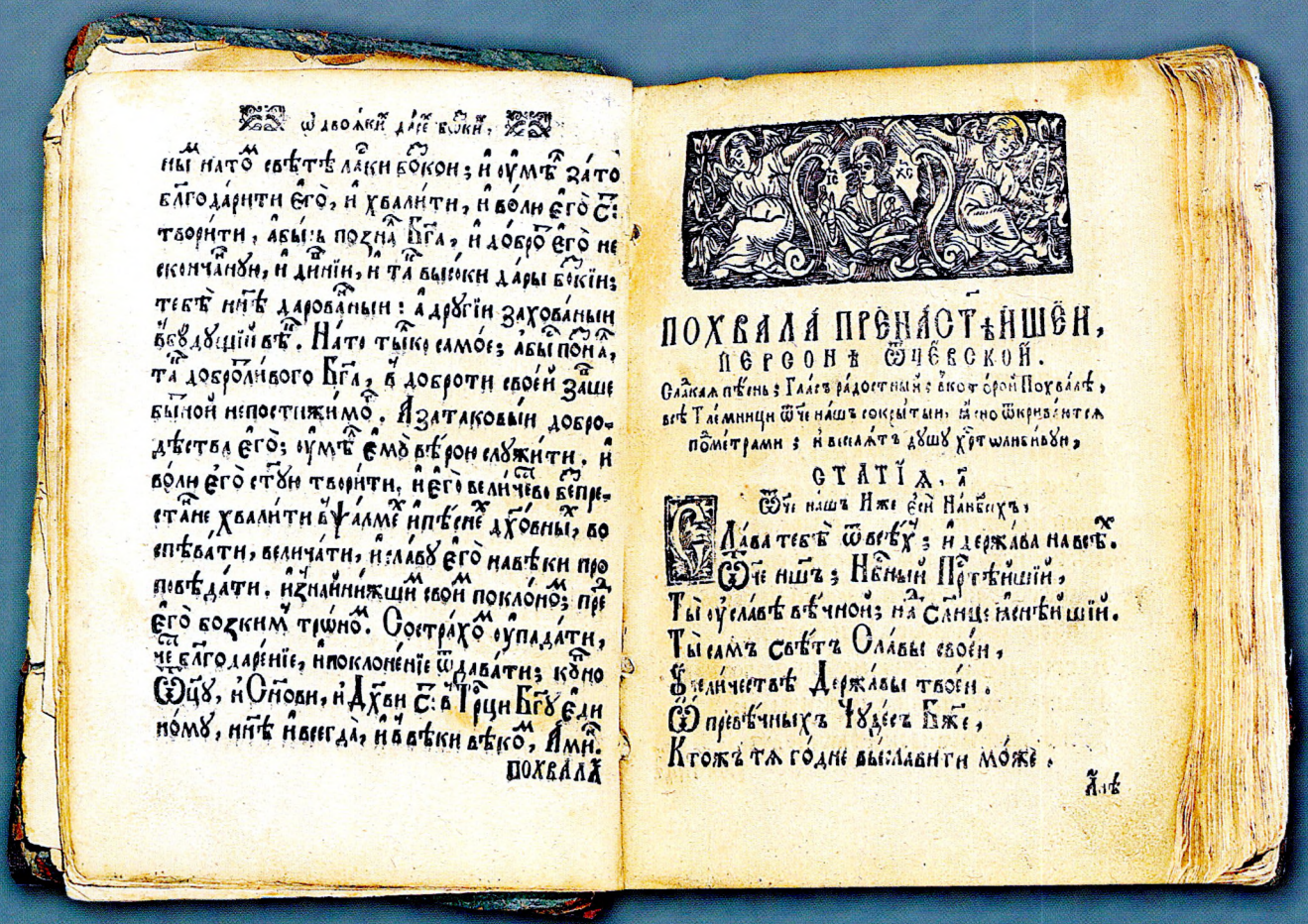

К. Транквіліён-Стаўравецкі. Перла шматкаштоўнае. Магілёў: друкарня М. Вашчанкі, 1699
К. Транквиллион-Ставровецкий. Перло многоценное. Могилев: тип. М. Вощанки, 1699
K. Trankvilion-Stavravetski. Priceless Perl. Mahilioŭ: printed by M. Vaščanka , 1699

КНИГА
ЖИТІЙ СТЫХЪ
въ Славу С. Животворя: Трцы
Бга Хвалимаго въ Стыхъ своихъ.
на Три Мцы Первыя,
СЕПТЕМВРІЙ, ОКТОВРІЙ,
И НОЕМВРІЙ.
СЕРАФІОНА ПОЛХОВСКАГО
Изданная Тупомъ.

Д. Растоўскі. Жыція Святых. Магілёў, 1702
Д. Ростовский. Жития Святых. Могилев, 1702
Dimitry of Rostov. Life of Saints. Mahilioŭ, 1702

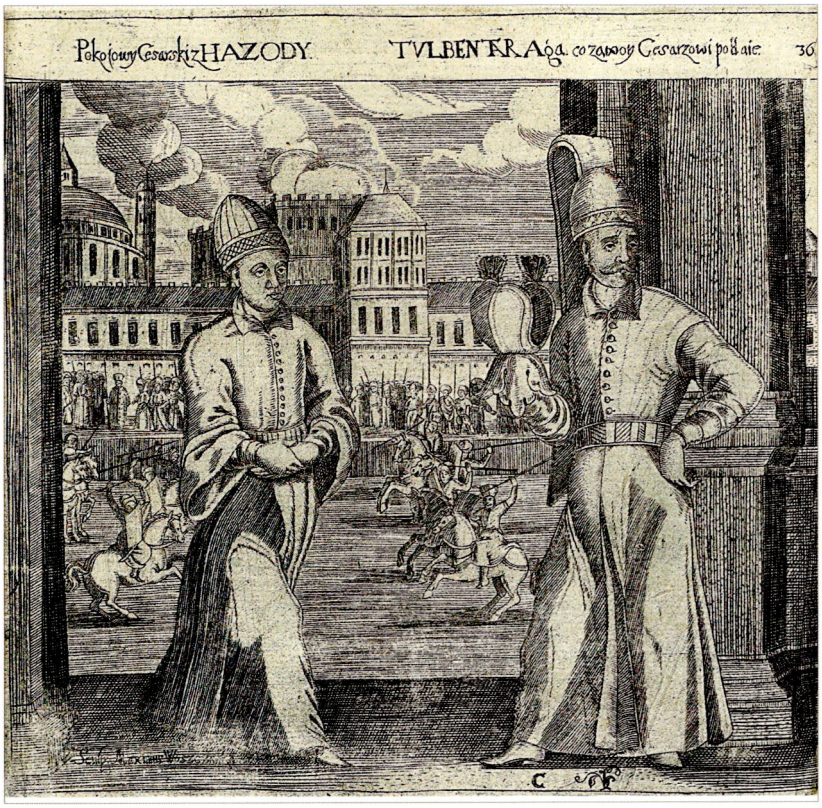

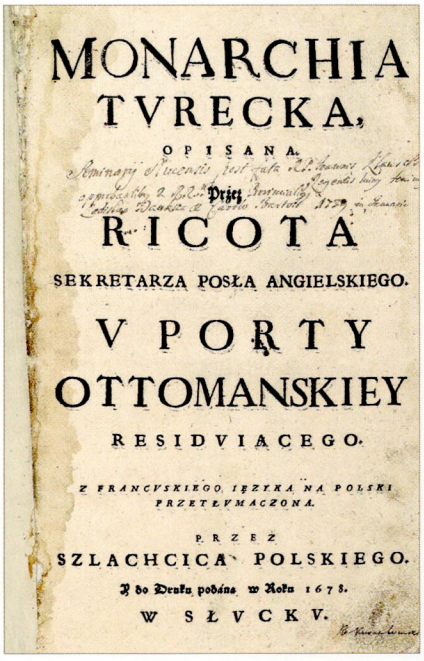

П. Рыко.Манархія турэцкая. Слуцк, 1678
П. Рико. Монархия турецкая. Слуцк, 1678
P. Ryko. Turkish Monarchy. Sluck, 1678

СЛУЦК

Слуцкая друкарня

Дзейнічала на базе друкарні Радзівілаў у 1672–1705 гг. у Слуцку.

Тут друкаваліся кнігі рэлігійнага характару, ваенныя і геаграфічныя выданні, мастацкія творы, календары, падручнікі, мемуары, гравюры, пераклады з нямецкай і французскай моў і інш., у тым ліку і знакамітая «Манархія Турэцкая» П. Рыко (1678) з гравюрамі беларускага графіка М. Вашчанкі. Вядома, што пераклад гэтай кнігі з французскай мовы зрабіў сам губернатар Слуцка К. Клакоцкі.

У Слуцкой друкарні было выдадзена 29 назваў кніг на польскай мове.

СЛУЦК

Слуцкая типография

Действовала на базе типографии Радзивиллов на протяжении 1672–1705 гг. в Слуцке.

Здесь печатались книги религиозного характера, военные и географические издания, художественные произведения, календари, учебники, мемуары, гравюры, переводы с немецкого и французского языков и др., в том числе и знаменитая «Монархия Турецкая» П. Рико (1678) с гравюрами белорусского графика М. Вощанки. Известно, что перевод этой книги с французского языка сделал сам губернатор Слуцка К. Клакоцкий.

В Слуцкой типографии было издано 29 наименований книг на польском языке.

SLUCK

The Sluck printing house

It was operated in Sluck from 1672 till 1705 on the same basis as the Radziwill printing house.

Religious books, military and geographical publications, fiction, calendars, textbooks, memoirs, engravings, translations from German, French and other languages were published here. The famous "Turkish Monarchy" by P. Ryko with engravings by the Belarusian graphic artist M. Vaščanka was also issued at this printing house (1678). It is also known that this book was translated from French by K. Kłakocki, the Governor of Sluck.

At the Sluck printing house 29 books were published in Polish.

П. Рыко.Манархія турэцкая. Слуцк, 1678
П. Рико. Монархия турецкая. Слуцк, 1678
P. Ryko. Turkish Monarchy. Sluck, 1678

СУПРАСЛЬ

Супрасльская друкарня

Заснавана ў 1690-х гг. пры Дабравешчанскім манастыры ў Супраслі, адна з буйнейшых на тэрыторыі Беларусі.

Першая кніга – «Служэбнік, або Літургікон» (1692–1695) – пачала друкавацца ў Вільні, была скончана ў Супраслі.

У пачатку XVIII ст. дзякуючы намаганням Л. Кішкі друкарня атрымала манапольнае права на выданне ўніяцкай літаратуры.

За 100 гадоў існавання Супрасльская друкарня выпусціла больш за 450 назваў кніг на царкоўнаславянскай, старабеларускай, рускай, польскай, лацінскай і літоўскай мовах. Помнікамі нацыянальнага кнігадрукавання з'яўляюцца дапаможнік для святароў «Збор прыпадкаў кароткі» Л. Кішкі на старабеларускай мове, буквары славянскай мовы, адно з першых нотадрукаваных выданняў (1697), першы славяна-польскі друкаваны «Лексікон» (1722) і інш. Тут таксама актыўна друкаваліся кнігі для старавераў.

Супрасльскія выданні вылучаюцца асаблівай выразнасцю і багатым дэкорам.

СУПРАСЛЬ

Супрасльская типография

Основана в 1690-х гг. при Благовещенском монастыре в Супрасле, одна из крупнейших типографий на территории Беларуси.

Первая книга – «Служебник, или Литургикон» (1692–1695) – начала печататься в Вильне, была закончена в Супрасле.

В начале XVIII в. благодаря деятельности Л. Кишки типография получила монопольное право на издание литургической униатской литературы.

За 100 лет существования Супрасльская типография выпустила более 450 наименований книг на церковнославянском, старобелорусском, русском, польском латинском и литовском языках. Памятниками национального книгопечатания являются пособие для священников «Собрание припадков краткое» Л. Кишки на старобелорусском языке, буквари славянского языка, одно из первых нотопечатных изданий (1697), первый славяно-польский печатный «Лексикон» (1722) и др. Здесь также активно печатались книги для староверов.

Супрасльские издания отличаются особой выразительностью и богатым декором.

SUPRASL

The printing house in Suprasl

It was founded in the 1690's at the Annunciation Monastery in Suprasl, and is considered to be one of the largest printing houses in the territory of Belarus.

It is well known that the first book "The Liturgikon" (1692–1695) started its publication in Vilnia (now Vilnius), and was finished in Suprasl.

Thanks to L. Kiška's activity, the printing house at the beginning of the 18th century received a monopoly right to publish liturgical Uniate literature.

During more than 100 years the Suprasl' printing house produced over 450 books in Church Slavonic, Old Belorussian, Russian, Polish, Latin and Lithuanian. Among them there were books for Old Believers.

The manual for priests "A collection of short extracts" ("Sobranie pripadkov kratkoe") by L. Kiška in Curch Slavic, primers of the Slavic language, one of the first printed musical notations (1697), the first "Lexicon" (in Slavic-Polish, 1722) and others are considered as national monuments of book printing.

Editions issued in Suprasl stand out for their very expressive and rich decoration.

▶

Служэбнік, або Літургікон. Вільня–Супрасль, 1692–1695
Служебник, или Литургикон. Вильна–Супрасль, 1692–1695
Liturgikon or Služebnik. Vilnia–Suprasl, 1692–1695

ЛЕІТОУРГІКОN
СИ ЄСТЪ
СЛУЖЕБНИКЪ:
Съдержащъ всебѣ почину Стыя
Восточныя Цркви Литургіи,
Іже въ Стыхъ Отцъ нашихъ
Іоанна Златоустаго, Василия
Великаго, и Григорія Двоеслова
Папы Римскаго, съ всѣми службами,
Неделными и Празднинными.

в Вилни

Первое Тупом издадеся, въ обители Стыя живоначалныя Трцы, Чину Стого Василія Вел: в лѣто от Рожства Хва
ахчб.

Iest Gedymin, Iagiello, Iesse RADZIWILA
Sława lecąc pod niebo, mowi w Orle siła
Blask cnot chwalebnych w Herbach, ma Muza niezmoże
Opisać coś też temu, Domowi dał Boże.
Tarcz złotym Krolem ptakow, Pogonia Litewska
Sławią wszędzie żeto iest, Dom y Krew Krolewska
Więc żeto ma trwać y mieć wielcopomność w sobie.
RADZIWILOW Pieczęci, utwierdzaią Obie.

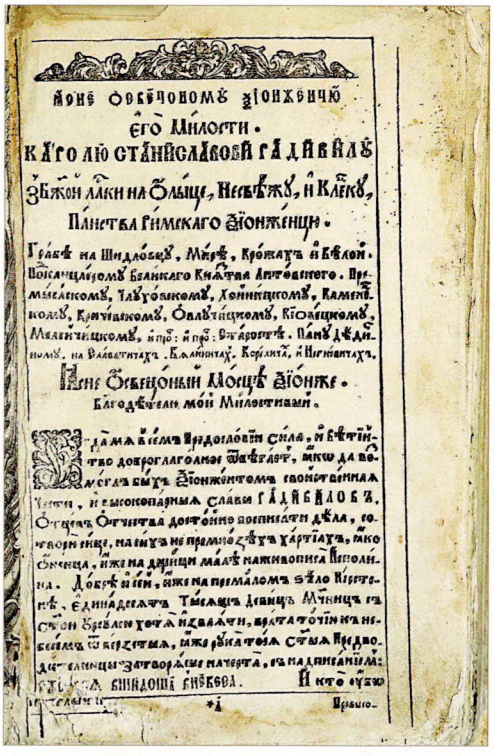

СОБРАНІЕ
ПРИПАДКОВЪ
Краткое, и Духовнымъ Особомъ
Потребное.
Имущее в себѣ Науку, о Сакраментахъ, о десяти Бжіихъ Приказаніяхъ, о Приказаніяхъ Церковныхъ, и о Науцѣ Христіанской, съ Выкладомъ Сумвола, или Исповѣданія Вѣры Православныя Каѳолическія, съ выкладомъ Матвы: Оче нашъ: и Бце Дво:
Такожде Науку, како подобаетъ наставляти малы, или невѣжов, въ Вѣры Православной,
СОДЕРЖАЩЕЕ.
Тупомже Общежителнаго Монастыря Супрасльскаго, Чину Стаго Василія Великаго.
Року ҂ѱкв. Мца Генваря дня ІІІ.
ИЗДАННОЕ.

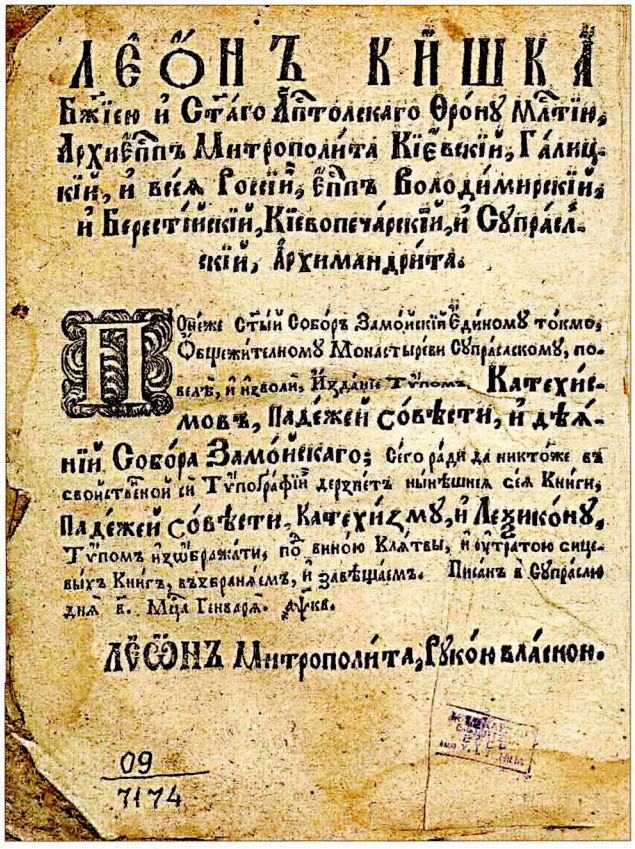

ЛЄ҃ѺНЪ КИШКА
Бжіею и Стáго Апто́лскаго Θро́нѹ Мл҃тїи,
Архиєпп҃ъ Митрополи́та Кіе́вскїи, Гали́цкїи, и вс҃ѣя Россіи, є҃ппъ Володи́мирскїи и Берестéйскїи, Кіевопечáрскїи, и Супрáльскїи, Архимандри́та.

Сїѧ Стыи Соборъ Замóйскїи Є҃диномꙋ токмо, Общежи́тельномꙋ Монастырю Супрáльскомꙋ, повелѣ, и нꙋжды ѝздáнїе Тꙋ́помъ Катехи́мовъ, Падежей Со́вѣти, и дѣ́лнїй Собóра Замóйскаго; Сегó рáди да никтóже въ своéмꙋ́ствнои ти Тꙋ́пографїи дерзнетъ нын҃ѣшнѧ сїѧ Кни́ги, Падежей Со́вѣти, Катехи́змъ, и Лексико́нъ, Тꙋ́помъ ѝнꙋ́ѣражáти, по́ винною Клáтвы, и ѹ҆тратою сицевы́хъ Книгъ, въ҃хованíемъ, и завѣщáнїемъ. Писáнъ в Супрáсли дня в҃. Мца Генвáра. ѧ҃ѱка.

ЛЄ҃ѺНЪ Митрополи́та, Рѹкоположéнїемъ.

09
7174

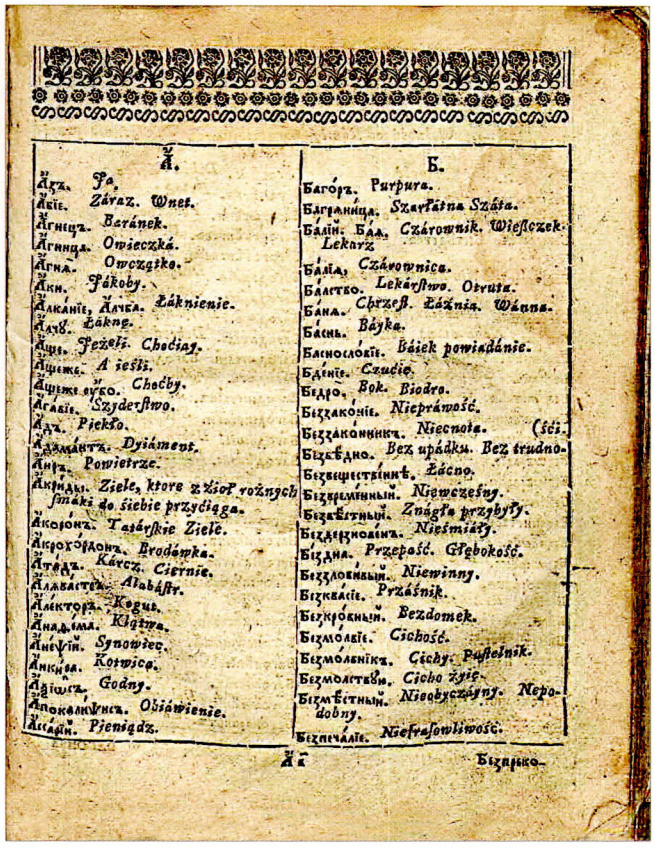

А.

Аѕъ. Ja.
Азíе. Záraz. Wnet.
Агнцъ. Baránek.
Агница. Owieczká.
Агня. Owczątko.
Аки. Jáko by.
Акáніе, Алчба. Żáknienie.
Акáѳ. Żákne.
Ащь. Jeżeli. Chociaż.
Ащеже. A ieśli.
Ащеже ѹ҆бо. Chociby.
Агáпіе. Szyderstwo.
Адъ. Piekło.
Адамáнтъ. Dyámens.
Анна. Powietrze.
Акрида. Ziele, ktore z ziół rożnych smáki do siebie przyciąga.
Акопóнъ. Tatárskie Ziele.
Акроглóсонъ. Brodátka.
Алáдъ. Káwcz. Ciernie.
Алавáстръ. Alabáſt.
Алéктωръ. Kogut.
Анадúма. Klątwa.
Анѳѵ́пъ. Synowiec.
Анкúна. Kotwica.
Áдїшъ. Godny.
Апокалꙋ́псисъ. Objáwienie.
Áзъ. Pięnądz.

Б.

Багóръ. Purpura.
Багрáница. Szarłátna Száta.
Балíи. Бáл. Czárownik. Wieśczek. Lekarz
Бáлія. Czárownica.
Бáлство. Lekárstwo. Otrúta.
Бáна. Chrzeſt. Łáźnia. Wánna.
Бáснь. Báyka.
Баснослóвіе. Báiek powiadánie.
Бдéніе. Czuwánie.
Бéдро. Bok. Biodro.
Безаконíе. Niepráwość.
Безаконникъ. Niecnotá. (Ści.
Безбéдно. Bez urádku. Bez trudnośći.
Безвéщественнꙋю. Łátwo.
Безгрѣшéнный. Niewczesny.
Безбѣ́тный. Znágła przybyły.
Безбрачновíнъ. Niesmiały.
Бéздна. Przepość. Głębokość.
Безглагóливый. Niewinny.
Безгласíе. Przáśnik.
Безгрóбный. Bezdomek.
Безмолвíе. Cichość.
Безмолвникъ. Cichy. Pustelnik.
Безмолствꙋю. Cicho żyię.
Безмѣ́тный. Nieobyczajny. Nieprzystoyny.
Безпечáлїе. Niefrasowliwość.

Аа Бѣсрiко-

ЛЄ҃ѺНЪ
Сирѣчъ
СЛОВЕ́СНИКЪ СЛАВЕ́НСКІЙ
Имѣющъ в сéбѣ,
Словесá пре́рѣчїя Славéнскїя, Ѳ҃ѣ́чныя, поéже По́нскїя.
Благопотрѣ́бный къ выразꙋмѣ́нію Словесъ СЛАВЕ́НСКИХЪ,
Ѡ҆брѣтáющимся въ Книгá Цр҃ковны
ЙЗѺБРАЖЕ́НЇЯ.
Въ Тꙋ́пографїи Монастыря Ѻ҆бщежи́тельнаго ѻ҆́тцъ Ѳ҃ѣолóгїи.
Лѣ҃та Бжїа рꙋ́кѣ. Мца Генвáря дня и҃.

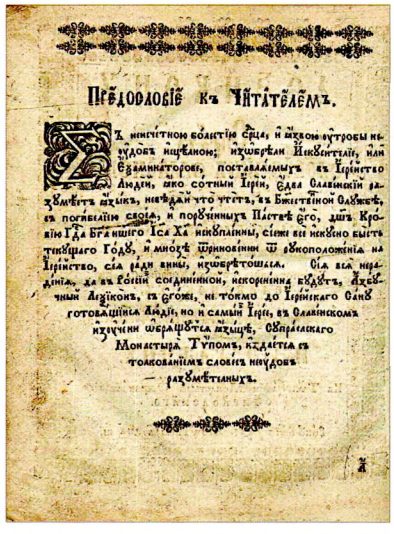

Предословіе къ Читателемъ.

Ѯ многочи́тною болѣзнїю сѣ́ца, и ѹ҆́шесъ ѹ҆трóбы нездрáвыя нищáнїю; нꙋжде́ѧ Инокóвствїи, или Єѵ҃ангели́ствїи, поставлáемыхъ въ Ієрúнство Лю́дїи, ꙗко сотныя Ієрúи, сдѣ́ла Славéнскїи заглáвїѧ ѧ҆зы́ка, нагрáдити что тщáтъ, въ Бжéственнꙋю Олтáрь, съ погребéнїи сѣ́ца, и порꙋ́чныхъ Пáстыр҃ей сегó, дшъ Крóвїю Гдⷭ Бгáнаго Ісⷭ Хⷭ ни́звлáнныя, сíѧ ѧ҆зы́кꙋ сегó быти тщáщагося Гóда, и многѣ́ Ієрúнскїя ѿ ѕáконоположéнїя на Ієрúнство, сíа рáди вины, нꙋжде́ѧтошася. Сíа вся нерадéнїя, ѧ҆ въ Гóсподи сострáдающїи, ѡ҆брѣ́тохомъ въ Ієрúнскомъ Лексúконѣ, съ сегó, не то́кмо до Ієрúнскаго Санктотворéнїя лáдїи; но и самыя Ієрúи, въ Славéнскомъ ѧ҆зы́цѣ ѡ҆брѣ́тающїяся ѧ҆зы́цѣ, Супрáсльскаго Монастыря Тꙋ́помъ, ѝздáтыя съ толкова́нїемъ словесъ нерꙋ́дъ — рахмѣ́тныхъ.

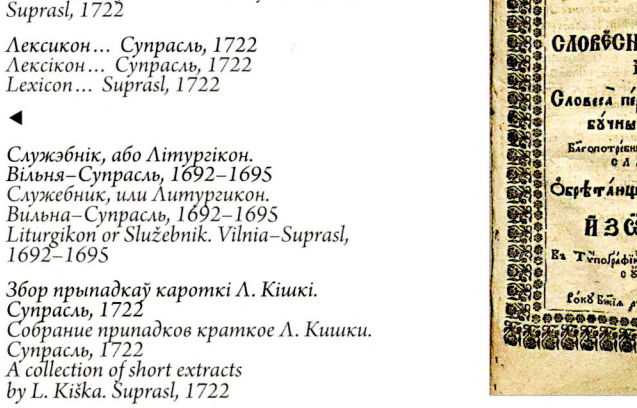

Збор прыпадкаў кароткі Л. Кішкі.
Супрасль, 1722
Собрание припадков краткое Л. Кишки.
Супрасль, 1722
A collection of short extracts by L. Kiszka.
Suprasl, 1722

Лексикон… Супрасль, 1722
Лексікон… Супрасль, 1722
Lexicon… Suprasl, 1722

◀

Служэбнік, або Літургікон.
Вільня–Супрасль, 1692–1695
Служебник, или Литургикон.
Вильна–Супрасль, 1692–1695
Liturgikon or Služebnik. Vilnia–Suprasl, 1692–1695

Збор прыпадкаў кароткі Л. Кішкі.
Супрасль, 1722
Собрание припадков краткое Л. Кишки.
Супрасль, 1722
A collection of short extracts by L. Kiška. Suprasl, 1722

ГРОДНА

Гродзенская друкарня

Гродзенская каралеўская друкарня – адно з найбуйнейшых выдавецтваў на беларускіх землях у канцы XVIII ст. Створана на аснове Віленскай акадэмічнай друкарні пры актыўным удзеле падскарбія літоўскага А. Тызенгаўза.

За час свайго існавання выдала каля 100 кніг на польскай, лацінскай, царкоўнаславянскай, французскай, нямецкай, яўрэйскай мовах. Большасць выданняў складалі матэрыялы сесій сейма Рэчы Паспалітай і Трыбунала ВКЛ, выпускалася шмат навуковай літаратуры, мастацкіх твораў, рэлігійнай літаратуры (пераважна старавераскай).

У 1776–1783 гг. тут выходзіў штотыднёвік «Gazeta Grodzieńska» («Гродзенская газета»), у 1796 – «Kurier Litewski» («Літоўскі веснік»). Выданні Гродзенскай друкарні вызначаліся высокай якасцю друку і мастацкага афармлення.

Спыніла сваю дзейнасць у сярэдзіне 1790-х гг.

ГРОДНО

Гродненская типография

Гродненская королевская типография – одно из крупнейших издательств на белорусских землях в конце XVIII в. Создана на основе Виленской академической типографии при активном участии подскарбия литовского А. Тизенгауза.

За время своего существования выпустила около 100 книг на польском, латинском, церковнославянском, французском, немецком, еврейском языках. Большинство изданий составляли материалы сессий сейма Речи Посполитой и Трибунала ВКЛ, научная и религиозная (преимущественно старообрядческая) литература, художественные произведения.

В 1776–1783 гг. здесь выходил еженедельник «Gazeta Grodzieńska» («Гродненская газета»), в 1796 г. – «Kurier Litewski» («Литовский вестник»). Издания Гродненской королевской типографии отличались высоким качеством печати и художественного оформления.

Прекратила свою деятельность в середине 1790-х гг.

HRODNA

The Hrodna printing house

The Hrodna Royal Printing House, which operated in 1775–1796 – was one of the largest in the late 18th century within the Belarusian lands. It was established with the active participation of Lithuanian podskarbi (person responsible for the treasury) A. Tyzienhaŭz.

The printing house issued about 100 books in Polish, Latin, Church Slavonic, French, German and Hebrew. These were mostly materials of the Diet of the Polish-Lithuanian Commonwealth sessions and the Tribunal of the Grand Duchy of Lithuania, scientific and religious literature (mostly Old Believers) and works of fiction.

During 1776–1783 it issued a weekly newspaper "The Grodno Nespaper" ("Gazeta Grodzieńska"), and during the year 1796 – "The Lithuanian Herald" ("Kurier Litewski"). These publications were distinguished by the high quality of their printing and decoration.

The printing house stopped its activity in the middle of 1790s.

Дзённік Варшаўскага сейма 1780… Гродна, 1780
Дневник Варшавского сейма 1780… Гродно, 1780
Diary of the Warsaw Sejm 1780… Hrodna, 1780

Служба Ціхвінскай Маці Божай. Гродна, 1789
Служба Тихвинской Богоматери. Гродно, 1789
Service of the Tikhvin Our Lady. Hrodna, 1789

Devotionale franciscanum continens. Гродна, 1788
Devotionale franciscanum continens. Гродно, 1788
Devotionale franciscanum continens. Hrodna, 1788

Установы для кіравання губерняў Усерасійскай імперыі… Гродна, 1796
Учреждения для управления губерний Всероссийской империи… Гродно, 1796
Institutions for the management of provinces of the Russian Empire… Hrodna, 1796

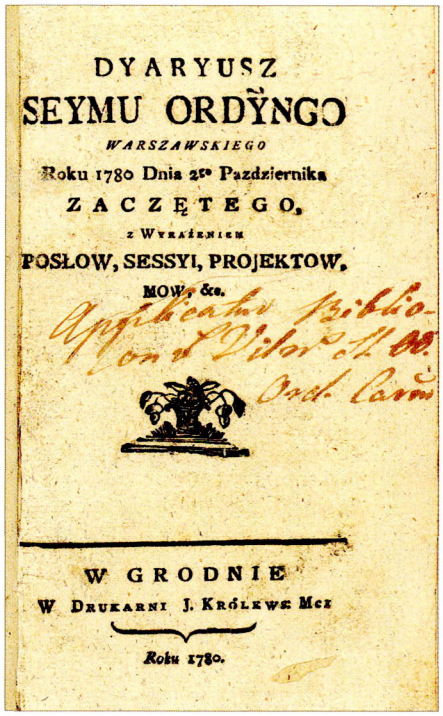

DYARYUSZ
SEYMU ORDYNGO
WARSZAWSKIEGO
Roku 1780 Dnia 2go Pazdziernika
ZACZĘTEGO,
z Wyrażeniem
POSŁOW, SESSYI, PROJEKTOW,
MOW, &c.

W GRODNIE
W Drukarni J. Królewsk. Mci
Roku 1780.

МЦАЛЮНІЯ ККЗДПЬ

праднуемъ праздникъ, явленію пртыя вцы. тихдинъ
скія; Вечеръ, намалей вечерни. стихѣры.
гласъ, а. по. Нбны чино радованіе. Нбныя
силы радуются, преславно служаще. чюднѣй ико
нѣ бгомтре, и квеселію земныя дхомъ призываютъ,
и спсеніе мирови сію показуютъ. и всей россійстѣй
странѣ, твердое ѡгражденіе и заступленіе; Твоего
влчце явленія преславнаго, оужасни бывше лю
діе, въ купѣ же и радостни. яко чюдесъ со
кровище, прчтый твой образъ явися. блго

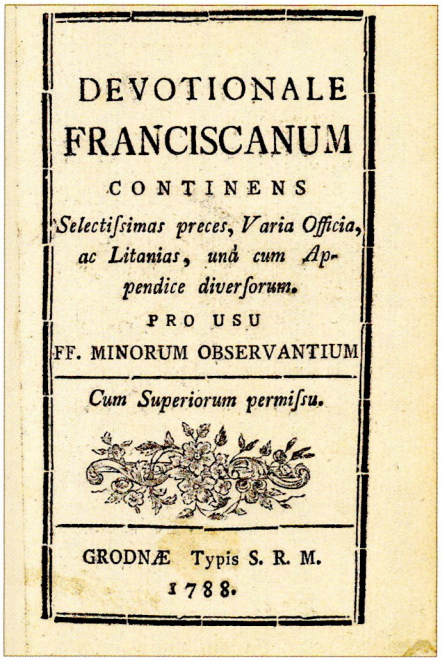

DEVOTIONALE
FRANCISCANUM
CONTINENS
Selectissimas preces, Varia Officia, ac Litanias, unà cum Appendice diversorum.
PRO USU
FF. MINORUM OBSERVANTIUM
Cum Superiorum permissu.

GRODNÆ Typis S. R. M.
1788.

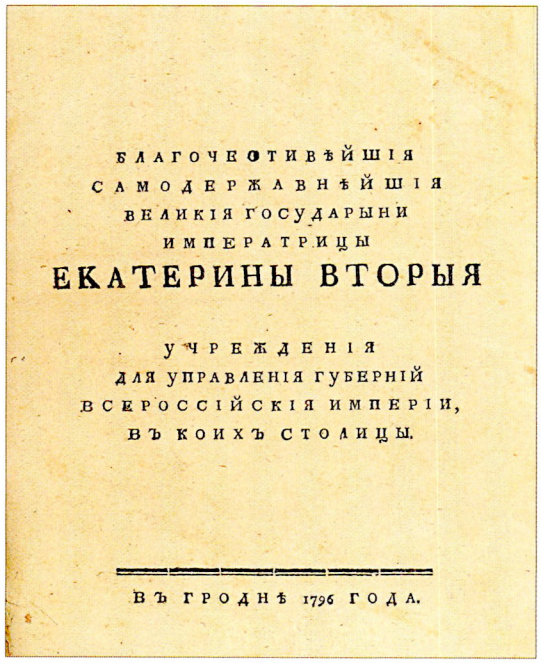

БЛАГОЧЕСТИВѢЙШІЯ
САМОДЕРЖАВНѢЙШІЯ
ВЕЛИКІЯ ГОСУДАРЫНИ
ИМПЕРАТРИЦЫ
ЕКАТЕРИНЫ ВТОРЫЯ

УЧРЕЖДЕНІЯ
ДЛЯ УПРАВЛЕНІЯ ГУБЕРНІЙ
ВСЕРОССІЙСКІЯ ИМПЕРІИ,
ВЪ КОИХЪ СТОЛИЦЫ.

ВЪ ГРОДНѢ 1796 ГОДА.

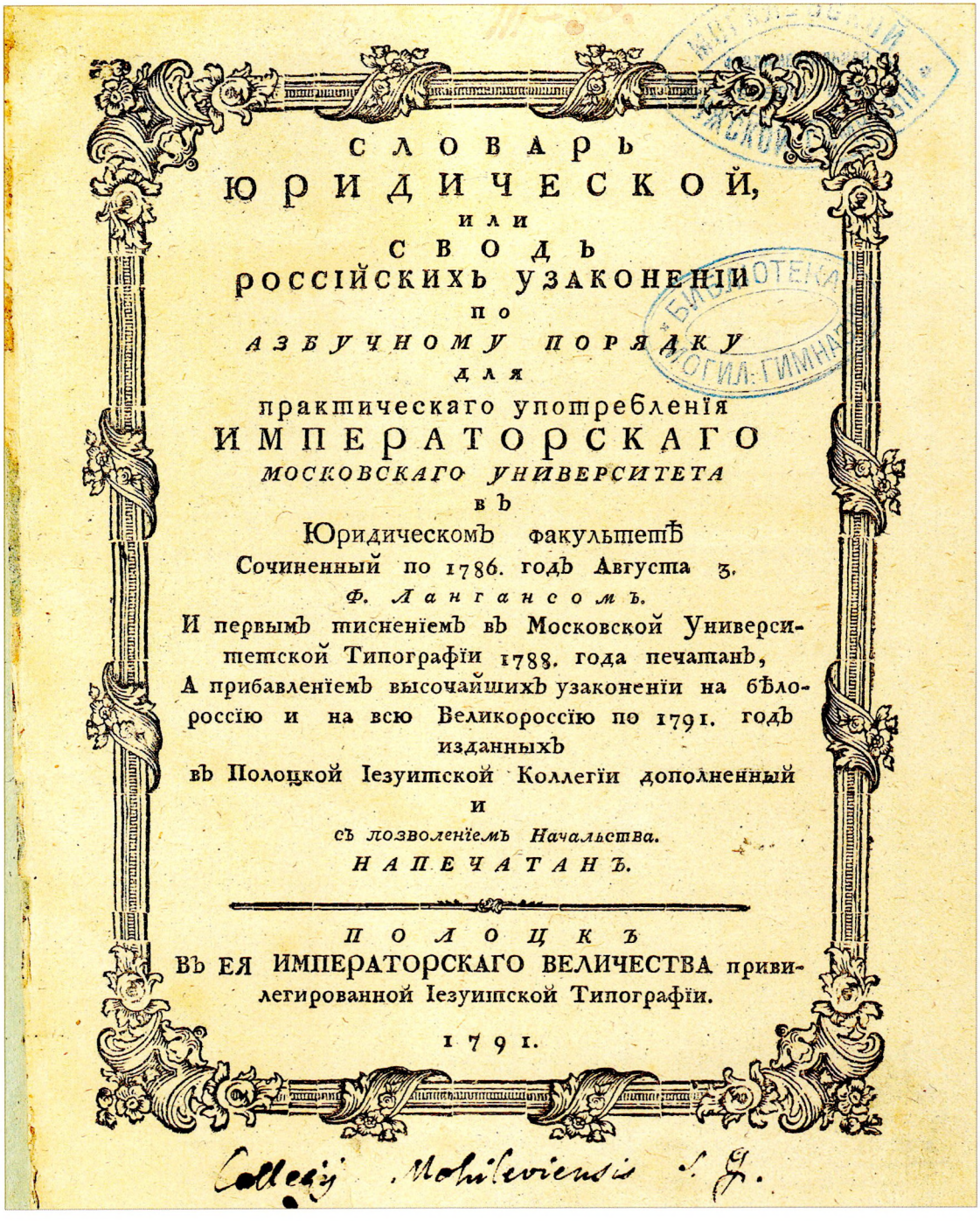

СЛОВАРЬ
ЮРИДИЧЕСКОЙ,
или
СВОДЪ
РОССІЙСКИХЪ УЗАКОНЕНІЙ
по
АЗБУЧНОМУ ПОРЯДКУ
для
практическаго употребленія
ИМПЕРАТОРСКАГО
МОСКОВСКАГО УНИВЕРСИТЕТА
въ
Юридическомъ факультетѣ
Сочиненный по 1786. годъ Августа 3.
Ф. Лангансомъ.
И первымъ тисненіемъ въ Московской Университетской Типографіи 1788. года печатанъ,
А прибавленіемъ высочайшихъ узаконеній на бѣлороссію и на всю Великороссію по 1791. годъ
изданныхъ
въ Полоцкой Іезуитской Коллегіи дополненный
и
съ *позволеніемъ Начальства.*
НАПЕЧАТАНЪ.

ПОЛОЦКЪ
ВЪ ЕЯ ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА привилегированной Іезуитской Типографіи.
1791.

Collegij Mohilevien. S. J.

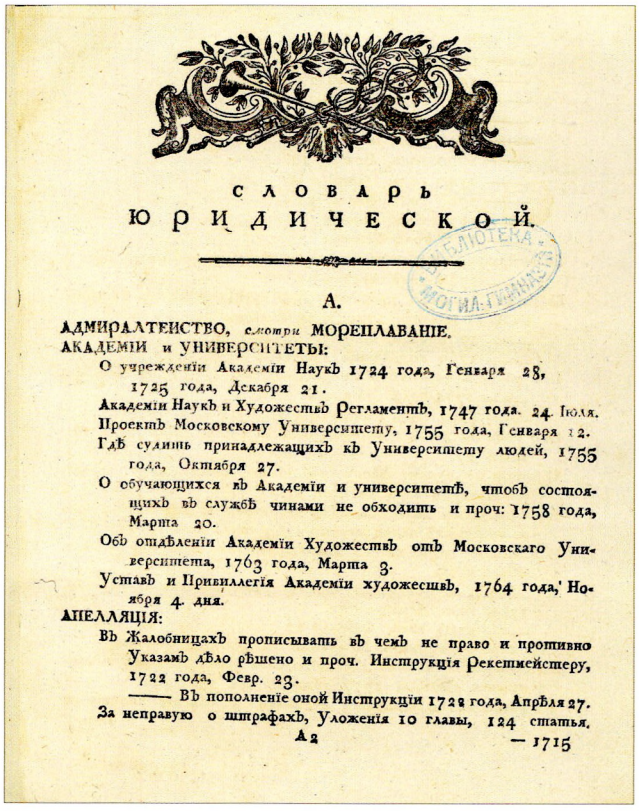

СЛОВАРЬ
ЮРИДИЧЕСКОЙ.

А.

АДМИРАЛТЕЙСТВО, *смотри* МОРЕПЛАВАНІЕ.
АКАДЕМІИ и УНИВЕРСИТЕТЫ:
О учрежденіи Академіи Наукъ 1724 года, Генваря 28, 1725 года, Декабря 21.
Академіи Наукъ и Художествъ Регламентъ, 1747 года. 24. Іюля.
Проектъ Московскому Университету, 1755 года, Генваря 12.
Гдѣ судить принадлежащихъ къ Университету людей, 1755 года, Октября 27.
О обучающихся въ Академіи и университетѣ, чтобъ состоящихъ въ службѣ чинами не обходить и проч: 1758 года, Марта 20.
Объ отдѣленіи Академіи Художествъ отъ Московскаго Университета, 1763 года, Марта 3.
Уставъ и Привиллегія Академіи художествъ, 1764 года, Ноября 4. дня.
АПЕЛЛЯЦІЯ:
Въ Жалобницахъ прописывать въ чемъ не право и противно Указамъ дѣло рѣшено и проч. Инструкція Рекетмейстеру, 1722 года, Февр. 23.
—— Въ пополненіе оной Инструкціи 1722 года, Апрѣля 27.
За неправую о штрафахъ, Уложенія 10 главы, 124 статья.
А 2 — 1715

Ф. Ланганс. Слоўнік юрыдычны… Полацк, 1791
Ф. Ланганс. Словарь юридический… Полоцк, 1791
F. Langans. Dictionary of Law… Polack, 1791

ПОЛАЦК

Полацкая друкарня

Друкарня дзейнічала ў 1787–1820 гг. пры Полацкім езуіцкім калегіуме. Шрыфты для друку дастаўляліся з Пецярбурга і Варшавы. Тут выдаваліся падручнікі, мастацкая літаратура, слоўнікі і іншыя кнігі на розных мовах (польскай, лацінскай, рускай, італьянскай, нямецкай і французскай). У Полацкай друкарні было выпушчана больш за 500 выданняў, сярод якіх «Каляндар полацкі» (канец XVIII ст.), часопіс «Miesięcznik Połocki» («Полацкі месячнік», 1818–1820). У мастацкім афармленні кніг выкарыстоўваўся наборны арнамент, ксілаграфічныя застаўкі.

ПОЛОЦК

Полоцкая типография

Типография действовала в 1787–1820 гг. при Полоцком иезуитском коллегиуме. Шрифты для печати доставлялись из Петербурга и Варшавы. Здесь издавали учебники, художественную литературу, словари и другие книги на разных языках (польском, латинском, русском, итальянском, немецком и французском). В Полоцкой типографии было выпущено более 500 изданий, среди которых «Календарь полоцкий» (кон. XVIII в.), журнал «Miesięcznik Połocki» («Полоцкий месячник», 1818–1820). В художественном оформлении книг использовался наборный орнамент, ксилографические заставки.

POLACK

The Polack printing house

This printing house was active from 1787 till 1820 within the Polack Jesuit Collegium. The fonts for it were delivered from St. Petersburg and Warsaw. Textbooks, fiction and dictionaries (in Polish, Latin, Russian, Italian, German and French) were published here. At this printing house more than 500 publications were released, and the most famous are "The Polack Calendar" (the end of the 18th century), the magazine "Polack Montly" ("Miesięcznik Połocki", 1818–1820). At this printing house a set technique of ornamentation and woodcutting was used in the decoration of its books.

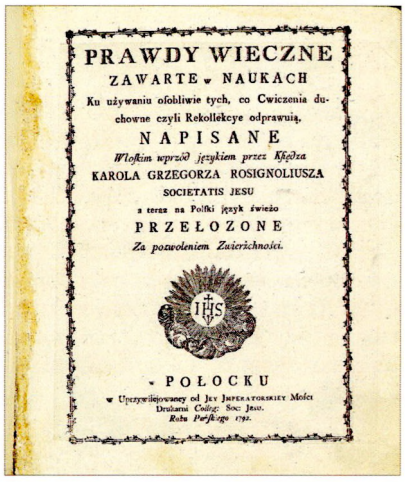

PRAWDY WIECZNE
ZAWARTE w NAUKACH
Ku używaniu osobliwie tych, co Cwiczenia duchowne czyli Rekollekcye odprawuią,
NAPISANE
Włoskim wprzód językiem przez Księdza
KAROLA GRZEGORZA ROSIGNOLIUSZA
SOCIETATIS JESU
a teraz na Polski język świeżo
PRZEŁOZONE
Za pozwoleniem Zwierzchności.

w POŁOCKU
w Uprzywilejowaney od Jey Imperatorskiey Mości Drukarni Colleg: Soc: Jesu.
Roku Pańskiego 1792.

К. Расігналі. Вечныя праўды... Полацк, 1792
К. Росигноли. Вечные истины... Полоцк, 1792
K. Rosignoli. Eternal truths... Polack, 1792

▶

Пра рытарычнае мастацтва... Полацк, 1799
О риторическом искусстве... Полоцк, 1799
About rhetorical art... Polack, 1799

Collectio meditationum pro octiduana recollectione in exerciti Sancti P. N. Ignatii... Полацк, 1793
Collectio meditationum pro octiduana recollectione in exerciti Sancti P. N. Ignatii... Полоцк, 1793
Collectio meditationum pro octiduana recollectione in exerciti Sancti P. N. Ignatii... Polack, 1793

Na Herbowny Kleynot

Niech Dom Twóy Mozny Panie za zaszczyt szczególny/
Poczyta, że z Monarchą kleynot nosi spólny/
Tobie napis chlubniejszy rymem służy takiem:
Herb Ofiary, Ofiara Pobożności znakiem.

w Druk: Polock: S. J.

DO WIELMOZNEGO Imci PANA
XAWIERA
SZADURSKIEGO
J. K. MCI DWORU POLSKIEGO PODKOMORZEGO,
Do układania Księgi Szlachetney Genealogiczney
DEPUTATA
Pana i Dobrodzieia mego.

Wychodzi nakoniec to dzieło nowego przekładania na świat, dzieło zamykaiące w sobie nauki czyli czytanie do zwyczaynych Medytacyi | podczas duchownych Rekollekcyi przyftofowane; dzieło gruntowne i pożyteczne,

Aa które

DE ARTE
RHETORICA
LIBRI QUINQUE
LECTISSIMIS VETERUM AUTHORUM
ÆTATIS AUREÆ
EXEMPLIS ILLUSTRATI
ET
AD USUM CANDIDATORUM ELOQUENTIÆ
ACCOMMODATI.

POLOCIÆ

In Privilegiata à Sua Imperatoria Majestate
Typographia *Coll:* Soc: Jesu.

Anno Domini 1799.

COLLECTIO MEDITATIONUM
Pro octiduana recollectione in exercit:
SANCTI P. N. IGNATII
Ad usum
Scholasticorum Soc: JESU.

POLOCIÆ
In Privilegiata à Sua Imperatoria
Majestate Typographia *Coll:* Soc: Jesu
A. D. 1793.

ЗМЕСТ
Содержание
Content

Уступ 3
Введение 4
Introduction 5

Вытокі еўрапейскага кнігадрукавання 6
Истоки европейского книгопечатания
The origins of European book-printing

Германія 8
Германия 11
Germany 11
Італія 12
Италия 15
Italy 15
Швейцарыя 16
Швейцария 17
Switzerland 17
Чэхія 20
Чехия 20
Czech 21
Францыя 22
Франция 23
France 23
Нідэрланды 24
Нидерланды 24
Netherlands 25
Венгрыя 28
Венгрия 28
Hungary 29
Польшча 30
Польша 30
Poland 31
Вялікабрытанія 34
Великобритания 35
Great Britain 35
Іспанія 36
Испания 37
Spain 37
Чарнагорыя 38
Черногория 38
Montenegro 39
Швецыя 40
Швеция 40
Sweden 40
Харватыя 42
Хорватия 42
Croatia 43
Румынія 46
Румыния 46
Romania 47
Латвія 48
Латвия 48
Latvia 49
Сербія 50
Сербия 50
Serbia 51
Літва 52
Литва 53
Lithuania 53

Расія 54
Россия 55
Russia 55
Славенія 58
Словения 58
Slovenia 58
Украіна 63
Украина 63
Ukraine 63
Славакія 66
Словакия 66
Slovakia 67
Балгарыя 68
Болгария 68
Bulgaria 69

Францыск Скарына і яго спадчына 72
Франциск Скорина и его наследие
Francysk Skaryna and his heritage

Спадчына вялікага асветніка 74
Наследие великого просветителя 75
The Heritage of the Great Enlightener 75

Паслядоўнікі першадрукара 94
Последователи первопечатника
Followers of the first printer

Беларусь 96
Беларусь 96
Belarus 97
Брэст 102
Брест 102
Brest 103
Нясвіж 104
Несвиж 104
Niasviž 105
Заблудаў 108
Заблудов 108
Zabludaŭ 109
Вільня 112
Вильна 112
Vilnia 112
Лоск 120
Лоск 120
Losk 120
Цяпіна 121
Тяпино 121
Ciapina 121
Ашмянка Мураваная 122
Ошмянка Мурованая 122
Ašmyanka Muravanaja 122
Любча 124
Любча 124
Lubča 124
Куцеін 125
Кутеин 125
Kuciein 125
Магілёў 132
Могилев 132
Mahilioŭ 132
Слуцк 138
Слуцк 138
Sluck 139
Супрасль 140
Супрасль 140
Suprasl 140
Гродна 144
Гродно 144
Hrodna 144
Полацк 147
Полоцк 147
Polack 148

Навукова-папулярнае выданне

УЗНІКНЕННЕ КНІГАДРУКАВАННЯ Ў ЕЎРОПЕ І БЕЛАРУСІ

На беларускай, рускай і англійскай мовах

Складальнік
Суша Аляксандр Аляксандравіч

Мастацкае афармленне, камп'ютарная вёрстка: А.П. Сітайла
Мастацкі рэдактар І.А. Грынь
Карэктары: І.М. Гудава, С.М. Несцярэнка, В.М. Чудакова

0+

Падпісана да друку 12.09.2017.
Фармат 50×90 1/8. Папера мелаваная.
Друк афсетны. Гарнітура Arno Pro.
Ум. друк. арк. 15,83. Ул.-выд. арк. 14,10.
Тыраж 1500 экз. Заказ 1105.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі»
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 1/1 ад 08.07.2013.
Зав. Калініна, 16, 220012, г. Мінск,
Рэспубліка Беларусь.

Дзяржаўнае прадпрыемства «БудМедыяПраект».
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы
і распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 2/42 ад 13.02.2014.
Вул. В. Харужай, 13/61, 220123, г. Мінск,
Рэспубліка Беларусь.

ISBN 978-985-11-1020-5

УЗНІКНЕННЕ КНІГАДРУКАВАННЯ Ў ЕЎРОПЕ І БЕЛАРУСІ